

РЕИ БРЕДБЪРИ
ВИНО
ОТ ГАУХАРЧЕТА

НАРОДНА МЛАДЕЖ

РЕЙ БРЕДЪРИ ВИНО ОТ ГЛУХАРЧЕТА

Превод: Жени Божилова

chitanka.info

Лятото на 1928-а е златно време за едно подрастващо момче. Лято на ябълкови дръвчета, окосени ливади и нови гуменки; на бране на глухарчета и на преяждане с вкусните гозби на баба; време на скърби и чудеса, на златни пчели. Магично лято, през което времето сякаш е спряло в живота на дванайсетгодишния Дъглас Споулдинг — запечатано от несравнимия Рей Бредбъри.

Рей Бредбъри е сред най-известните писатели на съвременето. Някои от най-популярните му произведения са „451 градуса по Фаренхайт“, „Марсиански хроники“, „Вино от глухарчета“. Писал е за театъра и за киното, негов е сценарият за превърналата се в класика екранизация по „Моби Дик“ на режисьора Джон Хюстън. Номиниран е за наградата „Оскар“. Адаптирал е шейсет и пет от своите разкази за телевизионната поредица „Театърът на Рей Бредбъри“. Има награда „Еми“ за телевизионната си пиеса „Дървото на вси светии“. През 2000 г. Рей Бредбъри е удостоен от Националната фондация за книги с медал за изключителни заслуги към американската книжовност.

Върнете се с майстора Рей Бредбъри там, където е вечният дом на сърцето, във времето на сбогуване и недоловима, изумителна промяна, където силният вкус на „Вино от глухарчета“ остава по езика като лелеян спомен...

Бредбъри има своеобразен стил, на който мнозина са подражавали, но който никой не е успял да имитира.

Портланд Орегониън

Няма по-опростен, но и по-задълбочен стил от този на Бредбъри. От най-обикновени думи той твори образи и настроения, които остават завинаги у неговите читатели.

Сан Франциско Кроникъл

Рей Бредбъри постигна онова, което е по силите на малцина творци... Той ни промени.

Бостън Сънди Глоуб

Посвещавам на Уолтър И. Бредбъри, но не на чичото и не на братовчедата, а преди всичко на добрия редактор и приятел

Беше тиха ранна утрин, градът тънеше в мрак и блажено кротуваше в леглата. Въздухът вече лъхаше на лято, вятърът галеше приятно, природата дишаше дълбоко, топло и спокойно. Стигаше само да скочиш от леглото, да надзърнеш през прозореца и тутакси да разбереш, че ей сега, в този миг, започват свободата и волният живот, че изгрява първото утро на лятото.

Дъглас Споулдинг, дванадесетгодишен, отвори сънливо очи и остави лятото да го полюшква на своите утринни вълни. Отпуснат сред завивките в спалнята си, горе, в купола на третия етаж, той усещаше надмощието, което му даваше най-високата кула в града, облъхвана сега от юнския ветреца. Нощем, когато всички дървеса се сливат в едно, от тази кула той обхождаше с фара на погледа си безбрежното море от бряст, от дъб, от клен... А пък сега...

— Ах, чак да не повярваш! — прошепна Дъглас.

Едно цяло, едно дълго лято, което да отмята на календара ден по ден. И той се видя, също като богиня Шива от книгите с пътеписите, с безброй много ръце, които шарят навсякъде, късат ту незрели ябълки, ту праскови, ту сини сливи. Да стане едно с дърветата, с храстите и с реките. Блажено да се заледи върху скрежната мустаката врата на ледника. Да се пече и препича със стотиците пилета в бабината си пещ.

А сега, хайде бързо напред — чакаше го едно приятно задължение.

Веднъж в седмицата му позволяваха да оставя баща си, майка си и братчето си Том кротко да спят в малката им съседна къщица, а той се измъкваше, изтичваше нагоре по тъмната вита стълба до дядовия купол и тук, в тази магьосническа кула, заспиваше с мълниите, и виденията, за да се вдигне преди звънтящото потракване на бутилките с мляко и да извърши своя магически обред.

Той застана пред отворения прозорец в мрака, дълбоко пое дъх и го изпусна.

Уличните лампи, подобно свещи по празнична шоколадова торта, изгаснаха в миг. Той духна пак, и пак — звездите започнаха да чезнат.

Дъглас се усмихна. Насочи пръст напред.

Тука, после там. Ето сега оттатък, и отвъд...

В здрачния свят на зазоряването блеснаха жълти квадрати — в домовете светваха лампи. Изведнъж полето долу се изпъстри със светлинки.

— Хайде сега — прозейте се! Станете!

Големият дом под него се размърда.

— Дядо, измъквай зъбите от чашата! — Той почака колкото трябваше. — Бабо и стара майко, започвайте да пържите мекиците!

Горещ аромат на пържено тесто се завъртя из ветровитите коридори, за да подмами наемателите и лелите, чичовците и гостуващите братовчеди навън от стаите им.

— Улице на старците, събуди се! Мис Хелин Лумис, полковник Фрийли, мис Бентли! Изкашляйте се, станете, глътнете си лекарствата, размърдайте се! Мистър Джоунъс, впрягайте коня и поемайте с вехтошарския фургон!

Тъмните сгради отвъд дефилето изцъклиха зли змейски очи. След малко долу по утринните улици две старици ще се понесат в тяхната електрическа Зелена машина, ще се усмихнат и ще махат дружелюбно на псетата.

— Мистър Тридън, тичайте в депото!

Скоро и градският трамвай, под дъжд от зелени искри, ще заплува по тухлените улици.

— Джон Хъф, и ти, Чарли Удман, готови ли сте? — пошушна Дъглас към Улицата на децата. — Гответе се! За футболни топки, наквасени в росата на ливадите, за празните въжени люлки, провиснали от клоните.

— Мамо, тате, Том — хайде, събуждайте се!

Долетя далечен звън на будилници. Часовникът на Градския съд отекна тежко. Като някаква мрежа, запратена нагоре от ръката му, от дърветата с чуруликане пръкнаха птички. Дъглас размаха ръка като диригент и я насочи на изток.

Слънцето се показва на небето.

Той скръсти ръце и се усмихна загадъчно, като магьосник. Да, драги мой, каза си Дъглас, викна ли, всичко живо скача и се втурва напред. Ще бъде чудно лято.

Накрая той щракна с пръсти над града.

Вратите се отключиха; хората пристъпиха навън.

Започна лято хилядо деветстотин двадесет и осмо.

* * *

Тази сутрин, като минаваше по тревата на предния двор, Дъглас Споулдинг скъса с лицето си една паяжина. Една-единствена невидима паяжинова нишка, опъната във въздуха, докосна челото му и се раздра шумно.

И тъй, от тази уж никаква случка той разбра, че денят няма да е като другите. Този ден щеше да бъде по-различен и за това, защото — както баща им обясняваше, докато ги возеше с брат му Том към гората, имало дни, съставени изцяло от ухания, сякаш природата дъхвала в едната ти ноздра и издухвала из другата. А в други, продължаваше баща им, се чувал всеки звук и всеки шепот на Естеството. Имало дни добри за вкусане, други — за пипане. А някои били благоприятни за всички сетива. Днешният ден, каза баща им, ухаел тъй, като че ли грамадна и безименна овощна градина била изникнала отгатък хълмовете, за да облъхне всичко наоколо с благодатната си свежест. Въздухът намирисваше на дъжд, ала облаци нямаше. Сякаш ей сега смехът на незнаен странник щеше да проехти откъм гората — а пък навсякъде цареше тишина...

Дъглас наблюдаваше бягащата земя. Не му лъхаше на цъфнали овошки, нито усещаше да идва дъжд, защото знаеше, че без ябълкови дръвчета и без облаци няма ни едното, ни другото. Ами тогава оня, незнайният, който се кискаше там, вдън горите?...

И все пак истината си остава непроменена — трепна Дъглас, — този ден, необяснимо защо, не беше като другите.

Колата спря в самото сърце на тихата гора.

— Стига, момчета, мирувайте.

Те се блъскаха с лакти.

— Да, татко.

Измъкнаха се навън и понесоха синкавите тенекиени кофи далеч от самотния черен път, към дъждовното ухание.

— Пазете се от пчелите — предупреди ги баща им. — Пчелата се навърта около плодовете, както малчуганът край тенджерата. Хей, Дъг?

Дъглас го погледна стреснато.

— Отнесъл си се кой знае къде — смъмри го, баща му. — Събуди се. Ела на себе си.

— Да, татко.

И те се запромъкнаха в гората, напред баща им — висок и строен, Дъглас — пристъпящ в неговата сянка, а Том — дребосък, топуркащ по петите му. Изкачиха се на едно малко хълмче и се вгледаха напред.

— Ето там, и оттатък — виждате ли — показва баща им. — Там живеят големите кротки летни ветрове и се провират из зелените дебри, невидими, като призрачни китове.

Дъглас погледна бързо, не съзря нищо и се усети измамен от баща си, който също като дядо му говореше вечно с гатанки. Но чакай... Май все пак... Дъглас замря и се послуша.

— Да, да, ще има нещо да се случи — каза си той, — зная!

— Ето тук — богородичен косъм. — Баща им крачеше, а тенекиената кофа звънтеше в ръката му. — Усещате ли? — Той провлече крак. — Шума, прогнивала милиони години. Представете си само колко много есени е трябвало да преминат, за да се образува това.

— Виж, стъпвам като индианец — възкликна Том. — Съвсем безшумно.

Дъглас вървеше, но не усещаше трепет от допира с дебелия льосова покривка, защото се послушваше напрегнато. Обградени сме! — каза си той. Ще се случи! Но какво? Спря се. Хайде, излизай, където и да си, каквото и да си! — провикна се той наум.

Том и баща им се движеха бавно напред по стихналата земя.

— Най-прекрасната дантела на света! — продума баща им замечтано.

И размаха ръце към върхарите на дърветата, да им покаже как са се втъкали в небето, или по-скоро как небесата се били втъкали в дървесата — всъщност той сам не знаел какво било. Но тъй или инак, ето я пред очите ни, усмихна се баща им, тъканта се разстила, зелена и

синя, вгледай се само и ще разбереш как гората тъче на своя пеец стан.

Баща им стоеше, приятно отпуснат, и просто не млъкваше, думите се лееха от устата му. А после, каквото и да кажеше, веднага го омаловажаваше с присмех. Обичал да се вслушва в тишината — ако изобщо тишината можела да се чуе, защото в тази тишина човек долавял как прашецът от дивите цветя се сипел в пчелистия въздух — ама че сравнение! — „пчелист въздух“! Я чуйте водопада от птичи песни отвъд онези дървета!

Този път то ще се появи, потръпна Дъглас. Тича насам! А не го виждам! Тича насам! Ще връхлети връз мене!

— Ха, лисиче грозде! — възкликна баща им. — Имали сме късмет, я погледнете!

Ах, млъкни! — проплака Дъглас.

Но Том и баща им се наведоха и заровиха ръце в бухнатия шубрак. Магията се разруши. Страховитият преследвач, божественият бегач, отличният скачач, смутителят на душите се скри.

И Дъглас, отчаян и обезсилен, се свлече на колене. Той видя как пръстите му потъват в зелената сянка и се измъкват оттам толкова алени, сякаш бе порязал гората и беше бръкнал с ръка в отворената рана.

— Хайде, момчета — време е за обяд!

Помъкнали кофите, до половина пълни с лисиче грозде и диви ягоди, следвани от рояци пчели, които според баща им не били друго, а тананикането на света, те седнаха връз един обраснал с мъх пън и докато дъвчеха сандвичите, опитваха се да чуят гората тъй, както я чуваше баща им. Дъглас усещаше, че баща му го наблюдава крадешком, развеселен. Баща им понечи да каже нещо, което му бе минало през ума, но вместо това отхапа от сандвича и задъвка унесено.

— Сандвич, изяден сред природата, преставя да е сандвич. Вкусът му е съвсем друг, нали? Става по-ароматен. Ухае на мента и борова мъзга. Страшно разпалва апетита.

Дъглас бавно опипа с език кашицата от хляб и шунка с горчица. Ами — сандвич като сандвич.

Том подъвка и кимна.

— Прав си, така е, татко!

За малко да се случи, мислеше си Дъглас. Каквото и да беше, бе нещо *Велико*, ей богу, нещо *Велико*! От какво ли се стресна? Къде се потули? Зад оня храст е! Не, не — сега е зад гърба ми! Не, тук е... почти е *тука*... Той тайно си разтри стомаха.

Ако почакам, ще се върне. Нищо няма да ми направи; усещам, че не е дошло, за да ми стори зло. Но за какво тогава? За какво? За какво?

— Знаеш ли колко футболни мача сме изиграли през тази година, през миналата и по-миналата? — ни в клин, ни в ръкав запита Том.

Дъглас се втренчи в бързо движещите се Томови устни.

— Записал съм си ги! Хиляда петстотин шейсети осем мача! Колко пъти съм си измил зъбите през последните десет години? Шест хиляди! Петнайсет хиляди пъти съм си мил ръцете. Спал съм четири хиляди и няколко пъти, без да се броят следобедните дремки. Изял съм шест хиляди праскови, осем хиляди ябълки. Круши — двеста. Не съм много по крушите. За каквото и да попиташ — имам статистика! До милиарди стигат някои неща, които съм правил през миналите десет години, ако реша да ти ги събера.

Ето го, напрегна се Дъглас, пак е наблизил. Защо? Гласът на Том ли го примамва? Но защо Том? Том дърдори с пълна уста, баща им седи на пъна, нащрек като планинска котка, а думите изскачат из устните на Том като мехурчета от газирана вода:

— Прочетени книги: четиристотин. Сутрешни кинопрожекции: четирийсет филма с Бък Джоунс, тридесет с Джек Хокси, четирийсет и пет с Том Микс, трийсет и девет с Хут Гибсън, сто трийсет и два трикфилма с Котарака Феликс, десет филма с Дъглас Феърбанкс, осем пъти съм повторил Лон Чейни във „Фантомът на операта“, четири — с Милтън Силсиз и един любовен филм с Адолф Менжу, заради който съм престоял деветдесет часа в тоалетната на киното — чаках да минат глезотиите, че да изгледам „Котаракът и канарчето“ или „Прилепът“ — страхотия — всеки стиснал съседа си и крещи от страх с цяло гърло — от началото до края! В това време съм изсмукал четиристотин захарни пръчки, изял съм триста орехови кифли, седемстотин фунийки сладолед...

Том продължи да каканиже монотонно и накрая баща им запита:

— А колко ягоди си набрал досега, Том?

— Двеста петдесет и шест — ни повече, ни по-малко! — незабавно отвърна Том.

Баща им се разсмя, обядът свърши и те поеха отново към сенчестите поляни да търсят лисиче грозде и ситни диви ягоди, приведоха се към земята и тримата, започнаха пак да берат и не спряха, докато кофите не натежаха, а през цялото време Дъглас, затаил дъх, си мислеше: Да, да, пак приближава! Ето на, сякаш ми духа във врата! Не се оглеждай! Работи. Бери, пълни си кофата. Погледнеш ли, ще го подплашиш пак. Не го изпускай този път! Но как, как да го примамя тук, пред мене, че да го видя, да се срещнем очи в очи? Как? Как?

— Имам си снежинка в кибритена кутия — обади се Том, вгледан усмихнато в ягодовия сок, обвинил ръката му като ръкавица.

О, я млъкни! — поиска да извика Дъглас. Но нали неговият вик щеше да събуди ехото и да пропъди Нещото?

А всъщност — чудна работа! Том бърбеше неспирно, но вместо да побегне, Нещото приближаваше, не се плашеше от Том, Том го примамяваше със своя дъх, самият Том бе част от Него!

— Още от миналия февруари — изкиска се Том. — Подадох навън празна кибритена кутия в една снежна буря, кацна тлъста снежинка, затворих кутийката, изтичах в къщи и я бутнах в ледника!

Близко е, съвсем близко. Дъглас следеше захласнато движещите се Томови устни. Щеше му се да избяга оттам, защото знаеше, че отвъд гората се вдига гигантска приливна вълна. След миг тя ще се стовари отгоре им, ще ги помете, ще ги отмие завинаги...

— Да, уважаеми — възхищаваше се Том и продължаваше да бере. — Аз съм единственото момче в цял Илинойс, което си има снежинка посред лято. Скъпоценна като диамант, няма лъжа. Утре ще я отварям. От мен да мине, Дъг, и на теб ще ти я покажа...

Всеки друг ден при тези думи Дъглас би изсумтял, би го плеснал, би го обвинил в нагла лъжа. Но сега, когато голямото Нещо се беше вече втурнало към него, когато вече се спускаше през ясният въздух право отгоре му, той едва кимна, затворил очи.

Учуден, Том спря да бере и се извърна да види брат си.

Превитият към земята Дъглас му се стори чудесна мишена. И Том се метна връз него, полетя с вик и го повали. Паднаха, сбиха се и се претърколиха.

О, не! Дъглас отпъди мислите от ума си. Не! Но отведнъж... Да, всичко е наред! Да! Нито сплитането, ни допирът на телата, нито пък

падането на земята — нищо не бе отпратило назад приливната вълна, която се стовари точно в този миг, накваси ги и ги отми с грохот по тревистия бряг, навътре към гората. Юмруче го удари по устата. Усети вкуса на ръждива топла кръв, сграбчи Том, стисна го здраво и останаха да лежат в тишината, сърцата им биеха до пръсване, а въздухът съскаше през ноздрите им. Накрая бавно, почти уверен, че всичко наоколо е изчезнало, Дъглас леко откряна едното си око.

И всяко нещо си беше на мястото.

Светът, като грамаден ирис на едно още по-гигантско око, отворило се също току-що, за да огледа всичко, го наблюдаваше втренчено.

И той разбра какво е било онова, което се бе хвърлило отгоре му, за да остане с него — и вече нямаше да му избяга.

Та аз съм бил жив! — възкликна Дъглас.

Пръстите му трепнаха, обагрени от кръв, като трофей от непознато знаме, забелязано едва сега, до този миг невидяно, а той се питаше на коя страна воюва и каква клетва е дал. Прегърнал Том, но без да осъзнава, че го държи, той допря свободната си ръка до тази кръв, сякаш кръвта би могла да се откърти, да се вземе на длан, да се оглежда от всички страни. След туй пусна Том и остана да лежи по гръб, с ръка протегната към небето, стана само глава, от която очите се вираха като стражи през бойниците на неизвестен замък в един мост — ръката му, и в пръстите, където яркият кървав вимпел трептеше на светлината.

— Лошо ли ти е, Дъг? — запита Том.

Гласът му долиташе от дъното на зелен мъхест кладенец, изпод водата, тайнствен, далечен.

Тревата шептеше под тялото му. Той отпусна ръка и усети мъхестата ножница на власинките по тревата, усети как далече някъде, чак долу, пръстите пропукват в обувките му. Вятърът въздъхна край ушите му. Светът се плъзгаше, ярък и шарен, по стъкления овал на очните му ябълки и той го наблюдаваше, както се виждат образи, разискрени в кълбо от кристал. Цветята бяха слънце и разжарени петна от синева, пръснати из гората. Птиците прехвъркваха като камъчета, разпилени по огромното обърнато езеро на небето. Дъхът му гладеше зъбите, нахълтваше леден и излизаше разжарен. Насекомите тряскаха въздуха с електрическа яркост. Десет хиляди отделни косъма

пораснаха с една милионна от инча на главата му. Чуваше ритъма на сърцата-близнаци в ушите си, третото сърце туптеше в гърлото му, двете сърца пулсираха в китките му, истинското сърце блъскаше в гърдите му. Милионите пори по тялото му се разтвориха.

Наистина съм жив! — помисли си Дъглас. — Досега не съм го знаел, или съм го бил забравил!

Извика това гръмко, но безмълвно, поне десетина пъти! Гледай, гледай! Вече дванайсетгодишен и чак сега! Чак сега да открие този безценен часомер, този светлозлатен часовник, с гаранция за седемдесет години, оставен под дървото и намерен по време на боричкането.

— Хей, Дъг, да не ти е лошо?

Дъглас викна, сграбчи Том и двамата се претърколиха.

— Дъг, ти си луд!

— Луд!

Свлякоха се по нанадолницето, слънцето нахлуваше в устата им, сипеше се в очите им като счупено лимоновожълто стъкло, задъхваха се като пъстърви, изхвърлени на брега, от смях в очите им излязоха сълзи.

— Не си полудял, нали, Дъг?

— Не, не, не, не, не!

Затворил очи, Дъглас виждаше петнисти леопардови лапи в мрака.

— Том! — викна той, а сетне прошепна: — Том... всички ли на този свят... всички ли знаят, че са живи?

— Сигурно. Да, дявол да го вземе!

Леопардите затичаха безшумно към още по-тъмни гори, където очите не можеха да се извъртят, за да ги проследят.

— Дано да знаят — промълви Дъглас. — О, дано да го знаят.

Дъглас отвори очи. Високо над него в изпъстреното със зелени листа небе, баща му стоеше засмян, с ръце на кръста. Очите им се срещнаха. Дъглас се развълнува. Татко знае, каза си той. Всичко е било замислено. Довел ни е тука нарочно, за да преживея това! Той отдавна е в този заговор, познава всичко това. А сега вече знае, че и аз го знам.

Ръка се плъзна надолу и го изправи във въздуха. Стъпил на нозе, застанал до Том и баща им, изподран и размъкнат, Дъглас нежно

притискаше ъгловатите си лакти и ближеше наранената си устна със задоволство. А после погледна към баща си и Том.

— Сам ще отнеса кофите — заяви той. — Поне този път, моля ви аз да занеса всичко.

Подадоха му кофите с лукави усмивки.

И той стоеше, поклащаше се леко, а в здраво стиснатите му, изпънати ръце беше събрана цялата гора — тежка, натегнала от сладък сок. Искам да почувствам всичко, което може да се чувства, казваше си той. Нека да се уморя, оставете ме да се изморя. Не бива да забравям, аз съм жив, зная че съм жив, не бива да забравям това нито тази вечер, нито утре, нито пък в други ден.

След него литнаха пчелите, по дирите му се понесе дъх на лисиче грозде и златно лято, а той вървеше натоварен и полупиян, с чудотворно заздравили пръсти, с изтръпнали ръце, с нозе, които тъй се препъваха, че баща му го хвана за рамото.

— Не, остави ме — промърмори Дъглас, — нищо ми няма, добре съм.

Мина половин час, а споменът за допира на тревата, на корените, на камъните, на влажната мъхеста кора на дънера не изчезваше оттам, където го бяха допирали — от ръцете, от краката и от гърба му. Докато размишляваше над това, докато изчакваше чувството да отмине, да се измъкне, да се стопи, брат му и мълчаливият му баща го следваха отдире, даваха му време сам да открие брод през гората към оня невероятен път, който щеше да ги отведе обратно в града.

* * *

В града, по-късно, пак през същия ден...

Още една беритба.

Дядо им стоеше на широката предна веранда, същински капитан, оглеждащ безбрежните, застинали дълбини на един сезон, който едва започва. Той се съветваше с вятъра и недосегаемото небе, а и с ливадата, където стояха Дъглас и Том в очакване да получат отговор единствено от него.

— Дядо, готови ли са вече? Да започваме ли?

Дядо им се пощипна по брадичката.

— Петстотин, хиляда, дори две хиляди. Добра беритба. Оберете ги спокойно, всичко оберете. По десет цента на торба, доставена при пресата!

— Готово!

Момчетата започнаха да берат усмихнати. Късаха златните цветя. Цветята, които бяха залели света, преливаха по дворовете, по тухлените улици, почукваха кротко по ясните стъкла на мазетата и тъй се размесваха с всичко, че отвсякъде наоколо струеше блясъкът и сиянието на разтопено слънце.

— Всяка година — каза дядо им. — Всяка година пощуряват, но аз не им преча. Килим от глухарчета в двора. Загледаш ли се в тях, изгарят ти очите! Уж просто цвете, най-обикновен плевел, така е. Ала за нас глухарчето е нещо благородно.

И тъй, откъснати внимателно, наслагани в торби, глухарчетата бяха отнесени долу. Мракът на мазето се озари, щом те се появиха. Пресата за вино зееше отворена и студена. Пороят от цветове я стопли. Пресата беше преместена, винтът ѝ бе нагласен, дядото го пристегна и винтът меко полегна върху цветовете.

— Хайде сега... готово...

Златният прилив, есенцията на този хубав, весел месец потече, а сетне се изля от улея, за да бъде обезсилена, да ѝ се отнеме ферментът, да се разлее после в чисти бутилки от доматен сок и най-накрая да се подреди в искрящи редици сред мрака на мазето.

Вино от глухарчета.

Самите думи ухаеха на лято. Виното беше лято, хванато и запушено с тапа. А сега, след като Дъглас вече знаеше, наистина знаеше, че е жив, и неспирно се движеше из този свят, за да го докосва и да го проучва от край до край, струваше му се съвсем редно и уместно част от новото му познание, една частица от този особен жътвен ден да бъде запечатана, за да я отворят в студения януари, когато навън снегът навява, когато слънцето се е скрило и вече седмици и месеци не се е появявало, когато вероятно някои от чудесата на света ще бъдат позабравени и ще трябва да се припомнят отново. Понеже това лято щеше да бъде лято на неznайни чудеса, той искаше да си го съхрани, да му наслага етикети, че да може всякога, щом поиска, да се промъкне долу в полумрака и да го пипне с пръсти.

И ето тук, подредено в редици, с мекия блясък на цветовете, разтварящи се в ранно утро, със светлината на това юнско слънце, струещо през тънкото прашно покривало, тук ще стои виното от глухарчета. Погледнеш ли го в зимен ден, през снега бързо избуяват треви, дървесата се накичват с птици, с листа и цветовете, сякаш рояк от пеперуди отдъхва, понесен от вятъра. И както се взираш, небето се променя от сиво в ясносиньо.

Вземи лятото в ръка, налей си лято в чашата, в мъничка чашка, разбира се, в най-мъничката детска чашка; смени сезона в своята кръв, като повдигнеш чашата до устните и в тях излееш лято.

— Готово! А сега — дъждовната вода!

Нужна е само и единствено онази пречистена вода, събирана от далечни езера и тревна утринна роса по дъхави ливади, вдигната към откритото небе, пренесена в бухнали бели купчини, продухвана от вятър деветстотин мили, наелектризирана с висок волтаж и кондензирана върху студен въздух. Тази вода, докато пада и се извалява, събира в своите кристали частици и от небесата. Като си взема по малко от източния, от западния, от северния и от южния вятър, водата се превръща в дъжд, а дъждът в този час, отреден за обреди, ще се превърне в чудесно вино.

Дъглас се затича с черпака. Потопи го дълбоко в дъждовната каца.

— Хайде, готово!

Водата в съда беше коприна: ясна, синкава коприна. Отпиеш ли, благо ти става на устните, на гърлото и на сърцето. Тази вода трябва да

се отнася с черпак и кофа в мазето, а там да се лисва в плътни струи, в планински потоци върху глухарчетата.

Дори и баба им, когато снегът зафучаваше в гъста вихрушка, зашеметяваше света, ослепяваше прозорците, спираше дъха в премръзналото гърло, дори и баба им се вмъкваше в мазето в подобен февруарски ден.

А в големия дом горе кашляха, кихаха, хриптяха, пъшкаха, децата изгаряха от треска, гърлата бяха като одрани, носовете — като задънени, подлят микроб се беше наврял навсякъде.

Тогава, подобно богинята на лятото, от мазето се появяваше баба им, а под плетения ѝ шал се тулеше нещо голямо. И това нещо, отнесено във всяка окаяна стая на горния и долния етаж, биваше разливано — ароматно и бистро, в чиста стъклена чашка и биваше изпивно с наслада наведнъж. Лековита настойка от друго време, балсам от слънце и августовски здрач, далечно ехо от колата на ледаря, проскързваща по тухлените улици, от шеметния устрем на сребърните фойерверки и от зелените фонтани на тревокосачките, нахълтали в царството на мравките, всичко това, всичко то бе събрано в една чаша.

Да, дори и баба им, притеглена към зимното мазе за една юнска преживелица, обичаше да се усамотява там и тихичко, в потаен разговор със собствената си душа и дух, също като дядо им, баща им, чичо им Бърт или друг някой от пансионерите, общуваше с последния полъх от дни, отлетели отдавна, с излети на открито, с топли дъждове, с ухание на житни ниви, прясна царевица и дъхаво сено. Дори баба им, и тя повтаряше неспирно чудесните и златни думички, тъй както те ги повтаряха сега, в този миг, когато цветовете се изсипваха в пресата, тъй както щяха да се повтарят през всяка от всички идващи бели зими, во веки веков. Извайваше ги неспирно с устни, подобно на усмивка, подобно на внезапен слънчев лъч, прерязал мрака.

Вино от глухарчета. Вино от глухарчета. Вино от глухарчета.

* * *

Никой не ги чуваше да приближават. Никой не ги чуваше да си отиват. Тревата полягаше, после се вдигаше отново. Носеха се като

сенките на облаците надолу по хълма... летните момчетии по време на бяг.

Дъглас, останал зад тях, се загуби. Задъхан, спря на ръба на дерето, на края на прохладния процеп. И там, наострил слух като елен, той подуши опасност, стара като самия свят. Там градът, разделен, се разполовяваше. Там спираше цивилизацията. Там имаше само торна земя и ежечасно милиони смърти и пак толкова прераждания.

Тук бяха и пътеките, отгпкани, а и все още непрорязаните, които говореха за устрема на момчетиите, потеглили на път, да възмъжеят.

Дъглас се огледа. Тази пътека като голяма прашна змия отвеждаше към ледника, където зимата живееше и в озарените от слънцето летни дни. Онази там през юли препускаше към разжарения пясък на езерния бряг. Другата пък извеждаше към овошките, по чиито клони момчетата се тулеха в листака като недоузрели и зелени киселици. Отсамната — към прасковените градини, към лозниците, към дините, полегнали като шарени котки на слънце. Другата, изоставената, лъкатушната, беше за към училището! А тази, правата като стрела, към сутрешните съботни каубойски филми. Докато ей оная, покрай водата в заливчето, отвеждаше към пустошта отвъд града...

Дъглас присви очи.

Кой би могъл да каже отгде започваше градът и къде свършваше пустошта? Кой би могъл да отсъди кое чие беше? Винаги и навеки щеше да съществува едно неопределимо място, където град и пустош се боричкаха и единият от тях спечелваше за по един сезон правото да встъпи във владение на улица, на долчинка, котловинка, дърво или пък храст. Приплясквайки леко, безбрежното земно море от треви и цветя, разляло се далеч отвъд в нивята и полята, подлизваше къмто града с настъпването на лятото. С всяка нощ пустошта, ливадите, далечните поля се изливаха заедно с реката на дерето в града, пръскаха ухание на треви и вода, а градът се обезлюдяваше, умираше и се връщаше към пръстта. И с всяко утро в града се бе намърдала още една частица от дерето, жадно да потопи гаражите като пробити лодки, да лапне старите автомобили, предадени на разяждащата милувка на дъжда, а следователно и на ръждата.

— Хей! Хей! — пробягвайки, Джон Хъф и Чарли Удман в миг разпръснаха загадката на дерето, града и времето. — Хей!

Дъглас заслиза бавно по пътеката. Именно дерето беше мястото, където видимо се сблъскаха ония две неща в живота, редът на хората и редът на естеството. Какво друго всъщност беше градът освен огромен кораб, натъпкан с усърдни, избавени удавници, неспирно изгребващи тревата, изтръгващи неуморимата ръжда? Случваше се понякога някоя спасителна лодка, черупчица, откъснала се от кораба-майка, да бъде отнесена от тихия вятър на лятото, да потъне сред безмълвните вълни на термитите и мравките в бездната на дерето, за да се наслади на подскоците на скакалците, шумолящи като прегорена хартия сред напечените буреняци, да се обезшуми с невидимия паяжинен прах и най-накрая, в лавина от чакъл и катран, да рухне като изпепелена борина в голямата влада, разжарена от сините светкавици на бурите, решили да увековечат на снимка тържеството на пустошта.

Именно то — тайнството, при което човекът неспирно заграбваше земята, а земята неотстъпно си завръщаше заграбеното — май че това вълнуваше мисълта на Дъглас, защото той знаеше, че градовете никога не побеждават докрай, те живеят в постоянна угроза, на всеоръжие с косачки, прахове против насекоми и градинарски ножици, плуват с пълен напред в изпълнение заповедта на цивилизацията, но всяка къща е готова да потъне в зелените талази, да се погребее за вечни времена в същия оня миг, в който изчезне и последният човек, а мистриите и косачките му се облепят с люспите на ръждата.

Градът. И пустошта. Къщите. Дерето. Дъглас погледна назад, взря се напред. Как, как да ги свърже тези двете, как да осмисли това редуване, когато...

Той сведе поглед към земята.

Първият летен обред, беритбата на глухарчетата, приготвянето на виното, бе вече отминал. Сега вторият обред чакаше да бъде подхванат, а Дъглас стоеше също като закован.

— Дъг... побързай... Дъг!... — Затичаните момчетии изчезнаха нанякъде.

— Жив съм — каза си Дъглас. — Но какво от това? Те са поживи от мене. Защо така? Защо?

И както стоеше там сам-самичък, той разбра отговора, щом погледна към неподвижните си нозе.

* * *

Късно вечерта на същия този ден, като се връщаше от кино с майка си, баща си и брат си Том, Дъглас видя гуменките в грейналата витрина на магазина. Той бързо отмести очи, но глезените му вече бяха впримчени, ходилата му — първо спънати, а сетне — тласнати напред. Земята се завъртя; сенниците на магазина плеснаха с платнени криле от вихъра на литналото му тяло. Майка му, баща му и брат му вървяха кротко от двете му страни. Дъглас вървеше заднишком и гледаше към гуменките в отдалечаващата се среднощна витрина.

— Хубав филм — обади се майка му.

— Хубав... — отекна Дъглас.

Беше юни и времето да се купуват специални обувки, безшумни като летен дъжд по тротоара, беше отминало. Юни и тази пръст, набъбнала с неудържима мощ, и всичко и навсякъде в кипеж! Тревата все още прииждаше откъм полята, обгръщаше плочниците, изхвърляше къщите на брега. Всеки миг вече градът можеше да се преобърне и да потъне, без дори да разклати листенцата на детелините и на тревите. А Дъглас седеше тук, пленник на мъртвия цимент и червените тухлени улици, неспособен дори да помръдне.

— Татко! — заекна той. — Ей там отзад, на онази витрина, онези кремави „Лекокрили Пружинени Обувки за Тенис“...

Баща му не се и обърна.

— А можеш ли да ми кажеш защо са ти нови гуменки? Можеш ли?

— Ами...

Защото олицетворяваха онова, което чувстваш всяко лято, когато хвърлиш тежките обувки и за пръв път хукнеш бос в тревата. Онова, което изпитваш зиме, когато измъкнеш крака изпод топлите завивки, оставиш студения вятър през отворения прозорец да духне върху тях внезапно, държиш ги дълго време тъй, а сетне пак ги мушнеш под юргана — ледени като снежни тухли. Гуменките — това бе все едно за пръв път лете да нагазиш в ленивите води на рекичката и да видиш нозете си там, долу, два сантиметра по-напред от тялото ти, пречупени от отражението във водата.

— Татко — въздъхна Дъглас — просто не мога да ти го обясня.

Производителите на гуменки знаеха точно какво им трябва на момчетата и какво търсят. В подметките напъхваха среда от мек и пухкав хляб, навиваха пружини и жилави треви, калени и сушени в пустошта. А вътре някъде в меките стелки на обувките скриваха влакно от най-тънките, най-жилавите мускули на елен. Хората, които произвеждаха гуменки, сигурно дълго са гледали как ветровете брулят дървесата и как реките се оттичат в езерата. Каквото и да беше това нещо, то беше скрито в гуменките и се зовеше лято.

Дъглас се опита да изрази всичко това с думи.

— Добре де — отвърна баща му, — но все пак не мога да разбера какво им е на старите ти гуменки? Защо не ги измъкнеш тях от килера?

Горките момчетии от Калифорния, помисли си Дъглас, които през цялата година носеха само гуменки и не разбираха какво е да хвърлиш зимата от нозете си, да смъкнеш оловните кожени обувки, прогизнали от сняг и дъжд, и да се втурнеш бос навън, а сетне да завържеш първите нови гуменки за това лято, което е дори по-приятно, отколкото да си бос. Магията се криеше тъкмо в тези нови гуменки. Тя можеше и да се развали към първи септември, но сега, в края на юни, имаше още много магия и с едни нови гуменки можеш да прескачаш и през дървета, че и през цели къщи. Поискаш ли, с тях можеш да прелетиш над сгради, тротоари и кучета.

— Как не разбираш — отчая се Дъглас: — Просто не мога да нося миналогодишните.

Защото миналогодишните бяха вътрешно мъртви. Чудесни бяха, когато ги подноси миналата година. Но в края на лятото, в края на всяко лято ти разбираш, става ти ясно, че с тях вече не можеш да прескачаш реки, дървета и къщи, че вече са мъртви. А сега започваше ново лято и той усещаше, че този път, с тези нови гуменки, ще може да прави всичко, всичко...

Изкачиха стълбите пред дома им.

— Започни да си събираш пари — посъветва го баща му — и след пет-шест седмици...

— Дотогава лятото ще свърши!

Когато загасиха лампата и Том заспа, Дъглас се взря в нозете си, долу там, в края на леглото, озарени от лунната светлина, освободени от тежките железни обувки, облекчени от големите зимни топузи.

— Убедителни причини, трябва да измисля причини, за да поискам гуменките...

Като например, че по хълмовете край града е пълно с негови другари, които подлудяват кравите, които са същински барометри за атмосферните промени, препичат се на слънце и се обелват като календари всеки ден, за да поемат ново слънце. Да ги настигнеш, самият ти ще трябва да си по-бърз от катерица и лисица. А пък градът гъмжи от врагове, раздразнени от жегата, злопаметни за всяко зимно скарване и всякоя обида. *Намери си приятел, закопай враговете!* Това бе мотото на фирмата „Лекокрили Пружинени Обувки за Тенис“. *Нима светът ти се изплъзва? Нима не можеш да го стигнеш? Желает ли да си нащрек, да бъдеш всякога нащрек? Купи си Лекокрилки! Лекокрилки!*

Дъглас вдигна касичката си и чу как тихо прозвъняват монетите в нея.

Искаш ли нещо, рече си той, ще трябва сам да си го осигуриш. Затова, докато още е нощ, дай да потърсим пътечката през гората...

В центъра на града витрините на магазините започнаха да гаснат една след друга. В прозореца духна вятър. Сякаш река се стичаше надолу и нозете му искаха да се спуснат с течението.

В съня си чуваше как един заек тича, тича, тича в дълбоката топла трева.

* * *

Старият мистър Сандерсън премина през обуцарския си салон, както собственик на зоологически магазин се движи през помещение, в което има клетки с животни от целия свят, и докосва всяко, когато преминава. Мистър Сандерсън прекарва ръка по обувките на витрината и за него някои бяха като котки, а други като кучета; пипваше всеки чифт грижливо, ту оправяше някоя връзка, ту изтегляше някой език. А сетне застана по средата на килима и се огледа, кимайки с глава.

Разнесе се тътен на приближаваща гръмотевица.

Миг преди това вратата към „Обуцарския салон на Сандерсън“ беше пуста. В следващия миг пред нея се мъдреше Дъглас Споулдинг,

загледан в кожените си обувки, сякаш тези тежки предмети бяха залепнали за цимента. Гръмотевицата секна, щом той спря. После мъчително бавно, вперил очи в парите в стиснатия си юмрук, Дъглас се отмести от светналото слънце на съботното пладне. Внимателно подреди купчинките от стотинки на тезгяха — също като играч на шах, който се чуди дали новият ход ще го прослави, или ще го погуби.

— Не казвай нито дума! — заповяда мистър Сандерсън.

Дъглас се вцепени.

— Първо, зная точно какво искаш да купиш — започна мистър Сандерсън. — Второ, всеки следобед те виждам пред моята витрина; мислиш, че не виждам ли? Грешиш. Трето, за да го изразим с всичките му думи, ти искаш кремавите „Лекокрили Пружинени Обувки за Тенис“: *ментол за твоите нозе!* Четвърто — искаш ги на изплащане.

— Не! — възкликна Дъглас запъхтян, сякаш цяла нощ бе тичал насън. — Ще ви предложи нещо по-хубаво от изплащането! — задъха се той. — Но преди да ви го кажа, мистър Сандерсън, ще ви помоля за нещо. Опитайте да си припомните, кога за последен път сте носили Лекокрилки? Хайде, спомнете си, сър!

Лицето на мистър Сандерсън помръкна.

— Ами-и-и преди десет, двадесет, кажи-речи, преди трийсет години. Защо?...

— Мистър Сандерсън, не смятате ли, че сте длъжен заради вашите клиенти да обуете гуменките, които им продавате, да си ги сложите поне за пет минути, за да усетите как лягат на крака? Когато не общува с тях по-често, човек загубва чувство за нещата. Собственикът на магазинчето за пури пуши пури, нали? Сладкарят сам си опитва сладкишите. Така че...

— Ти сигурно си забелязал — прекъсна го старият човек, — че аз също нося обувки.

— Обувки, но не гуменки! Как се продават гуменки, без да се хвалят, а как се хвалят, без да се познават?

Мистър Сандерсън отстъпи две-три стъпки от разпаления малчуган, потривайки брадичка.

— Ами...

— Мистър Сандерсън — горещеше се Дъглас, — да се споразумеем: вие ще ми продадете нещо, и аз от своя страна ще ви продам нещо не по-малоценно.

— Не може ли да ти продам гуменките, без да трябва да ги обувам? — запита старият.

— Настоявам да ги обуете, сър!

Старият човек въздъхна. Миг след това, седнал и леко задъхан, той навървяше гуменките на дългите си тесни стъпала. Стояха чуждо и непривично до тъмните маншети на строгия му костюм. Мистър Сандерсън стана.

— Как ги *усещате*? — запита момчето.

— Как съм ги усещал! Усещам ги чудесно. — И той понечи да седне.

— Не, моля ви! — вдигна ръка Дъглас. — Мистър Сандерсън, хайде сега поклатете се напред-назад, подскочете на място, потичайте, докато ви разкажа останалото, може ли? Слушайте: аз ви давам моите пари, вие ми давате обувките, остава да ви давам един долар. Обаче, мистър Сандерсън, *обаче* още щом нахлузя тези гуменки, знаете ли *какво* ще се случи?

— Какво?

— Ей това — хоп! Разнасям ви пакетите, донасям ви пакетите, хвърлям боклука, тичам до пощата, до телеграфа, до библиотеката! Ще ме виждате навсякъде и едновременно, тук и там, там и тук, всяка минута. Усещате ли тези гуменки, мистър Сандерсън, усещате ли как бързо ще ме носят? А тези вътрешни пружини? А впрегнатия вътре бяг? Усещате ли как просто ви надвиват, не ви оставят мирен и не желаят да стоите неподвижен? Усещате ли как вихрено ще свършвам нещата, които на вас само ви тежат? Вие ще си стоите в прохладния ведър салон, аз пък ще обикалям из града! Но всъщност то няма да е благодарение на мене, а на гуменките. Те като луди тичат по улиците, засичат ъглите и се връщат обратно! Ето ги, вече хукват!

Мистър Сандерсън стоеше смаян под пороя от думи. Когато думите заваляха върху му, той се отпусна по течението: взе да потъва дълбоко в гуменките, да мърда пръсти, да си огъва сводовете, да си пробва глезените. Заклати се леко, тайничко, напред-назад, залюлян от лекия ветреца откъм вратата. Гуменките безшумно се затаиха в килима, потънаха като в гъста дива трева, в мека пръст, в гъвкава глина. Той съсредоточено заби пети в бухналото тесто, в гостоприемната и отстъпчива пръст. Различни чувства пробягваха по лицето му, сякаш някой бе включил многоцветни светлини и ту ги палеше, ту ги гасеше.

Устата му висна полуотворена. Постепенно той се усмири и бавно спря, гласът на момчето затихна и двамата останаха така, загледани едни в друг, сред някаква бездънна и природна тишина.

Навън по напечения тротоар преминаваха хора.

А мъжът и момчето продължаваха да стоят там, момчето озарено, мъжът е осенено лице.

— Момче — обади се старецът накрая, — я ми кажи, готов ли си след пет години да продаваш обуца в този салон?

— О, много ви благодаря мистър Сандерсън, но още не знам какъв ще стана.

— Каквото да решиш да станеш, синко — каза му старецът, — ти ще успееш! Никой никога не би могъл да те спре.

Старецът се отправи с леки стъпки към срещната стена, където имаше десет хиляди кутии, върна се с гуменки за момчето; то ги навърви на нозете си, а после се изправи и почака, докато старият напише някакъв списък.

Обущарят му подаде листа.

— Ето тук десетина поръчки, да ми ги свършиш днес следобед. Свършиш ли ги, сметките ни са изравнени и ти си уволнен.

— Благодаря, мистър Сандерсън! — юрна се навънка Дъглас.

— Стой! — викна старецът.

Дъглас спря и се извърна.

— Как ги усещаш? — наведе се към него мистър Сандерсън.

Момчето погледна надолу към нозете си, нагазили в реките, в житните ниви, във вятъра, който вече го тласкаше устремно навън от града. Вдигна поглед към стареца, очите му горяха, устните му се мърдаха, но не издаваха ни звук.

— Като антилопи ли? — запита старецът, местейки поглед от лицето му към гуменките. — Или като газели?

Момчето се замисли, поколеба се и бързо кимна. А сетне внезапно се изпари. Просто се завъртя, прошепна нещо и изчезна. Вратата зееше празна. Звукът на гуменките заглъхна в нажежената джунгла.

А мистър Сандерсън застана, на горещия вход и се заслуша. От далечното минало, когато и той си имаше момчешки блянове, до него се върна звукът. Красиви същества подскачаха под небесата, мушкаха

се през гъсталаци, под дървеса, далече-далече — и единствено мекото ехо от техния бяг бе останало надире.

— Антилопи — промълви мистър Сандерсън. — Газели...

Той се наведе да прибере захвърлените зимни обувки на момчето, натежали от забравени дъждове и отдавна стопили се преспи. И като се скри от прижурящото слънце, запъти се меко, леко, бавно назад, към цивилизацията.

* * *

Той измъкна едно тефтерче от пет цента. Измъкна химически молив марка „Тикондерога“. Отвори тефтерчето. Наплюнчи молива.

— Том — каза. — Ти с твоите статистики ме наведе на една идея. И аз ще правя като тебе. Ще си водя бележки. Например: ясно ти е, че през всяко лято повтаряме неща, които сме правили и предишното лято, нали?

— Като какво например, Дъг?

— Като например приготвяне на вино от глухарчета, купуване на нови гуменки, изстрелване на първия фишек за сезона, приготвяне на лимонада, първият трън в петата, бране на диво лисиче грозде. Всяка година все същите неща, все по същия начин, без промяна и без разлика. Това е едната половина на лятото, Том.

— А другата половина?

— Неща, които правим за най-първи път.

— Като например маслините, дето ги ядохме, това ли?

— По-важни работи. Като например да открием, че дядо или татко не знаят всичко на този свят.

— Да-а-а, ама те знаят всичко, каквото може да се знае, разбра ли!

— Не се заяждай, Том, защото вече съм си го написал в раздела *Открития и откровения*. Те не знаят всичко. Но в това няма нищо лошо. И това също съм го открил.

— Какви други нови глупости си надраскал там?

— Че съм жив.

— Хе, хе — това е старо.

— Това, че *мисля* за него, че го *забелязвам*, то е новото. Човек прави разни неща и не обръща внимание. А сетне внезапно, оглеждаш се и изведнъж осъзнаваш какво правиш, и всъщност тогава е първият път, когато истински го правиш. Ще разделя лятото на два дяла. Първата част на тефтерчето ми е озаглавена *Обреди и навици*. Първата гъба за годината. Първото тичане бос в тревата за годината. Първото схващане от страх в езерото за годината. Първата диня. Първият комар. Първото бране на глухарчета. Това са все неща, които правим

непрестанно, без да се замисляме. А тук, отзад, както ти казах, е разделът *Открития и откровения*, или по-скоро — „*Прояснения*“, разкошна дума, или „*Предчувствия*“ — какво ще кажеш? С други думи, правиш си там нещо обикновено и познато, като например разливаш в бутилки вино от глухарчета и го записваш в „Обреди и навици“. А сетне се замисляш над него и онова, което си помисляш, все едно глупаво или умно, го вписваш в „Открития и откровения“. Виж какво съм записал за виното: *Във всяка затворена бутилка съхраняваме по един голям къс от лято 1928* — как го намираш това, Том?

— Загубих ти мисълта още преди една миля.

— Виж, тук има пък друго. В първия раздел *Навици*. Пиша: *Първо скарване и пердах за лято 1928 от татко, сутринта на 24 юни. А тук отзад, в Откровения казвам така: Възрастните и децата враждуват за това, защото са от две различни раси. Погледни ги тях и ще видиш, че са различни от нас. Погледни ни нас — виж колко различни сме от тях. Различни раси „и те никога не ще се срещнат“^[1]*. Запомни го добре и не го забравяй, разбра ли, Том?

— Браво, Дъг, напипал си го, напипал си го! Точно така е! Ние се разбираме с мама и татко. Тегло, тегло от сутрин чак до вечеря. Гениален си, Дъг!

— През тези три месеца, всеки път, като забележиш нещо, което се върши постоянно, казвай ми го. И в първия понеделник на септември, на Деня на труда, ще направим равносметка на лятото и тогава ще видим какво ще излезе.

— Имам нещо готово за тебе, Дъг. Вземай молива. На света има пет милиарда дървета. Проверил съм го в една книга. Под всяко дърво има и сянка, нали така? Познай тогава, от какво става нощта? Ще ти кажа — сенките изпълзяват изпод петте милиарда дървета! Представяш ли си го? Сенките се понасят из въздуха, мътят му водата, тъй да се каже. Да има как да го измислим, че да затиснем тия дяволски пет милиарда сенки под дърветата, тогава ще ни оставят да играем чак до среднощ, разбираш ли, Дъг, просто защото няма да има никаква нощ! Ето, виждаш ли: нещо старо и нещо ново.

— Точно — и старо, и ново. — Дъглас наплюнчи жълтия химически молив марка „Тикондерога“, име, което страшно му харесваше. — Повтори ми сега...

— Има пет милиарда дървета и под всяко дърво има сянка...

* * *

Така е — лятото, това бяха обреди, всеки със своето място и време. Обредът на лимонадата или на изстудения чай, обредът на виното, на гуменките — но можеше и без него, и накрая, непосредствено след тях, изпълнен с тихо достолепие, идваше обредът на висящата люлка на покритата входна веранда.

Около залез слънце на третия ден на лятото дядо им се върна от входната врата и се загледа усмихнато в двете железни халки на тавана на верандата. Пристъпи към обкичения с мушкато парапет също като капитан Ахав^[2], отглеждащ притихналият кротък ден и кроткото небе, наплюнчи пръст да провери откъде духа вятърът и си съблече палтото, за да усети не е ли още хладно за по къси ръкави в часа на залеза. Отвърна на поздравите на другите капитани от съседните, обкичени с цветя веранди, излезли и те да разузнаят богаткото земно вълнение на времето, глухи за мнението на съпругите си — едни доволни, а други разлютени като къдриви малки пудели, скрити зад черните мрежести врати на верандите.

— Готово, Дъглас, ще я поставяме.

В гаража намериха, изтупаха и изнесоха навън люлката за тихите нощни летни празненства, люлеещата се пейка, която дядо им окачи за халките в тавана на верандата.

Понеже беше по-лек, Дъглас пръв опита люлката. Миг след него дядо им страхливо отпусна първожреческата си снага до момчето. И усмихнати един на друг, кимайки си леко, те се залюляха безшумно напред-назад, напред-назад.

След десет минути баба им се появи с кофа и метла, да измете и да измие верандата. Измъкнаха от къщата още столове — люлеещи се, с прави облегалки, всякакви.

— Винаги предпочитам да се изнасям вън в началото на лятото — заяви дядо им, — преди да са се завъдили комарите.

Към седем, ако стоиш отвънка пред прозореца на трапезарията и се ослушваш, дочуваш как столове се отдръпват със скърцане от масите, как някой някъде почуква по жълтите клавиши на старо пиано.

Драскат се кибрити, първите мръсни чинии гъргорят в сапунената пяна и потракат на полиците, някъде отвъд приглушено засвирва грамофон. А после, когато вечерта смени часа, в дом след дом по здрачните улици, под огромните дъбове и брястове, хората започват да излизат на заветните веранди, също като човечетата от барометрите, които ни показват какво ще бъде времето.

Първо чичо им Бърт, след него обикновено дядо им, след дядо им баща им и някой от братовчедите — мъжете излизаха първи в сладостния здрач, обвити от тютюнев дим, оставили жените оттатък, в охлаждащата се вече кухня да приказват и да възстановяват реда в своето царство. Под козирката на верандата бръмваха мъжките гласове. Нозете се вдигаха на парапета, момчетата налякваха по изтърканите стъпала или нацазваха по парапета на верандата, откъдето по някое време на вечерта или момче, или саксия се изтърсваше непременно долу.

Накрая, подобно привидения, мярнали се за миг през мрежата на вратата, вън се появяваха баба им, прабаба им и майка им, а мъжете се размърдваха, отместваха се и им сторваха място. Жените носеха различни ветрила: сгънати вестници, бамбукови метлички или напарфюмирани носни кърпи, за да раздвижват въздуха покрай лицата си, докато си приказват.

На другия ден никой не беше в състояние да си припомни нищо от онова, което се беше казало предишната вечер. Все едно беше за какво си говореха възрастните; важното беше гласовете им да се носят над нежната папрат, оградила верандата от трите ѝ страни, важното беше тъмата да изпълва града като черна вода, изливана над къщите, а пурите да мъждукат сред напева на безкрайните разговори. Женските приказки се носеха на вълни и дразнеха първите комари, които яростно се виеха във въздуха. Гласовете на мъжете попиваха в гредите на старата къща; стигаше ти да замижиш, да сложиш ухо на дървения под и ето ти мъжките гласове — те тътнат като далечно политическо земетресение, неспирно, постоянно, с едва забележима промяна в звука.

Дъглас се просна по гръб на сухия дъсчен под на верандата, блажен и успокояван от тези гласове, които щяха да бърбят до безкрай, да заливат с пороя на думите отпуснатото му тяло, затворените му очи, сънливия му слух во веки веков. Люлеещите се столове пееха като

щурци, щурците скърцаха като люлеещи се столове, а пък в обраслото, с мъх буре под капчука до трапезарията вече се въдеше новото поколение от комари, вечната тема за разговори през безкрайните идващи нощи на лятото.

Да се седи на лятната нощна веранда беше дотолкова приятно, безгрижно и спокойно, че човек не усещаше насита. Това беше един от обредите, които бяха истински и вечни; припалването на лулите, бледи ръце, които движат куките за плетене в здрача, похапването на увитите в станиол, заледени плодови торти, влизането и излизането на всички тези хора. Защото по някое време на вечерта всичко живо се извървяше от тука; съседите от долната страна, хората от отсрещната къща; мис Фърн и мис Робърта, които прошумяваха в своя електрически автомобил, качваха Том или Дъглас за едно кръгче около квартала, а сетне влизаха за малко и сядаха да поохладят сгорещените си лица; или пък мистър Джоунъс, вехтошарят, скрил коня и фургона си в уличката и зареден до пръсване с мисли, който изкачваше стъпалата с вида на човек, решен за първи път да каже онова, което всъщност повтаряше неспирно, и което някак си наистина изричаше като за първи път. И най-накрая се появяваха децата, пръснали се навънка в мрака да доиграят последната игра на криеница или на прескочикобила — връщаха се задъхани, запотени, мятаха се безшумно като бумеранги по меката ливада, за да потънат под ромона на разговорите откъм верандата, които ги смиряваха и укротяваха...

О, какво незабравимо блаженство — да лежиш в такава нощ сред уханието на папрат и треви, в нощта на шепнещите сънливи гласове, които правеха този мрак още по-сънлив. Възрастните бяха забравили, че той е там, тъй тихо, тъй безмълвно се бе сгушил Дъглас, заслушан в плановете, които те гласяха за неговите и за своите бъднини. Гласовете отекваха и се носеха заедно с лунните облачета цигарен дим, едnodневките, подобно оживели ябълкови цветове, почукваха лекичко по далечните улични лампи и гласовете отлитаха към идните години...

* * *

Тази вечер пред магазинчето за пури мъжете пак се бяха събрали да изгарят дирижабли, да потопяват бойни кораби, да взривяват заводи

за динамит — с две думи, да се омайват от вкуса на онази бактерия, скрита в сбръчканите им уста, която в скоро време щеше да ги простре в гроба. Облаците на изстреблението изригнаха и се носеха с дима от пурите им край един притеснен човек, който стоеше, вслушан в шума от погребалните лопати и ехото на прощалното „Всичко е пепел, всичко е пръст“. Този човечец беше Лио Ауфман, градският златар, който накрая ококори големите си тъмни, воднисти очи, вдигна детските си ръчици и смаян, викна:

— Млъкнете! В името на бога, махнете се от тези гробища!

— Колко си прав, Лио — възкликна дядо Споулдинг, тръгнал на вечерна разходка с внуците си Дъглас и Том. — Но знаеш ли, Лио, ти и единствено ти ще ги оправиш тези прокобници. Я хайде да измислиш нещо, което да направи бъдещето по-светло, по-привлекателно, по-радостно. Нали изобретяваш велосипеди, нали изобрети хитроумните уреди в увеселителния павилион, нали си нашият киномеханик, идва ти отръки!

— Точно така — обади се Дъглас. — Изобретете една Машина за щастие.

Мъжете се засмяха.

— Не, не се смейте — възкликна Лио Ауфман. — За какво са досегашните машини? Да разплакват човека! Така е! Щом човек и машина са готови да се разберат — хоп, някой прибави по някое винтче, самолетите пускат отгоре ни бомби, автомобилите ни хвърлят в пропастите. Какво смешно има в молбата на момчето? Нищо, нищо...

Гласът му заглъхна, когато Лио се запъти към бордюра на тротоара, за да погали велосипеда си, сякаш бе живо същество.

— И какво ще загубя? — мърмореше си той. — Малко кожа, изтъркана от пръстите, малко метал и малко сън. Ще я направя, ще видите!

— Слушай, Лио — викна подире му дядо им, — не сме искали...

Ала Лио Ауфман беше вече далеч, той въртеше педалите в топлата лятна привечер, а гласът му се носеше към тях: „Ще я направя...“

— Да знаете — промълви Том с благоговение, — че той *наистина* ще я направи!

* * *

Достатъчно беше да го погледнеш как върти педалите по здрачните тухлени улици, за да разбереш, че Лио Ауфман е от хората, които обичат да пътуват и с наслада да се заслушват в шумоленето на магарешките тръни сред високата трева, разклатена от жаркия летен вятър, или в съскането на жиците по нагизнатите от дъжд електрически стълбове. Беше човек, който не страдаше от безсънните си нощи, а се изпълваше с възторг при мисълта, че огромният часовник на вселената се развива или може би се навива — кой би могъл да каже? В тъмните нощи, напрегнал слух, той вярваше ту едното, ту другото...

Тежките моменти в живота, какви са те, питаше се той, докато караше колелото — раждане, съзряване, остаряване, смърт. Първият трудно можеше да бъде променен, ала останалите три?

Колелата на неговата Машина за щастие се въртяха изхвърляха златните отражения на спиците си в свода на мисълта му. Машина, която да помогне на момчетата да се преобразят от мъхеста кожичка на праскова в бодлива шипка, а на девойките — от попови лъжички в сочни праскови. А в старостта, когато нощем духът се понася над земята, защото ударите на умореното сърце не го оставят да заспи, тогава откритието му ще отвежда човека в селенията на смъртта леко, тъй неусетно, както заспиват момчетиите през ранна есен в купи от дъхаво сено...

— Татко!

Шестте му деца — Сол, Маршал, Джоузеф, Ребека, Рут и Наоми — на възраст от пет до петнайсет, изтичаха през двора, за да поемат колелото му, и се скупчиха върху му.

— Чакахме те. Има сладолед!

Докато приближаваше към входната веранда, той чувстваше как жена му се усмихва в мрака.

Минаха пет приятни минути, в които всички ядяха, а после, вдигнал високо лъжицата с лунния на цвят сладолед, сякаш в нея бе загребана тайната на естеството, която трябваше да се вкусува предпазливо, той се обади:

— Лина? Какво ще кажеш, да се опитам ли да измайсторя една
Машина за щастие?

— Нещо лошо ли е станало? — стреснато го запитва тя.

---

[1] „Изтокът е Изток, Западът — Запад, и те никога не ще се
срещнат“ — цитат от стихотворение на Ръдиард Киплинг. — Б.пр. ↑

[2] Герой от романа на Х. Мелвил „Моби Дик“ — Б.пр. ↑

* * *

Дядото поведе Дъглас и Том обратно към дома. По средата на пътя край тях профучаха като същински метеори Чарли Удман, Джон Хъф и още неколцина, а притегателната им сила беше тъй неустоима, че откъсна Дъглас от дядо му и от Том и го повлече към дерето.

— Не закъснявай, сине!

— Няма... няма... — Момчетата потънаха в здрача.

Том и дядо му извървяха останалия път в мълчание, но като завиха към къщи, Том възкликна:

— Машина за щастие — да ти хвъркне шапката!

— Не се горещи чак толкова — промърмори дядо му.

Часовникът на съда удари осем.

Часовникът на съда удари девет, ставаше късно, беше нощ на тази малка уличка, в един малък град, в един голям щат на един обширен континент, върху една планета Земя, която се търкаляше надолу в бездната на всемира, устремена към нищото или към нещо, а Том чувстваше всяка една миля от това безкрайно падане. Той седеше пред входната врата, загледан в този шеметно забързан мрак, тъй невинен на вид, сякаш стоеше като закован. Чак когато затвориш очи и си легнеш, тогава чак усещаш как Земята се върти под леглото и кара ушите ти да заглъхват от грохота на черните талази, които преливат и се разбиват о несъществуващи скали.

Замириса му на дъжд. Майка им гладеше и от старо шише за кетчуп пръскаше с вода пресъхналото пране, натрупано зад гърба му.

Имаше само един отворен магазин, оттатък, в съседния квартал — магазинът на мисис Сингър.

Най-сетне, почти когато дойде време мисис Сингър да затваря, майка му се смили и му каза:

— Тичай да купиш половин кило сладолед, но й кажи добре да го натъпче.

Той помоли да купи и една топка шоколадов, защото не обичаше ваниления, и майка му разреши. Стиснал парите, Том хукна бос по

топлия вечерен циментов тротоар, под ябълките и дъбовете, към магазина. Градът беше тих и далечен — чуваха се единствено щурците, които пееха в простора отвъд напечените индигови дървета, подпрели звездното небе.

Голите му пети шляпаха по тротоара. Пресече улицата и влезе при мисис Сингър, която се движеше замислено и тананикаше някаква еврейска песен.

— Половинка сладолед, нали? — запита тя. — И топка шоколадов отгоре, така ли?

Той я загледа как вдига металическия капак, как загребва със специалната лъжица и как сгъва картонената кутия, препълнена с „топка шоколадов отгоре, така ли?“. Подаде ѝ парите, взе хладния леден пакет и като го отърка о челото и бузите си, затупка усмихнат към къщи. Зад него светлините на магазинчето изгаснаха, остана да блещука единствена уличната лампа на ъгъла и целият град като че ли заспа.

Когато отвори мрежестата врата, намери майка си още да глади. Изглеждаше сторещена и раздразнена, но въпреки това му се усмихна.

— Кога ще се върне татко от профсъюзното събрание? — запита Том.

— Към единайсет-единайсет и половина — отвърна майка му. Отнесе сладоледа в кухнята, отвори го. Даде му неговата топка от шоколадов, сложи малко и за себе си, а останалия прибра „за Дъглас и баща ти, като се върнат“.

Вкусваха с наслада сладоледа, сгушени в сърцевината на дълбоката и тиха лятна нощ. Майка му и той, и тази нощ, обвила цялата им малка къща на малката улица. Той облизваше всяка лъжичка, преди да загребе отново, а майка му прибра дъската за гладене, остави горещата ютия да изстива на скарата си, седна в креслото до грамофона и като вкусваше от сладоледа, въздъхна:

— Ей, какъв горещ ден беше! Земята попива жегата и нощем я изпуска. Как ще се спи, не знам.

Седяха, заслушани в нощта, която нахлуваше през всяка врата и прозорец, тласкана към тях от дълбоката тишина, защото батерията на радиото се беше изтощила, а плочите на квартета Никърбокър, песните на Ал Джонсън и на „Двете черни врани“ им бяха дошли до гуша; и тъй, Том седеше на дъсчения под и гледаше навън в черния, черен

мрак, притиснал нос о мрежата на вратата с такава сила, че кожата на сплескания връх бе станала на малки тъмни квадратчета.

— Къде остана този Дъг, вече е девет и половина.

— Ще се върне — рече Том, уверен, че Дъглас ще се върне.

Когато майка му излезе да измие чиниите, той я последва. Всеки звук, всяко чуковане на лъжица или на чиния се усилваше в нажежената нощ. Тихо се върнаха във всекидневната, свалиха възглавниците от дивана и с общи усилия го изтеглиха надолу, за да стане на двойно легло, каквото всъщност тайно беше. Майка му оправи завивките, разбухна възглавниците. Но когато той започна да разкопчава ризата си, тя се обади:

— Не бързай още, Том.

— Защо?

— Защото аз ти казвам.

— Какво ти е, мамо?

Майка му поседна, сетне стана, отиде до вратата и започна да вика. Той я слушаше, като повтаря: „Дъглас, Дъглас, хей, Дъ-ъ-г! Дъгла-а-а-с!“ — един, два, три пъти. Гласът ѝ политаше навън в летния топъл мрак и не се връщаше. Ехото спеше.

Дъглас. Дъглас. Дъглас.

Дъглас!

Както седеше на пода, някаква ледена тръпка, но не сладоледена, не и зимна, нито пък от лятната жегга пропълзя през Том. Той забеляза как очите на майка му търсят, примижават; как стои нерешителна и нервна. Забеляза всичките тези неща.

Тя отвори мрежестата врата. Пристъпи в мрака, слезе по стъпалата, отиде до тротоара под люляковия храст. Той се ослушваше в стъпките ѝ.

Тя отново извика.

Тишина.

Извика още два пъти. Том стоеше в стаята. Всеки миг вече Дъглас щеше да се обади отдолу, откъм края на тясната уличка: „Ето ме, мамо, идвам си, майко. Ида-а-а!“

Но той не се обади. И в продължение на две минути Том остана като закован, вгледан в приготвеното за спане легло, в безмълвното радио, в безмълвния грамофон, в полилея с кристалните висулки,

които блещукаха кротко, в килима с червените и розови завъртулки. Нарочно ритна с пръст леглото, да види дали ще го заболи. Заболя го.

Скърцайки, мрежестата врата се отвори и майка му каза:

— Тръгвай, Том. Ще се поразходим.

— Къде?

— Надолу до ъгъла. Хайде...

Той се улови за ръката ѝ. Поеха надолу по улица „Сейнт Джеймс“. Под стъпалата му циментът беше все тъй топъл, а пък щурците пееха още по-гръмко към тъмното небе. Стигнаха до ъгъла, свиха зад, него и тръгнаха към Западното дере.

Някъде отвъд премина автомобил и фаровете проблеснаха в далечината. Отникъде не се усещаше живот, ни светлинка, нито движение. Тук-таме назад, откъдето идваха, бледи светли квадрати показваха, че стопаните още стоят. Но повечето от домовете, притъмнели, вече спяха, в няколко от неосветените места хората стояха и си приказваха шепнешком на предните веранди. Като минаваха оттам, чуваха как проскърцва люлка.

— Да се случи и баща ти да не си е в къщи! — въздъхна майка му. Нейната голяма длан стискаше ръчицата му. — Ах, само да ми падне това момченце! Самотника пак се е върнал. Убива хора. Никой вече не е сигурен. Кой може да знае кога и къде ще се появи Самотника? Само да ми се върне тоя Дъг, тъй ще го напердаша, че ще ме запомни!

Прекосили бяха още един квартал и се намираха пред светия черен силует на германската баптистка църква на ъгъла на улица „Чепъл“ и „Глен Рок“. Зад църквата, стотина метра по-нататък, започваше дерето. Подушваше го. От него се носеше някаква смесена миризма на канал, на гнили листи, на спарена, гъста растителност. Беше широко дере, което прорязваше и опасваше града — денем джунгла, а нощем място, от което да се стои настрани, както често повтаряше майка им.

Близостта на германската баптистка църква би трябвало да му вдъхне смелост, но не стана тъй, защото сградата беше тъмна, бездушна и безполезна, като грамада от развалини на ръба на дерето.

Том бе едва десетгодишен. Почти не знаеше какво е смърт, страх или ужас. Смъртта, това бе восъчната фигура в ковчега, когато беше шестгодишен и пралядо му беше починал — приличаше на сразен орел

в своя сандък — безмълвен, далечен, замлъкнал навеки — никога повече нямаше да го наставлява да бъде послушен, никога нямаше да бистри политиката. Смъртта, това бе малкото му сестриче в оная утрин, когато седемгодишният Том се събуди, надникна в люлката и я видя да гледа втренчено към него с някакъв сляп, син, неподвижен и замръзнал поглед, докато дойдоха и я отнесоха в малкото плетено сандъче. Смъртта, това бе, когато месец подир това застана до високото ѝ столче и внезапно осъзна, че тя никога вече няма да седи там, да се смее, да плаче и да го кара да ревнува, че се е родила. Това беше смъртта. Смъртта беше и Самотника — невидим, той се промъкваше, спотайваше се зад дърветата, изчакваше някъде на скрито, за да се появи — веднъж или два пъти в годината в техния град, из тези улици, в тези многобройни места с недостатъчна светлина, и да убие една, две, три жени през трите изминали години. Това беше смъртта.

Ала това сега бе нещо повече от смърт. Тази лятна нощ, долу тук под звездите, обхващаше всички неща, които биха могли да се усетят, да се видят или да се чуят през цял един живот, тя просто сякаш те задушаваше изведнъж.

Отделиха се от тротоара и тръгнаха по една утъпкана, камениста, оградена от буренак пътека, а щурците отекнаха в гръмък, плътен, кънтящ хор. Той стъпваше послушно подир смелата, чудесна, стройна майка — бранителка на вселената. И заедно, един зад друг, те приближиха, стигнаха и спряха в самия край на цивилизацията.

Дерето!

Тук и сега, в този миг, долу в бездната от горист мрак се бяха събрали изведнъж всички неща, които той никога нямаше да опознае, нито да разбере; всички безименни неща гъмжаха в потайната сянка на дърветата, в смрадта на разрухата.

Осъзна, че той и майка му бяха сами.

Ръката ѝ *трепереше*.

Той усети това треперене... Защо? Нали тя беше по-голямата, по-силната, по-знаещата от него? Нима и тя долавяше тази смътна заплаха, това присягане откъм мрака, тази готова да скочи върху им, спотаила се долу злина? Нима пораствайки, човек не ставаше по-силен? Нима зрелостта не донасяше успокоение? Нима животът не предлагаше убежище? Нима не съществуваше цитадела от плът,

достатъчно устойчива срещу заплахите на нощната тъма? Съмненията го попариха. Хладината на сладоледа полази отново в гърлото, в стомаха, в гръбнака, изстуди крайниците му; смрази го като вятър от миналогодишния декември.

Разбра, че всички хора са така; че всеки човек в себе си е сам. Едно единство, една единица от общността, но винаги уплашен. Както тук, сега, застанал на ръба. Ако рече да изпищи, ако рече да извика отчаяно за помощ, няма някой би могъл да помогне?

Мракът връхлиташе бърз, всепоглъщащ; в един титанически вледеняващ миг всичко ще свърши. Много преди зората, много преди полицаите с фенерчетата си да успеят да прорежат тъмнината, да стреснат пътеката, много преди хората с уплашени мозъци да му се притекат на помощ. Дори сега да бяха на петстотин метра от него — а той беше уверен, че помощта е някъде наблизо, — за три секунди черният прилив може да се надигне, да отскубне десетте негови години и...

Тежката вълна на човешката самота се стовари върху разтрепераното му телце. И майка му беше самотна. Не можеше да се облекне на светостта на брака, на закрилата на семейната любов, не можеше да се уповава на конституцията на Съединените щати, нито на градската полиция, в този миг не можеше да се позове на никого освен на собственото си сърце, а в него сега нямаше друго освен безпомощно объркване и желание да се подчини на страха. Това беше личен проблем, който търсеше своето лично разрешение. Той също трябваше да приеме самотността си и да се оправя, както може.

Преглътна мъчително, прилепи се до нея. О, божичко, *не позволявай тя да умре*, примоли се той. *Не ни прави нищо лошо. След един час татко ще се прибере от профсъюзното събрание и ако къщата е празна...*

Майка му слизаше надолу по пътеката към прастарата джунгла. Гласът му потрепери:

— Мамо, нищо му няма на Дъг. На Дъг нищо му няма. Нищо му няма. На Дъг нищо му няма!

Гласът на майка му беше напрегнат, писклив:

— Винаги оттука минава. Забранила съм му, но тези проклети деца не слушат и пак минават оттука. Някоя нощ ще тръгне оттук и няма да излезе вече.

Няма да излезе вече. Това можеше да означава всичко. Скитници. Престъпници. Мрак. Злополука. И преди всичко — смърт!

Сам във вселената.

В света имаше милиони градчета като тяхното. Еднакво тъмни, самотни, изолирани, изпълнени със страхове и чудеса. Пискливите, фалшиви звуци на цигулката, това бе музиката на малките градчета, на малките градчета без много светлини, но с много сенки. О, тази бездънна, всепоглъщаща самотност. О, тези потайни, влажни дерета. Животът нощем там не беше друго освен ужас — нощем, когато здравомислие, брак, деца, щастие, всичко бе застрашено от безжалостния великан, наречен Смърт.

Майка му извиси глас в мрака.

— Дъ-ъ-г! Дъглас!

Внезапно и двамата разбраха, че нещо не е в ред.

Песента на щурците бе секнала.

Тишината беше пълна.

В живота си той не си спомняше тишина като тази. Тъй пълна. Защо спряха щурците? Защо? Поради какво? Никога дотогава не бяха спирали. Никога.

Освен ако... Ако...

Нещо щеше да се случи.

Като че ли цялото дърво напрягаше, сбираше черните си фибри, всмукваше сили от всички спящи околности, отблизо и далеч. От росните гори и долини, от вълнистите хълмове, където, вдигнали глава, кучетата виеха към светлата луна, отвсякъде наоколо тази голяма тишина се всмукваше към един център, чиято сърцевина бяха самите те. Още десет секунди, и нещо щеше да се случи: да се случи. Щурците се спотайваха безмълвни, звездите бяха тъй ниско, че още малко и можеше да ги докосне. Бяха безброй, горещи и ясни.

Тегнеше, тегнеше тишината. Тегнеше, тегнеше и напрежението. Ах, беше толкоз тъмно, всичко бе тъй отдалечено. О, Божичко!

И тогава далеч отвъд дерето се чу:

— Ето ме, мамо! Идвам си, майко!

И пак отново прозвуча:

— Здравей, мамо! Идвам, мамо!

Разнесе се бързото топуркане на гуменки през дъното на дерето и три момчета се появиха устремени, разкикотени. Дъглас, Чък Удман

и Джон Хъф, Затичани, разкикотени...

Звездите се свиха като стреснати рогчета на десет милиона охлюви.

Щурците запяха.

Мракът отстъпи уплашен, смутен, разядосан. Отстъпи, отблъсна храната, защото го прекъснаха безцеремонно тъкмо като се канеше да се засити. И докато мракът се оттегляше като вълна от бряг, от нея излязоха три деца, заливащи се от смях.

— Здравсти, мамо! Здравсти, Том! Здравейте!

Лъхна го на Дъглас. На пот, на трева, на мирис на дървета, на клони и на ручей.

— Млади човече, ти ще ядеш пердах, да си го знаеш — заяви майка му. Тя незабавно отпъди страха си. Том разбра, че тя никога и никому нямаше да го признае. Но този страх щеше да се таи в сърцето ѝ всякога, тъй както вече се беше сврял в неговото сърце, завинаги.

Прибраха се у дома и в леглата, в късната лятна нощ, той се радваше, че Дъглас е жив. Много се радваше. За един миг беше си помислил...

Там някъде нататък, в неясната лунна далечина, над един виадукт надолу към равнината летеше влак и свиреше като бездомно металическо създание, безименно и запъхтяно. Обзет от тръпки, Том легна до брат си, заслуша се в свирката на този влак и се замисли за един свой братовчед, които бе живял далеч там в равнината, пресичана сега от забързания влак; един братовчед, който бе умрял от пневмония в една късна нощ преди много, много години...

Вдъхна миризмата на легналия до него Дъг. В нея се криеше магия. Той спря да трепери.

— В две неща обаче съм сигурен, Дъг — прошепна той.

— Кои?

— Нощем е ужасно тъмно — това е едното.

— А другото?

— Дерето нощем не бива да е част от Машината за щастие на мистър Ауфман, ако изобщо я скалъпи.

Дъглас обмисли казаното.

— Я го кажи отново!

Млъкнаха. Ослушвайки се, изведнъж дочуха стъпки, които приближаваха по улицата, под дърветата, стигнаха пред дома им, тръгнаха по пътеката. От леглото си майка им тихичко подвижна:

— Това е баща ни.

Той беше.

* * *

Късно през нощта на верандата Лио Ауфман съставяше един списък слепешком, в мрака, и често възклищаваше: „Ах!“, „Да, и това!“, когато се сещаше за още някоя подходяща съставка. Тогава мрежестата врата на къщата изпърха като нощна пеперуда.

— Ти ли си, Лина? — прошепна той.

Тя се настани до него на люлката, по нощница, не слаба, усмихна му се — не като нелюбено седемнайсетгодишно девойче, нито пък отпусната и дебела като нелюбима петдесетгодишна жена, а точно каквато трябваше да бъде — закръглена, стегната, като всяка истинска жена, на всякаква възраст, когато си я обичаш!

Беше чудесна. Тялото ѝ постоянно съобразяваше, подобно на неговото, но по различен начин — тя оправяше децата, вмъкваше се преди Лио в стаята, за да нагоди настроението там според настроението, в което се намираще той. Мисловните ѝ процеси никога не бяха самоцелни — мисли и действия преминаваха от ума в ръцете и от ръцете в ума в един такъв естествен и мирен кръговрат, който Лио не смееше, а и не знаеше как би могъл да изобрази на чертеж.

— Тая машина — обади се тя след време... — тя няма да ни трябва.

— На нас не — рече Лио, — ала понякога трябва да се помисли и за другите. Чудя се какво да наслагам в нея. Филми ли? Радио ли? Стереоскопични калейдоскопи? Всички тия неща, събрани в едно — та когато човек прекара ръка по тях, да се усмихне и да възкликне: „Виж, драги мой, ето това е щастие“.

Да, палеше се Лио, да измисля такава машинка, че каквото и да не му е наред на човека — и краката му да са мокри, ѝ синусит да има, и леглото му да е неудобно, и в три през нощта от кошмари да се стряска, — тя да може да го прави щастлив; машинка, подобна на оная магическа солна мелница, която, хвърлена в океана, доставя непрестанно сол и превръща водата в саламура. Кой не би дал мило за драго, да произведе подобна машина? — Лио отправяше въпроса към света, към града, към жена си!

С тревожното си мълчание седналата на люлката до него Лина изказваше своето мнение.

Той също замълча, отметна глава и заслуша как съскат листата на бряста, разлюлени от вятъра.

Да не забравя и този звук, и той трябва да влезе в машината, каза си Лио.

Миг след това и люлката на верандата, и самата веранда останаха самотни в мрака.

* * *

Дядо им се усмихваше в съня си.

Усетил усмивката и озадачен от нея, той се събуди. Остана да лежи кротко, послуша се и си обясни тази усмивка.

Защото долови един звук, който бе много по-важен от песента на птиците и шумоленето на новите листа. Веднъж в годината той се пробуждаше по този начин и оставаше да лежи в очакване на оня звук, който оповестяваше истинското начало на лятото. А то започваше в утрини като тази, когато някой пансионер, някой племенник, братовчед, син или внук се появяваше долу на моравата и съпровождан от подрънкването на желязо, тръгваше през уханната лятна трева в постепенно смаляващи се квадрати — от север към изток и от юг към запад. Цветчета от детелина, по някое забравено слънчево глухарче, мравки, клечки, камъчета, изгорели фишеци от миналогодишния Четвърти юли, но най-вече чиста зеленина бликаха във висока струя от потракващата косачка. Хладна, мека струя; дядото си я представи как погъделичква нозете му, разведрява сгорещеното му лице, изпълва ноздрите му с всевечния аромат на едно ново годишно време, с обещанието, че всички ние, че всички ще поживеем още дванадесет месеца.

Да благослови Бог тревокосачката, помисли си той. Кой глупак е измислил годината да започва от първи януари? А, не — би трябвало да назначат човек, който да наблюдава тревата из милионите дворове и полянки в Илинойс, Охайо и Айова и в утринта, когато е достатъчно висока за косене, вместо веселби, свирки и викове да проехти една мощна, развихрена симфония от тревокосачки, които хрускат сочна

трева от поляните. Вместо конфети и серпантини хората трябва да се пръскат с шепи трева в оня единствен през годината ден, който наистина олицетворява Началото!

Той изсумтя насмешливо над собственото си пустословие, пристъпи до прозореца, облегна се на рамката в меката слънчева светлина и както предполагаше, съзря един от пансионерите, млад вестникар на име Фористър, да довършва окосяването на един ред.

— Добрутро, мистър Споулдинг!

— Давай, Бил! — викна сърдечно дядото и след малко се озова долу, пред закуската, приготвена от бабата, ала прозорецът в нишата беше отворен, че докато яде, да чува потракването на косачката.

— Възвръща самочувствието тази косачка — обади се дядото. — *Послушай* я само как чудно бръмчи!

— Скоро и тя ще си изпее песента. — Бабата сложи на масата препълнена чиния с палачинки. — Изнамерили са някаква нова трева — тази сутрин Бил Фористър ще я сади — никога не се косяла. Не зная как я казват, растяла само толкова и нито милиметър по-високо.

Дядото я загледа втрещено.

— Шегите ти са много безвкусни.

— Иди да видиш. И ако искаш да знаеш — ядоса се бабата, — това го измисли Бил Фористър. Новата трева чака на туфи зад къщата. Просто се изкопават малки дупки на разстояние една от друга и тревата се засажда на групички. До края на годината новата трева изтребва старата, и вече не ти трябва никаква косачка.

Дядото не усети как изскочи от стола, профуча през коридора и се озова на външната врата.

Бил Фористър остави машината си и се приближи усмихнат, замижал срещу слънцето.

— Вярно е — потвърди той. — Вчера купих тревата. Реших, докато съм в отпуска, да взема да ви я посадя.

— А мене защо никой не ме е попитал? Ливадата е моя! — викна дядото.

— Ами защото мислех, че ще се изненадате приятно, мистър Споулдинг.

— Е, да, но аз пък съм изненадан неприятно. Я ми покажи тая твоя проклета трева.

Изправиха се пред малките квадратни чимове от новата трева. Дядото я побутна подозрително с върха на обувката си.

— Прилича ми на най-обикновена нашенска трева. Сигурен ли си, че някой шегобиец не те е праметнал рано-рано, преди да си се разсънил?

— Виждал съм я да расте в Калифорния. Ей толкова висока става и повече не мърда. Устои ли на нашия климат, ще ни спести догодина всяка седмица да се разхождаме тука и да поддържаме проклетия треволяк остриган.

— Ето, в това е нещастieto на вашето поколение — възкликна дядото. — Слушай, Бил, срам ме е заради тебе, и ти си ми бил журналист! Изхвърляте от този живот всичко, което е сложено в него, за да му дава вкус. Пестите ни времето, пестите ни труда — друго не знаете! — Той подритна презрително тревните чимове. — Когато остарееш като мене, тогава ще разбереш, че малките радости и малките неща струват повече от големите. Една разходка в пролетното утро е по-хубава от стокилометрово пътешествие с най-бързия автомобил и знаеш ли защо? Защото е наситена с аромати, изпълнена е с неща, които растат. Имаш достатъчно време да търсиш и да откриваш. Зная — сега вие сте по големите резултати, и не отричам — в това няма нищо лошо. Но човек като тебе, който работи във вестник, трябва да се оглежда и за дребните боровинки, докато бере едри дини. Ти се задоволяваш със скелета, аз пък се вирам за отпечатъци от пръсти; в това също няма нищо лошо. На тази възраст подобни неща тебе те отегчават, а пък аз се питам: дали не е така, защото просто не си се научил да ги цениш? Ако оставим на вас, ще издадете закон за забрана на всички дребни занаяти, на всички дреболии. Ала, тогава няма да си оставите нищо, за което да се улавяте измежду големите неща, и ще видите дявола по пладне да си блъска ума с какво да се захванете, за да не полудеете. Кажете ми, защо не оставите и природата да ви научи на нещо? Престригването на тревата и плевенето могат да се превърнат в начин на живот, сине мой.

Бил Фористър му се усмихваше благодушно.

— Зная — въздъхна дядото. — Много дрънкам.

— Да ви слушам за мен е истинско удоволствие.

— Тогава урокът продължава. Люляковите храсти струват повече от орхидеите. Глухарчето и кукувичата прежда — също! Защо ли?

Защото те карат да се наведеш, поне за малко да обърнеш гръб на всички хора и на целия град, карат те да се поизпоттиш и те смъкват долу до пръстта, където пак си спомняш, че имаш нос. А когато по този начин останеш сам със себе си, ти наистина *идваш* на себе си за известно време; останал сам, имаш възможност да обмислиш нещата из основи. Градинарството е най-хитрият начин да си пофилософстваш скришом. Никой не се досеща, никой не те укорява, никой не те подозира, а ти си се потулил тук, един Платон сред божурите, един Сократ, който прекопава борвата си горичка. Човек, помъкнал чувал с тор по своята ливада, е същински Атлас, който оставя Земята да се върти с лекота на неговото рамо. Както каза веднъж Самуел Споулдинг, ескуайър, „Копай в земята, рови се в душата“. Превъртай тези остриета, Бил, и се къпи в пръските от Водоскока на младостта. Край на урока. Още повече, полезно е веднъж в годината да се похапне гозба от глухарчета.

— Кога за последен път сте вечеряли гозба от глухарчета, сър?

— Хайде сега, не се захващай с мене!

Бил подритна леко един от тревните чимове и кимна.

— Нека да ви дообясня за тревата. Расте толкова гъста, че с гаранция изтребва детелината и глухарчетата...

— Мили боже! Значи догодина — край на виното от глухарчета! Значи край на пчелите в нашия двор! Ти, сине, сигурно си полудял! Слушай, колко плати за всичко това?

— По долар на чим. Купих десет чима, за да ви изненадам радостно.

Дядото бръкна в джоба си, измъкна старата дълбока кесия, откопча сребърната закопчалка и извади три банкноти по пет долара.

— Бил, ти удари печалба от цели пет долара с тази сделка. Сега искам да изхвърлиш този товар от безчовечна трева в дерето, на боклука — все ми е едно къде, но те умолявам кротко и хрисимо — не я засаждай в моя двор. Желанието ти е било наистина благородно, ама си мисля, че понеже съм вече на преклонна възраст, първо ще трябва да се слуша моята воля.

— Разбирам, сър — откликна Бил и с неохота мушна парите в джоба си.

— Не се отчайвай, Бил, ще засадиш тревата подир някоя година. Още на другия ден, щом умра, Бил, разрешавам ти да одереш цялата

тая ливада. Кажи, ще почакаш ли още пет-шест години стария дърдорко да хвърли петалите, а?

— Като нищо — отвърна Бил.

— В тревокосачката се крие нещо, което не знам как да ти обясня, но за мен този е най-прелестният звук на света, най-свежият звук на сезона, звукът на лятото, и ако той изчезне, ужасно ще ми липсва, ще ми липсва и мирисът на окосената трева.

Бил се наведе и вдигна един чим.

— Хайде, поемам към дерето.

— Ти си един добър, разумен младеж и от тебе ще излезе блестящ и проникателен репортер — заяви дядото, помагайки му да се натовари. — Това да си го знаеш от мене!

Утринта се изтърколи, настъпи пладне, дядото се прибра в стаята си подир обяда, прочете малко от пасторалните стихотворения на Уитиър и се унесе в здрав и дълбок сън. Събуди се в три, когато слънцето струеше през прозорците ярко и бодро. Остана да лежи и с изненада долови старите, познатите, незабравимите звуци.

— Я гледай — каза си той — някой работи с косачката! Че нали тази сутрин окосиха ливадата?

Ослуша се пак. Да, да, не се беше излъгал — неспирното, монотонно потракване се разнасяше наоколо — нагоре, надолу, нагоре, надолу.

Наведе се през прозореца и възкликна:

— Я гледай, Бил. Бил Фористър, какво правиш там? Да не си слънчасал? Нали вече окоси ливадата?

Бил вдигна поглед, усмихна се и му махна.

— Зная! Пропуснал съм някои места!

И докато дядото се излежаваше в леглото през следващите пет минути усмихнат и блажено отпуснат, Бил Фористър косеше ливадата от север към запад, после към юг и накрая, закрит от буйния зелен водоскок, пое към изток.

* * *

В неделя сутринта Лио Ауфман се движеше бавно из своя гараж, сякаш очакваше, че някоя дъска, някоя връзка тел, някой чук или гаечен ключ ще скочат и ще го подканят: „Хайде, започни оттук!“ Но нищо не скачаше, нищо не мръдваше, за да му даде нужния тласък.

Каква трябва да бъде една Машина за щастие? — питаше се той. — Малка ли, че да се носи в джоб? Или голяма, че тя да те носи?

— В едно нещо обаче съм сигурен — каза Лио гласно. — Трябва да е ярка на цвят.

Той сложи една тенекия с оранжева боя в центъра на тезгяха, взе един речник и влезе вкъщи.

— Лина? — Лио се взря в речника. — Каж ми не си ли ти „весела, безгрижна, възраждана, засмяна“? Чувстваш ли се „честита, доволна“? Смяташ ли, че нещата са „добре направени и подходящи“, „сполучливи и удобни“ за тебе?

Лина спря да кълца зарзавата и затвори очи.

— Ще те помоля да ми прочетеш пак последното — рече тя.

Той затвори книгата.

— Но аз не искам да спреш и да мислиш цял час, за да ми отговориш. Единственото, за което те помолих, беше да ми отвърнеш с **да** или **не**! Значи *не си* безгрижна, възраждана, засмяна?

— Безгрижни са кравите, а бебетата и вдетинените старци пък са засмени, Бог да ги пази — рече Лина. — Колкото до възраждана, как мислиш, Лио? Виж ме как се кискам, докато търкам умивалника...

Той се взря в нея и лицето му стана угрижено.

— Права си, Лина. Просто забравям колко се уморяваш. Ще гледам другия месец да заминем някъде.

— Но не аз се оплаквам! — проплака тя. — Не съм аз тази, която пристига тук с цял един списък и заповядва: „Я си покажи езика!“ Лио, ти питаш ли се, кое кара сърцето ти да тупти през нощта? Не! Следващият ти въпрос сигурно ще е: „Какво е бракът?“ Кой знае, Лио? Най-добре е да не се задават въпроси. Човек, който мисли по този начин, човек, който вечно се пита как върви светът, как стават нещата, такъв човек се сгромолясва от трапеца в цирка, ако е акробат, задавя се, докато се пита как точно се движат мускулите в гърлото му. Яж, спи, дишай, Лио, и престани да ме оглеждаш тъй, сякаш за пръв път ме виждаш в тая къща!

Лина Ауфман се вцепени. Помириса въздуха.

— О, господи, виждаш ли какво направи!

Тя изтегли вратата на фурната. Огромен облак нахлу в кухнята.

— Щастие — изхлипа Лина. — И за пръв път от шест месеца ние се скарахме! Щастие — и за пръв път от двадесет години ще вечеряме не хляб, а въглени!

Когато пушекът се разпръсна, Лио Ауфман си беше отишъл.

* * *

Страховитият трясък, сблъсъкът между човека и вдъхновението, онова разхвърляне на метал, дъски, чукове, пирони, линеали, отвертки продължи много дни. Понякога, обезверен, Лио Ауфман се скиташе из улиците нервен, с изострени сетива, даваше ухо на всеки звук от далечен смях, вслушваше се в шегите на децата, следеше какво ги размива. Нощем седеше сред гъмжилото по съседските веранди, слушаше как старците премислят и преценяват живота си, а при всеки изблик на веселие се оживяваше подобно генерал, видял, че силите на мрака са разгромени и че неговата стратегия е била правилна. По пътя към дома си той се усещаше изпълнен с тържество до оня миг, в който се озоваваше в гаража сред мъртвите инструменти и бездушните дъски. Тогава по озареното му лице се изписваше паника и за да скрие чувството си на пълен провал, започваше да блъска и разхвърля наоколо частите на машината, сякаш се бореше с живи същества.

Най-после машината взе да се пооформя и в края на десетте дни и десетте нощи, разтреперан от умора, глух и сляп за всичко останало, полумъртъв от глад, залитащ и унесен, като човек, поразен от гръм, Лио Ауфман влезе в своя дом.

Децата му, които се караха с пронизителни крясъци, замълчаха, сякаш Чумата беше влязла с отзвучаването на дванайсетия час.

— Машината за щастие — изхриптя Лио — е вече готова!

— Лио Ауфман отслабна седем килограма — каза жена му. — От две седмици не е казал нито дума на своите деца, те са изнервени, карат се като кучета, чуй ги! Жена му е изнервена, наддала е цели пет кило, ще ѝ трябват нови дрехи, погледни я! Че машината е готова, това го вярвам. Но да сме по-щастливи? Кой би могъл да каже? Слушай, Лио, махни го тоя часовник, с който си се захванал. Никога няма да

намериш кукувица, достатъчно голяма, за да влезе в него! Човек не е създаден да се бърка в тия неща. Това не е срещу Бога, не, но сигурна съм, че е срещу Лио Ауфман. Още една седмица, ако се блъска, както досега, току-виж, погребали сме го в машината му!

Но Лио Ауфман не я чу, той бе зает да наблюдава стаята, която странно се разпадаше пред него.

Интересна работа, мислеше си той, отпуснат на пода.

Мракът се склочи с едно само мигване, а в това време някой му изкрещя три пъти нещо за тази негова Машина за щастие.

Първото, което забеляза на следващото утро, бяха десетина птичета, които трептяха и къдреха въздуха като шарени камъчета, хвърлени в невиджано бистър поток; от тях тенекиеният покрив на гаража тихичко ехтеше.

Глутница улични кучета се присламчваха едно по едно през двора, надникваха в гаража и приглушено скимтяха; четири момчета, две момичета и неколцина мъже се навъртаха нерешително пред пътеката, но накрая събраха смелост и тръгнаха покрай черешите.

Ослушвайки се, Лио Ауфман знаеше какво ги е призовало към неговия двор.

Звукът на Машината за щастие.

Подобен звук би могъл да се чуе откъм кухнята на великана от приказката в тих летен ден. В него имаше всякакво бръмчене — и ниско и пискливо, и монотонно, и променливо. Невероятни храни се печеха там от цяла армия жужещи златни пчели, едри като чаени чаши. Самата великанка, тананикаща си доволно и тихичко, можеше всеки миг да се покаже на вратата, огромна като самото лято, с лице като прасковена луна, и да обгърне с поглед усмихнатите кучета, пшеничено русите момчетии и брашнонокосите старци.

— Я! — възкликна Лио Ауфман. — Че аз тази сутрин не съм пускал машината! Хей, Сол!

Сол, който беше на двора, вдигна глава.

— Сол, ти ли я пусна?

— Нали преди половин час ме изпрати да съм я пуснел, за да се загрее?

— Добре, Сол. Забравил съм. Още не съм се събудил. — И пак се отпусна в леглото.

Жена му внесе табла със закуска, поспря се пред прозореца и погледна долу към гаража.

— Кажи ми — запита тя кротко, — ако тази машина е това, за което ми я представяш, може ли сама да ражда деца? Може ли тази машина да превръща седемдесетгодишните в двайсетгодишни? И още — как изглежда смъртта, когато се скриеш там вътре с цялото твое щастие?

— Защо пък да се „скриеш“?

— Ако ти вземеш да умреш от преумора, какво трябва да сторя аз? Да се вмъкна в оня там огромен сандък и да бъда щастлива, така ли? Кажи ми освен това, Лио, какъв ни е животът? Каква ни е къщата, знаеш — ставане сутрин в седем, закуската, децата; всички вие се измъквате докъм осем и половина и тогава оставаме само аз — и прането, аз — и готвенето, аз — и чорапите за кърпене, градината — за плевене, или набързо да отскоча до магазина, или да лъскам сребърните прибори. Не се оплаквам, не! Просто искам да ти напомня как се оправя една къща, Лио, и какво има в нея! Хайде ти да ми отговориш: как съумя да събереш всичките тия неща, които ти изброих, в една машина?

— Но тя не е построена така!

— Ах, извинявай. Не ми е останало време да я разгледам.

Тя го целуна по бузата и излезе от стаята, а той остана да лежи и да вдъхва вятъра, който полъхваше откъм скритата долу машина и бе наситен с аромата на печените кестени, продавани из есенните улици на един Париж, който той никога не беше виждал...

Между омаяните кучета и момчетии един котак се промуши незабелязано и замърка до вратата на гаража под звуците на снежнобелите вълни, които се разливаха по един далечен и спокойно дишащ бряг.

Утре, помисли си Лио Ауфман, утре ще изпитаме машината, цялото семейство, всички заедно.

* * *

Късно през нощта то се събуди с чувството, че нещо го е стреснало. Оттатък, в другата стая, чу някой да плаче.

— Сол? — прошепна Лио, докато ставаше.

Заровил глава във възглавницата си, Сол плачеше безутешно.

— Не... не... — хлипаше той. — Свърши... свърши се...

— Кошмари ли сънуваш, Сол? Хайде разкажи ми, синко.

Ала момчето продължаваше да плаче.

Седнал на леглото на детето, Лио Ауфман изведнъж се сети да надникне през прозореца. Вратата на гаража зееше отворена.

Той усети как космите по врата му се изправят.

Когато Сол отново се унесе в сън, неспокоен и хлипащ, баща му слезе долу, отиде до гаража и там, затаил дъх, протегна ръка.

В хладната нощ металът на Машината за щастие бе толкова горещ, че не можеше да се пипне.

Аха, каза си той, значи Сол е бил тук тази нощ.

Но защо? Нима Сол беше толкова нещастен, че му е дотрябвала тази машина? Не, не, щастлив е, но е поискал завинаги да задържи своето щастие. Защо да се сърдиш на едно момченце, вече достатъчно помъдряло, за да съзнава нещата, че се е опитало да съхрани онова, което има? Не, не можеш да му се сърдиш. И все пак...

Изведнъж горе от прозореца на Сол навън изхвъркна нещо бяло. Сърцето на Лио Ауфман се преобърна. Но после осъзна, че завесата на прозореца се е развяла от вятъра. А в първия миг му се бе привидяло нещо тъй близко и тъй трептящо, сякаш душата на детето бе побягнала от стаята му. И Лио Ауфман бе разперил ръце, за да я спре, да я изтласка назад към спящия дом.

Измръзнал, разтреперан, той се промъкна обратно в къщи и отиде в стаята на Сол, където хвана развялото перде и плътно затвори прозореца, за да попречи на призрачното същество да побегне отново. А после приседна на леглото и сложи ръка на гърба на Сол.

„Разказ за два града“? Моя е! „Антикварен магазин“? А, тя е на Лио Ауфман! „Големите надежди“? На времето беше моя. Но хайде, нека „Големите надежди“ сега останат за него!

— Какво става тука? — запита Лио Ауфман, влизайки в стаята.

— Става това — отвърна жена му, — че разделяме общото имущество! Когато един баща започне да стряска сина си посред нощ, иде време да се къса всичко на две! Махай се от пътя ми, мистър „Студен дом“, и ти, „Антикварен магазин“. Нито в една от тези книги няма такъв побъркан учен като Лио Ауфман, няма такъв!

— Напускаш ме, без дори да си опитала моята машина! — възкликна Лио. — Опиташ ли я веднъж, ще развържеш багажа и ще останеш при мен!

„Том Бързия и неговият електрически анихилатор“ — чия ли може да е тая книга? — запита Лина. — Ще позная ли?

И като изсумтя възмутено, връчи „Том Бързия“ на Лио Ауфман.

Някъде към здрачаване всички книги, съдини, дрехи и чаршафи бяха разпределени на купчини — четири тук, четири там, десет тук, десет там. Лина Ауфман замаяна от броенето, вече не издържа и седна.

— Хайде сега, преди да съм си тръгнала, Лио, докажи ми, че не караш невинните си синове да сънуват кошмари!

Без да продума, Лио Ауфман поведе съпругата си в здрача. Тя застана пред сандъка, висок метър и половина и боядисан в оранжево.

— Значи *това* било щастieto! — обади се тя. — Е, сега кое копче да натисна, че да се почувствам луда от радост, благодарна, безгрижна и много задължена?

Децата се бяха скупчили край тях.

— Мамо, недей! — викна Сол.

— Трябва да ми е ясно за какво се сърдя и викам толкова, Сол. — Тя влезе в машината, седна и погледна към съпруга си, клатейки глава. — Не аз имам нужда от това, а ти, човече, с твоите разбити нерви и с твоите крясъци!

— Почакай, моля ти се — промълви той, — скоро ще видиш!

И затвори вратата.

— Сега натисни бутона! — викна Лио към невидимата си съпруга.

Чу се щракване. Машината трепна леко, подобно едро куче в съня си.

— Татко! — разтревожено възкликна Сол.

— Слушайте! — прошепна Лио Ауфман. Отначало нямаше друго освен бръмченето на тайно движещите се колелца и лостчета на машината.

— Добре ли е мама? — запита Наоми.

— Добре е, отлично! Ето сега... чуйте!

Отвътре, откъм машината, долетя гласът на Лина Ауфман. Тя възкликна: „О!“, а сетне стреснато! „Ах!“. „Я гледай!“ — каза скритата му жена. „Париж!“, после рече: „Лондон! Ето го и Рим! Пирамидите! Сфинксът!“

— Сфинксът, чувате ли, деца? — прошепна Лио Ауфман и се засмя.

— Парфюм! — викна Лина Ауфман удивено.

Тихо отнякъде долетяха звуците на „Синият Дунав“.

— Музика! Аз танцувам!

— Само й *се струва*, че танцува — поверително смигна бащата на децата си.

— Невероятно! — възкликна невидимата жена.

Лио Ауфман пламна от удоволствие:

— Каква отзивчива съпруга!

И тогава, скрита в Машината за щастие, Лина Ауфман започна да плаче.

Усмивката на изобретателя угасна.

— Но тя плаче — обади се Наоми.

— Не може да бъде!

— Плаче — настоя Сол.

— Ама просто не е възможно тя да плаче! — ядоса се Лио Ауфман и залепи ухо за машината. — Я чакай... да... като малко дете...

Силите му стигнаха, колкото да отвори вратата.

— Стой! — Жена му седеше там, а сълзите струеха по бузите й. — Остави ме да довърша. — И продължи да плаче.

Помръкнал, Лио Ауфман изгаси машината.

— Ах, това е най-тъжното нещо на света! — изхлипа тя. — Усещам се разбита, смазана. — Тя се измъкна през вратата. — Първо

дойде Париж...

— Но какво му е лошото на Париж?

— На мене и *през ум* не ми беше минавало да ходя в Париж. А сега ти ме накара да си го представя — Париж! И изведнъж ужасно ми се прииска да бъда в Париж, а знам, че е невъзможно!

— Но в машината това е почти като наистина.

— Не. Когато си вътре, знаеш, че не е. Знаеш, че е на ужим!

— Спри да плачеш, майко.

Тя го погледна с големите си, тъмни, разплакани очи.

— Ти ме накара да си представя, че танцувам. От двайсет години не сме танцували.

— Утре вечер ще те заведе на танци!

— Не, не, това е без значение, *не би трябвало* да е от значение. А твоята машина казва, че е от значение! Така е! Ще ми мине, като поплача още малко, Лио.

— И какво още?

— Какво ли? Машината казва: „Ти си млада“. Но аз не съм. Тя лъже, тази твоя Машина за тъга!

— Защо за „тъга“?

Жена му се беше поуспокоила.

— Слушай, Лио, ще ти кажа къде ти е грешката... ти просто си забравил, че ще дойде час, ще дойде ден, в който всички ние ще трябва да излезем от това нещо и да се върнем отново към мръсните чинии и разхвърляните легла. Докато си вътре в машината, залезът трае вечно, въздухът е наситен с ухания, времето е топло. Всичко, което не искаш да свърши, не свършва. Но навънка децата чакат да им поднесеш обяда, ризите — да им зашиеш скъсаното копче. И после — нека си го признаем, Лио, човек не иска *вечно* да съзерцава залеза. Кой желае един залез да трае дълго? Кой иска все да е топло? Кой иска въздухът непрестанно да благоухае? След време човек престава да го забелязва. По-приятно е залезът да трае една, до две минути. След това искаш да стане нещо друго. Разбираш ли, такъв е човекът, Лио. Как си можал да забравиш това?

— Нима съм го забравил?

— Обичаме залезите, защото траят кратко и бързо се свършват.

— Но това е много тъжно, Лина.

— Не е. Ако залезът продължаваше и се отегчехме от него, тогава наистина би било тъжно. Ти си направил две неща, които никога не биваше да правиш. Направил си бързите неща да протичат бавно и да не си отиват. Довел си далечни неща в нашия заден двор, там, където не им е мястото, където те постоянно ти напомнят: „Ах, не, ти никога не ще тръгнеш на път, Лина Ауфман, ти никога не ще видиш Париж! Никога няма да *отидеш* в Рим.“ Но аз *всякога* съм знаела това, тогава защо трябва да ми го казваш? По-добре да го забравя, и да се примиря, Лио, да се примиря, разбра ли?

Лио Ауфман се облегна на машината, за да намери утешение. Но бързо и стреснато отдръпна опарените си пръсти.

— Тогава какво да правя, Лина? — изохка той.

— Не мога да ти кажа. Аз зная само, че дотогава, докато това нещо е тук, на мен ще ми се иска да дойда, или на Сол ще му се иска да дойде, както и направи миналата нощ; макар да знаем, че не бива, ще сядаме вътре, ще съзерцаваме тези далечни, далечни места и всеки път ще се разплакваме — и това вече няма да е семейство!

— Просто не разбирам как съм можал да сбъркам толкова — въздъхна той. — Чакай да проверял така ли е, както ми казваш. — Той седна в машината. — Няма да си отидете, нали?

Жена му кимна успокоително:

— Ще те почакаме, Лио.

Той затвори вратата. Поколеба се в топлата мрачина, натисна копчето и тъкмо се отпускате сред красотата на цветовете и на музиката, чу някой да крещи изплашено:

— Пожар, татко! Машината гори!

Заблъскаха по вратата. Той скочи, удари си главата и падна напред, когато вратата се разтвори, момчетата го извлякоха навън. Зад гърба му се разнесе приглушена експлозия. Сега цялото му семейство се отдалечаваше бежешком. Лио Ауфман се извърна и ахна:

— Викай пожарната, Сол!

Лина Ауфман хвана затичалия се Сол.

— Сол — рече тя. — Не бързай.

Избухнаха пламъци, чу се нова приглушена експлозия. Когато машината се разгоря истински, Лина Ауфман кимна.

— Хайде сега, Сол — нареди тя. — Тичай да викаш пожарната.

Всичко живо от града се струпва да гледа пожара. Дойдоха дядо Споулдинг с Дъглас и Том, дойдоха почти всички пансионери, някои старци чак отвъд дерето и всички дечурлиги от шест околни квартала. А децата на Лио Ауфман стояха най-отпред, горди с високите пламъци, които лижеха покрива на гаража. Дядо Споулдинг разгледа внимателно кълбото от дим в небето и запита кротко:

— Тя ли изгоря, Лио? Твоята Машина за щастие, тя ли?

— До една година ще я измисля наистина както трябва и ще ти обадя — обеща му Лио.

Застанала в тъмното, Лина Ауфман наблюдаваше пожарникарите, които се суетяха из двора; гаражът, обхванат от буйни пламъци, рухна навътре.

— Не, Лио — рече тя, — не ще ти трябва цяла година, за да я измислиш. Просто се огледай наоколо. Помисли. Помълчи малко. А сетне ела да ми обадиш. Аз ще си бъда в къщи — ще връщам книгите по полиците, ще нареждам обратно дрехите в долапите, ще готвя вечерята — закъснях с вечерята, гледай колко е тъмно. Хайде, деца, елате да помогнете на мама.

Когато пожарникарите и съседите се разотидоха, Лио Ауфман остана с дядо Споулдинг, с Дъглас и Том, загледан замислено в димящите развалини. Той побутна с крак мокрите въглени и бавно изрече онова; което му пареше на езика:

— Първото, което научаваш в този свят, е, че си глупак. Последното, което научаваш в този живот, е, че си останал все същият глупак. От един час насам премислих много неща: И разбрах, че Лио Ауфман е бил слепец!... Искате ли да видите *истинската* Машина за щастие? Онази, която са патентовали преди няколкостотин хиляди години и още продължава да работи? Е, понякога засича, признавам! Но още работи. И открай време си е при нас.

— Ама пожарът... — започна Дъглас.

— Разбира се, пожарът, гаражът; но онова, което изгоря в гаража, то е без значение!

Те го последваха по стъпалата към верандата.

— Ей тук — прошепна Лио, — гледайте тук, през големия прозорец. Тихо, и ще я видите.

Дядото, Дъглас и Том погледнаха смутени в големия прозорец.

А вътре, в мънички, уютни кръгове от светлина се виждаше всичко, което Лио Ауфман искаше те да видят. Ей там седяха Сол и Маршал, увлечени в игра на шах пред малка масичка. В трапезарията Ребека нареждаше масата за вечеря. Наоми изрязваше хартиени дрешки за кукли. Рут рисуваше с водни бои. Джоузеф си играеше с електрическо влакче. През кухненската врата се виждаше как Лина Ауфман изважда от димящата фурна тавичка с печено месо. Всяка ръка, всяка глава, всяка уста правеше някакво движение. Изпод стъклото долитаха далечните им гласове. Чуваше се как някой пее с пискливо, мило гласче. Усещаше се ароматът на хляба който се печеше във фурната, и това беше истински хляб, който скоро щеше да бъде намазан с истинско масло. Всичко беше там и всичко бе в действие.

Дядото, Дъглас и Том се извърнаха да погледнат Лио Ауфман, който се взираше вътре с прояснено лице и поруменели от светлината бузи.

— Ами да! — мърмореше си той. — Тя била тук! — И продължаваше да наблюдава ту с кротка мъка, ту с преливащо щастие, а накрая със спокойна увереност, как всички колела и бурмички в този дом се наместваха, улягаха, успокояваха се и отново заработваха ритмично. — Машина за щастие — възкликна Лио. — Машина за щастие!

Миг след това вече го нямаше там.

Дядото, Дъглас и Том го видяха как влиза вътре и как се заема да пооправи нещо тук, да предотврати някоя беля там, отдаден изцяло на всичките тези топли, чудесни, безкрайно крехки, завинаги неразгадаеми и вечно движещи се части.

И тогава, усмихнати, те слязоха по стъпалата и се потопиха в свежата лятна нощ.

* * *

Два пъти годишно на двора изнасяха големите тежки килими, за да ги изтупат, и ги слагаха там, където те изглеждаха напълно чужди и някак си самотни — върху тревата на моравата. После откъм къщата се появяваха баба им и майка им, понесли нещо, което напомняше облегалките на онези разкошни столове от вито желязо в голямата сладкарница. По една от тези големи телени тупалки се връчваше на всеки един, затова те се нареждаха така: Дъглас, Том, баба им, прабаба им и майка им, скупчени като вещици и зли духове над прашните шарки от стара Армения. А после по знак, подаден от прабабата, всички вдигаха тупалките и започваха да блъскат по килимите.

— На ти! На ти още! — викаше прабаба им. — Дръжте бълхите, момчета, трепете въшките!

— Ех, мамо, моля ти се, чуваш ли се! — мъреше баба им своята майка.

Всички се кискаха. Прашната вихрушка се къдреше наоколо им. Сетне смехът им се превърна в кашлица.

Порой от мъх, пясък, златни снежинки от рязан тютюн — всичко това трептеше и се виеше в облъсквания и разпенен въздух. Когато поспряха, момчетата видяха, че следите от техните обувки и от обувките на по-възрастните, утъпквани безброй пъти върху основата и вътъка на килима, сега са се изличили под упоритите набези на тупалките върху този ориенталски бряг.

— Ей тук мъжът ти си разля кафето! — и баба им друсна един на килима.

— Тука пък ти изтърва сметаната! — прабаба им вдигна облак от прах.

— Виж къде са го протрили. Ах, момчета, ах, момчета!

— Двойна бабо, я гледай — мастило от твоята писалка!

— Глупости! Аз пиша само с червено. А това е най-обикновено синьо!

Бух!

— Гледай пътеката, протъркана от вратата на коридора до вратата на кухнята. Храната, и пак храната! За какво друго тичат

лъвовете към водопоя. Я сега давайте да го обърнем и да го постелем от другата страна.

— Още по-сигурно ще е, ако не пускаме мъжете вътре.

— Да ги караме да се събуват пред вратата.

Прас, прас!

Сега вече простряха килимите на въжетата да ги донатупат. Том се вгледа в сложните плетеници от спирали и завъртулки, в цветята, в загадъчните фигури, в характерните шарки.

— Хей, Том, не се заплесвай. Удряй, момче!

— Забавно е да разпознаваш разни неща — оправда се Том.

Дъглас го изгледа недоверчиво.

— Е, и какво разпозна?

— Ами целия този град, хората, къщите, нашата! — Прас! — Нашата улица! — Бух! — Това черното тук е дерето! — Бух! — А това тук са прабаба, баба и мама. — Бух! — От колко години е този килим?

— Петнайсет.

— Петнайсет години хора ходят по него, различавам следите от всяка обувка — възкликна Том!

— Боже мой, сине, ама и ти си едно кречетало! — засмя се прабаба им.

— Виждам всички неща, случили се в този дом всичките тези години — всичко е отбелязано? — Бух! — Цялото минало, но мога да предвидя и цялото бъдеще. Чакай сега, ето — присвивам очи, оглеждам шарките и виждам къде ще се скитаме, къде ще тичаме и ще се крием от утре нататък.

Дъглас спря да удря и размаха тупалката.

— И какво още виждаш в килима?

— Най-вече конците — обади се прабаба им. — Изтрила му се е козината, личат си вече конците. Вижте как тъкачът си е оставил следите.

— Точно тъй! — загадъчно заяви Том. — Следи насам, следи нататък. Виждам ги до една. От страшни злодеи. От непоправими грешници. Тук следи от лошо време, тук от слънчево. Пикници. Банкети. Ягодови пиршества. — С тупалката той почукваше знаменателно ту тук, ту там.

— Браво бе, чудесна реклама за моя пансион — викна баба им, сгорещена от тупането.

— Всичко е тук, скрито в мъха. Наведи главата на една страна, Дъг, притвори си едното око. То се знае, най-добре е да е вечер, да сме си в къщи, килимът да е проснат на пода, лампата да свети и тъй нататък. Тогава сенките са най-различни, светли и тъмни, виждаш следите по всички посоки, с ръка раздвижваш космите насам и нататък. Лъха ти на пустиня, ей Богу! Гореща и пясъчна като вътрешност на саркофаг, с мумията в него. Виж тук червеното петно, това е Машината за щастие, обхваната от пламъци!

— Това ще е доматен сос от нечий сандвич — намеси се майка им.

— Не, не, Машината за щастие — настоя Дъглас и се натъжи, че я вижда да изгаря там. Толкова бе разчитал на Лио Ауфман да поддържа реда в света, да поддържа усмивките по лицата, да накланя към слънцето малкия жироскоп, който се криеше у Дъглас, да оправя посоката всеки път, когато Земята залитваше към открития космос и непрогледния мрак. Но напразно — пред него лежеше безумното изобретение на Ауфман, превърнато в пепел и въглени. Бух! Бух — развъртя тупалката Дъглас.

— Виж! Виж! Ето го електрическият автомобил! Ето ги мис Фърн! Мис Робърта! — горещеше се Том. — Ту, ту! — Бух!

Всички се засмяха.

— Ето ги и вървите, които те придържат за живота, Дъг, целите са на възли. Прекалил си с киселиците. И с туршията преди лягане.

— Къде са, покажи ги! — взря се Дъглас.

— Ето я тази, за годината, която идва, и онази там, за след две години, и тая — за три, четири, пет, години от днес нататък!

Буф! Тупалката изсъска като змия в безокото небе.

— И още, един удар, за да пораснем! — викна Том.

И тъй силно изпердаши килима, че прахолякът от пет хиляди столетия изхвъркна из стреснатата тъкан, замръзна във въздуха за един страховит миг и докато Дъглас се взираше да различи основата, да разпознае вътъка в тези треперещи шарки, арменският прахен порой се сгромоляса безшумно върху него, над него, под него и покрай него и го затрупа завинаги пред самите им очи...

* * *

Старата мисис Бентли тъй и не усети как започна онази история с децата. Виждаше ги бе неведнъж скупчени като едnodневки или маймунки в бакалницата, между зелето и гроздовете от банани, усмихвала им се бе и те й бяха отвръщали с усмивка. Наблюдаваше ги зиме как пробиват пъртина в новия сняг, есенес — като вдишват мъглите, напролет — като вдигат фъртуна от ябълкови цветове, но не се дразнеше от тях. Що се отнасяше до нея, домът й всякога, блестеше от ред и чистота, всяко нещо си беше на мястото, подовете лъщяха, бурканите с консерви се мъдреха един до друг като войници, иглите й за шапки стърчаха от специалните игленици, а в чекмеджетата на долапите в спалнята й се криеха, скътани спретнато дреболии, събирани през изминалите години.

Мисис Бентли бе от хората, които събират. Събираше билети, стари театрални програми, дантелени парцалчета, шалове, билети за влакове; изобщо, всички етикетчета и знаци за нещо, което е било.

— Имам цяла грамада от грамофонни плочи — обичаше да се хвали тя. — Ето го Карузо. Купихме я в 1916 в Ню Йорк; аз бях на шейсет и Джон беше жив. Тази тук е Джун Мун, тя е, струва ми се, в деветстотин двайсет и четвърта, веднага след като почина Джон.

Всъщност това бе най-тежката загуба в нейния живот. Единственото нещо, което с истинско удоволствие бе докосвала, слушала и съзерцавала, тя не беше успяла да скъта. Джон лежеше далеч някъде в зелената равнина, надлежно надписан, затворен в сандък и скрит под тревата, а от него не бе останало друго освен високия му копринен цилиндър, бастуна и официалния му костюм, закачен в долапа. Всичко друго бе проядено от молците.

Но затова пък беше съхранила онова, което можеше да се съхранява. Роклите й на розови цветя се свиваха сред нафталинови топки в големи черни сандъци, до кристалните сервизи от нейното детство — домъкнала ги бе всички със себе си, когато се пресели в този град преди пет години. Съпругът й бе отдавал под наем недвижимите си имоти в няколко града и подобно на шахматна фигурка от пожълтяла слонова кост тя се беше придвижила от място на място, продала бе всичко и накрая се беше установила в този чужд град, самотна сред сандъците и мислите си, които бяха и тъмни, и грозни, като същества от допотопна зоологическа градина.

Историята с децата се случи към средата на лятото. Като излизаше да полее бръшляна край предната веранда, мисис Бентли видя две невъзмутими момиченца и едно момченце да се излежават спокойно на двора ѝ и да се наслаждават на гъделичкането на тревата. В мига, в който мисис Бентли навеждаше над тях усмихнатото си, жълто като маска лице, иззад ъгъла, като изпод магическа пръчка, се показва една количка за сладолед. От нея звънтяха ледени напеви, бистри и звънки като кристални винени чаши, докоснати от познавач, и приканваха всички нататък. Децата седнаха бързо и извъртяха глави подобно слънчогледи към слънцето.

Мисис Бентли запита:

— Яде ли ви се? Ела насам! — Сладоледаджията спря и тя размени с него монети срещу фунийки с истински „Ледников период“. Децата ѝ поблагодариха със заскрежени устни, а очите им оглеждаха критично високите ѝ старомодни обувки и бялата ѝ коса.

— Искате ли да си близнете? — предложи момченцето.

— Не, детето ми. Стига ми колкото съм стара и замръзнала; и най-жаркият ден вече не може да ме разтопи — пошегува се мисис Бентли.

Понесли своите малки ледници, децата пристъпиха към верандата и се наредиха едно до друго на сянка върху люлеещата се пейка.

— Аз съм Алис, това е Джейн, а този е Том Споулдинг.

— Приятно ми е. Аз пък съм мисис Бентли. Викаха ми Хелън.

Децата я загледаха удивени.

— Не вярвате ли, че са ми казвали Хелън? — запита старицата.

— Не знаех, че и старите жени носели малки имена — примигна Том.

Мисис Бентли се засмя горчиво.

— Иска да каже, че никой не се обръща към тях на малко име — обясни Джейн.

— Мила моя, когато и ти остарееш като мене и на теб няма да ти казват Джейн. Старостта е ужасно официална. Към нея винаги се обръщат на презиме. Младите не обичат да наричат старите с малките им имена. Струва им се прекалено вятърничаво.

— А вие *много* ли сте стара?

— Спомням си птеродактила — засмя се мис Бентли.

— Не, ама колко сте стара?
— На седемдесет и две.
Замислени, те дълго близаха леденото си сладко.
— Това е дълбока старост — заяви Том.
— Сега не се усещам по-различно, отколкото когато бях като вас
— отвърна старата дама.
— Колкото *нас*?!
— Да. Някога и аз бях хубаво малко момиченца като теб, Джейн,
и като теб, Алис.
Те останаха мълчаливи.
— Какво има?
— Нищо — Джейн се надигна.
— А, не бързайте толкова. Още не сте изяли сладоледа... Я ми
кажете, какво всъщност ви стана?
— Мама казва, че не е хубаво да се лъже — каза Джейн.
— Така е. Много е лошо — съгласи се мисис Бентли.
— И не ми дава да *слушам* лъжи.
— Но нима някой те е излъгал, Джейн?
Джейн я погледна, а сетне смутено отмести очи.
— Вие ме излъгахте.
— Аз ли? — Мисис Бентли се разсмя и сложи малката си тънка
ръка на сърцето. — За какво те излъгах?
— За това, колко сте годишна. И че сте били малко момиченце.
Мисис Бентли настръхна.
— Но аз *наистина* съм била малка преди много, много години,
била съм момиченце също като вас.
— Алис, Том, хайде, тръгвайте.
— Почакайте — отвърна мисис Бентли. — Не ми ли вярвате?
— Не зная — отвърна Джейн. — Не вярвам.
— Но това е смешно! Че то е съвсем очевидно. Всеки е бил млад
по някое време.
— Но не и вие — прошепна тихичко Джейн, свела поглед.
Изблизаната сладоледена фунийка бе паднала долу и лежеше на
дъсчената веранда сред ванилено езеро.
— Но разбира се, че съм била и осем, и девет и десетгодишна,
като всички вас.
Двете момиченца се изкискаха.

Очите на мисис Бентли заблестяха ядосано.

— Хайде, какво съм седнала и аз да си губя цялата сутрин и да споря с десетгодишни хлапета. Излишно е да споменавам, че и аз съм била на десет години и глупава точно колкото вас!

Момичетата се засмяха. Том се мъдреше смутен.

— Подигравате се с нас — изкиска се Джейн. — Не е възможно да сте били десетгодишна, нали, мисис Бентли?

— Я да се пръждосвате оттука! — викна внезапно старицата, защото вече не можеше да издържа погледите им. — Забранявам ви да се смеете така!

— И нали името ви не е наистина Хелън?

— Разбира се, че е Хелън!

— Довиждане — викнаха момиченцата и продължиха да се кискат, докато тичаха през двора, под просторните сенки, а Том ги следваше бавно. — Благодарим ви за сладоледа!

— И аз като вас съм играла на дама! — викна подире им мисис Бентли, но те си бяха отишли.

Останалата част от деня мисис Бентли прекара в нервно настроение — блъскаше чайници и чинии, шумно приготви скромния си обед и от време на време отиваше до входната врата с надеждата да хване ония нахални хлапетии в някой от веселите им набези в късния следобед. Но дори и да бе ги спипала, какво би могла да им каже? Защо всъщност чак толкова се бе раздразила от тях?

— Как е възможно? — оплака се мисис Бентли на тънката, напръскана с розички чаена чаша. — Никой досега не се е съмнявал, че съм била малко момиченце. Какво глупаво, какво ужасно нещо от тяхна страна. Не съжалявам, че съм остаряла — не, не съжалявам, ала съм възмутена, че тъй ме ограбиха от моето детство!

Тя си представи децата как тичат под хралупестите дървета, стиснали в заледените си пръсти нейното детство, невидимо като въздуха.

След като се навечеря, просто ей тъй, без никаква причина, тя се загледа в ръцете си, които подобно две призрочни ръкавици по време на спиритически сеанс с някаква свръхестествена увереност свиваха

разни предмети в една парфюмирана кърпичка. А сетне излезе на предната веранда и половин час преседя там вдървена.

Внезапно, като нощни птици, дечурлигите притичаха край нея, а гласът на мисис Бентли ги накара да спрат.

— Какво обичате, мисис *Бентли*?

— Елате тука на верандата! — нареди им тя и момичетата изкачиха стъпалата, а Том ги последва бавно.

— Какво обичате, мисис *Бентли*? — натъртваха това „Бентли“, като басов клавиш на пиано, натъртваха го умишлено, сякаш я наричаха с малкото ѝ име.

— Искам да ви покажа едни съкровища. — Тя разтвори парфюмираната кърпичка и надникна вътре, сякаш очакваше самата да се изненада. Измъкна оттам едно извито гребенче, много мъничко и нежно, с ръбче, по което проблясваха фалшиви диаманти.

— Ето това го носех, като бях деветгодишна — заяви тя.

Джейн го повъртя в ръка и възкликна:

— Ах, че е хубаво!

— Дай да го видя — дръпна ѝ го Алис.

— А това пък е пръстенчето, което носех на осем години — каза мисис Бентли. — Сега ми е малко. Като погледнеш през него, вижда се кулата на Пиза, сякаш ей сега ще падне.

— Я да я видим как се наклонява? — И момичетата взеха да си го подават една на друга, докато накрая Джейн го сложи на пръста си. — Но то ми става! — възкликна тя.

— А гребенчето пък става на моята глава! — ахна Алис.

Мисис Бентли измъкна няколко стъклени топчета.

— Гледайте — призова ги тя, — на времето си играехме с тях.

Хвърли ги и те се разпиляха по верандата като съзвездие.

— И накрая — това! — Тържествуващо, тя измъкна последния си коз, снимка в пощенски формат, и на нея самата тя — седемгодишна, с рокличка като жълта пеперуда, със златни къдрици, с големи мънистеносини очи и ангелски, свити устенца.

— Това момиченце кое е? — запита Джейн.

— Това съм аз!

Двете момиченца се вгледаха в снимката.

— Не ви прилича — заяви Джейн. — Стига да иска, всеки може да си намери отнякъде такава снимка.

Загледаха я продължително.

— Още снимки имате ли, мисис *Бентли*? — запита Алис. — Ваши, вече като по-голяма. Имате ли снимка на петнайсет години, имате ли на двайсет, и после на четирийсет и на петдесет?

Момичетата се закискаха ликуващо.

— Не съм длъжна да ви показвам нищо! — избухна мисис Бентли.

— Тогава и ние не сме длъжни да ви вярваме — озъби се Джейн.

— Но тази снимка тук доказва, че и аз съм била млада!

— Това е друго някое момиче, като нас. Взели сте я отнякъде.

— Аз бях омъжена!

— Ами къде е мистър *Бентли*?

— Почина много отдавна. Ако сега беше тук, той щеше да потвърди колко млада и хубавка бях на двайсет и една.

— Но той не е тук и не може да ни го потвърди, а това какво доказва?

— Имам брачно свидетелство.

— И това може да сте го взели отдругаде. Ще ви повярвам, че наистина сте били млада само когато някой друг ми каже, че ви е виждал като десетгодишна — Джейн изрече това със затворени очи, за да подчертае колко уверена е в думите си.

— Хиляди хора са ме виждали, но сега те са умрели, глупаче такова — умрели са, или са болни, живеят в други градове. Тук аз не познавам жива душа, преместих се едва преди няколко години, тъй че никой тука не ме е виждал млада.

— Ето на, казах ли ви? — Джейн хвърли поглед на другарчетата си. — *Никой* не я е виждал!

— Слушай! — Мисис Бентли хвана детето за китката. — Човек трябва да умее да вярва. Един ден и вие ще остарееете като мене. Хората и за вас ще казват същото. „О, не, ще казват. Тези лешояди никога не са били колибри, тези кукумявки не са били авлиги, тези папагали не са били сини птички!“ Един ден и вие ще станете като мене!

— Няма да станем! — викнаха момичетата. — Ще станем ли? — запитаха се една друга.

— Ще почакаме, ще видим! — тросна се мисис Бентли.

А в себе си каза: „Ох, божичко, децата са си деца, старците — старци, и нищо не свързва децата със старците. Децата не са в състояние да си представят промяна, която не могат да видят.“

— Кажи ми — обърна се тя към Джейн, — не си ли забелязала как майка ти се променя с годините?

— Не — отговори Джейн. — Тя си е все същата.

И това беше вярно. Хората, с които живееш непрестанно, не се променят ни на йота. Само когато не си виждал някого от дълго време, когато е заминал надалече и сетне се върне, тогава се стряскаш от промяната в него. И мисис Бентли се почувства като жена, пропътувала с някакъв бърз черен влак цели седемдесет и две години; а сега, когато най-сетне слиза пак на старата гарова платформа, всички ахват удивено: „Хелън Бентли, нима това си **ти**?“

— Май че вече трябва да си вървим — каза Джейн. — Благодаря ви за пръстенчето. Точно по мярка ми е.

— Благодаря за гребена. Чудесен е...

— Благодаря за снимката на момиченцето.

— Чакайте — аз не ви ги подарявам! — викна мисис Бентли, но те вече тичаха надолу по стъпалата.

— *Те са наши, наши!*

— Недейте — примоли се Том, който тичаше след момичетата. — Върнете ѝ ги!

— Няма. Тя ги е откраднала! Били са на друго някое дете. Откраднала ги е. Благодаря! — провикна се Алис.

И тъй, колкото и да крещя подире им, момиченцата бяха изчезнали като едnodневки в нощта.

— Извинявайте — обади се Том от двора и погледна към мисис Бентли. А после изчезна и той.

— Взеха ми пръстенчето, гребенчето и снимката — проплака мисис Бентли, разтреперана на стъпалата. — О, аз съм ограбена, ограбена; те бяха част от живота ми.

Часове наред тази нощ тя остана да лежи будна сред сандъците и джунджуриите си. Погледна към купищата подредени дрехи, кичила и оперни пера и се запита гласно:

— Нима наистина ми принадлежат?

Или това беше измамното хитруване на старица, която се опитва да се убеди, че има минало? Всъщност, щом нещо свърши, то си е отишло. Човек живее само в настоящето. Може на времето да е била момиче, ала сега не беше. Детинството ѝ си бе отишло и нищо не бе в състояние да ѝ го върне.

В стаята полъхна нощен ветрец. Бялата завеса се развя и повлече един тъмен бастун, който от години стоеше облегат на стената до другите джунджурии. Бастунът потрепера и като пресече снопа от лунна светлина, падна с меко тупване. Златното му тяло проблесна. Бе официалният бастун на съпруга ѝ. Стори ѝ се, че сега той го насочва към нея, както бе правил неведнъж на времето, когато с нея си тъжен, разумен глас се бе опитвал да спори с нея в някои от техните малобройни спречквания.

— Децата са прави — би ѝ казал той сега. — Нищо не са ограбили от тебе, мила моя. Тези неща не ти принадлежат *тук*, в *този* миг. Те са принадлежали на нея, на другото ти аз, преди много и много години.

Ах, въздъхна мисис Бентли. А сетне сякаш стара грамофонна плоча взе да се върти под съскаща стоманена игла и тя си припомни един разговор с мистър Бентли; мистър Бентли, тъй спретнат, с червен карамфил на безупречно чистия ревер, ѝ беше казал тогава: „Мила моя, ти май никога не ще разбереш какво нещо е това, времето! Все се опитваш да бъдеш онова, което вече си била, вместо да бъдеш личността, която си сега, през тази вечер. Защо ги събираш тези билетни контроли и театрални програми? След години те могат само да те огорчават. Хвърли ги, мила моя.“

Но мисис Бентли вироглаво си ги беше запазила.

— Ще видиш, това ще е напълно безполезно — продължил беше мистър Бентли, отпивайки от чая си. — Колкото и да упорстваш да останеш онова, което си била, ти можеш да си единствено това, каквото си сега, на това място. Времето хипнотизира. Когато си деветгодишен, струва ти се, че винаги си бил на девет и всякога ще бъдеш. Когато си на трийсет, струва ти се, че всякога си бил закрепен на този светъл ръб на средната възраст. А станеш ли на седемдесет, винаги и завинаги си на седемдесет. Човек живее в настоящето, той е впримчен в своето младо „днес“ или в старото си „днеска“, но друго „днеска“ на този свят не съществува.

Това бе един от малобройните кротки спорове в техния спокоен брак. Мистър Бентли до края не можа да свикне със склонността ѝ към съхраняването на дреболии.

— Бъди това, което си, и погребви онова, което не си — казал ѝ беше той. — Билетните контроли са хитруване. Скътването на предмети е като измамен фокус с огледала.

Ако бе доживял до тази нощ, какво ли би казал?

— Събираш празни пашкули. — Това би ѝ казал. — Все едно да пазиш корсети, в които никога не можеш да се пъхнеш пак. За какво са ти? Можеш ли да, докажеш, че наистина си била млада? Снимките ли? Не, снимките лъжат. Снимките, това не си ти.

— А клетвените декларации?

— Не, мила моя, ти, това не е нито датата, нито мастилото, нито хартията. Ти, това не са тези сандъци, пълни с боклуци и прахоляк. Ти си си ти само тук, и сега — настоящата ти!

Мисис Бентли кимна одобрително на спомена и въздъхна облекчено.

— Да, прав си, ти си прав.

Позлатеният бастун лежеше безмълвен на осветения от луната килим.

— Щом съмне, ще сложа край на всичко това — обеща му тя — и ще се оставя да бъде единствено това, което съм, а не някоя друга, от предишните години. Да, точно туй ще сторя.

И заспа...

Утрото беше слънчево и свежо, а пред входа, почуквайки леко на мрежестата врата, се мъдреха двете момиченца.

— Имате ли нещо друго да ни дадете, мисис Бентли? Още нещо от украшенията на момиченцето?

Тя ги поведе през коридора, към библиотеката.

— Дръж това — и подаде на Джейн костюма, с който бе играла дъщеря на мандарин, когато бе петнайсетгодишна. — Ето и това, това също. — Един калейдоскоп, една лупа. — Вземайте всичко, което ви хареса — подкани ги мисис Бентли. — Книги, кънки, кукли, всичко — ваши са.

— Наши ли?

— Само ваши. А ще ми помогнете ли да свършим една работа за не повече от час? В задния двор ще наклада голям огън. Изпразвам сандъците, изхвърлям този боклук за боклукджията. Това не е мое. Нищо никога никому не принадлежи.

— Ще ви помогнем — обещаха те.

Мисис Бентли поведе шествието към задния двор, вървяха с пълни ръце и носеха кибрит.

И тъй, чак до края на лятото двете момиченца и Том висяха пред входната врата на мисис Бентли като мушитрънчета, кацнали на жица. А разнесяха ли се сребърните звуци на сладоледаджията, входната врата се отваряше, мисис Бентли излизаше оттам с ръка, заровена в отвора на среброустата ѝ кесия, и още половин час те оставаха там, на предната веранда — децата и старата дама, да всмукват хладина в горещината, да ближат шоколадените ледени шушулки и да се кискат. Най-сетне бяха станали приятели.

— На колко сте години, мисис Бентли?

— На седемдесет и две.

— А на колко бяхте преди петдесет и две години?

— Пак на седемдесет и две.

— Никога не сте бивали по-млада, нали, никога и не сте носили кордели и дрехи като нашите?

— Никога.

— А имате ли малко име?

— Казвам се мисис Бентли.

— И открай време все в тази къща си живеете, нали?

— Все в тази.

— И никога не сте били красива?

— Никога!

— Никога, никога — през един милион трилион години, така ли?

— Двете момиченца очаквателно се навеждаха към старата дама в натегнатата тишина на четвъртия час на летния следобед.

— Никога — отекваше мисис Бентли, — никога, през един милион трилион години.

* * *

— Пригответе ли тефтерчето, Дъг?

— Пригответе го. — Дъглас наплюнчи химическия молив.

— Какво си записал досега?

— Всички обреди.

— Националният празник на Четвърти юли и тъй нататък, слагането на виното от глухарчета и разни други дреболии като например изваждането на пейката-люлка — това ли?

— Тук се казва така:

Изядох първия сладолед за това лято на първи юни
хилядо деветстотин двадесет и осма.

— Още не беше станало лято, беше пролет.

— Да, ама понеже беше „първи“, записах си го. Тези нови гуменки съм ги купил на двайсет и пети юни. На двайсет и шести за първи път съм тръгнал бос по тревата. Тръгнал кос гол и бос!... Кажете сега, какво твое да запиша, Том? Нещо първо, някакъв обред около ваканцията, да речем — за лова на раци в реката или как най-сигурно се хваща водният паяк-маяк?

— Не съм чул някой наистина да е хващал такъв воден паяк-маяк. Ти да знаеш някой да е улавял воден паяк-маяк? Напъни си мозъка и ми кажи!

— Ето, мисля.

— Е, и?

— Прав си, знаеш ли? Никой досега не е хващал. И сигурно никой няма да хване. Прекалено са бързи.

— Не е, защото са бързи, а защото изобщо не съществуват — заяви Том. Сетне помисли още малко и кимна. — Точно тъй, няма ги и изобщо не ги е имало. А сега виж аз какво искам да запишеш.

Той се наведе и зашепна в ухото на брат си.

Дъглас го записа.

И двамата се зачетоха в написаното.

— Брей, дявол да ме вземе! — възкликна Дъглас. — Ти знаеш ли, че никога не съм се сещал за това. Гениално е! Истина е. Старите хора никога не са били деца!

Много ми е жал за тях, защото просто няма как да им помогнем? — въздъхна замислено Том.

* * *

— Ще рече човек, че целият ни град гъмжи от машини — викна Дъглас, като продължаваше да тича. — Мистър Ауфман и Машината за щастие, мис Фърн и мис Робърта и Зелената им машина. А сега и ти, Чарли, с тая твоя машина — каква беше тя?

— Машина на времето! — задъхано отвърна Чарли Удман, който тичаше с него. — Честна дума, честен кръст!

— Пътешествия в миналото и в бъдещето, тъй ли? — запита Джон Хъф, който кръжеше наоколо им с лекота.

— Само в миналото. Е, ама ти пък много искаш! Стигнахме.

Чарли Удман удари спирачките пред един жив плет.

Дъглас погледна към старата къща.

— Хе, глупости, че тук живее старият полковник Фрийли! Каква ти Машина на времето тука! Да е изобретател, не е, защото ако беше, откога да се е чуло за нещо тъй важно като Машина на времето!

Чарли и Джон тихичко изкачиха стъпалата към верандата, Дъглас изсумтя, поклати недоверчива глава и остана в подножието на стълбите.

— Добре де, Дъглас, няма да те каня! — сопна се Чарли обидено. — Полковник Фрийли наистина не е *изобретил* тази Машина на времето. Обаче има правата на собственик и освен това тя открай време си е била тука. Само че ние сме били глупаци, че не сме я виждали! Много ти здраве, Дъглас Споулдинг, бъди щастлив!

Чарли прихвана Джон за лакътя, сякаш придружаваше дама, отвори мрежестата входна врата и двамата влязоха. Мрежестата врата не се затръшна подире им. Защото Дъглас я беше хванал и тихичко ги бе последвал вътре.

Чарли премина през закритата веранда, почука и отвори вътрешната врата. Всички се възряха през дългия тъмен коридор в някаква стая, осветена като подводна пещера в меко зелена, разсеяна, водниста светлина.

— Тук ли сте полковник Фрийли?

Мълчание.

— Малко недочува — поясни Чарли. — Обаче ми е казал направо да влизам и да викам, господин полковник!

В отговор долетяха пращинките от прахоляка, който се сипеше надолу през кладенеца на стълбището. А сетне се дочу леко мърдане в онази подводна камера, в далечния край на коридора.

Те тръгнаха предпазливо нататък и надникнаха в една стая, в която имаше само два предмета — един старец и един стол. Приличаха си един на друг — и двата бяха толкова тънки, че личеше къде са сглобявани — жлеб и шарнир, мускул и става. Останалото беше голи дъски на пода, голи стени и таван и огромни количества от безгласен въздух.

— Прилича ми на умрял — прошепна Дъглас.

— А, не, просто си мисли накъде отново да поеме — обясни Чарли с гордост и стеснение. — Господин полковник?

Единият от потъмнелите мебели помръдна и това се оказа полковникът, който премигваше объркано, взираше се и се усмихваше с безсмислена, беззъба усмивка.

— Чарли!

— Господин полковник, Дъг и Джон, приятелите ми, дойдоха да...

— Здравейте, момчета; сядайте, сядайте!

Смутени, момчетата седнаха на пода.

— Но къде е... — запита Дъглас.

Чарли го смушка в ребрата.

— Кое къде е? — запита полковник Фрийли.

— Къде е смисълът *ние* да говорим, иска да каже — Чарли изкриви лице към Дъглас, а сетне се усмихна на полковника. — Ние нямаме нищо за казване. Господин полковник, очакваме вие да ни разкажете.

— Пази се, Чарли. Старците непрестанно дебнат да спипат някой, който е готов да ги слуша. И започват да дрънкат като стар

асансьор в празна шахта.

— Чин Лин Су — подхвърли Чарли ей тъй, между другото.

— Какво? — запита полковникът.

— Бостън — подсказа му Чарли, — хилядо деветстотин и десета.

— Бостън, хилядо деветстотин и десета ли? — Полковникът се замисли. — Ами да, Чин Лин Су, разбира се...

— Тъй вярно, господин полковник.

— Чакай да си припомня... — чу се гласът на полковника и сякаш се понесе над бистрите води на някакво езеро. — Чакай да си спомня...

Момчетата зачакаха.

Полковник Фрийли си пое дълбоко въздух и замълча.

— Първи октомври, хилядо деветстотин и десета, спокойна, хладна, ясна есенна нощ, бостънския театър „Вариете“, да, ето го. Салонът е претъпкан, всички са в очакване. Оркестър, фанфари, завесата се вдига! Чин Лин Су, великият източен магьосник! Ето го там, на сцената! А ето ме и мене, на първия ред! „Фокус с куршум! — обявява магьосникът. — Има ли доброволци?“ Човекът до мене става, „Проверете пушката! — нарежда Чин. — Бележете куршума! — заповядва той. — А сега изстреляйте този белязан куршум — мишена ще ви бъде моето лице, а в дъното на сцената аз ще хвана този куршум със зъбите си!“ — обявява Чин.

Полковник Фрийли пое дълбок въздух и замълча.

Дъглас го гледаше полуучуден и полузапленен, Джон Хъф и Чарли бяха зяпнали от удивление. Старецът заговори отново — главата и тялото му бяха като вдървени, движеха се единствено устните.

— „Готов, цели се, стреляй!“ — виква Чин Лин Су. Тряс! Притраква пушката. Тряс! Чин Лин Су изревава, поваля се, лицето му е червено петно. Настъпва хаос. Всички се изправят. Нещо се е объркало с пушката. „Мъртъв е“, казва някой. И точно така! Мъртъв... Ужасно, ужасно... Никога няма да забравя... лицето му червена маска... хилядо деветстотин и десета... Бостън... Театър „Вариете“... бедният, бедният...

Полковник Фрийли бавно отвори очи.

— Ах, господин полковник — възкликна Чарли. — Ужасно хубаво беше. Хайде сега за Бил Залога, а?

— Бил Залога ли?

— По времето, когато сте били в прерията, през осемстотин седемдесет и пета.

— Бил З`алога! — Полковникът опипваше в мрака. — Осемстотин седемдесет и пета... да, аз и Бил З`алога стоим на едно възвишенище в средата на прерията и чакаме. „Ш-т — казва Бил З`алога. Слушай!“ Прерията като огромна сцена в очакване на бурята. Гръмотевица. Далечна. Нова гръмотевица. По-наблизо. И оттатък тази прерия, докъдето очите ти стигат, един огромен заплашителен тъмножълт облак, натезал от черни гръмотевици, слязъл сякаш досами земята, петдесет мили широк, петдесет мили дълъг, цяла миля дебел, и се носи ей толкова, на три пръста от земята. „Божичко! — провиквам се аз. — Боже! — виквам от хълмчето. — Боже!“ А земята, момчета, тупти като подплашено сърце, сърце, полудяло от страх. Аз треперя, ще ми се счупят кокалите. Земята, и тя трепере, тъка — тъка — тъка — тъка, пра-а-ас! Тътен. Това е чудесна дума: тътен. Ах, как тътнеше тази могъща буря — как лазеше край хълмовете, по тях, през тях... а ти виждаш единствено облака и нищо от това, което е скрито в него. „Ето ги!“ — виква Бил З`алога. И аз разбирам, че облакът е бил само прахоляк! Не бил нито мъгла, нито дъжд, а само прериен прахоляк, вдигнат изпод изсъхналата трева, като най-финото брашно, като цветен прашец, окъпан от слънчевите лъчи, защото слънцето се беше показало. Аз отново извиквам! Защо ли? Защото целият този всепроникващ прахоляк се раздира като някакво було и аз ги виждам, дявол да го вземе! Великата армия на древната прерия: бизоните, буфалото!

Полковникът остави мълчанието да се сгъсти, а сетне изведнъж го разкъса:

— Глави като юмруци на гигантски негри, тела като локомотиви! Двайсет, петдесет, двеста хиляди железни ракети излетяха откъм запад, смениха траекторията и като хвърляха искри, с очи — нажежени въглени, затрополяха към забвението!

Видях как прахолякът се повдигна и за известно време ми се откри това море от гърбици, от сплъстени гриви, черни, дръгливи вълни, разлюлени нагоре, надолу... „Стреляй! — виква ми Бил З`алога. — Стреляй! — И аз запъвам ударника и се прицелвам. — Стреляй!“ — съска ми той. А аз стоя там и се усещам като същинска божия десница, загледан в тази огромна панорама на сила и жестокост, която се носи

край мене, носи се покрай мене, нощ посред пладне, същинско погребално шествие, черно и дълго и опечалено и тъй до безкрай, а човек не стреля по погребални шествия, нали така, момчета? Нали не стреля? И в този миг единственото, което аз си пожелах, беше прахът да падне пак и да покрие черните изображения на гибелта, които бяхтеха земята и се блъскаха един друг в огромни, тромави тълпи. И тогава, момчета, прахолякът легна ниско. Облакът скри милионите чифтове крака, които хвърляха гръмотевици и вдигаха бури. Чух Бил З`алога да ругае и усетих, че блъска ръката ми. Но аз самият бях щастлив, загдето не съм докоснал този облак, нито пък силата, скрита в този облак, дори с една оловна сачма. Искаше ми се само да стоя и да гледам как времето профучава покрай мене в огромни вълни, скрито от бурята, вдигната от бизоните и също тъй повлечена от тях нататък, към безкрая.

Час, три часа, шест часа минаха, докато бурята се скри оттатък хоризонта, към хора не тъй милостиви като мене. Бил З`алога ме беше изоставил, аз стоях сам, глух като глухар. Преминах вцепенен и през някакъв град на сто мили в южна посока и не можех да чувам гласовете на хората, но от това ми беше драго. Просто искаше ми се поне за известно време да си припомням гръмотевицата. Чувам я всъщност и до днес, в летни следобеди като сегашния, когато дъждът се сбира оттатък, над езерото; страховит, прелестен звук... звук, какъвто ви пожелавам да чуете и вие...

Разсеяната светлина се процеждаше през носа на полковник Фрийли — нос голям, като от бял порцелан, който крепеше сякаш в себе си много блед и много изстинал оранжев чай.

— Спи ли? — запита най-сетне Дъглас.

— Не — обясни Чарли. — Зарежда си батериите.

Полковник Фрийли дишаше бързо и леко, сякаш бе тичал дълго време. Най-после отвори очи.

— Здравейте, господин полковник! — каза Чарли с възхищение.

— Здравей, Чарли. — Полковникът се усмихна недоумяващо на момчетата.

— Този е Дъг, а това е Джон — представи ги Чарли.

— Добре дошли, момчета.

Момчетата поздравиха.

— Но... — започна Дъглас. — Къде е?...

— Божичко, какъв тъпак! — Чарли блъсна Дъглас по рамото. Обърна се към полковника. — Та какво казахте, сър?

— Че казах ли нещо? — учуди се старецът.

— Гражданската война — подсказа тихичко Джон Хъф. — Помни ли гражданската война?

— Дали съм си спомнял? — ядоса се полковникът. — Помня я, разбира се! — Гласът му потрепери и той отново затвори очи. — Всичко! Помня всичко освен... освен на страната на кои се бих...

— Какъв цвят ви беше униформата... — подсказа му Чарли.

— Е, ама цветовете започват да избеляват — прошепна полковникът. — Замъглят се. Виждам край себе си войници, но отдавна, много отдавна вече спрях да различавам цвета на мундирите и на шапките им. Роден съм в Илинойс, отраснах във Вирджиния, ожених се в Ню Йорк, къщата си я построих в Тенеси, а сега, късно, твърде късно, пак се върнах тука, обратно в Грийн Таун. Разбирате ли защо цветовете избеляха и се замъглиха...

— Но сигурно си спомняте от коя страна на хълмовете сте водили бой? — Чарли говореше с равен глас. — От коя страна изгриваше слънцето? От дясната или от лявата? Към Канада ли настъпвахте или към Мексико?

— Някои сутрини изгриваше сякаш от дясната ми страна, други пък — откъм лявото ми рамо. Настъпвахме по всякакви посоки. Седемдесет години минаха оттогава. За толкова време човек забравя и слънца, и сутрини...

— Но не може да не си спомняте кога сте побеждавали, нали? Сетете се за някоя спечелена битка, хайде, опитайте!

— А, не, не — отвърна старецът занесено. — Не си спомням някой някога да е побеждавал в нещо. Войната никога не носи победа, Чарли. В нея само се губи, а оня, който е загубил последен, той проси примирие. Единственото, което си спомням, е само загуби и мъка, и в края на краищата, нищо добро. А краят, Чарли, това беше победа сама за себе си и тя нямаше нищо общо с топовете. Но вие, момчета, май не очаквате от мен да ви приказвам за подобни победи, нали?

— Ами битката при Антетъм — подсказа Джон Хъф. — Я попитай за Антетъм!

— Участвах в нея.

Очите на момчетата светнаха.

— А Бул Рън, сраженията при Бул Рън...

— И там бях — кратко рече полковникът.

— Ами боевете при Шило?

— Не е минала година от живота ми, в която да не съм си казвал — какво хубаво име, и какъв срам, че се среща единствено във военните бюлетини.

— Хайде за Шило тогава. За Форт Съмтър, може ли?

— Видях първите облачета от барутния дим. — Гласът му беше замечтан. — Колко спомени се връщат към мен, колко спомени... Спомням си песните: „Тъй тиха е реката тази нощ, спят воините, от сладък сън обвзети; проблясват кратко лунните лъчи, постът край Потомак свети, свети...“ Спомени, помени... „Тъй тих е Потوماка тази нощ, приплясват кротичко вълните на реката; не ще се върнат постовите нивга вече, лицата мъртви мие им росата...“ След капитулацията от балкона на Белия дом мистър Линкълн накара оркестъра да изсвири „Отвърни очи, отвърни очи, отвърни очи, Диксиленд^[1]...“ А след това пък онази бостънска дама, която една вечер съчини най-незабравимата от всички песни: „Видяха моите очи на бога появяването славно; и как той стъпка в своите нозе на гнева гроздето отровно“. Късно нощем понякога усещам как устата ми сама запява песните от някогашни времена. „Рицари славни на Дикси! Бдете над бреговете ни южни...“, „Щом с победа нашите се върнат, украсени с лаврови венци...“ Безброй песни пети от южняците, песни и на северняците, носени насам-натам от нощните ветрове. „Ний идем, татко Абрахаме, триста хиляди нови бойци...“ „Вдигнете палатки, вдигнете палатки, вдигнете палатки на стария плац“. „Ура, ура, ний идеме с победа, ура, ура, светът към нази гледа...“

Гласът на стареца угасна.

Момчетата стояха дълго време, без да се помръднат. А после Чарли се извърна към Дъглас, погледна го и запита:

— Е, казвай — *е* ли, или *не е*?

Дъглас вдъхна на два пъти и му отговори:

— Той наистина *е*!

Полковникът отвори очи:

— Какво съм бил *наистина*?

— Машина на времето — промърмори Дъглас. — Машина на времето.

Полковникът впери очи в момчетата и не ги отклони цели пет секунди. Гласът му звучеше смаяно.

— Така ли ме наричате, момчета?

— Тъй вярно, господин полковник.

— Тъй вярно, сър.

Полковникът бавно се облегна назад в стола си, погледна момчетата, погледна ръцете си, а сетне впери поглед в голата стена зад тях.

Чарли стана.

— Е, май вече трябва да си вървим. Довиждане и много благодарности, господин полковник.

— Какво? А, довиждане, довиждане, момчета.

Дъглас, Джон и Чарли се измъкнаха на пръсти през вратата.

Но макар че прекосиха полето на зрението му, полковник Фрийли не ги видя.

Момчетата вече бяха на улицата, когато се стреснаха от нечий глас, който ги викаше от прозореца на първия етаж:

— Хей!

Вдигнаха глави.

— Заповядайте, господин полковник!

Полковникът се надвеси от прозореца и размаха ръка.

— Мислих над онова, което ми казахте, момчета!

— И какво, сър?

— Така е — прави сте! Как не съм се сетил досега? Машина на времето — Боже мой, Боже мой! — Машина на времето!

— Тъй вярно, сър!

— Довиждане, момчета. Добре дошли сте на борда, когато пожелаете!

При завоя на улицата те се извърнаха и видяха, че полковникът продължава да им маха. Помахаша му, изпълнени с чувство на топлина и доброта и свиха зад ъгъла.

— Пуф-паф — подвикна Джон. — Мога да пропътувам дванадесет години в миналото. Ту-ту-ту!

— Не — замисли се Джон. — Няма да мога да доживея аз, да пропътувам сто години. Ех, а това се казва пътешествие. И това се казва машина.

Повървяха в мълчание, вгледани в нозете си. Стигнаха до някаква ограда.

— Който не може да я прескочи — обяви Дъглас, — значи е момиче.

По целия път, чак до дома му, викаха на Дъглас „Дора“.

---

[1] Диксиленд — така се наричали щатите, които са се присъединили към Конфедерацията по време на Гражданската война — Южните Щати. — Б.пр. ↑

* * *

Късно след полунощ Том се събуди и видя, че Дъглас бързо записва нещо в бележника си на светлината на електрическо фенерче.

— Какво става, Дъг?

— Какво става ли? Стават разни неща. Броя си късметите, Том! Слушай сега, от Машината за щастие нищо не излезе, нали така? Но — много важно! Тъй или инак, през цялата година съм оправен с превоза. Поискам ли да отида някъде по главните улици, хвърлям се на Зеления градски трамвай и оттам наблюдавам какво става, и всичко виждам. Поискам ли да стигна някъде в по-крайните квартали, почуквам на вратата на мис Фърн и мис Робърта, те зареждат батериите на тяхното автомобилче и се понасяме по уличките. Поискам ли да потичам по пътеките, да скачам през огради и да разглеждам онази част на Грийн Таун, която се вижда само от задните дворове и където трябва да стъпваш тайно и тихичко, слагам си новите гуменки. Гуменки, автомобил и трамвай, ясно ли е? Оправен съм! Но има и нещо още по-хубаво, Том, много по-хубаво, слушай! Ако ми се прииска да бъда там, където никой друг не може да отиде, защото са глупаци и за това през ума не им минава, ако поискам да се върна назад в хилядо осемстотин и деветдесета, а сетне пък да се прехвърля в хилядо осемстотин седемдесет и пета, или да се замъкна чак в хилядо осемстотин и шейсета, стига ми само да скоча в бързия влак на полковник Фрийли! Виж как си го записвам тук:

Старците може никога да не са били деца, както е случаят с мисис Бентли, ала като големи или като деца някои от тях са се навъртали около Апоматокс през лятото на хилядо осемстотин шейсет и пета. Те имат зрение на индианец и могат да виждат назад много по-далече, отколкото Том или аз можем да виждаме напред.

— Чудесно си го изразил, Дъг — а какво точно искаш да кажеш с това?

Дъглас продължи да пише:

Искам да кажа, че нито Том, нито аз ще имаме възможността да пътуваме в миналото толкова назад, колкото тях. Ако сме късметлии, може да доживеем до четиридесет, четиридесет и пет, най-много до петдесет. А пък за тях тава е като най-обикновена обиколка около квартала. Чак когато доживееш до деветдесетте, до деветдесет и пет, до стотака, тогава чак можеш да кажеш, че си пътешественик в миналото.

Фенерчето угасна.

Двамата останаха да лежат, осветени от луната.

— Разбираш ли, Том — прошепна Дъглас, — непременно трябва да успея да пропътувам по всичките тези начини. Да видя всичко, каквото има да се види. Но най-вече трябва да посещавам полковник Фрийли по веднъж, два, три пъти на седмица. Той е най-ценната от всички машини. Той приказва, ти слушаш. А колкото повече приказва, толкова по-далече те води и ти започваш да виждаш и да забелязваш най-различни неща. Той ти внушава, че си се качил на необикновен влак и Бога ми, наистина е тъй. Проходил е линията открай докрай и знае. А ето ни сега нас двамата, ти и аз, по същата тази железопътна линия, ала в самото ѝ начало, но толкова много са нещата, които има да се видят, да се подушат и да се направят, че ще ни трябва някой като стария полковник Фрийли за да ни подбутва и да ни подканя: отваряйте си очите, момчета, отваряйте ги, за да запомните всяка изминала секунда! Всичко, което заслужава да се помни! Затова, когато ние самите остареем и при нас дойдат деца, ще можем да сторим за тях това, което полковникът сега прави за нас. Ето тъй върви този свят, Том, затова трябва да отделям колкото може повече време да ходя при полковника, да го слушам и да тръгвам на пътешествия в миналото всякога, когато той пожелае.

Том помълча известно време. Сетне погледна към скрития в мрака Дъглас.

— Пътешествие в миналото ли? Този израз ти ли го измисли?
— И да, и не.
— Пътешествие в миналото — повтори си го шепнешката Том.
— Обаче в едно съм напълно сигурен — промълви Дъглас със затворени очи. — Такова пътешествие сигурно е ужасно самотно!

* * *

Тряс!

Някаква врата се затръшна шумно. Прахолякът в един таван се разхвърча над отрупаните там бюра и лавици с книги. Две старици налегнаха отвътре таванската врата и всяка припираше да я заключи час по-скоро. От покрива над главите им сякаш в миг излетяха хиляди гълъби. Жените приклекнаха като под тежък товар, смалиха се като че ли под барабанните удари на крилете. А сетне застинаха, зяпнали от изненада. Онова, което им се беше счуло, не беше друго, а звуците на страха, туптенето на стреснатите им сърца... Опитаха се да надвикат този шум.

— Боже мой, какво направихме. Бедният мистър Куортърмейн!

— Убили сме го. И някой сигурно ни е видял. Погледни...

Мис Фърн и мис Робърта надникнаха през оплетения в паяжини тавански прозорец. Под тях, сякаш изобщо не се бе случила такава страшна беда, орехите и брястовете спокойно растяха под топлото слънце. Някакво момче мина по тротоара, върна се, мина отново с вдигната към дома им глава.

Двете жени на тавана се гледаха една друга сякаш се мъчеха да различат лицата си през водите на буен поток.

— Полицията!

Но никой не блъскаше по входната врата и никой не викаше: „Отворете в името на закона!“

— Кое е онова момче долу?

— Дъглас, Дъглас Споулдинг! Дошъл е, горкият, за да го разходим със Зелената машина. То нищо не знае. Нашата гордост е нашата разруха. Гордостта, и тази електрическа измишльотина!

— Ах, този ужасен търговец от Гъмпорт Фолз! Виновен е само той и сладките му и медени думи!

Думи, думи — думи като летен дъждец по топъл, покрив...

И изведнъж — ето ги в друг един ден и в друго пладне. Двете седяха на сенчестата си веранда, разхлаждаха се с бели ветрила и пред тях имаше чинийки с ледено, треперещо лимонено желе.

От заслепяващия блясък, от озарената слънчева улица, искряща, разкошна като царска колесница...

Зелената машина!

Тя се хлъзгаше крилато. Тя шептеше като океански бриз. Нежна като кленови листенца, свежа като бистра зелена вълна, тя мъркаше, сякаш котка по новолуние. А в машината, нахлупил панамена шапка над брилянтинени коси — самият търговец от Гъмпорт Фолз! С мека гумена стъпка, нечута, поврътлива, машината прескочи лъснатия им до бяло плочник, избръмча до най-долното стъпало на верандата, изви се и спря. Търговецът слезе с подскок, засенчи слънцето с панамената си капела. Усмивката му блесна в тази мъничка сянка.

— Именувам се Уилям Тара! А това тук... — той стисна нещо като крушка. Разнесе се зов на тюлен — е тромбата! Повдигна черните сатенени възглавници. — Място за батериите! — В горещия въздух лъхна на светкавица. — Кормилен лост! Подпорка за нозете! Сенник за пасажерите! Това е *in toto* Зелената машина!

Затворили очи, при този спомен старите дами потрепераха в тъмния таван.

— Ах, да го бяхме проболи с губерките си!

— Ш-т! Чуй!

Долу някой чукаше на входната врата. След малко чуването престана. Видяха някаква жена да прекосява двора и да влиза в съседната къща.

— Лавиния Небз с празна чаша — сигурно е дошла за малко захар.

— Дръж ме, умирам от страх.

Затвориха очи. Спомените продължиха да се нижат. Сякаш този човек от Гъмпорт Фолз бе превърнал в уханен букет старата сламена шапка на желязната окачалка.

— Благодаря, с удоволствие пийвам един леден чай. — В тишината се чу как студената течност се излива в стреснатия му стомах. Сетне впери поглед в старите дами, сякаш бе доктор, който с малка лампичка преглежда очите, носа и гърлата им. — Госпожи, зная,

че сте много енергични. То си личи. Осемдесет години — щракна той с пръсти, — осемдесет години са нищо за вас! Но всички знаем — има дни, когато човек е толкова зает, тъй е зает, че именно тогава му трябва приятел, *приятелят в нужда се познава*, а този приятел е двуместната Зелена машина.

Той впери светлите си, като на препарирана лисица зелени изцъклени очи в своята прекрасна стока. Тя грееше пред тях в яркото слънце, ухаеше на ново и ги очакваше — едно елегантно кресло, сложено за удобство върху колела.

— Безшумна като лебедов пух. — Те усетиха дъха му по лицата си. — Ослушайте се. — Те се послушаха. — Батериите са заредени и са готови! Чувате ли? Ни трепет, нито звук. Електрически, уважаеми госпожи. Презареждат се всяка нощ във вашия гараж.

— А дали няма... искам да кажа... — по малката сестра сръбна глътка леден чай. — А дали няма опасност да ни хване ток?

— Пропъдете навеки тази мисъл!

Той подскочи към машината, а зъбите му бях като протези във витрина на зъболекарска лаборатория — така самотната им, измъчена усмивка ни поздравява, когато нощем минаваме край тях.

— Следобедни чайове! — Той изтанцува около возилото. — Клубове по бридж. Соарета. Премиери. Официални обеда! Рождени дни! Сбирки на Женското дружество. — Той изпърпори по улицата, сякаш си отиваше завинаги. Върна се, изморено провлачайки гуми. — Вечери на Обществото на многодетните майки. — Седна спретнато, имитирайки стегната в корсет важна дама. — Леко се управлява. Тихо, елегантно пристигате, също тъй се оттегляте. Не е нужно разрешително за управление. Горещо е — тръгвате да се разхладите. А-а-х! — Той хлъзна към дворната врата, отметнал глава, блажено притворил очи, с коса, развята от вятъра.

Изкачи тежко и смирено стълбите към верандата, с шапка в ръка, и като се върна, погледна към возилото така, сякаш гледаше към олтара на кварталната църква.

— Госпожи — обади се той нежно, — ще отбия дваисет и пет долара. По десет долара месечно, за две години.

Първа надолу по стъпалата и в двойната седалка се намери Фърн. Едва се сдържаше. Ръката я сърбеше. Вдигна я. Смело стисна гумената тромба.

Разнесе се зов на тюлен.

Откъм верандата Робърта се провикна развеселено и се наведе над парапета.

Търговецът също се развесели. Той придружи по-старата сестра надолу по стъпалата, като се заливаше от смях, ала в същото време измъкна писалката, порови се в сламената капела и оттам извади някакви листове.

— Ето, така я купихме! — припомни си мис Робърта на тавана, ужасена от невиджаната им смелост. — Някой би трябвало да ни спре! Да си призная, все ми изглеждаше като количка от карнавално шествие!

— Добре де — сопна ѝ се мис Фърн, — помниш, че открай време ме наболяваше бедрото, а и ти не обичаш да вървиш. Изглеждаше ми тъй изискана, толкова царствена. Също като някогашните кринолинен рокли. Жените не са вървели, а сякаш са *плували* в тях! Зелената машина плуваше също тъй безшумно.

Като корабче за развлечения, леко за управление, сякаш си взел в ръка тъничка диригентска палка, ей тъй.

Ах, незабравимата и приказна първа седмица — омагьосаните следобеди, окъпани в златно сияние, в които те жужаха през сенчестия град по една замечтана, всевечна река, седнали вдървено, усмихващи се на познати минувачи, уверено изпъваха сбръчкани ръце, за да предупредят накъде ще завиват, на всяко кръстовище изтръгваха хриплив зов от черната гумена тромба, понякога качваха да повозят Дъглас или Том Споулдинг, или друго някое от момчетиите, които иначе подтичваха до тях, да си приказват. Петнадесет бавни и приятни мили в час при най-висока скорост. Те се явяваха и изчезваха през слънцето и сянката, лицата им се шареха и пъстрееха от крайуличните дървета, идваха и си отиваха подобно видения от древността, покатерени върху колела.

— И накрая днешният следобед! — въздъхни Фърн. — Ах, този проклет следобед!

— Беше случайност!

— Обаче ние избягахме, а това е престъпно!

Ах, това пладне. Дъхът на кожа от възглавниците под телата им, уханието на поизветрял парфюм от чантичките им, които се мятаха зад тях, докато се возеха в безшумната Зелена машина из малкия, премалял от жегата град.

Случи се изведнъж. Както се носеха меко по плочниците — понеже улиците в този час бяха напечени и жарки и единствената сянка беше под дворните дървета, — те стигнаха до един сляп ъгъл и надуха гърлената тромба. Внезапно, като пружинено човече от детска играчка, изневиделица се появи мистър Куортърмейн!

— Варда! — изпищя мис Фърн.

— Варда! — изпищя мис Робърта.

— Варда! — извика мистър Куортърмейн.

Двете жени се сграбчиха една друга, вместо да сграбчат кормилния лост.

Разнесе се страхотен сблъсък. Зелената машина отплува нататък в горещото пладне, под сенчестите кестени, покрай дърветата с аленеещи ябълки. Двете стари дами погледнаха назад само веднъж и очите им посърнаха от ужас.

Старецът лежеше на плочника безмълвен.

— И ето ни сега тука — проплака мис Фърн в притъмняващия таван. — Ох, защо не спряхме! Защо избягахме, защо?

— Ш-ш-ш! — Двете се послушаха.

Долу отново се почука.

Когато чукането заглъхна, видяха някакво момче да прекосява ливадката в здрача.

— Ха, Дъглас Споулдинг бил, искал е да го повозим. — И двете въздъхнаха.

* * *

Часовете се нижеха; слънцето вече залязваше.

— Цял следобед се спотайваме тука — уморено се обади мис Робърта. — Възможно ли е да престоим горе три седмици, докато всички забравят станалото?

— Ще умрем от глад.

— Какво да направим? Смяташ ли, че са ни видели и са ни проследили? — Погледнаха се една друга.

— Не. Никой не ни е видял.

Градът се бе смълчал, във всички малки къщички палеха светлините. Отдолу се понесе мирис на полята трева и на вечерни гозби.

— Време е да сложим месото — заяви мис Фърн. — Франк ще се върне след десет минути.

— Не е ли опасно да слезем?

— Не ни ли намери долу, Франк ще викне полицията. А това е още по-ужасно.

Слънцето се скри изведнъж. Сега те бяха само две подвижни сенки в димната дрезгавина.

— Как мислиш, дали е умрял? — запита мис Фърн.

— Кой, мистър Куортърмейн ли?

— Да — чу се след малко.

Робърта се замисли.

— Ще проверим във вечерния вестник.

Отвориха таванската врата и внимателно погледнаха надолу към стъпалата.

— Ах, ако Франк разбере, ще ни отнеме Зелената машина, а колко е приятно да се возиш, да се разхлаждаш на зефира и да оглеждаш града.

— Хайде да не му казваме!

— Да не му казваме ли?

Подкрепяха се една друга по скърцащите стъпала до втория етаж, като от време на време поспираха да се послушат... Когато влязоха в кухнята, първо надникнаха в килера, погледнаха с уплашен поглед през прозорците, накрая се заеха да пържат кюфтета на печката. След петминутно улисано в работа мълчание Фърн тъжно погледна през рамо към Робърта и рече:

— Виж какво си мисля. Вече сме стари и грохнали, а не искаме да си го признаем. Опасни сме. Имаме дълг към обществото за това, че избягахме.

— Е, и... — Тежко мълчание легна върху звука от пържене в кухнята: двете сестри се гледаха безмълвно, с празни ръце.

— Според мен — заяви Фърн след продължително съзерцание на стената — никога вече не бива да управляваме Зелената машина.

Робърта вдигна някаква чиния и я стисна в тъничката си ръка.

— Никога — значи завинаги, тъй ли? — запита тя.

— Тъй.

— А трябва ли да... да я махнем оттука? Не бихме ли могли да я оставим?

Фърн обмисли въпроса й.

— Е, смятам, че да я оставим, това може.

— И то ми стига. Сега ще отида да откача батериите.

Робърта тръгваше навън, когато влезе Франк, най-малкият им, едва шейсет и шест годишен брат.

— Здравейте, сестрици! — провикна се той.

Робърта безмълвно се провря край него и се измъкна в летния здрач. Франк носеше вестника, който Фърн изведнъж дръпна от ръката му. Разтреперана, тя го прегледа внимателно и като въздъхна облекчено, даде му го обратно.

— Видях откън Дъг Споулдинг. Поръча да ви предам едно съобщение. Да не сте се тревожили — видял бил всичко и всичко било наред. Какво означава това?

— Кой знае. — Фърн се извърна гърбом и затършува за носната си кърпичка.

— Детска му работа. — Франк продължително се загледа в гърба на сестра си, сетне вдигна рамене.

— Вечерята ще стане ли скоро? — запита той приветливо.

— Да. — Фърн взе да нарежда масата. Някъде отвън долетя зов на тромба. Веднъж, два, три пъти — далечен, далечен зов.

— Това пък какво е? — Франк погледна през кухненския прозорец в тъмнината. — Какво прави там Робърта? Можеш ли да си представиш, седнала в Зелената машина и стиска гумената тромба!

Още веднъж, още дважд в тъмнината като тъжен зов на животно прозвуча звукът на тромбата.

— Но какво й става на тази жена? — ядоса се Франк.

— Остави я на мира! — изпищя Фърн.

Франк замря от изненада.

Миг по-късно Робърта влезе тихо, без да погледне към тях, и тримата седнаха да вечерят.

* * *

Първите ивици светлина по отсрещния покрив; зазоряване. Листата на дърветата се събуждат и леко тръпнат от най-нежния утринен полъх. И в този миг някъде отдалече по извитата сребърна линия се появява трамвай, стъпил на четири мънички стоманеносини колела, боядисан в цвета на мандарина. Покриват го еполети от лъскав месинг и кантове от злато; а пък жълтият му звънец задрънчава всеки път, щом древният ватман чукне педала със сбръчканата си обувка. Цифрите, изписани върху предницата и на гърба му, са ярки като лимони. Каdifените седалки вътре гъделичкат като хладен зелен мъх. Нещо подобно на камшик за двуколка излиза из покрива му, протяга се към паяжинената нишка, опъната високо край дърветата, и смуче електрически ток. От всеки прозорец се носи благоухание, всепроникващият синкав и потаен дъх на летни бури и светкавици.

Трамвайът се движи по дългите, засенчени от брястовете улици, облечената в сива ръкавица ръка на ватмана докосва леко, уверено, сякаш е част от тях, лостовете за управление.

По пладне ватманът спря своя трамвай в средата на улицата и се наведе от прозореца.

— Хей, елате насам!

Дъглас, Чарли и Том, а и всички останали момичета и момчета от квартала видяха как сивата ръкавица ги приканва нататък, спуснаха се от дърветата, захвърлиха въжетата за скачане като змийски кълба по моравите и хукнаха, за да се настанят в зелените плюшени седалки, без да плащат за билет. Мистър Тридън, ватманът, държеше ръкавицата си над разреза на касичката, докато караше трамвая по сенчестата улица, и не спираше да подвиква.

— Ама къде отиваме? — запита Чарли.

— Последен рейс — обясни мистър Тридън, вперил очи във високата електрическа жица. — Край на трамваите. От утре тръгват автобусите. Искат да ме пенсионират. Затуй — безплатно возене за всички! Внимание!

Той завъртя месинговата ръчка, трамваят изпъшка и сви по една безкрайна зелена извивка, времето в целия свят сякаш спря и само децата, мистър Тридън и неговата чудотворна машина заплуваха по една безкрайна река далече оттук.

— Как тъй последен ден? — запита слисаният Дъглас. — Как е възможно да направят *това*? Не стига, че я няма вече Зелената машина — заключена е в гаража без обяснения. Не стига, че новите ми гуменки вече остаряват и стават по-бавни! Как ще се придвижвам? Но... Но... Ама как така ще *спрат трамвая*?! Каквото и да казват, автобусът не е трамвай. Не издава същия шум. Няма ни релси, ни жици, не изпуска искри, не си пълни релсите с пясък, не е тъй шарен, няма звънец, не си сгъва стъпалото като трамвая.

— Вярно, така е! — съгласи се Чарли. — Видя ли трамваят да си разгъва стъпалото като хармоника, сърцето ми се обръща.

— И на мене — рече Дъглас.

Стигнаха края на линията; сребърни релси, запустели там от осемнадесет години, продължаваха към хълмистата равнина. През хилядо деветстотин и десета народът с пълни кошници отивал на излет с трамвая чак до парка Чесмън. Изоставените релси сега ръждясваха сред хълмовете.

— Ето тук ще свием обратно — възвести Чарли.

— Ето, тук ти грешиш! — Мистър Тридън превключи резервния генераторен ключ. — Готово!

И трамваят подскочи, хлъзна се, подмина градските покрайнини, остави улицата и се понесе надолу през райета от уханно слънце и широки сенчести ленти, от които лъхаше на гъби. Той се пързеляше с шепот през напръскани с див слънчоглед ливади, край опустели спирки, осеяни с ненужни стари билети, за да се влее накрая в горския поток на зеленината, а Дъглас продължаваше да нарежда:

— Че дори и миризмата на трамвая е съвсем друга. Возил съм се в чикагски автобус — знаеш ли колко неприятно вони!

— Трамваите били много бавни — обади се мистър Тридън. — Затова искали автобуси. Автобуси за населението и автобуси за учениците.

Трамваят изскърца и спря. От багажника над главата си мистър Тридън смъкна големи похлупени кошници. С викове децата помогнаха да се пренесат кошниците край един поток, който се

изливаше в тихо езеро, а покрай езерото висока дървена естрада за оркестър гинеше под челюстите на термитите.

Настаниха се да ядат сандвичите с шунка и пресните ягоди, а мистър Тридън взе да им разказва как било преди двадесет години, как музиката свирела вечер на тази украсена естрада, как музикантите духали в медните си свирки, как бясно шишкото-диригент размахвал палка, как деца и светулки се гонели из високата трева, как дамите с дълги рокли и високи прически а ла Помпадур пристъпвали по дървените пътечки, съпроводжани от кавалери с високи, стегнати, колосани яки. Сега пътечката се виеше пред тях, превърната в изгнила дървесина. Езерото бе тихо, синьо и бистро, рибите кротко лъкатушеха между зелените тръстики, ватманът продължаваше да разказва, а децата сякаш се пренесоха в изминалите дни, мистър Тридън им се привидя странно млад, очите му засвяткаха като малки лампички, сини и електрични. Беше един от тия блажени, спокойни дни, никой не бързаше, наоколо се стелеше гората, слънцето беше спряло на небето, а пък гласът на мистър Тридън се носеше като напев, една игла бродираше във въздуха, ушиваше, понякога разшиваше от него фигурки — златни и невидими. В едно цветче се свря жужаща пчела. Трамваят се мъдреше като някаква омагьосана лира и звънтеше там, където слънцето го палеше най-силно. Трамваят бе в ръцете им, с месинговия си аромат, като лапаха зрелите ягоди. Летният полъх на вятъра издухваше от дрехите им свежо ухание на трамвай.

По небето над тях с вик прелетя един гмурец.

Някой потрепери.

Мистър Тридън нахлузи ръкавици.

— Е, хайде, време е да вървим. Вашите ще помислят, че съм ви отвлякъл завинаги.

В трамвая беше тихо и цареше прохладен мрак като в магазин за сладолед. Смълчаните деца обърнаха седалките, които издадоха мека зелена кадифена въздишка, и седнаха с гръб към мълчаливото езеро, към изоставената естрада и дървените скари на пясъка, които тананикаха някакъв напев одеде, докато пристъпяха по тях на брега закъм други брегове.

Дрън — меко се чу звънчето под крака на мистър Тридън и те литнаха обратно, над изоставени от слънцето, повехнали цветни ливади, през горите, към един град, който сякаш смачка стените на

трамвая със своите тухли, асфалт и греди, когато мистър Тридън спря, за да пусне децата по сенчестите улици.

Чарли и Дъглас последни застанаха до изплезения език на трамвая, до сгъваемото стъпало, последни вдъхваха електричество и гледаха облечената в ръкавица ръка на мистър Тридън, легнала върху месинговите ръчки.

Дъглас прокара пръсти по зеления горски мъх, огледа среброто, месинга, винения дървен таван.

— До скоро виждане, мистър Тридън.

— Сбогом, момчета...

— До скоро виждане, мистър Тридън.

— До скоро виждане.

Въздухът сякаш ахна, вратата меко се затвори и приюти ръждясалия си език. Трамвайът бавно отплува в ранния здрач, по-светъл от слънцето, като същинска мандарина, искрящ от злато и ярко жълто, зави зад далечния ъгъл с писък, и просто изчезна, отиде си.

— Училищен автобус! — Чарли стигна до бордюра. — Няма вече да ни оставят и да закъснеем! Ще ни прибират от собствените ни домове. Никога вече да не закъснееш — до края на живота! Представяш ли си този кошмар, а, Дъглас? Представяш ли си го?

Но Дъглас стоеше на моравата и си представяше какво ще стане утре, когато работниците излеят горещия катран върху сребърните релси, та да не се познава, че оттука е вървял трамвай. Знаеше обаче, че на него самия ще му трябват най-малко толкова години, за колкото можеше да си помисли сега, за да забрави тези релси, та макар и дълбоко заровени. Знаеше, че щеше да се събужда в някоя есенна, пролетна или зимна утрин и ако не погледнеше през прозореца, ако останеше да си лежи, заровен дълбоко и топло в своето легло, сигурно щеше да го чуе как звъни тихо и далечно.

Отвъд завоя на сънената улица, нагоре, откъм булеварда, между равните редици от чинари, брястове и кленове, в затишието преди започването на уморителния ден щеше да чуе край своя дом онези мили звуци. Като потракване на часовник, като грохот на сто търкалящи се метални бурета, като жужене на едно-единствено водно конче на разсъмване. Като люлка-въртележка, като малка електрическа буря, като цвета на синя светкавица той щеше да се мерне и пак да изчезне. Трамвайният звън. Съсък, подобен на изпусната сифонена

струя, потекла по масата, подновяване на сладък прекъснат сън, в който сънят поема своя път, поведен по скритите и погребани релси, към някаква скрита и погребана цел...

— Да се поразвеем след вечеря, а? — предложи Чарли.

— Дадено — съгласи се Дъглас, — да се развеем!

* * *

Фактите относно Джон Хъф, дванадесетгодишен, са, прости и лесно се установяват. Като следотърсач надминава и най-изкусния индианец чоктоу или чероки, откакто свят светува, скача отвисоко като маймуна от лиана, престоява под водата цели две минути и може да преплува сто и петдесет метра подводно от мястото, където се е показал за последен път. Футболните топки, които му пращаха, той изстрелваше към дърветата и одрусваше целия плод. Прескачаше като нищо огради по метър и осемдесет, прехвърляше се по клоните побързо, и се измъкваше с пълна пазва праскови по-лесно от всеки друг. Беше вечно засмян. Бе страшно приветлив. Не беше темерут. Беше много добър. Косата му беше черна и къдрава, зъбите му — бели като каймак. Знаеше думите на всички каубойски песни и беше готов да ти ги каже, стига да поискаш. Помнеше имената на всички диви цветя, както и часовете, когато луната изгрыва и залязва, и времето на прилива и отлива. Според Дъглас Споулдинг той беше единственият жив бог в целия Грийн Таун, Илинойс, през този двадесети век.

Сега той и Дъглас Споулдинг се скитаха извън града в друг един топъл и безбрежен ден, с небе високо, като синьо стъклено кълбо, и с рекички, озарени от огледални води, които се браздяха от бели подводни камъни. Беше ден идеален, като пламък на свещ.

Дъглас му се радваше и вярваше, че тъй ще продължи завинаги. Това съвършенство, тази пълнота, този дъх на трева се простираха далеч напред със скоростта на светлината. Приятелят до тебе подсвирква като чичопей, подритва топката, двамата скитате, кръстосвате по прашните пътеки, всичко е съвършено, всичко е

истинско; нещата са тука, край тебе, те са ти подръка и всякога ще бъдат.

Беше прекрасен ден, а изведнъж нахлуха облаци, закриха слънцето и вече не го пуснаха да се покаже.

Джон Хъф продължително му обясняваше нещо с кроткия си глас. Изведнъж Дъглас се закова на пътеката и го погледна.

— Джон, моля ти се, повтори го пак.

— Ти много добре чу какво ти казах, Дъг.

— Каза, че заминаваш оттук, тъй ли?

— Билетът за влака ми е в джоба. Пуф-паф, тряс! Шъ-шъ-шъ-шъ! Фиу-фиу-у-у-у-у!

Гласът му замря.

Джон измъкна нашарения с жълто и зелено влаков билет от джоба и двамата се вгледаха в него.

— Тази вечер! — възкликна Дъглас. — Ох, господи! Ами нали тази вечер щяхме да играем на фенери и на статуи! Как стана тъй изведнъж? Нали си тука, в Грийн Таун, откакто аз се помня? Не може така, хоп — решаваш и си заминаваш!

— Заради баща ми — обясни Джон. — Назначават го в Милуоки. До днеска не бяхме сигурни...

— Господи Боже, че нали другата седмица е пикникът на баптистите, сетне големият карнавал в Деня на труда, после Все Светии... не може ли да останете поне дотогава?

Джон поклати глава.

— Ужасна работа! — изохка Дъглас. — Трябва да седна!

Седнаха под един дъб на склона на хълма, който гледаше към града, а край тях слънцето изписваше големи треперещи сенки; под дървото беше хладно като в пещера. Долу огрелият от слънце град бе пребелял от горещината, широко разтворени, прозорците му се задъхваха от жегата. Дъглас изпита желание да се върнат там, защото градът със самата си тежест, с къщите си, с тяхната големина би могъл да затисне Джон, да не го пусне да се изправи и да избяга.

— Но ние сме приятели — изрече Дъглас безпомощно.

— И приятели ще си останем — утеши го Джон.

— Ти ще се връщаш почти всяка седмица, нали?

— Татко казва, че само веднъж или най-много два пъти в годината. То е на осемдесет мили оттук.

— Но осемдесет мили не е далеч! — викна Дъглас.
— Не, не е далеч наистина — съгласи се Джон.
— Баба ми има телефон. Ще ти се обаждам. А може и всички да ти дойдем на гости. Ще бъде чудесно!
Джон мълча дълго време.
— Хайде да си говорим за друго — предложи Дъглас.
— За какво?
— Как за какво? След като заминаваш, имаме хиляда неща да си кажем! Всичко, за което щяхме да си приказваме през другия месец или през по-другия! За богомолки, за цепелини, за акробати, за гълтачи на мечове! Хайде, все едно, че ще си бъдеш тука, дай да си поприказваме за скакалците, дето дъвчат тютюн.
— Работата е там, че не ми се приказва за скакалци.
— Ама нали ти беше интересно!
— Така е. — Джон се загледа втренчено в града. — Но май сега не му е времето.
— Какво ти е, Джон? Много си особен...
Джон беше затворил очи и беше изкривил лице.
— Слушай, Дъг, къщата на Търлови, горния им етаж, нали го знаеш?
— Знам го.
— Рисуваните стъкла на малките кръгли прозорчета откога са там?
— Открай време.
— Сигурен ли си?
— Тия прозорци са си там още отпреди да се родим. Защо?
— Днеска за пръв път ги забелязах — замислено каза Джон. — Както си вървах през града, погледнах нагоре и ги видях. Кажи ми, Дъг, какво съм правил през всичките тези години, че не съм ги забелязал?
— Правил си други неща.
— Дали? — Джон се извърна и някак стреснато изгледа Дъглас.
— Божичко, Дъглас, как е възможно едни идиотски прозорци така да ме изплашат? Искам да кажа, то не е нещо да те уплаши, нали така? Но от това осъзнавам... — той заекна. — Осъзнавам, че щом съм могъл да не видя прозорците, значи не съм видял и още **много** други неща,

разбираш ли? Ами нещата, които съм видял? Какво става с тях? Ще мога ли да си ги спомням, когато няма да съм тука?

— Онова, което човек иска да запомни, запомня го! Преди две лета нали бях на лагер? Там всичко си спомнях.

— Не е вярно! Ти ми призна. Събуждал си се нощем и не си можел да си спомниш лицето на майка си.

— Наистина ли?!

— През някои нощи се случва и с мене, в собствения ми дом; изкарвам си ума. Трябва да стана, да отида до спалнята на нашите и да ги погледна, като спят, за да си ги спомня! Връщам се в стаята си и пак ги забравям. Божичко, Дъг, кажи ми какво е това? — Той здраво прегърна коленете си. — Едно нещо ще ми обещаеш, Дъг. Обещай да не ме забравяш, обещавай да не забравяш лицето ми и мене целия. Ще обещаеш ли?

— Фасулска работа! Главата ми е като прожекционен апарат. Лежа си нощем, включвам лампата в главата си и хоп, ето ти я картинката на стената, ясна като ден; и тебе ще те виждам, как ми викаш и махаш с ръка.

— Замижи, Дъг. Я сега ми кажи, какъв цвят са ми очите? Не гледай. Какъв цвят са ми очите?

Дъглас се изпоти. Клепките му нервно затрепериха.

— Не е честно, Джон.

— Кажи!

— Кафяви!

Джон извърна глава.

— Нищо подобно.

— Как тъй нищо подобно?

— Тъкмо обратното! — Джон затвори очи.

— Я се обърни насам — ядоса се Дъглас. — Отвори очи да видя.

— Безполезно — промълви Джон. — Ти вече си ме забравил. Точно както си мислех.

— Обърни се, ти казвам! — Дъглас го сграбчи за косата и бавно го извъртя към себе си.

— Добре, Дъг.

Джон отвори очи.

— Зелени! — Смаяният Дъглас отпусна ръка. — Очите ти били зелени... Е, близко е до кафяви. Почти са лешникови!

— Дъг, моля ти се, не ме лъжи.

— Ясно — рече Дъг. — Няма вече.

Останаха така, заслушани в другите момчета, които тичаха нагоре по хълма, крещяха и им подвикваха.

Надбягваха се по железопътната линия, измъкнаха обяда си от книжните кесии и вдъхнаха дълбоко аромата на сандвичите с шунка и морскозелени кисели краставички, на пъстрите ментови бонбони. Продължиха да тичат, а Дъглас сложи ухо на горещата стоманена релса и до слуха му долетя потракването на далечни влакове, запътени нанякъде в невидими посоки, които му пращаха морзови знаци тук, под това убийствено слънце. Изправи се, дълбоко удивен.

— Хей, Джон!

Защото Джон тичаше, а това бе нещо ужасно. Когато тичаш, тича и времето. Ти викаш, крещиш, бягаш и се премяташ и ето ти изведнъж — слънцето залязло, дошло е време да се прибиращ и поемаш по дългия път към дома и вечерята. Докато си се помайвал, слънцето се е извъртяло зад гърба ти! Единственият начин да се забави ходът на нещата е всичко да наблюдаваш и нищо да не правиш. Така, като го наблюдаваш, от единия ден ти можеш да си направиш цели три.

— Джон!

Да го подмами към себе си сега можеше само с хитрост.

— Джон, хайде да избягаме от другите!

С викове Дъглас и Джон се втурнаха напред, спуснаха се по вятъра надолу, оставиха се на силите на гравитацията, понесоха се над ливади, покрай плевници, тичаха дотогава, докато звукът от нозете на преследвачите заглъхна.

Изкатериха се върху една сламена купна, същински лагерен огън, запращял под тях.

— Хайде да не правим нищо — предложи Джон.

— И аз това щях да ти кажа — зарадва се Дъглас.

Останаха мълчаливи и задъхани.

Дочуваше се лек звук като от буболечка в сеното.

Чуха го, но не погледнаха към него. Когато Дъглас премести китката си, звукът затиктака от другата страна на купната. Когато

сложи ръка в скута си, звукът затиктака от скута му. Той мигновено погледна нататък. Часовникът показваше три.

Дъглас крадешком премести дясната си ръка към тиктакането и измъкна винтчето за стрелките. Върна часовника назад.

Сега вече имаха колкото си щат време да наблюдават света внимателно и дълго, да следят слънцето как преминава по небето като огнен вихър.

Накрая обаче Джон, изглежда, усети, че безплътната тежест на сенките им се отмества и накланя надругаде, защото запита:

— Колко стана часът, Дъг?

— Два и половина.

Джон огледа небето.

— Недей! — примоли се безгласно Дъглас.

— Повече ми прилича на три и половина, че и на четири — каза Джон. — Нали съм скаут. Там ни учат.

Дъглас въздъхна и бавно извъртя стрелките напред.

Джон го наблюдаваше, без да продума. Дъглас го погледна. Джон го ощипа по ръката, но на шега.

Влакът се появи внезапно, прелетя покрай тях и отмина тъй неочаквано, че момчетиите отскочиха като опарени, викнаха стреснати и размахаха юмруци, а с тях заедно и Дъглас, и Джон. Влакът изрева надолу по релсите и отхвърча с ония двеста души в него. Прахолякът потича подире му известно време, а сетне слегна в златната тишина между сините релси.

Момчетата вървяха към дома.

— Като навърша седемнайсет, ще замина за Синсинати и ще стана железопътен пожарникар — обяви Чарли Удман.

— Имам чичо в Ню Йорк — похвали се Джим. — Ще отида при него и ще стана печатар.

Дъг не запита другите. Влаковете вече потракваха и той видя лицата им как се размазват в далечината от задната платформа на вагона или притиснати о̀ прозореца на купето. Един по един те се изнизаха. Сетне видя празните релси, лятното небе и себе си на друг един влак, запътен в друга посока.

Дъглас усещаше, че земята се движи под нозете му и виждаше как сенките им се вдигат от тревата и въздухът потъмнява.

Преглътна с мъка, сетне нададе пронизителен вик, сви назад юмрук и с всички сили със свистене запрати въображаемата топка високо в небета.

— Който стигне най-последен, той е задница на носорог!

Хукнаха по пътеките, кискаха се и раздираха въздуха. Джон Хъф тичаше и крачката му бе лека като перце. Дъглас тичаше с нозе, напълнени с олово.

Стана седем часът, всички се навечеряха и момчетата — ако се съди по блъскането на вратите и крясъците на родителите им да не ги блъскат тъй — започваха да се събират навън. Дъглас, Том, Карлайл и Джон стояха с други още пет-шестима — време беше за играта на криеница и на статуи.

— Само една игра — предупреди Джон. — Сетне ще трябва да се прибирам. Влакът тръгва в девет. Кой ще сочи?

— Аз искам — предложи Дъглас.

— За пръв път някой доброволно иска да сочи — учуди се Том.

Дъглас се вгледа продължително в Джон.

— Тичайте — нареди той.

Момчетата се разпръснаха с викове. Джон отстъпи няколко крачки, сетне се затича със скокове. Дъглас бавно започна да брои. Остави ги да се отдалечат, да се разпръснат, да се отделят всеки в свой малък свят. Когато сметна, че вече са си намислили какво да бъдат и са отишли достатъчно далеч, той пое дъх:

— Замръзни! Статуи!

Всички се вкамениха.

Бавничко Дъглас прекоси поляната и спря до Джон Хъф, замръзнал като метална сърна в здрача.

Далеч наоколо момчетата стояха с вдигнати ръце, със сгърчени лица, с очи, светнали като на препарирани катерици.

А пред него беше Джон, сам и неподвижен, никой наоколо не тичаше, никой не кряскаше, никой нямаше да наруши този прекрасен миг.

Дъглас обиколи статуята от едната страна, сетне се завъртя край нея обратно. Статуята не мърдаше. И не продумваше. Гледаше към хоризонта с полуусмихнати уста.

Също както преди няколко години в Чикаго, когато отидоха в едно голямо здание с мраморни фигури и той ги бе разглеждал мълчаливо. А тук сега стоеше Джон Хъф с петна от трева по коленете и дъното на панталоните, с изподрани ръце и струпеи от стари рани по лактите. Тук стоеше Джон Хъф с укротени гуменки, с нозе, обвити от тишина. Ето устата, която бе дъвкала безброй сладкиши с праскови в предишните лета и кротко беше обяснявала не едно и не две неща за живота и за света. Ето очите, не слепи като очи на статуя, а живи, от разтопено зелено злато. Тъмните коси се вееха ту на юг, ту на север, ту в друга някоя посока, с най-лекия полъх на вятъра. В дланите му бе отпечатан целият град, по тях личеше прахолякът от пътищата, в тях имаше тресчици от корите на дърветата, пръстите миришеха на коноп, на лозници и на зелени ябълки, на стари монети, на жаби с цвят на зелена кисела краставичка. Ето ушите, през които слънцето прозираше като розов топъл прасковен мъх, а пък наоколо, невидим, се носеше дъхът му с уханье на мента.

— Слушай ме сега, Джон — каза Дъглас, забранявам ти да се мръднеш на милиметър. Заповядвам ти да стоиш тук и да не мърдаш още три часа, отсега нататък!

— Дъг...

Устните на Джон помръднаха.

— Замръзни! — нареди Дъглас.

Джон отново впи поглед в небето, но сега вече не се усмихваше.

— Трябва да си вървя — прошепна той.

— Не мърдай; разваляш играта!

— Ама просто вече трябва да се прибирам — високо рече Джон.

И статуята се раздвижи, отпусна надолу ръце и извърна глава да погледне Дъглас. Останаха загледани един в друг. И другите деца взеха да отпускат ръце.

— Ще изиграем още една игра — обяви Джон. — Само че този път ще соча аз. Тичай!

Момчетата хукнаха.

— Замръзни!

Момчетата замръзнаха. А с тях и Дъглас.

— Не се движи! — викна Джон. — Не мърдай!

Той отиде при Дъглас и застана до него.

— Разбери, това е единственият начин да се разделим — каза Джон.

Дъглас гледаше встрани от него, нагоре към здрачаващото се небе.

— Никой да не мърда, всички да сте статуи още точно три минути! — заповяда Джон.

Дъглас усети, че Джон го обикаля, тъй както той преди малко беше обикалял около Джон. Усети Джон да го тупва по рамото, само веднъж, и то леко.

— Сбогом! — промълви Джон.

Сетне нещо изфуча във въздуха и Дъглас разбра, без да е нужно да поглежда, че зад него вече няма никой.

Далече някъде прозвуча свирка на влак.

Дъглас почака цяла минута, докато да заглъхне шумът от тичащи нозе, ала шумът не спираше. Все още бяга, а не ми изглежда да се отдалечава, помисли си Дъглас. Защо не спре да тича?

И отведнъж разбра, че това бил шумът на неговото сърце, в собственото му тяло.

Спри! Той удари с ръка по гърдите. Спри да тичаш! Не ми харесва този звук!

А после осъзна, че пресича моравата, минава край другите статуи, ала не разбра дали и те като него оживяват. Струваше му се, че не помръдват. Но всъщност и той самият се движеше единствено от коленете надолу. Останалата част от тялото му беше студена като камък и много натежала.

Докато изкачваше стъпалата към тяхната предна веранда, той изведнъж се извърна, за да огледа другите дворове.

Всички те бяха пусти.

Поредица от пушечни изстрели. Мрежестите врати се затръшваха една след друга, вечерен залп по цялата улица.

Статуите са най-за предпочитане, каза си той. Тях единствено човек може да задържи в своя двор. Но не бива да им се позволява да мърдат. Пуснеш ли ги веднъж, изпуснал си ги завинаги.

Внезапно юмрукът му се отдели като бутало от тялото и се размаха заканително към зелените дворчета, към улицата и към сгъстяващия се мрак. Лицето му се бе наляло с кръв, очите му горяха.

— Слушай, Джон! — викна той. — Хей ти, Джон! Джон, ти си ми враг, чуваш ли? Не си ми приятел! Да не си посмял повече да се връщаш! Махай се, чу ли! Враг такъв, чуваш ли? Това си ти! Край на приятелството ни, ти си лайно, това си, лайно! Джон, чуваш ли ме, Джон?

Небето потъмня изведнъж, сякаш някой отгатак града сви фитила на газена лампа. Дъглас стоеше на верандата, задъханата му уста не спираше. А юмрукът му бе все тъй насочен към къщата от другата страна, надолу по пътя. Погледна си юмрука и той се стопи, стопи се зад него и целият свят.

Когато тръгна нагоре, в тъмното, където само усещаше лицето си, ала не можеше да види нищо — ни тялото, нито юмруците си, — той започна да си повтаря неспирно: бесен съм, яд ме е, мразя го, бесен съм, яд ме е, мразя го!

Десет минути по-късно изкачи най-горното стъпало в пълния мрак...

* * *

— Том? — обади се Дъглас, — искам да ми обещаеш само едно, може ли?

— Може. Какво?

— Нищо, че си ми брат, и нищо, че по някой път ме е яд на тебе — обещава ли никога да не ме изоставяш?

— Искаш да кажеш, че вече ще ми даваш да идвам с теб и с другите, като тръгвате нанякъде, така ли?

— Ами... да... дори и това. Но най-вече искам да кажа да не ме изоставяш изобщо, разбираш ли? Да не те сгизва кола и да не падаш в пропасти.

— А, няма, разбира се! Ти мене за какъв ме смяташ?

— Защото, ако не дай Боже се случи най-лошото и доживеем до дълбока старост — да речем, до четиридесет — четиридесет и пет, — можем да купим някоя златна мина в Запада, да си седим там, да пушим царевични реси и да си пуснем дълги бради.

— Да си пуснем бради, представяш ли си!

— Затова ти казвам, не ме напускай и не позволявай да те сполетява нищо лошо.

— Разчитай на мене — обеща Том.

— Ама мен не ме е страх от теб самия — обясни Дъглас. — Мен ме е страх от Господ, той да не обърка нещо.

Том се замисли над тези думи. — Не се страхувай, Дъг — успокой го Том. — И той се старее, доколкото може.

* * *

Тя се зададе откъм банята — сложила си беше йод на пръста, който бе порязала здравата, като си режеше от кокосовия кейк. В този миг пощаджията изкачи стъпалата към входната веранда, отвори вратата и влезе. Вратата се затръшна. Елмира Браун подскочи стреснато.

— Сам! — кресна тя. Размаха порязания си пръст, за да го разхлади от йода. — Още не мога да свикна, че мъжът ми е пощаджия. Всеки път, като влизаш, ми изкарваш ума!

Сам Браун стоеше с полуизпразнената пощаджийска чанта и се почесваше по главата. Извърна се и погледна навън, сякаш изведнъж в лятната и свежа утрин беше се спуснала гъста мъгла.

— Рано се връщаш днеска, Сам.

— Не можах да се сдържа — отвърна той някак смутено.

— Изплювай камъчето — какво е станало? — Тя пристъпи към него и се вгледа в очите му.

— Може да е нищо, а може и много да значи. Току-що занесох пощата на Клара Гудуотър, в горната страна на улицата...

— На Клара Гудуотър, тъй ли?

— Хайде сега, не се нервирай де! Книжна пратка от издателство Джонсън Смит, Ресин, щат Уисконсин. Книгата се казваше... почакай да се сетя... Той присви напрегнато чело, сетне го отпусна. — „Албърт Магнус“ — тъй беше. „Одобрени, доказани, пригодни и природни Египетски тайни или...“ — Той заби поглед в тавана, да си припомни написаното. — „Бяла и Черна магия за хора и животни, Разкриване на тайните познания и мистерии на древните философи!“

— И това — на Клара Гудуотър, тъй значи!

— Докато ѝ го носех, надникнах в първите страници, какво лошо има в това? „Скритите тайни на живота, разбулени от прочутия учен, философ, химик, естественик, психомист, астролог, алхимик, металург, магьосник, тълковател на мистериите на мъдреците и магьосниците, тъй както и на скритите възгледи на многобройни изкуства и науки — неясни, ясни, практически и т.н.“ Така беше! Боже-е-е, мозъкът ми бил като фотографически апарат. Думите съм ги запомнил, само значението не ми е съвсем ясно, но...

Елмира стоеше, вгледана в порязания си пръст, сякаш друг някой го бе насочил към нея.

— Тъй значи, Клара Гудуотър — промърмори тя.

— Погледна ме право в очите, като ѝ го подадох, и каза: „Сега вече ще стана първокласна магьосница! За нищо време ще се дипломирам. Ще отворя салон. Ще правя магии на групи и поотделно, на малки и големи, на млади и стари.“ А сетне се изкиска, заби нос в книгата и си влезе.

Елмира се вгледа в синьото петно на ръката си, опипа с език един разклатен зъб.

Затръшна се врата.

Том Споулдинг, който клечеше на предния двор на Елмира Браун, вдигна поглед. Тръгнал беше из махалата да понагледа как са мравките и беше открил един чудесен мравуняк с голям отвор, в който огненочервени мравки от всички големини се трепеха нагоре-надолу, режеха въздуха с пипалцата си и като безумни завличаха части от умрели скакалци и частички от птичета в дълбините на земята. Ала това тук бе нещо друго: мисис Браун залиташе на ръба на верандата си, сякаш току-що бе разбрала, че светът се носи надолу в космоса с шестдесет милиарда мили в секунда. Зад нея беше мистър Браун, който не знаеше колко са милите в секунда, а и да знаеше, щеше да му е все едно.

— Слушай, Том! — викна му мисис Браун. — Нужна ми е морална подкрепа и душа невинна като агнеца божий. Тръгвай с мене!

И тя се юрна напред, а под нозете ѝ гинеха мравки, хвърчаха цветове от глухарче и се отваряха дупки в цветните лехи на съседните дворове, през които пердашеше, без да се замисля.

Том остана да клечи, загледан в раменете и гръбнака на мисис Браун, която летеше надолу по улицата. Положението на плешките ѝ обещавахе събития мелодраматични и безразсъдни, нещо, според Том непривично за която и да било дама, макар под носа на мисис Браун да личеше зачатъкът на пиратски мустак. Миг след това той крачеше редом с нея.

— Мисис Браун, изглеждате ми разлютена до смърт!

— До лудост, момче, ясно ли е?

— Внимавайте! — викна ѝ Том.

Мисис Елмира Браун се простря върху едно желязно куче, което в съня си охраняваше зелената трева.

— Ах, мисис Браун!

— Ето, видя ли? — Мисис Браун седеше, без да мръдне. — Това ми го направи Клара Гудуотър! Магия!

— Магия ли?

— Остави сега това, момче. Ето ги стъпалата. Ти мини напред и скъсай всички невидими нишки от пътя ми. Натисни оня звънец и веднага си дръпни пръста, иначе токът ще те овъгли!

Том изобщо не докосна звънеца.

— Хей, Клара Гудуотър! — Мисис Браун клъвна бутона с порязания си пръст.

Оттатък в хладните сенчести празни стаи на голямата стара къща иззвънтя и заглъхна едно сребърно звънче.

Том се послуша. Още по-навътре се дочу шумолене, като че тичаше някакво мишле. Сянка, най-вероятно духнато от вятъра перде, се размърда в далечната гостна.

— Здравейте — обади се тих глас.

И сякаш от нищото пред тях зад мрежестата врата изникна мисис Гудуотър, свежа като стръкче джоджен.

— Я, здравейте, Том, Елмира. — Какво...

— Дошла съм да говоря аз! По въпроса за намерението ви да практикувате като новоизлюпена магьосница!

Мисис Гудуотър се усмихна.

— Аха, съпругът ти е значи не само пощаджия, а и пазител на закона. Носът му е ей *толкова* дълъг!

— Не ви е надничал в пощата.

— По цели десет минути се бави от къща до къща, за да се киска над хорските, картички и да мери обущата, изписани с колетна пратка.

— Не е въпросът какво е видял, ами какво сте му казали за новите си книги.

— Пошегувах се. „Сега вече ще стана магьосница!“ — щом му го казах, и Сам хукна тъй, сякаш насочих към него светкавица. Мозъчната кора на този човек е без нито една гънка.

— Вчера и другаде сте се похвалили за тази ваша магия...

— Имаш пред вид, наглежда, нашия „Сандвич клуб“...

— Където аз демонстративно *не* бях поканена.

— Но ние всички знаем, че в този ден ти си при баба си.

— Винаги бих могла да променя деня, определен за баба, стига да ме поканят другаде.

— Е, и какво чак толкова е станало там? Докато ядях сандвича от шунка с туршия, казах високо: „Най-сетне ще се дипломирам за магьосница. От години се уча на магии!“

— Точно тъй ми го казаха и на мен по телефона!

— Чудесно нещо са модерните изобретения! — засмя се мисис Гудуотър.

— Като знам, че сте председателка на женското дружество „Орлови нокти“ почти от Гражданската война насам, според мен — казвам ви го право в очите — си служите с магия, за да получавате мнозинство, признайте, че е така!

— Нима тук има място за съмнение, госпожо? — запита мисис Гудуотър.

— Новите избори са утре и аз искам да зная ще се кандидатира ли за още един мандат и най-вече — нямате ли срам?

— На първия въпрос отговарям с „да“, а на втория — с „не“. Слушайте какво, госпожо, тези книги съм ги поръчала за малкото си братовчедче Роул. Десетгодишен е и още наднича в шапките да търси омагьосани зайци. Обясних му, че да се намери в шапка заек е толкова трудно, колкото да се открие мозък в главите на някои хора, които бих могла и да назова, ала той продължава да наднича и затова му изписах тези подаръци.

— И върху сто библии да се закълнете, пак няма да ви повярвам.

— Тъй или инак, честен кръст. Обичам да дразня хората с тези магии. Всички жени изкудкудякаха, когато взех да обяснявам за моето магьосничество. Жалко, че те нямаше там.

— Затова пък утре ще бъда и ще се боря срещу вас със златен кръст и с всички сили на доброто, които успея да сплотя зад себе си — закани се Елмира. — А засега искам да зная, какви още магически боклуци сте струпали в дома си?

Мисис Гудуотър посочи навътре, към една маса, опряна о стената.

— Накупила съм най-различни магьоснически билки. Миришат необикновено и Роул умира от щастие. Ей в онази малка торбичка има змийско биле, това е омайниче, а това е мораво рогче; туй е черна сяр, а за това разправят, че било прах от човешки кости.

— Прах от човешки кости! — Елмира се дръпна назад и ритна Том по глезена. Той извика.

— А с този горчив пелин и с тия листа от папрат можеш, ако поискаш, да спреш куршум във въздуха и да летиш насън като прилеп — според глава десета от тази малка книжка. За подрастващи момченца е полезно да си залисват ума с такива неща. Обаче, като те гледам, ти май смяташ, че Роул е плод на моята фантазия. Да ти дам адреса му в Спрингфийлд, искаш ли?

— Да, непременно — заяде се Елмира, — а щом му пиша, ще вземете автобуса за Спрингфийлд, ще отидете в Централната поща, ще измъкнете писмото и ще ми отговорите с подправен детски почерк. Знам ви аз вас!

— Признайте, мисис. Браун — ще ви се да сте председателка на дружество „Орлови нокти“, нали? От десет години насам все за това мечтаете. Сама се предлагате. И всеки път получавате един-единствен глас. Вашият собствен. Чуй ме сега, Елмира, ако искаха да те изберат, до една жените щяха да гласуват за тебе. Но както гледам, не виждам друг да е мръднал и пръст за тебе освен ти самата. Слушай! Аз ще те предложа и аз ще гласувам за тебе утре. Искаш ли?

— Значи загубена съм! — възкликна Елмира. — Миналата година по изборите едва не умрях от простуда; невъзможно ми беше да мръдна от леглото, за да си проведе кампанията от човек на човек. Предишната пък си счупих крака. Много странна работа. — Тя присви очи и мрачно изгледа жената зад мрежестата врата. — Но това не е всичко. Миналия месец си порязах шест пръста, десет пъти си ожулих коленете, два пъти паднах от задната веранда — два пъти! Счупих един прозорец, изтървах четири чинии, една ваза за долар и четиридесет и девет от магазина на Биксби и да знаете, отсега нататък ще плащате за всяка счупена чиния — в дома ми и в двора.

— Значи до Коледа да фалирам — каза мисис Гудуотър. Тя отвори мрежестата врата, излезе бързо и вратата се затръшна. — Елмира Браун, кажи ми, на колко си години?

— Не може да го няма в някоя от магическите ви книги. На трийсет и пет!

— Боже мой, като си помисля само — цели трийсет и пет години живот като твоя... — Мисис Гудуотър сви устни и притвори очи, докато се мъчеше да пресметне нещо. — Това е приблизително дванайсет хиляди седемстотин седемдесет и пет дни и ако сметнем по три от тях на ден, това са дванайсет хиляди суматохи, дванайсет хиляди напразни притеснения и дванайсет хиляди беди. Един истински, добре запълнен живот, Елмира Браун. Дай да ти стисна ръката!

— Не ме докосвайте! — отстъпи Елмира.

— Знаете ли вие, госпожо, че сте една от най-непохватните жени в целия Грийн Таун, щат Илинойс? Не е възможно да седнеш, без да

намачкаш стола под себе си като хармоника. Невъзможно е да се изправиш, без да ритнеш котката. Не си прекосила ливада, без да цамбурнеш в кладенеца. Животът ти представлява един продължителен провал, Елмира Алис Браун, и аз не виждам нищо лошо в това, ако си го признаеш открито.

— Бедите не са били от непохватност, ами защото вие сте се навъртали някъде край мен, когато съм изтървявала тенджерата с фасула или пък ме е хващал ток от контакта у дома.

— Драга моя, в град, малък като нашия, всеки се намира близо до всекиго по едно или друго време на деня.

— А, значи признавате си, че сте се навъртали наблизко.

— Признавам си, че съм родена тука, да, но давам мило за драго да съм се родила в другия край на страната, Върви при зъболекаря си, Елмира, и го запитай, не би ли могъл да изтръгне този твой змийски език?

— О! — възкликна Елмира. — О, о, о!

— Ти ме извади из кожата. До този момент магиите не бяха ме интересували, но май ще трябва веднага да се захващам с тях. Слушай! Сега ти ставаш невидима. Докато стоиш тук, аз те омагьосвам. Ти изчезваш от погледа ми.

— Не е вярно!

— Вярно е — настоя — вещицата, — аз всъщност и досега не съм те забелязвала.

Елмира извади джобното си огледало.

— Ето ме! — Вгледа се по-внимателно и хлъцна. Присегна се, сякаш настройваше арфа, и откъсна един-единствен косъм. Разгледа го, като че беше експонат. — До този миг на главата ми не е имало ни един бял косъм!

Вещицата се усмихна очарователно.

— Сложи го в буркан с вода и сутринта ще намериш червейче. О, Елмира, я се погледни най-сетне! Възможно ли е от толкова години все другите да са криви за дървените ти крака и твоята заплесия? Чела ли си Шекспир? Той дава малки обяснителни ремарки: *Смут и суетня*. Това си точно ти, Елмира. Смут и суетня! А сега тръгвай си, преди да съм опипала цицините по главата ти и преди да съм те урочасала да се отровиш през нощта! Къш-ш!

И тя размаха ръце, сякаш Елмира бе цял рояк от нещо.

— Брей, че напаст са мухите това лято! — каза мисис Гудуотър. После влезе вътре и сложи куката на мрежестата врата.

— Чертата е теглена, мисис Гудуотър — заяви Елмира, като скръсти ръце. — Давам ти последна възможност. Да се оттеглите от председателка на „Орлови нокти“ или да се преборите с мене утре, когато ще ви отнема мястото в честна борба. Ще доведе и Том. Невинно, добро момче. Невинност и доброжелателство — те ще спечелят борбата.

— Не ме мислете за толкова невинен, мисис Браун — обади се момчето. — Мама казва...

— Млък, Том, добрият си е добър! Ти ще стоиш от дясната ми страна, чу ли, момче!

— Да, госпожо — рече Том.

— Ако доживея до утре — въздъхна Елмира, — защото тази дама е в състояние да направи образа ми от восък и да ме промуши в сърцето с ръждива игла. Ако утре сутрин откриеш в леглото ми голяма спаружена смокиня, Том, да знаеш кой ми е направил магия. И мисис Гудуотър ще си остане председателка до сто деветдесет и петата си годишнина.

— Не сте права, госпожо — възропта мисис Гудуотър, — та аз сега съм вече на триста и пет. На времето още ми викаха „вечната“. Тя насочи показалец към улицата. — Абракадабра-цимити *ц*ам! Е?

Елмира изтича надолу по стъпалата.

— Утре! — закани се тя.

— До утре, госпожо! — подвикна в отговор мисис Гудуотър.

Том вървеше подир Елмира и ту побутваше, ту подритваше мравките по тротоара.

Като пресичаше пътеката пред един гараж, Елмира изпищя.

— Какво ви стана, мисис Браун? — стресна се Том.

Една кола, която се измъкваше на заден ход от гаража, бе минала през палеца на десния Елмирин крак.

Настъпи среднощ, а кракът на Елмира все още тупаше от болка, затова тя стана, слезе в кухнята, хапна малко студено пиле и състави един подробен и съвсем точен списък. Първо, болести през изминалата година. Три простуди, четири атаки от лошо храносмилане, една от подуване на корема, артрит, лумбаго, нещо, което тя смяташе за подагра, силна бронхитна кашлица, начална астма, някакви обриви по

раменете, плюс възпаление на средното ухо, вследствие което бе залитала като пияна муха цели няколко дни, болки в гръбнака, главоболия и световъртеж. Стойност на лекарствата: *деветдесет и осем* долара и седемдесет и осем цента.

Второ, предмети счупени и повредени в домакинството през изминалите дванадесет месеца: две лампи, шест вази, десет чинии, един супник, два прозореца, един стол, една възглавница от канапетото, шест чаши и един абажур от канделабъра. Обща стойност: *дванадесет долара* и десет цента.

Трето, болките ѝ през тази нощ. Прегазеният палец я болеше много. Стомахът ѝ се бъркаше. Гърбът ѝ се беше схванал, нозете ѝ туптяха мъчително. Очите я боляха като овъглени. В устата си сякаш беше сдъвкала парцала за прах. Ушите ѝ шумяха и бучаха. Какво струваше всичко това? Изчисляваше го, докато се връщаше в спалнята.

Десет хиляди долара за душевни страдания.

— Бъди любезна да уредиш това, преди да съм завела съдебен иск! — рече тя полугласно.

— Какво — сепна се съпругът ѝ.

Тя си легна.

— Нищо, просто отказвам да умра.

— Моля? — не разбра той.

— Няма да умра! — заяви тя, забила поглед в тавана.

— И аз не искам — отвърна съпругът ѝ, обърна се и захърка.

На другата сутрин мисис Елмира Браун стана рано, отиде до градската библиотека, отби се в аптеката, върна се вкъщи и тъкмо разбъркваше някакви химикали, ето че съпругът ѝ Сам с празна чанта се прибра за обяд.

— Обядът е в хладилника. — Елмира бъркаше някаква зелена попара в голяма стъклена чаша.

— Господи, какво е това? — възкликна съпругът ѝ. — Прилича на млечен шейк, киснал четиридесет дни на силно слънце. Сякаш е хванал мухъл.

— Магия се оправя само с друга магия.

— Нима смяташ да изпиеш това?

— Да, преди да съм влязла в клуба „Орлови нокти“ за голямата битка.

Самюел Браун подуши буламача.

— Послушай ме. Първо изкачи стълбите, че *после* го изпий. Какво си разбъркала вътре?

— Сняг от ангелски криле, всъщност ментол, който охлажда адските огънове, които те изгарят — тъй пише в книгата, която намерих в библиотеката. — Сок на прясно откъснат грозд, за да те осенят ясни и светли мисли пред лицето на черните видения — така е казано. Тъй също червен ревен, кремотартър, бяла захар, белтък от яйце, изворна вода и пъпки от детелина, пропити със силата на благодатната пръст. Мога да ти изреждам цял един ден. Ето го списъка, добро — срещу лошо, бяло — срещу черно. Не е възможно да загубя!

— А, че ще спечелиш, не се и съмнявам — каза съпругът ѝ. — Въпросът е дали ще си жива да го разбереш!

— Мисли си само хубави мисли. Отивам да взема Том против уроки.

— Бедното момче — въздъхна мъжът ѝ. — Както казваш, невинно, а може и да го разкъсат на парчета през този съдбоносен ден в „Орлови нокти“.

— Нищо няма да му стане на Том — каза Елвира и като взе шупналия буламач, скрит в кутия от овесени ядки, излезе из вратата, без да си закачи полата и без да ѝ се пусне бримка на новите чорапи. Забелязвайки това, тя стигна до дома на Том, изпълнена със самодоволство, а той я чакаше там, както му бе наредила, в белия си летен костюм.

— Пфу! — възкликна Том. — Какво носите в тази кутия?

— Самата съдба — отвърна Елмира.

— Дано да е така — въздъхна Том, като подтичваше на две крачки пред нея.

Салонът на женското дружество „Орлови, нокти“ беше пълен с жени, които си надничаха в огледалата, придърпваха си полите и се питаха една друга не им ли се показват комбинезоните.

В един часа по стълбите се изкачи мисис Елмира Браун, придружавана от момченце в бели дрехи. То стискаше носа си с два пръста и едва отваряше едно око, за да види къде стъпва. Мисис Браун погледна към жените, после хвърли поглед към кутията от овесени

ядки, отвори капака, надникна вътре, и бързо го затвори, без дори да вкуси от онова, което се намираше там. Тя закрачи навътре, съпроводвана от шумолене на тафтена пола — шепотът на жените я следваше като прилив.

Седна на един заден ред с Том, а Том изглеждаше по-нешастен отвсякога. Едното му око, което бе отворено, огледа женската тълпа и се склопи завинаги. Както седеше, Елмира измъкна напитката и бавно я изгълта.

В един и тридесет председателката, мисис Гудуотър, удари с чукчето и всички жени с изключение на десетина замлъкнаха.

— Уважаеми госпожи — разнесе се гласът ѝ над лятното море от коприни и дантели, гарнирани тук-там с бели или прошарени къдрици, — дойде денят за нови избори. Но преди да започнем, нека изслушаме мисис Елмира Браун, съпруга на нашия изтъкнат графолог...

Над салона се понесе тих кикот.

— Какво е това графолог? — Елмира сбута Том в ребрата.

— Не зная — ядосано отвърна Том, все още със затворени очи и с чувството, че този лакът го блъсна някъде от нищото.

— ... съпруга, както вече казах, на нашия изтъкнат експерт по разчитане на почерци Самюел Браун... (несдържан смях)... от Пощите на САЩ — продължи невъзмутимо мисис Гудуотър. — Та мисис Браун желае да ви каже нещо. Заповядайте, мисис Браун.

Елмира се изправи. Столът зад нея се притвори назад и щракна като капан за мечки. Тя подскочи и се залюля на токовете си, които скърцаха така, сякаш всеки миг щяха да се стрият на прах под петите ѝ.

— Много имам за казване — заяви тя, стиснала в една ръка празната кутия от овесени ядки и една библия. С другата сграбчи Том и се понесе напред, блъсна няколко жени по лактите, измърмори: „Отваряй си очите! Пази се, не виждаш ли!“, стигна до подиума, извърна се и обърна чашата с вода, която потече по масата. Изгледа смръщено мисис Гудуотър, сякаш тя ѝ беше крива, и я остави да попие водата с малката си носна кърпичка. Сетне със скрито тържество измъкна празната чаша от кутията, размаха я под носа на мисис Гудуотър и прошепна:

— Знаете ли какво имаше тука? Сега то е вътре в мене, госпожо. Опасана съм от магически кръг. Нито нож може да ме нарани, нито

секира да ме посече.

Глъчката от женските приказки заглуши думите ѝ.

Мисис Гудуотър кимна, вдигна ръка и всички млъкнаха.

Елмира стискаше здраво ръката на Том. А Том стискаше здраво очи, разтреперан от притеснение.

— Уважаеми госпожи — започна Елмира, — съчувствам ви от сърце. Зная какво сте препатили през изминалите десет години. Зная защо неотстъпно гласувате за мисис Гудуотър. Всички вие се грижите коя за син, коя за дъщеря и за съпруг. Съобразявате се с месечни доходи. Всяка от вас ще се притесни, ако млякото ѝ се вкисне, ако хлябът не втаса, ако сладкишите останат клисави. Никоя не би желала в дома ѝ да влязат болести — заушка, шарка или магарешка кашлица. Всяка от нас трепери мъжът ѝ да не катастрофира с автомобил, да не го хване ток от жиците с високо напрежение край града. Краят на всичко това вече дойде! Сега ще си отдъхнете. Край на стомашните киселини и край на болките в гърба, край — защото зная как да разваля магията и как да прогоним злите духове от тая вещица, която е сред нас!

Всички взеха да се оглеждат, ала не видяха вещица.

— Вещицата е нашата *председателка*! — извика Елмира.

— Това съм аз! — махна с ръка към присъстващите мисис Гудуотър.

— Днеска отидох в градската библиотека — Елмира се опря на катедрата. — Потърсих противодействия. Как да се отървем от хора, които използват другите, как да принудим вещиците да ни оставят и да избягат от нас. И открих начин да се преборим за своите права. Усещам в мен да се надига една сила. Магията, съставена от всякакви полезни корени и химикали, е в мене. Взех... — тя млъкна и се олюля. Примигна. — Взех кремотартър и... Взех... бели миши уши, мляко, подквасено на лунна светлина, и... — Елмира замълча и се замисли. Стисна устни, а от вътрешността ѝ се надигна някакъв тих звук, който тръгна нагоре и се измъкна из крайчеца на устните ѝ. Тя притвори за миг очи, за да разбере къде се спотайва в момента силата ѝ.

— Прилоша ли ви, мисис Браун? — запита мисис Гудуотър.

— Нищо ми няма! — бавно отговори мисис Браун. — Прибавих моркови на прах и коренче от магданоз, скълцано на много ситно; хвойнови зърна...

Тя отново спря, сякаш някой ѝ беше извикал *млъкни*, и вдигна поглед да огледа присъстващите.

Тогава забеляза, че стаята бавно започна да се върти, първо отляво надясно, а сетне отдясно наляво.

— Корени от розмарин и цвят от лютиче... — някак провлечено пропя тя. Отпусна ръката на Том. Том отвори едното си око и я погледна.

— Дафинови листа, листенца от латинка...

— Май най-добре ще е да седнете — предложи мисис Гудуотър.

Една жена от края на реда стана и отвори прозореца.

— Сушен индийски пипер, лавандула и семе от киселица — додаде мисис Браун и спря. — Хайде сега, започва изборът. Вие гласувайте, аз ще броя.

— Имаме време, Елмира — успокои я мисис Гудуотър.

— Няма, няма! — Разтреперана, Елмира вдъхна на пресекулки. — Не забравяйте, госпожи, вече няма от кого да се плашите. Постъпете тъй, както отдавна ви подсказва сърцето. Гласувайте за мене, и... — Стаята отново беше започнала да се движи, този път отгоре надолу и отдолу нагоре. — Почтеност в ръководството... Всички, които са за мисис Гудуотър, да кажат „да“.

— Да — изрече цялата стая.

— Които са за мисис Елмира Браун, да кажат „да“ — измънка Елмира с отслабнал глас.

След малко самотният ѝ глас изрече:

— Да!

И тя остана на подиума, като ударена от гръм.

Мълчанието изпълваше стаята от стена до стена. И в тази тишина мисис Елмира Браун издаде нещо като грачене. Сложи ръка на гърлото си. Извърна се и погледна замаяно мисис Гудуотър, която в този миг, някак си между другото, измъкна от чантата си малка восъчна кукличка, в която бяха набучени няколко ръждиви кабарчета.

— Том — изпъшка Елмира, — заведи ме до дамската тоалетна.

— Да, госпожо.

Тръгнаха бавно, сетне забързаха, накрая хукнаха. Елмира побягна напред, разбута навалищата, стъпи на пътеката между редовете... Отвори вратата и зави наляво.

— Не там, Елмира, надясно, надясно! — изкрещя мисис Гудуотър.

Елмира зави наляво и изчезна.

Разнесе се тропане от въглища, насипвани в шахта.

— Елмира! — Жените се понесоха навън като девически баскетболен тим, блъскайки се една друга.

Единствена мисис Гудуотър изтича по права линия.

Завари Том надвесен над шахтата на стълбището, стиснал се здраво за перилата.

— Четиридесет стъпала! — хълцаше той. — Цели четиридесет стъпала до най-долната площадка!

През следващите дни и месеци, че и години подир това се разказваше, как като някой отчаян пияница Елмира Браун се изтърколила по тези стъпала, удряйки се о всяко от тях по дългия си път надолу. Твърдяха, че когато започнала да се търкаля, вече била загубила съзнание, от това скелетът ѝ бил съвсем отхлабен, тъй че всъщност се търкаляла по стъпалата, а не се блъскала о тях.

Когато спря най-долу, тя премигна и се почувства по-добре, защото бе изхвърлила по пътя си онова, от което ѝ беше призляло. Е, наистина, тъй беше насинена, че сякаш беше татуирана. Обаче нямаше ни изкълчена китка, нито дори навехнат глезен. Само през следващите три дни държеше главата си малко накриво и гледаше някак с крайчеца на очите, вместо да се извърне и да погледне. Но най-странно от всичко бе да се види как мисис Гудуотър, озовала се в долния край на стълбата, сложи в скута си главата на Елмира и зарони сълзи върху ѝ, докато останалите жени се тълпяха възбудено наоколо.

— Елмира, обещавам ти, Елмира, кълна ти се стига да оживееш, само да не умреш, чуй ме, Елмира, слушай! Отсега нататък ще правя магии само за добро. Край на черната, само бяла магия! До края на живота си, ако зависи от мене, ти няма вече да се препъваш в железни кучета, да се спъваш о прагове, да си порязваш пръста, нито да падаш по стълби! Елизиум, Елмира, рай — това ти обещавам! Само ми оживей! Гледай, изваждам кабарите от куклата! Обади ми се, Елми-ира! Хайде, проговори ми, седни! Отиваме горе, ще гласуваме отново. Председателка ще станеш, обещавам ти, председателка на женското дружество „Орлови нокти“, ще те изберем с мнозинство, нали така, госпожи?

При тези думи всички госпожи тъй се разтресоха от плач, че трябваше да се подпират една друга. Том, който наблюдаваше отгоре, отдаде сълзите на настъпила смърт.

Беше стигнал до средата на стълбището, когато се срещна с жените, които се изкачваха нагоре с вид на същества, оцелели след динамитна експлозия.

— Бягай от пътя ни, момче!

Най-отпред вървеше мисис Гудуотър, която се смееше и плачеше едновременно.

Следваше я Елмира Браун, която вършеше същото.

А подир тях двете нагоре се катереха останалите сто двадесет и три членки на дружеството, които не знаеха от погребение ли се връщат, или са тръгнали на бал.

Том ги изчака да отминат и поклати глава.

— Не им трябва повече — промърмори той. — Хич не им трябва.

И стиснал се здраво за перилата, той се смъкна крадешком по стълбите, преди да са усетили, че го няма.

* * *

— Да ти разгадая историята не мога, но с две уми беше така — започна Том. — Жените се държаха също като луди. Всички се скупчили наоколо и реват. Елмира Браун седи най-долу цяла-целеничка, Сякаш костите й, ако ме питаш, са от желатин, вещицата хлипа на рамото й, а сетне всички се юрват нагоре по стълбите и се заливат от смях. Бу-у-ха-ха! Представяш си, нали? Аз на бърза ръка се изпарих!

— Магия, казваш значи? — запитва Дъглас.

— Магия и нищо друго!

— Ти го вярваш това, така ли?

— Хем вярвам, хем не вярвам.

— Този град е пълен с чудесии! — Дъглас се вгледа в хоризонта, където облаците пъстреха небето с гигантски образи на древни божества и воители. — Заклинания, восъчни кукли, игли, еликсири, казваш, а?

— Много не ми приличаше на еликсир, а пък за повръщано беше прекалено гладко. Ау! У-у-п! — Том се хвана за стомаха и изплези език.

— Вещици... — промълви Дъглас. И загадъчно присви очи.

* * *

И ето, настъпва денят, когато от всички страни, отвсякъде край тебе започваш да чуваш как ябълките капят, капят от дърветата една по една. Първо една там, друга отгатък, после са три, сетне четири и подир това девет, и двадесет, докато завалят отвесно, като пороен дъжд, като стъпки от конски копита по меката тъмнееща трева, а последната ябълка на дървото си самият ти; и стоиш там в очакване на вятъра да отхлаби постепенно ръката ти, вкопчила се в небето, и бавно, бавно да те смъкне надолу. Много преди да си тупнал в тревата, ти вече ще си забравил и за дървото, и за другите ябълки за лятото и за зелената трева отдолу. Ще се сринеш в мрака...

— Не!

Полковник Фрийли изведнъж отвори очи и се изпъна в инвалидния стол. Протегна студената си ръка и опипа за телефона. Слава на бога, все още беше там! Той го притисна до гърдите си, премигвайки.

— Мразя го този сън! — заяви той на празната стая.

Накрая, с разтреперани пръсти вдигна слушалката, поиска международни разговори, поръча на телефонистката един номер и започна да чака, вперил очи във вратата на спалнята, сякаш тя всеки миг можеше да се отвори с трясък, вътре да нахълта тумба от досадни синове, дъщери, внуци, милосърдни сестри и доктори и да му отнемат последната наслада, която все още можеше да поднесе на гаснещите си чувства. Преди много дни, а да не бяха и години, когато сърцето му се бе опитало да се провре навън като кама през ребрата и плътта, бе чул долу момчетата... какви им бяха имената? Чарлз, Чарли, Чък, да! И Дъглас! И Том! Ето, успя да си ги спомни! Викаха го през коридора, ала ония затръшнаха вратата под носа им, изпъдиха момчетата. Не бива да се вълнувате, обясниха му докторите. Никакви, никакви, никакви посетители. Той чу момчетата да прекосяват улицата, видя ги, помахаша им с ръка. Махнаха му и те. „Господин полковник... господин полковник...“ И тъй, седи си сега тука, с това сърце като някаква малка сива каталясала жаба, което промърдва от време на време някъде из гърдите му.

— Полковник Фрийли — обади се телефонистка — Давам ви разговора. Град Мексико. Ериксън 3899.

Разнесе се далечният, но невероятно ясен глас.

— Вуено.

— Хорхе! — извика старецът.

— Сеньор Фрийли! Пак ли се обаждате? Но това струва пари.

— Да, струва! Знаеш какво да направиш.

— Si. Прозорецът, това ли?

— Прозорецът, ако може, Хорхе.

— Един момент — каза гласът.

И там някъде, на хиляди мили оттук, в една южна страна, в една кантора, в една от сградите на тази страна се разнесоха стъпки, отдалечаващи се от телефона. Старецът се наведе напред и притисна

слушалката до сбръчканото си ухо, което до болка се напрягаше да чуе следващите звуци. Отваряне на прозорец.

— Ах — облекчено въздъхна старецът.

Шумовете на град Мексико в едно горещо жълто пладне нахлуха през отворения прозорец в очакващата ги телефонна слушалка. Той виждаше Хорхе да стои, протегнал слушалката навън — навънка, в слънчевия ден.

— Сеньор...

— Тихо, тихо, моля те. Остави ме да *слушам*.

И той се заслуша в свиренето на многобройните металически свирки, в писъка на спирачките, във виковете на амбулантните продавачи, които предлагаха своите колички червени банани и портокали от джунглата. Нозете на полковник Фрийли, увиснали на ръба на инвалидната количка, помръднаха и се раздвижиха като на човек, който върви. Стиснал бе здраво очи. На няколко пъти пое дълбоко дъх, сякаш да помирише вонята на месата, увиснали по железните касапски куки под яркото слънце, окичени с мухи като същинско наметало от стафиди; дъха на каменните улици, наквасени от утринния дъжд. Почувства слънцето да прижурия по късата брадичка на лицето му, усети се отново на двадесет и пет години; представи си как крачи, крачи, крачи, как пие всичко с поглед, как се усмихва, радостен, че живее, отзивчив към всичко, опиянен от цветове и миризми.

Някой почука. Той бързо мушна телефона под полата на халата.

Влезе сестрата.

— Здравейте — поздрави тя. — Е, слушаме ли днеска?

— Да. — Старецът отговори механично. Беше като сляп. Нахлуването беше тъй неочаквано, че част от него бе все още в един друг, далечен град. Зачака — мисълта му да се втурне назад — трябваше да е тука, за да отвръща на въпросите, да му помогне да се овладее, да се държи учтиво.

— Идвам да ви премеря пулса.

— Но не сега! — стресна се старецът.

— Защо? Да не би да излизате в момента? — пошегува се тя.

Той изгледа сестрата студено. Не беше мърдал отгук вече десет години.

— Дайте ми ръката си.

Пръстите ѝ безмилостни и добросъвестни, обвиха китката му като някакъв шублер, опипаха пулса, за да установят болестта.

— Какво сте правили, че сте толкова възбуден? — поиска да знае тя.

— Нищо.

Погледът ѝ се вдигна и спря на празната масичка за телефон. В същия миг на две хиляди мили от тук се разнесе далечна свирка на автомобил.

Тя измъкна слушалката изпод халата и я вдигна пред лицето му.

— Защо си правите това зло? Обещахте, че няма. Ето как сам си навреждате най-много, виждате ли? Вълнувате се, приказвате. Ония момчетии, гдето се навъртат наоколо...

— Те само седяха и слушаха — оправда се полковникът. — А пък аз им разказвах за неща, които никога не бяха чували. Разказах им за буфалото, за бизоните. Струваше си. Не ме е грижа. Бях трескав, бях жив. Ако подобна живост те убие, това ще е чудесно; прекрасно е да оживяваш тъй понякога. А сега, дайте ми телефона. Щом не пускате момчетата да се качват при мен и да стоят кротко, оставете ме поне да разговарям с някого извън тази стая.

— Съжалявам, господин полковник. Ще трябва да съобщя на внука ви. Миналата седмица аз лично не му дадох да ви отнеме телефона. Но сега ми се струва, че вече няма да му преча.

— Това тук е *моят* дом и *моят* телефон. Заплатата ви я плащам аз! — ядоса се той.

— Но за да ви излекувам, а не да се вълнувате. — Тя подкара количката му. — А сега, млади момко, бързо в леглото!

От леглото той отправи поглед към телефона и не го откъсна оттам.

— Отивам до магазина за пет минути — каза сестрата. — Но за да съм сигурна, че няма да бърникате пак телефона, ще откарам количката ви в коридора.

И измъкна празния стол навън. Чу я как поспира в коридора на долния етаж и набира някакъв номер на другия апарат.

Дали пък не звъни в град Мексико, запита се той. Не, няма да посмее!

Външната врата се хлопна.

Полковникът си припомни седмицата, изминала в тази стая, самотата и тайните, упоителни разговори през континенти, над един провлак, отвъд цели райони, покрити с дъждовни джунгли, зад плата със сини орхидеи, над езера и хълмове... разговори... разговори... с Буенос Айрес... и Лима... и Рио де Жанейро...

Той се привдигна в хладното легло. Утре няма да го има телефона! Какъв алчен глупак се беше оказал! Спусна крехките си бели нозе от леглото, учуди се, че са толкова изтънели. Изглеждаха му, като че някой ги бе закачил за тялото му, нощем, докато е спял, а бе отнесъл здравите му крака и ги бе изгорил в пещта на парното. С течение на годините бяха разрушили всичко у него, откачили му бяха ръцете, дланите и нозете, а в замяна му бяха оставили някакви заместители, крехки и безполезни като шахматните фигурки. Сега се опитваха да се досегнат и до неуловимото — до спомените; опитваха се да прережат жиците, които отвеждаха назад, към едно друго време.

Прекося стаята с бързо залитане. Сграбчвайки телефона, той се смъкна с него покрай стената и седна на пода. Набра международни разговори, а сърцето в гърдите му като че се взривяваше безспирно, мрак замрежи очите му.

— По-бързо, по-бързо!

Почака известно време.

— Виено.

— Ало, Хорхе, прекъснаха одева.

— Не бива да звъните повече, сеньор — смъмри го далечният глас. — Обади се сестрата. Каза, че сте много болен. Трябва да затворя.

— Не, Хорхе! Почакай! — примили се старецът. — За последен път, разбери ме. Утре ще ми отнемат телефона. Никога вече не ще мога да позвъня.

Хорхе не отвърна.

Старецът продължи:

— В името на Христа, Хорхе! В името на приятелството, на нашата младост! Ти не разбираш какво ми е. Връстник си ми, но ти можеш да се *движиш*! А пък аз не съм мръдвал отгук цели десет години. — Той изтърва слушалката и с мъка я вдигна, защото болката бушуваше в гърдите му. — Хорхе! Там ли си още?

— Но за последен път, нали? — запита Хорхе.

— Обещавам!

Слушалката полегна върху едно бюро, на хиляди мили оттам. Ето ги пак познатите стъпки и накрая — отварянето на прозореца.

Сега слушай добре! — заповяда си старецът.

И той чу хиляди хора в онова друго лято, в далечните звънки звуци на една латерна, която свиреше „Ла Маримба“ — ах, каква чудна танцова мелодия.

Стиснал очи, старецът протегна ръка да нагласи сякаш на фокус снимките от една стара катедрала, а тялото му бе натезало от плът, бе станало по-младо, под нозете си той усети напечения от слънце тротоар.

Щеше му се да извика: „Там сте още, нали? Там сте си, всички вие, жители на този град по времето на ранната сиеста, когато магазините затварят, а момчетиите крецят пискливо *Loteria national* *raга ho!* и предлагат лотарийни билети. Там сте все още, жители на града. Просто не мога да повярвам, че някога и аз съм бил сред вас. Заминеш ли си от един град, за теб той става нереален. Разстоянието превръща всеки един град, бил той Ню Йорк или Чикаго, с цялото му население в нещо недействително. Също както и аз съм недействителен тук, в Илинойс, в този малък град край тихото езеро. Всички сме недействителни един за друг, защото не присъстваме един за друг. Затова хубаво е да чуеш шумовете му и да почувстваш, че град Мексико е все още там и че хората се движат и съществуват...“

Той седеше и притискаше здраво слушалката до ухото си.

И най-накрая, най-ясният, най-невъзможният от всички звуци — писъкът на зелен трамвай, който завива край ъгъла — трамвай, претъпкан с мургави, чуждоземни и красиви хора, както и тропот от други хора, които го гонят и подвикват тържествуващо, като успеят да скочат в движение на стъпалото, и също тъй изчезват зад ъгъла по пискащите релси, отнесени са в нажежената от слънцето далечина, и в тишината долита само пращенето на врялото масло за тортили в тиганите на сергиите край площада; но това може да е и звукът от жуженето и съскането на електричеството по бакърените жици, дълги две хиляди мили.

Старецът седеше на пода.

Времето течеше.

Долу бавно се отвори някаква врата. Някой влезе предпазливо, поколеба се, а сетне страхливо тръгна по стълбите. Дочуха се гласове:

— Не биваше да идваме!

— Той ми телефонира, честна дума. Много е самотен. Не можем да го измамим.

— Но той е болен!

— Знам! Каза да дойдем, като излезела сестрата. Ще постоим малко, колкото да го видим, и...

Вратата към спалнята се разтвори широко. Трите момчета видяха стареца, седнал долу на пода.

— Полковник Фрийли? — тихичко го повика Дъглас.

В мълчанието му имаше нещо, което накара и тримата да замълчат.

Приблжиха на пръсти.

Дъглас се наведе и измъкна телефонната слушалка от изстиващите вече пръсти на стареца. Вдигна слушалката до ухото си и се заслуша. През шума от жиците той долови някакъв странен, далечен, заключителен звук.

На две хиляди мили оттам — затварянето на един прозорец.

* * *

— Бум! — извика Том. — Бум! Бум! Бум!

Седеше върху топа от Гражданската война на площада пред Градския съд.

Застанал пред топа, Дъглас се хвана за сърцето и падна на тревата. Но не се изправи; остана да лежи там със замислено изражение.

— Както те гледам, всеки момент си готов да измъкнеш химическия молив — каза Том.

— Остави ме на мира! — смъмра го Дъглас, загледан в топа. Претърколи се и се взря в небето и в дърветата над него. — Знаеш ли, изведнъж го осъзнах.

— Какво?

— Вчера умря Чин Лин Су. Вчера, тук в този град, Гражданската война завърши завинаги. Вчера тук умря мистър Линкълн, умряха и генерал Ли, и генерал Грант, и още стотици хиляди, потеглили едни на север, други на юг. И пак вчера следобед, в дома на полковник Фрийли, едно огромно стадо от бизони, голямо колкото целия Грийн Таун, Илинойс, се хвърли в пропастта, в нищото. Вчера един гигантски прашен облак се слегна завинаги. А пък аз изобщо не го осъзнах, когато стана. Това е ужасно, Том! Ужасно е! Какво ще правим сега без тези бизони... какво ще правим без тези войници, без генерал Ли и без Честния Ейб; какво ще правим без Чин Лин Су? Не съм си представял, че толкова хора могат да умрат тъй, изведнъж, разбра ли, Том? А те умряха. Завинаги.

Том яхаше топа и гледаше надолу към брат си, чийто глас унило заглъхна.

— Носиш ли си бележника?

Дъглас поклати глава отрицателно.

— Най-добре ще е да се прибереш и да си запишеш, преди да го забравиш. Не се случва всеки ден половината население на земята да загине пред очите ти.

Дъглас седна, а после се изправи. Тръгна през градинката пред съда бавно, ухапал долната си устна.

— Бум! — тихо подвикна Том. — Бу-ум. Бу-ум!

Сетне извиси глас:

— Хей, Дъг! Три пъти те убих, докато минеш по тревата! Чуваши ли, Дъг? Хей, Дъг! Добре де. Гледай си работата.

Той полегна върху топа и се прицели през корясалото дуло. Присви едното си око.

— Бум! — прошепна той към смалвяващата се фигурка. — Бум!

* * *

— Готово!

— Двайсет и девет!

— Готово!

— Трийсет!

— Готово!

— Трийсет и една!

Ръчката падаше надолу. Тенекиените капачки, притискани към устата на препълнените бутилки, блестяха златножълти. Дядото подаде последната бутилка на Дъглас.

— Втора реколта от лятото. Юни е на полицата. Това е юли. А скоро ще дойде редът и на август.

Дъглас вдигна бутилката с прясно вино от глухарчета, ала не я постави на полицата. Видя номерираните бутилки, строени там, всяка подобна на другата, напълно еднакви, всичките сияйни, съвършени, самодоволни.

Ей го там оня ден, в който осъзнах, че живея, помисли си Дъглас, но защо той не е по-сияен от другите?

Ето го деня, в който Джон Хъф изчезна от моя живот, а защо той не е по-черен от другите?

Кое, кое напомня за времето, когато момчетиите подскачаха развеселени като делфини в оплитаните от вятъра и разплитани пак от него вълни на житата? Къде е запечатен дъхът на светкавицата, излъчван от Зелената машина и трамвая? Помни ли виното? Или то няма спомени? И ако има, защо ги крие тъй старателно?

В някаква книга някога беше прочел, че всички отговорени думи, всички изпети песни продължавали да съществуват, изнасяли се нагоре

в космоса и ако човек би пропътувал до съзвездие Кентавър, щял да може да чуе как Джордж Уошингтън говори насън, или вика на Цезар в мига, когато камата го пробожда в гърба. Толкова за звуците. Ами светлината? Не е възможно нещата, видени веднъж, да умрат още в същия час. Тогава, ако се поразтърсим из този свят, сигурно някъде, може би в препълнените многокилийни восъчни пити, където светлината прилича на кехлибарена мъзга, събирана от овъргаляните в цветен пращец пчели, или пък в тридесетте хиляди лещи върху блещукащата глава на водното конче, бихме могли да намерим съхранени всичките цветове и звуци на света, от всяка една изминала година. А дали, ако капнем дори една капчица от това вино от глухарчета и я разгледаме под микроскоп, дали случките от Четвърти юли няма да бликнат навън като избухване на Везувий? Ужасно много му се щеше да вярва, че е така.

И въпреки това... когато гледаше бутилката, която със своя номер обозначаваше деня, в който полковник Фрийли се беше прекатурил и беше хлътнал два метра под земята, Дъглас не забелязваше там следа от утайка, нито пращинка от огромния пращен бизонов облак, нито люспица от барута на оръдията при Шило...

— Наближава август — въздъхна Дъглас. — Вярно е. Но както е тръгнало, не ще има нито една машина, нито едно другарче, и страшно малко глухарчета за последната реколта.

— Бим. Ба-а-ам! Звучиш като погребална камбана — присмя се дядо му. — Такива приказки са по-лоши и от мръсни думи. Обаче няма да ти сапунисвам устата. Предписва се една капачка вино от глухарчета. Хайде, ето ти, гълтай! Как ти се струва?!

— Сякаш съм глътнал огън! Ху-ху!

— Бягай сега горе, три пъти изтичай около квартала, праметни се пет пъти, прескочи шест плета, изкачи две дървета и вместо главен оплаквач ще се усетиш разпоредител на бурна веселба. Марш!

Докато тичаше нататък, Дъглас си каза — ще ми стигнат и четири плета, едно дърво и две премятания.

* * *

И ето ти по средата на първия ден на август в колата се качва не друг, а Бил Фористър, който вика гръмогласно, че отивал към центъра да се разхлади с леден сладолед и че канел всеки, който иска да тръгне с него. Така само след пет минути, залюлян и подгряван от по-добро настроение, Дъглас се видя да обръща гръб на парещия плочник, да прекрачва в пещерния хлад на дрогерията^[1], в пропития с дъх на газирана сода въздух, сред уханието на ванилов сладолед и да се настанява пред снежнораморния бар с автомата за газирани напитки до Бил Фористър. След това поискаха да чуят какви са най-необикновените сладоледи и когато продавачът стигна до „Старовремски лимоново-ванилов сладолед“... Бил Фористър възкликна:

— Ето това!

— Да, да, точно това — отекна Дъглас.

Докато чакаха, извиха се бавно на въртящите се столчета. Сребърните кранове, блестящите огледала, безшумните перки на вентилаторите на тавана, зелените сенници над малките прозорчета, плетените столове — погледът им премина по всичко това. Изведнъж спряха. Очите им се заковаха върху лицето и фигурата на деветдесет и пет годишната мис Хелин Лумис, стиснала сладоледена лъжичка, с уста, пълна със сладолед.

— Млади господине — обърна се тя към Бил Фористър, — вие сте човек с много изискан вкус и богато въображение. Тъй също притежавате воля за десет души; иначе не бихте посмели да се отклоните от общоприетите видове, написани на листа, и да поръчате без никакво колебание нещо тъй нечувано, като лимоново-ванилов сладолед.

Той почтително ѝ се поклони.

— Я седнете при мен и двамата — покани ги тя. — Ще си приказваме за необикновени сладоледи и за други работи, които ни допадат. Не бойте се аз плащам.

Усмехнатото отнесоха чиниите си на нейната маса и седнаха.

— Ти сигурно си от Споулдингови — рече тя на момчето. — Отрязал си главата на дядо си. А вие пък, вие сте Уилям Фористър. Водите рубриката „Хроника“, следя я с интерес. Зная за вас повече, отколкото си мислите.

— Аз ви познавам — каза Бил Фористър. — Вие сте Хелин Лумис. — Той се поколеба, но продължи: — На времето бях влюбен във вас.

— Ето това е чудесно начало за разговор! — Тя гребна внимателно от сладоледа. — И основание за нова среща. Не, не, не ми разказвайте къде, кога или по-точно сте били влюбен в мене. Ще го оставим за другия път. Загубих апетит от думите ви. Сега слушайте какво! Аз трябва да тръгна. Но понеже сте репортер, елате на чай утре между три и четири; а може и да ви поразкажа за историята на този град още от времето, когато е бил фактория. Тъй взаимно ще задоволим любопитството си и ще имаме тема за разговор. Знаете ли, мистър Фористър, напомняйте ми за един господин, който ми беше близък преди седемдесет, да — преди седемдесет години.

Като я гледаха, седнала насреща им, те изпитваха чувството, че разговарят с някаква побеляла, залутана, трептяща нощна пеперудка. Гласът се измъкваше дълбоко някъде из сивотата и старостта, натежал от прашеца на изронени сухи цветя и мъртви пеперуди.

— Е? — запита тя, докато ставаше. — Да ви чакам ли утре?

— Непременно — отвърна Бил Фористър.

Тя пое из града по някаква работа, а момчето и младият мъж останаха да гледат след нея и бавно да дояждат сладоледа.

Сутринта на другия ден Уилям Фористър прекара в проверяване на някакви новини за вестника, времето след обяда използва да отиде за риба извън града, хвана няколко дребни рибки, които с радост хвърли обратно във водата, и без да мисли за това — или по-скоро, без да забелязва, че е мислил за това, — в три часа осъзна, че автомобилът му го вози по една определена улица. С интерес наблюдаваше как ръката му завърта кормилото по широка кръгла алея и той спря пред увит в бръшлян портал. Когато слизаше, откри, че автомобилът и лулата му си приличат — бяха еднакво стари, сдъвкани и занемарени в сравнение с тази просторна зелена градина зад прясно боядисаната триетажна викторианска къща. В дъното на градината забеляза леко призрачно движение, чу шепотен вик и видя, че мис Хелин Лумис,

преминала отвъд времето и пространството, седи сама пред чаения сервиз, искрящ с меката си сребърна повърхност, и го чака.

— За пръв път отивам при жена, която се е приготвила и ме чака — каза той, когато приближи. — И също — призна младият мъж — за първи път в живота си съм точен на определена среща.

— Защо стана тъй? — запита тя, облегната в тръстиковия си стол.

— Не зная — призна той.

— Е? — Мис Лумис започна да налива чая. — За да подхванем разговора, бих искала да чуя какво мислите за света.

— За света аз не зная нищо.

— Началото на мъдростта, както се казва. Когато е на седемнайсет, човек знае всичко. На *двадесет и седем*, ако *все още* знае всичко, значи *все още* е на седемнайсет.

— Изглежда, много неща сте научили в течение на годините.

— Привилегия на старостта е да *изглежда*, че знае всичко. Но това е преструвка и маска. Когато сме насаме, ние, старите, си смивваме, усмихваме се хитричко и се питаме: харесва ли ти *моята* маска, *моята* преструвка, *моята* самоувереност? Животът е спектакъл, нали? Добре ли изпълнявам ролята си?

Двамата се засмяха. Той се облегна на стола и за пръв път от месеци насам остави смеха да се излива от него леко и непринудено. Когато се успокоиха, тя обви чашата си с длани и погледна в нея.

— Знаете ли, цяло щастие е, че се запознаваме толкова късно. Не бих искала да ме срещнете, когато бях на двайсет и една и ужасно лекомислена.

— За хубавиците на двайсет и една важат други закони.

— Значи според вас аз съм била хубава, тъй ли?

Той кимна развеселен.

— Но по какво го разбирате? — запита тя. — Когато срещнете някой дракон, нагълтал гълъбица, нима познавате по перушините, полепнали покрай муцуната му? Това е то — тяло като моето прилича на дракон, цялото в люспи и бръчки. Драконът изгълта бялата гълъбица. Години минаха, откакто гълъбицата я няма. Дори не мога да си спомня как е изглеждала. Макар че я *усещам*. Тя все още е цяла вътре, все още е жива; от истинската гълъбица не е паднало ни едно перце. Знаете ли, има утрини през пролетта, а и през есента, когато се

събуждам и си казвам: сега ще изтичам през ливадите в гората и ще набера диви ягоди! Или пък ще поплувам в езерото, или тази нощ ще танцувам до разсъмване! Но изведнъж с ярост откривам, че съм скрита в този стар и грохнал дракон. Аз съм омагьосаната принцеса в разрушената кула, заключена без излаз, в очакване на красивия принц.

— Вие сте родена за писателка.

— И наистина съм писала, мое мило момче. Какво друго ѝ остава на една стара мома? Бях фантазьорка, с глава, натъпкана с карнавални конфети, тъй живях до трийсетте си години, и тогава единственият мъж, когото съм обичала в живота си, се умори да ме чака и се ожени за друга. С яд, с озлобление към себе си, си казах, че ми се пада подобна участ, защото не се омъжих, когато трябваше и можеше. Тръгнах да пътешествам. Куфарите ми набъбнаха и се скриха под пластове хотелски етикети, налепени по тях. Бях сама в Париж, сама във Виена, сама в Лондон, и като си помисля, беше съвсем същото, като да съм сама в Грийн Таун, Илинойс. С две думи, където и да бях, аз бях *сама*. О, имах достатъчно време да размишлявам, да придобия изискани маниери, да стана забавна събеседница. Ала понякога си мисля, че с радост бих заменила всякакъв блестящ разговор и всеки високопоставен събеседник срещу един единствен другар, с когото да преживея трийсет спокойни години.

В мълчание допиха чая.

— Ах, какво съм седнала да се окайвам! — възкликна тя добродушно. — Я сега да чуем нещичко за вас. Значи сте на трийсет и една, а още не сте женен, тъй ли?

— Аз бих го обяснил така — усмихна се той. — Жени, които умеят да постъпват, да размишляват и да разговарят като вас, не се срещат често.

— О — каза тя сериозно, — не бива да очаквате от една млада жена да разговаря като мене. Това идва с годините. Първо на първо, те са още твърде зелени. И второ, в момента, в който усети, че жената има ум, всеки обикновен мъж побягва през глава. Не може да не сте срещнали и умни жени, но те умело са се прикрили. Човек трябва да се озърта внимателно, за да открие подобна буболечка. Да откърти и друга дъска от пода.

Отново се засмяха.

— Както върви, аз ще си остана един сух и скован стар ерген — въздъхна той.

— А, не, не, в никакъв случай. Ще сбъркате ужасно. Дори не биваше да идвате тук днес следобед. Тази задънена улица свършва в една египетска пирамида. Всички пирамиди са чудесни, обаче мумиите не са приятни събеседници. Кажете ми, къде бихте желали да отидете и какво всъщност очаквате от своя живот?

— Искам да видя Истанбул, Порт Саид, Кайро, Будапеща. Да напиша книга. Да изпуша страшно много цигари. Да се сгромолясам в някаква дълбока пропаст, обаче, падайки, да се спася, закачвайки се на някое дърво. Да ме прострелят в тъмен марокански сокак в полунощ. Да се влюбя в красива жена.

— Е, трудно ще ми е да изпълня всичките ви желания — каза тя. — Но понеже съм пътешествала, могла бих да ви поразкажа за някои от тези места. А пък ако притичате през двора ми довечера към единайсет и ако още не съм заспала, ще изпразня един стар пищов по вас. Това ще може ли да задоволи мъжествения ви копнеж по приключения?

— Напълно.

— Къде бихте желали да заминете най-напред? Аз наистина мога да ви заведа. Ще направим магия. Само го назовете. Лондон? Кайро? Щом чухте Кайро, лицето ви се озари. Хайде тогава, отиваме в Кайро. Сега се отпуснете. Напълнете лулата си с този ароматен тютюн и се облегнете на стола.

Той се облегна, напълни лулата, усмихнат, отпуснат и готов да слуша, а тя започна да говори.

— Кайро... — подхвана тя.

Часът се изниза в съкровища, потайни улички и ветрове откъм египетската пустиня. Слънцето пръскаше злато, Нил беше мътен там, където се плискаше надолу към делтата, а на върха на пирамидата стоеше една млада, пъргава, засмяна жена, подканваше го да се изкачи по сенчестата страна и да излезе на слънце, той се катереше нагоре, тя му протягаше ръка да го изтегли от последното стъпало, сетне се кискаха, възседнали камилата, клатушкайки се към огромната просната грамада на Сфинкса, късно през нощта в квартала на

туземците слушаха как звънтят малките чукчета по бронза и среброто, а музиката от незнайни струнни инструменти заглъхваше далеч, далеч, далеч...

Уилям Фористър отвори очи. Мис Хелия Лумис бе стигнала до края на приключението и те отново си бяха у дома, станали бяха много близки, много приятелски настроени един към друг, бяха в градината, чаят беше изстинал в сребърния чайник, бисквитите бяха настръхнали на следобедното слънце. Той въздъхна, протегна се и пак въздъхна.

— В живота си не съм бил по-блажен.

— Аз също.

— Много се застоях. Преди час трябваше да си отида.

— Знаете, че и за миг не съм се отегчила. Но се чудя какво намирате в една стара, изветряла жена...

Той се облегна на стола, примижа и я загледа. Присви очи така, че през тях едва се процеждаше светлината. Наклони леко глава на една страна, сетне на друга.

— Какво правите? — смутено запита тя.

Той продължи да се взира, без да отговори.

— Ако застанеш както трябва — промърмори той, — можеш да възпроизведеш, да ретушираш... — А наум си казваше: можеш да изтриеш бръчките, да възстановиш предишното, да върнеш назад годините.

И изведнъж се сепна.

— Какво стана? — разтревожи се мис Лумис.

Но тя отлетя. Той разтвори очи, да я хване. И сбърка. Би трябвало да остане тъй — изтегнат, отпуснат, изличаващ разрухата на времето, с премрежени очи.

— За един кратък миг успях да я зърна — промълви той.

— Да зърнете — кого?

„Как кого — гълъбицата“, каза си Уилям, ала устните, изглежда, безгласно бяха оформили мисълта му.

В следващия миг тя седеше в стола, изпънала гръб. Стиснала бе ръце в скута си. Очите ѝ бяха вперени в него и докато я наблюдаваше безпомощен, очите ѝ се навлажниха и се наляха със сълзи.

— Простете ми — възкликна той. — Ужасно съжалявам!

— Но няма за какво. — Тя продължи да седи все тъй напрегната, без да докосва лицето или очите си; ръцете ѝ останаха в скута, едната стиснала здраво другата. — А сега си вървете. Да, утре елате пак, но сега си вървете, много ви моля, и не ми казвайте нито дума.

Уилям прекоси градината, а тя остана край масата, в сянката на дървото. Той не намери сили да погледне назад.

Минаха четири, минаха осем, минаха цели дванадесет дни, той беше канен всекидневно на чай, на вечеря или на обяд. Седяха и разговаряха в дългите зелени следобеди — приказваха си за изкуство, за литература, за живота, за обществото и за политика. Тъпчеха се със сладоледи и баници и се наливаха с хубави вина.

— Да приказват, каквото си щат — възкликна веднъж мис Лумис. — А хората ни одумват, нали?

Той се размърда смутено.

— Знаех си. Жената всякога е прицел на одумки, та ако ще да е и стогодишна!

— Бих могъл повече да не идвам.

— Ах, не! — бурно възропта тя, но се овладя. Продължи с по-тих глас: — Знаете, че няма да го сторите. Знаете, че ви е все едно какво си мислят, нали? Щом ние не виждаме нищо лошо в това?

— Все ми е едно — потвърди той.

— А сега да поиграем на нашата игра — рече тя и се облегна удобно на стола. — Къде да отидем днес? Може би в Париж? Хайде да бъде Париж.

— Добре, в Париж — кротко се съгласи той.

— И тъй — подхвана Хелин Лумис, — годината е 1885 и ние се качваме на борда на кораба в нюйоркското пристанище. Ето ни го багажа, ето ги и билетите, а там е хоризонтът. Сега сме в открито море. Наближаваме Марсилия...

Ето я нея, застанала на един мост, загледана в бистрите води на Сена, а ето го и него, миг след това, изправен внезапно до нея, свел поглед към струите на леещото се край тях лято. Ето я нея, обвила с белите си пръсти чашата с аперитива, а ето го него, явил се с удивителна внезапност, навел се да докосне чаша с нейната. Ликът му се явяваше в огледалните стени на Версай, над масата с топли и вкусни

smörgasbörds в Стокхолм, заедно брояха шарените върлини с емблемите на бръснари във Венеция. Всичко, което бе преживяла сама, сега преживяваха заедно.

В един късен, следобед някъде към средата на август те седяха, загледани един в друг.

— Знаете ли, че от две седмици и половина не е изминал ден, без да ви видя? — запита я той.

— Не е възможно!

— За мен това бе неизразима радост.

— Да, но има толкова много млади момичета...

— Вие притежавате всичко онова, което на тях им липсва — вие сте добра, интелигентна, остроумна...

— Глупости. Добротата и интелигентността са достойнства на старостта. Да си жесток и лекомислен е далеч по-вълнуващо, когато си двайсетгодишен. — Тя замълча и си пое дъх. — А сега ще ви попритесня. Помните ли оня пръв следобед, когато се запознахме в дрогерията, тогава вие казахте, че сте изпитвали известно — да го наречем ли чувство към мене по някое време? Но умишлено отбягвахте да ми разкажете и никога повече не споменахте за това. А сега съм принудена да ви замоля — обяснете ми, ако обичате, цялата тази странна история.

Той мълчеше, объркан какво да каже.

— Чувствам се ужасно неудобно — призна Уилям.

— Изплюйте камъчето!

— Преди години видях една ваша снимка.

— Но аз не позволявам да ме фотографирват.

— Беше стара снимка, от времето, когато сте били на двайсет години.

— А-а, да! Това е много смешно. Всякога, щом подаря някаква сума с благотворителна цел или присъствам на някой бал, поотупват от прахоляка тази моя снимка и я отпечатват. Целият град се смее; та дори и аз самата.

— Тези вестникари са жестоки хора.

— Не, не са. Аз ги накарах. Казах им — щом искате моя снимка, използвайте тази, правена е в 1853 година. Нека ме запомнят такава. В

името на добрия бог не вдигайте капака от ковчега по време на опелото.

— Ще ви разкажа всичко. — Той скръсти ръце, загледа ги за миг и замълча. Припомняше си снимката до най-малки подробности. Тук, в тази градина, имаше достатъчно време, за да прецени фотографията от всичките ѝ страни, да помисли и за Хелин Лумис, за много младата Хелин Лумис, такава, каквато бе на снимката, самотна и красива. Той си помисли за кроткото ѝ, смутено, усмихнато лице.

Това беше образът на пролетта, това бе образът на лятото, то беше дъхавият топъл дъх на детелинов цвят. Устните ѝ бяха сияйни нарове, очите ѝ отразяваха лятната небесна синева. Допирът до лицето ѝ напомняше онова вечно ново изживяване, когато, отваряйки прозореца в някоя ранна декемврийска утрин, протягаш ръка навън и улавяш първия бял, хладен снежен пращец, полегнал през нощта тихичко, неусетно. И всичко това, тази дъхава топлота и нежна свежест, бяха запечатани завинаги с чародейството на фотографската химия и никакво време не можеше да ги състари ни с час, ни със секунда, този фин хладен снежец нямаше никога да се стопи, а щеше да се съхрани и да преживее още хиляда лета.

Такава беше тази фотография. Такава я видя за първи път. А сега я описваше отново, след като си я бе припомнил, след като беше премислил и я бе извикал в спомена си.

— Когато за първи път видях тази снимка — беше безхитроствна, естествена поза с много простичка прическа, — изобщо не разбрах, че е правена преди толкова много години. Вестникът съобщаваше, че под опеката на Хелин Лумис се уреждал някакъв бал. Откъснах снимката, от вестника. През целия ден я носех със себе си. Решил бях да отида на бала. А после, някъде надвечер, някой ме видя, че гледам снимката, и ми разказа за нея. Как фотографията на хубавото момиче била направена преди много години и как вестникът всяка година я публикувал. И ме посъветваха да не съм отивал на бала с тази същата снимка, и да не съм правел опит да ви видя.

Дълго мълчаха. Той я погледна. Тя бе вперила поглед в далечната градинска стена и в розовите храсти, които я обвиваха. По лицето ѝ не се разбираше за какво мисли. То беше безизразно. Тя се полюля известно време в стола си, а сетне тихо запита:

— Искате ли още чай? Заповядайте.

Мълчаливо отпиваха от чая. По едно време тя протегна ръка и го потупа по рамото.

— Благодаря ви.

— За какво?

— За това, че сте искали да ме намерите на бала, за това, че сте изрязали моята снимка, за всичко. Благодаря ви много.

Тръгнаха да се разхождат по пътеките на градината.

— А сега — обади се тя, — сега е мой ред. Помните ли, че ви споменах за един млад мъж, който ми беше близък преди седемдесет години? О, той е покойник от близо петдесет, а може и от повече, но когато беше много млад и много хубав, не слизаше от бързия си кон по цели дни, а лятос и нощем препускаше из ливадите край града. Вечно мургавото му лице излъчваше здраве и необуздана сила, ръцете му бяха вечно изподрани, пушеше като комин и вървеше с такъв устрем, сякаш всеки миг щеше да се разглоби; не се задържаше на никаква работа, зарязваше всяко нещо, щом му се наситеше, и един ден просто препусна с коня и вече не се върна при мене, защото аз бях по-необуздана и от него, не исках да мирясам, и — ето на! Не вярвах, че ще дойде ден, в който отново ще го видя да оживее. Но вие сте съвсем жив, пръскате пепел, където ви падне също като него, вие сте едновременно непохватен и много сръчен, и аз знам предварително какво ще сторите в следващия миг, а сторите ли го, оставам изненадана дълбоко. Приказките за прераждането ги смятам за бабини деветини, но вчера изведнъж си казах: Какво ще е, ако ви срещна на улицата, ако извикам Робърт, Робърт, и вие, Уилям Фористър, се отзовете на това име?

— Не зная — промълви той.

— Аз също не знам. А тъкмо това прави живота интересен!

Август приближаваше към своя край. Първият хладен полъх на есента пълзеше бавно през града, в дърветата се виждаше едно омекотяване, усещаше се как се засилва палещата цветовете треска, хълмовете започваха да руменят и да се оцветяват, а пък житата се люлееха като грива на лъв. Дните сега май бяха все едни и същи, редяха се ритмично, както ръка на буквописец неспирно върти все

същите ченгелчета на Л-то, на Г-то и на М-то, ден подир ден повтаря изящните бразди.

В един следобед на късния август Уилям Фористър прекоси градината и завари Хелин Лумис да пише нещо с голямо усърдие на масата за чай.

Побутна встрани писалката и мастилницата.

— Тъкмо ви пишех писмо — обясни тя.

— Е, след като вече съм тук, не е необходимо.

— О, не, това е по-особено писмо. Погледнете. — Показа му синия плик, който запечата и приглади внимателно. — Запомнете го. Получите ли го по пощата, ще разберете, че съм мъртва.

— Подобен разговор не ми харесва!

— Седнете и ме изслушайте.

Той седна.

— Скъпи Уилям — подхвана тя под сянката на чадъра. — След няколко дни аз ще бъда мъртва. Не. — Тя го спря с ръка. — Не говори. Не ме е страх. Когато живееш тъй дълго като мене, загубили дори и страха. През целия си живот не съм обичала раци, просто защото никога не бях ги опитвала. Опитах ги на своя осемдесети рожден ден. Да кажа, че сега съм възхитена от вкуса им, не бих могла, но поне знам какъв е и не са ми отвратителни Струва ми се, че и смъртта ще се окаже нещо като рака и някак си ще се спогодим и с нея. — Тя раздвижи пръсти. — Но стига за това. По-важното е, че повече няма да те виждам. Няма да има тържествено опело. Смятам, че жена, прекрачила отвъд онази врата, има правото на същото уединение, каквото се полага на дама, оттеглила се за през нощта.

— Човек не може да предскаже смъртта — обади се той най-сетне.

— Ах, Уилям, от петдесет години наблюдавам стенния часовник в коридора. След като го навия, мога почти до минутата да предскажа кога ще спре. Старците са като часовник. Усещат, когато машинариите забавят ход и махалото се приготвя да се успокои. О, умолявам те, не се натъжавай така, недей!

— Не мога да се овладея — промълви той.

— Прекарахме чудесни минути, нали? Колко необикновени бяха нашите всекидневни разговори. За жалост това би могло да се изрази единствено с онази изкуствена и изтъркана фраза: „Среща на две

души“... — Тя превъртя синия плик между пръстите си. — Винаги съм вярвала, че истинската любов е любов между два ума, макар че тялото понякога отказва да го признае. Тялото води самостоятелен живот. То живее единствено, за да се храни и да очаква нощта. То е по същността си създадено, за да живее през нощта. Ала какво да кажем за ума, който е рожба на слънцето, Уилям, и през хиляди часове от живота на човека трябва да бъде буден и нащрек? Нима може да се сравнява тялото, това жалко, себично творение на мрака, с цял един живот, озарен от слънце и интелект? Не зная. Зная само, че твоят ум беше там, моят ум беше тук и нашите следобеди не могат да се оприличат на нищо, изживяно от мене до днес. А за колко много още имаме да си говорим... Ще го отложим за друго време.

— Както изглежда, нямаме много време.

— Така е, но може би ще има друго време. Времето е нещо странно, но дважди по-странно нещо е животът. Зъбците изпуцат, колелото се превърта и хорските животи се срещат твърде рано или пък твърде късно. Аз живях прекалено дълго, това поне е така. А пък ти си се родил или по-рано, или по-късно. Ужасна грешка в синхронизирането. Възможно е да ме наказват за това, че бях лекомислена девойка. Тъй или инак, при новото превъртане зъбците може би ще се вкопчат добре. Междувременно ти трябва да си намериш едно хубаво момиче, да се ожениш и да бъдеш щастлив. Но искам да ми обещаеш нещо.

— Всичко...

— Ще ми обещаеш, че няма да живееш прекалено дълго, Уилям. Ако успееш да го уредиш, гледай да умреш, преди да си станал на петдесет. Може би няма да е лесно. Но те съветвам да го сториш, просто защото човек не знае кога може да се роди новата Хелин Лумис. Представяш ли си колко ще е ужасно, ако ти доживееш до много, много дълбока старост и някоя утрин на 1999, както си вървиш по главната улица, изведнъж ме съзираш, застанала някъде там, двайсет и една годишна, и всичко да трябва пак да се обърка? Не бих могла да преживея отново тъгата на нашите следобеди, колкото и да са били приятни, а ти? Хиляда литра чай и петстотин бисквити стигат за едно приятелство. Тъй че някъде до двайсет години от днес ще трябва да пипнеш една хубава двойна пневмония. Защото нямам представа колко време ти позволяват да се шляеш там горе. Може и веднага да те

пращат обратно. Но аз ще сторя всичко, каквото зависи от мене, Уилям, повярвай ми. И тогава, след като всичко е подредено както трябва й отмерено до часове, знаеш ли какво може да се случи?

— Кажете ми.

— В някой следобед на хилядо деветстотин осемдесет и пета или хилядо деветстотин и деветдесета един млад мъж на име Том Смит или Джон Грийн, или с някакво подобно обикновено име, ще тръгне към центъра, ще се отбие в дрогерията и ще си поръча, съответно порция необичаен сладолед. Едно младо момиче на негова възраст ще седи също там и щом чуе названието на оня сладолед, нещо ще се случи. Не зная точно какво, нито как ще стане. Тя също няма да знае защо и как се е случило. Не ще го знае и младежът. Просто названието на този сладолед за тях двамата ще се превърне в нещо чудесно. Ще се заговорят. А по-късно, когато си научат имената, ще излязат от дрогерията един до друг.

Тя му се усмихна.

— Всичко това звучи много подредено, но ти не се сърди на мене, старата жена, че подреждам нещата в спретнати пакети. Виж какви глупави дреболии ти завещавам. А сега, хайде да говорим за друго. За какво да бъде? Остана ли някое кътче на този свят, където да не сме били? Ходихме ли в Стокхолм?

— Да, чудесен град.

— А в Глазгоу? Тъй ли? Ами тогава къде?

— Защо не в Грийн Таун, Илинойс? — предложи Уилям. — Тук. Нито веднъж не сме излизали заедно из нашия собствен град.

Тя се облегна на стола, той също и тя започна:

— Тогава ще ти разкажа какъв беше този град преди много години, когато бях на деветнайсет...

Беше зимна нощ и тя се пързеляше плавно с кънки по едно езеро, оковано в бял лунен лед, а сянката й се хлъзгаше и шептеше под нея. Беше лятна нощ в този град, въздухът беше като жарава, жарава грееше от бузите, в сърцето, очите блещукаха и мигаха като светулки. Беше ветровита октомврийска нощ и ето я нея, тя пее, застанала в кухнята, заета с приготвянето на някакви сладкиши, а ето я и тук, затичала се по мъха край реката, след малко плува в гранитовия вир наблизо до града в една пролетна нощ, водата е мека, дълбока и топла, а сега вече е дошъл Четвърти юли, ракетите се блъскат о небето, по

верандите на всички къщи са наизлезли хора, а пък лицата им се озаряват ту с червен огън, ту със син огън, ту с бял, а нейното лице се откроява сред всичките, защото си остава все тъй лъчезарно и след угасването на последната ракета.

— Успяваш ли да видиш всички тези неща? — запита Хелин Лумис. — Успяваш ли да видиш, като ги правя и като съм там?

— Да — каза Уилям Фористър, затворил очи. — Виждам ви.

— А после — продължи тя, — а после...

Гласът ѝ се вдигаше и снишаваше, в следобеда бързо взе да се просмуква здрачът, ала гласът ѝ се носеше в градината и всеки, който минеше по улицата, можеше отдалече да улови призрачните му звуци, които заглъхваха, заглъхваха отгатък...

Подир два дни Уилям Фористър работеше на писалищната маса у дома си, когато пристигна писмото. Дъглас го донесе горе, подаде го на Бил и сякаш знаеше какво съдържа то.

Уилям Фористър позна синия плик, ала не го отвори. Просто го сложи в джоба на ризата си, позагледа момчето и каза:

— Хайде, Дъг; аз черпя.

Запътиха се към центъра, почти без да говорят, защото Дъглас усещаше, че трябва да мълчи. От есента, която по едно време се беше задала, нямаше и следа. Лятото се бе развихрило отново, изпаряваше облаците и лъскаше до блясък металното небе. Влязоха в дрогерията и се настаниха на мраморното барче. Уилям Фористър измъкна писмото, сложи го пред себе си, но все още не го отваряше.

Погледна навън към жълтото слънце на плочника, към зелените тенти и лъчезарните златни букви на витрината от другата страна на улицата, погледна и към календара на стената. 27 август 1928. Погледна часовника на ръката си и усети сърцето му да удря бавно, видя голямата стрелка на часовника, която сякаш беше спряла, видя календара, замръзнал там с единствения си, сякаш вековечен ден, и слънцето, забило се в небето, без да мръдва към залеза. Топлият въздух се въртеше от въздишащите перки над главата му. Няколко жени се засмяха пред отворената врата и изчезнаха от взора му, който бе отправен над тях, към самия град и към високия часовник на съда. Той отвори писмото и започна да го чете.

Бавно се извърна на въртящото се столче. Изрече думите веднъж, безмълвно си ги повтори пак, накрая ги изговори високо, на два пъти:

— Порция лимонено-ванилов сладолед — каза той. — Порция лимонено-ванилов сладолед.

---

[1] В САЩ — дрогерия, санитарен магазин, в който освен санитарни материали се продават и закуски, сокове, сладолед и др. — Б.пр. ↑

* * *

Дъглас, Том и Чарли тичаха запъхтени по напечената от слънцето улица.

— Том, сега отговаряй честно, чу ли?

— За какво да отговоря честно?

— Къде изчезнаха щастливите завършеци?

— На представленията в събота сутрин всички сценки завършват щастливо.

— Това го знам. Но то не е като в живота — питам те за живота.

— Мога да ти кажа само, че много обичам вечерта, когато стане време да си лягам, Дъг. Това е щастлив край за един цял ден. На другата сутрин, когато стана, работите може да не тръгнат добре. Но стига ми да си помисля, че вечерта пак ще си легна в леглото, и просто само като си полежа малко, всичко ми се оправя.

— Ама аз ти приказвам за мистър Фористър и за мис Лумис.

— С нищо не можем да помогнем — тя е мъртва.

— Това го знам! Но не ти ли се струва, че там нещо се обърка?

— Искаш да кажеш, гдето той е смятал, че тя е млада като на снимката, а пък тя всъщност беше на един милион години, това ли? А, не, господинчо, там всичко си беше наред!

— Как тъй — наред?

— От няколко дни насам, откакто мистър Фористър ми разказва, едно за глава, друго за крака, аз си го сглобих за мене си — и такъв рев му дръпнах! Защо, не знам! Всичко е станало точно както е трябвало. Променеше ли се нещо, за какво щяхме да си приказваме сега? За нищо! А освен това аз обичам да плача. След като се нарева като хората, сякаш току-що се е съмнало и денят започва отначало.

— Сега вече ми е ясно.

— И ти обичаш да плачеш, но не си го признаваш. Наплаче ли се човек, всичко му минава. Ето, това за мен е щастлив завършек. После пак си готов да излезеш навън и да си човек като другите. И от този момент нататък пак може да започнат да ти се случват разни неща! Сега вече, когато мистър Фористър премисля цялата история, ще се уверява, че този е бил единственият изход, ще си поплаква, а после ще

вдига поглед и ще му се струва, че отново е утро, макар то да е всъщност пет след пладне.

— Да ти кажа правото, това не ми прилича на щастлив завършек!

— Един здрав нощен сън, един здрав десетминутен рев, един двоен шоколадов сладолед, или трите заедно са идеално лекарство, Дъг. Това ти го казва Том Споулдинг, доктор по медицина, да го знаеш.

— Стига, момчета — викна им Чарли. — Вече сме близо!

Завиха зад един ъгъл.

В студените зимни дни те търсеха следи от лятото и го намираха в жарките пещи на парното отопление и нощем в огньовете край пързалката на езерото. А сега, в жаркото лято, търсеха нещичко, някакво кътче от забравената зима.

Като се показаха иззад ъгъла, усетиха ситен дъждец да ги попръсква разхладително от голямото тухлено здание, докато препрочитаха надписа, който отдавна знаеха наизуст, надписа, който им обещавахе онова, което бяха дошли да намерят тук:

Ледник за летен лед.

Ледник за летен лед в летен ден! Изкрещяха думите, заляха се от смях и отидоха да надникнат в онази огромна пещера, където в петдесет, в сто, в двестафунтови калъпи спяха ледниците, айсбергите, извалелите, но все още незабравени януарски снегове, спяха, обвити в амонячни пари и кристални висулки.

— Виждате ли — въздъхна сладостно Чарли Удман. — Може ли човек да иска повече?

Защото около тях се носеше дъхът на зима, те стояха в жаркия ден, вдъхваха мириса на мократа дървена платформа, а върху им, някъде отгоре, от машините за лед, се стелеше хладна роса с цветовете на дъгата.

Засмукаха ледени висулки, които тъй замразиха пръстите им, че трябваше да увият леда в носните си кърпи и да смучат плата.

— Тези изпарения и тази мъгла — прошепна Том. — Снежната царкиня. Спомняте ли си я примамката? Никой вече не вярва в тия измишльотини, в Снежни царкини. Затуй не се учудвайте, ако излезе, че точно тук се е укрила, след като никой вече не вярва в нея.

Погледнаха нагоре и видяха парите да се вдигат и да се носят в дълги повесма от студен дим.

— Не — възрази Чарли. — Знаете ли кой живее тука? Един-единствен човек. Един, за който само като си помисля, и настръхвам. — Чарли снижи глас. — Самотника!

— Самотника ли?!

— Тук е роден, тук е отраснал и тук живее! Помислете си за тази зима. Том, за този ужасен студ, не разбираш ли, Дъглас? Защо иначе ще се разтреперваме в най-жежките летни нощи? Тук просто мирише на него! Знаете, че е така. Самотника... Самотника.

Мъглите и парите се къдреха в здрача.

Том изпищя.

— Спокойно, Дъг — ухили се Чарли. — Пуснах малко ледец в гърба на нашия Том, това е.

* * *

Часовникът на съда удари седем, пъти. Ехото от ударите заглъхна.

Топъл летен здрач пада тук, в горен Илинойс, в това малко градче, отвсякъде отдалечено, пазено от реката, гората, ливадите и езерото. Тротоарите са още като жарава. Магазините се затварят, улиците са обвити в сянка. Виждат се две луни, луната на часовника, четирилика, в четирите посоки на нощта, над строгото черно здание на съда, и истинската луна, изгряваща в млечна белота откъм притъмнелия Изток.

В дрогерията вентилаторите шушукат горе на тавана. В пъстрата сянка на предните веранди седят невидими хора. Тук-там проблясва огънче на пура. Мрежестите врати на верандите изохкват с пружините си и се затръшкват. По лилавите топли тухли на летните улици тича Дъглас Споулдинг, следват го кучета и момчета.

— Здравсти, мис Лавиния!

Момчетата препуснаха напред. Като им, махна спокойно, мис Лавиния Небз продължи да седи сама, стиснала в белите си пръсти висока чаша със студена лимонада, която от време на време поднасяше до устните си, отпиваше и чакаше.

— Тук съм, Лавиния.

Тя се извърна и видя Франсин в снежнобяла премяна, застанала в подножието на стълбата, сред уханието на циниите и хибискусите.

Лавиния Небз заключи входната врата, остави недопитата чаша с лимонада на верандата и каза:

— Каква чудесна вечер за едно кино.

Тръгнаха надолу по улицата.

— Накъде, момичета? — викнаха им мис Фърн и мис Робърта от верандата си отсреща.

Лавиния отвърна през мекия океан на здрача:

— В кино „Елит“, ще гледаме Чарли Чаплин.

— Ние не смеем да излизаме в такава нощ — оплака се мис Фърн. — Самотника пак е тръгнал да души жени. Заключваме се в килера и се пазим с пушката.

— Ах, глупости! — Лавиния чу как стариците затръшкват и заключват вратата и продължи надолу, сподиряна от топлия дъх на лятната нощ, излъчван от напечените тротоари. Все едно, че стъпваше в препечената корица на топъл хляб. Горещината пулсираше под полата, нагоре по бедрата и будеше едно крадливо, но не и неприятно усещане за настъпление.

— Лавиния, ти вярваш ли ги всичките тези приказки за Самотника?

— Остави ги, стариците обичат да си чешат езика.

— Да, обаче преди два месеца убиха Хети Макдолис, преди месец загина Робърта Фери, сега пък е изчезнала Елизабет Рамзел...

— Хети Макдолис беше глупачка и сигурно е избягала с някой търговски пътник.

— Но другите до една, казват, ги намерили удушени, с изплезени езици.

Стояха на ръба на дерето, което разделяше града на две. Зад тях оставаха осветените домове и музиката, пред тях бяха пропастта, влагата, светулките и мракът.

— Всъщност може би не трябваше да ходим на кино тази вечер — каза Франсин — Ами ако Самотника ни последва и ни убие? Страх ме е от това дере. Я го погледни какво е!

Лавиния погледна и дерето ѝ заприлича на динамо, което работи денем и нощем; оттам се носеше едно неспирно, движещо се жужене,

бръмчене, мъркане на животни, на насекоми и растения. Лъхаше на парник, на отровни миязми и праисторически, отмити глинести пластове и подвижни пясъци. А черното динамо бръмчеше и пуцаше големи електрически искри — из въздуха се носеха светулки.

— Няма аз да се връщам през това отвратително дере нощеска, посред нощ ще се прибираш ти, Лавиния, ти ще топуркаш надолу по стъпалата, ти ще пресичаш моста, а нищо чудно Самотника да бъде там!

— Глупости! — избухна Лавиния Небз.

— Ти ще си сама на пътеката, ти ще се плашиш от собствените си стъпки, не аз. Сама на връщане към дома си. Лавиния, не те ли е страх да живееш съвсем сама?

Старите моми предпочитат да си живеят сами. — Лавиния посочи към горещата тъмна пътека, която водеше надолу в мрака. — Хайде да пресечем оттука.

— Страх ме е!

— Още е рано. Самотника тръгва много по-късно. — Лавиния хвана приятелката си за ръка и я поведе надолу, надолу по криволичещата пътека, към песента на щурците, към жабешкия крик и напоената с комари тишина. Спускаха се през опърлена от слънцето трева, изсъхнали клонаци ги драскаха по босите глезени.

— Да тичаме! — изхълца Франсин.

— Не!

Свиха по една криволица на пътеката — и я видяха.

В звучната кадифена вечер, в сянката на топлите дървеса, отпуснала се на земята, за да се наслади като че ли на кротките звезди, и на приятния полъх, разперила ръце встрани като гребла на крехка лодка, лежеше Елизабет Рамзел!

Франсин изпищя пронизително.

— Не викай! — Лавиния простря ръце и прихвана Франсин, която хълцаше и се давеше. — Недей! Недей!

Жената лежеше, сякаш вълни я бяха положили тука, лицето ѝ се озаряваше от луната, очите ѝ бяха изцъклени и твърди като кремък, езикът ѝ беше изплезен.

— Мъртва е! — плачеше Франсин. — О, тя е мъртва, мъртва е! Тя е мъртва!

Лавиния стоеше в центъра на хиляди топли сенки, край нея пицяха щурци и гръмко крякаха жаби.

— Ще трябва да извикаме полицията — обади се тя накрая.

— Прегърни ме, Лавиния, прегърни ме, тресе ме, о, никога не ми е било по-студено!

Лавиния прегърна Франсин, а полицаите претърсваха сухата, шумоляща трева, лъчи на електрически фенерчета шареха наоколо, преплитаха се гласове, часът приближаваше осем и половина.

— Сякаш че е декември. Имам нужда от жилетка — мърмореше Франсин, стиснала очи и облегната на Лавиния.

Полицаят каза:

— Мисля, че вече можете да си отивате, госпожици. Минете утре край участъка, да изясним някои подробности.

Лавиния и Франсин се отдалечиха от полицаите и от платното, метнато над крехкото нещо върху тревата на дерето.

Лавиния усещаше как силно блъска сърцето ѝ, усещаше също и студ, като през февруари; по тялото ѝ сякаш внезапно се полепнаха снежинки, луната изсмукваше тънките ѝ пръсти и ги правеше още по-бели и тя се чуваше как приказва неспирно, докато Франсин хълцаше на рамото ѝ.

Някъде отдалече се разнесе глас:

— Не искате ли да ви съпроводя, госпожици?

— Не, можем и сами — отговори Лавиния на нищото и продължиха, напред. Напред, през любопитното, шушукащо дърво, дерето, ехтящо от шепоти и звуци, този малък претърсван свят, който започна да изчезва зад тях със своите светлини и гласове.

— За първи път виждам умрял човек — каза Франсин.

Лавиния погледна часовника си тъй, сякаш беше на хиляди мили, върху една ръка и една китка, проточили се ужасно надалеч.

— То било само осем и половина. Ще минем да вземем Хелън и ще отидем на кино.

— На кино! — възкликна Франсин.

— Точни от това имаме нужда. Трябва да забравим станалото. Не бива да си го припомним. Ако се приберем сега, само за това ще говорим. Ще отидем на кино, като че нищо не е било.

— Лавиния, кажи, че се шегуваш!

— Никога не съм била по-сериозна. Сега имаме нужда да се посмеем и да забравим.

— Но там лежи Елизабет... приятелката ти, моята близка...

— На нея не можем да ѝ помогнем; ще трябва да помагаме на себе си. Хайде!

Тръгнаха в мрака нагоре по дерето, по каменната пътека. Внезапно там, препречил им пътя, замръзнал на едно място, без да ги вижда, вгледан надолу към разигралите се светлини и мъртвото тяло, вслушан в гласовете на властта, стоеше Дъглас Споулдинг.

Стоеше бял като печурка, изпънал ръце край тялото си, вгледан надолу към дерето.

— Веднага да се прибираш! — кресна Франсин.

Той не я чу.

— Ей, момче! — изкрещя Франсин. — Бързо в къщи, махай се от това място, чуваш ли ме? Бързо в къщи, бързо в къщи, бързо в къщи!

Дъглас изви глава и погледна към тях, сякаш не ги виждаше. Устните му се мърдаха. Издаде звук, сякаш проблея. А сетне се извърна безшумно, и побягна. Побягна безшумно нагоре към далечните хълмове в топлия мрак.

Франсин отново се разхълца, разплака се и както си плачеше, продължи нагоре с Лавиния Небз.

* * *

— Ето ви най-сетне! Мислех вече, че няма да дойдете! — Хелън Гриър стоеше на верандата и тропаше с върха на обувката си. — Закъсняхте само един час, не повече! Какво стана?

— Ние... — подхвана Франсин.

Лавиния я стисна за ръката.

— Имаше голяма паника. Някой намерил Елизабет Рамзел в дерето.

— Мъртва ли? Как я намерил — мъртва ли?

Лавиния кимна утвърдително. Хелън ахна и се хвана за гърлото.

— Кой я е намерил?

Лавиния стискаше здраво китката на Франсин.

— Не разбрахме.

Трите млади жени стояха в лятната нощ и се гледаха.

— Нещо ме кара да се прибера вътре и да се заключа! — обади се накрая Хелън.

Но после влезе да си вземе жилетката, защото, колкото и да беше горещо, и тя се оплака, че мръзне. Докато беше вътре, Франсин прошепна разтреперана:

— Защо не й каза?

— А защо да я разстройвам? — запита Лавиния. — Утре ще има достатъчно време.

Трите тръгнаха по улиците, под черните дървета, край набързо заключените домове. Колко светкавично беше плъзнала вестта от дерето, от дом към дом, от веранда към веранда, от телефон към телефон. И сега, като минаваха, трите приятелки усещаха очите, които ги следяха през завеските на прозорците, докато ръцете завъртваха ключовете. Странна бе тази сладоледена, благоуханна нощ, нощ за сладък лед на клечка, за разголени ръце, намазани е балсам против комари, нощ за игри на гоненица; странна нощ, в която децата внезапно бяха издърпани от игрите и скрити зад прозорци и зад дървени врати, а клечките от сладоледа прогизваха във вкусни локвички с дъх на лимон и на ягода — там, където децата ги бяха изтървали, когато родителите им ги бяха повлекли към дома. Странни

бяха запарените стаи, в които потните хора се бяха сгушили зад бронзови ключалки и чукала. Бухалки и топки за бейзбол се търкаляха по неутъпканата трева на дворовете. Една недорисувана с бял тебешир фигура за игра на дама се беше проснала върху жежкия спарен тротоар. Всичко изглеждаше така, като че само миг преди това някой беше предсказал нахлуването на смразяващ студ.

— Ум нямаме да се разхождаме в нощ като тази — каза Хелън.

— Самотника няма да убие три жени наведнъж — успокои я Лавиния. — В някои цифри се крие голяма сигурност. Освен това още е рано. Убийствата са по едно на месец.

По стреснатите им лица падна някаква сянка. Някой изскочи иззад едно дърво. Трите изкрещяха едновременно на три различни гласа, също като че някой беше ударил върху клавишите на орган с тежък юмрук.

— Пипнах ви! — изрева нечий глас. Човекът се хвърли към тях. И светлината озари засмяното му лице. Облегна се на едно дърво, омаломощен от смях, с пръст насочен към момичетата.

— Хей! Аз съм Самотника! — кискаше се Франк Дилън.

— Франк Дилън!

— Франк!

— Слушай, Франк — задъха се Лавиния, — ако още веднъж постъпиш така детински, да те надупчат целия с куршуми дано!

— Как можа да го направиш!

Франсин се разплака истерично.

Франк Дилън се стресна.

— Моля ви се, извинявайте много!

— Махай се! — викна Лавиния. — Възможно ли е да не си научил за Елизабет Рамзел — как я намериха мъртва в дерето? Хукнал да плаши жените! Да не сме те видели повече, чуваш ли?

— Ау, чак сега...

Те тръгнаха. Той тръгна подире им.

— Стой тука, господин Самотник, и плаши сам себе си. Върви да погледнеш лицето на Елизабет Рамзел и ще видим дали ще ти е чак толкова смешно. Лека нощ! — викна Лавиния и помъкна другите две по улицата, оградена от дървеса и звезди, а Франсин притискаше носната кърпичка до очите си.

— Франсин, мила, но той само се пошегува. — Хелън се обърна към Лавиния. — Не разбирам защо се разплака?

— Ще ти обясним, като стигнем до центъра. Тъй или инак, на кино ще отидем! До гуша ми дойде. Хайде сега пригответе си пари, вече стигнахме!

* * *

Дрогерията представляваше малък басейн от застоял въздух, който големите дървени перки раздвижваха и навън към тухлените улици прииждаха вълни с уханието на аптека, на тоник и на лимонада.

— Дайте ми за пет цента зелени ментови дъвчащи — каза Лавиния на продавача. Лицето му беше изопнато и бледо като на всички, които бяха срещнали по опустелите улици. — За в киното — обясни Лавиния, докато продавачът отсипваше с металическата лопатка за пет цента от зелените бонбони.

— Тази вечер сте много хубави, госпожици. Мис Лавиния, днес следобед излъчвахте такава свежест, когато се отбихте за шоколадовия сладолед, че един човек ви хареса.

— Тъй ли?

— Един клиент, който седеше на бара — наблюдаваше ви, като излизахте. Попита ме: „Коя е тя?“ — „Ами Лавиния Небз, най-хубавата госпожица в града ни“ — обясних му аз. А той: „Красива е. Къде живее?“ — При тези думи продавачът замълча смутено.

— Нали не сте?... — извика Франсин. — Нали не сте му казали адреса ѝ? Не сте, нали?

— Не се съобразих. Казах му: „Оттатък, на Парк стрийт, нали я знаете, досами дерето“. Най-обикновено обяснение. Но тази вечер, преди мъничко, като научих, че са намерили трупа, помислих си: „Господи, какво направих!“

Той подаде кесийката, препълнена догоре.

— Какъв глупак! — разплака се Франсин.

— Съжалявам. Сигурен съм, че няма да се случи нищо лошо.

Тримата гледаха към Лавиния, вираха се в нея. Тя не усещаше нищо. Освен може би някакъв гъдел на възбуда в гърлото. Подаде парите автоматично.

— Тези бонбони са почерпка от мене — заяви продавачът и се извърна да оправя някакви хартии.

— Знаете ли какво смятам да направя, и то веднага? — запита Хелън, като излязоха от дрогерията. Ще извикам едно такси да ни разведе по домовете. Не желая да сме заедно, когато те подгонят, Лавиния. Този човек е много съмнителен. Да разпитва за тебе! Да не би да искаш ти да си следващата жертва в дерето?

— Най-обикновен мъж и нищо друго — каза Лавиния и се извърна бавно да огледа града.

— Франк Дилън също е обикновен мъж, но нищо чудно той да е Самотника.

Франсин още не беше ги настигнала и като се обърнаха, видяха я да приближава.

— Накарах го да ми го опише — продавачът. Накарах го да ми опише как е изглеждал оня човек. Не бил тукашен — обясни тя, — в тъмен костюм. Бледен и слабават.

— И трите сме много изнервени — обади се Лавиния. — Няма да се кача с вас в таксито. Ако аз трябва да съм следващата жертва, нека! Вълненията в живота са много оскъдни, особено в живота на трийсет и три годишна мома като мене, затова не ми се сърдете, ако не искам да ги изпусна. Тъй или инак, това са глупости; аз съм грозна.

— А, не, не си, Лавиния; сега ти си най-хубавата дама в целия град, след като Елизабет... — Франсин занемя. — Ти държиш мъжете на разстояние. Само ако речеш, отдавна да си се омъжила!

— Престани да хленчиш, Франсин! Ето я касата на киното. Аз плащам четиридесет и един цент да гледам Чарли Чаплин. А вие двете, ако искате, хванете си такси. Ще стоя в киното сама и ще се прибера у дома пак сама!

— Ти си луда, Лавиния; няма да те оставим...

Трите влязоха в киното.

Първата прожекция беше минала, а за следващата имаше много малко хора. Трите момичета седнаха някъде по средата в здрачния салон, облъхвани от миризмата на стара смазка за чистене на месинг, и видяха директора да излиза иззад проскубаните червени кадифени завеси, за да направи някакво съобщение.

— Полицията ни замоли тази вечер да свършим по-рано, та да могат всички да се приберат навреме. Затова няма да покажем

късометражните филми, а направо ще започнем с игралния филм. Прожекцията ще свърши в единадесет. Умоляват се всички да си отидат направо в домовете. Не се бавете по улиците.

— Това се отнася за нас, Лавиния! — прошепна Франсин.

Светлините изгаснаха. Екранът оживя.

— Лавиния — прошепна Хелън.

— Какво?

— Когато влизахме, един мъж с тъмен костюм, който стоеше на отсрещния тротоар, прекоси насам. Току-що мина по пътеката и седна на задния ред.

— О, Хелън!

— Точно зад нас ли е?

Една по една и трите се извърнаха да го погледнат.

Видяха там едно бледо лице, озарено от дяволската светлина на екрана. Сякаш олицетворяваше лицата на целия мъжки род, които блуждаеха зад тях в мрака.

— Ще извикам директора! — Хелън хукна нагоре по пътеката.

— Спрете филма! Дайте светлина!

— Хелън, върни се веднага! — скочи след нея Лавиния.

* * *

Оставиха шумно празните чаши от ванилената сода, над устните им се мъдреха бели мустачета, които те откриха с език, облизаха ги и се разсмяха.

— Ах, каква глупава история! — кискаше се Лавиния. — Толкова шум за нищо. Ужасно се притесних!

— Много съжалявам — засрамено промълви Хелън.

Часовникът показваше вече единадесет и половина. Излезли бяха от тъмното кино, побягнаха от тълпата мъже и жени, забързани навсякъде, наникъде, и вече на улицата взеха да се присмиват на Хелън. Хелън пък се опитваше да се смее на себе си.

— Когато хукна нагоре по пътеката и като закрепця: „Дайте светлина!“, имах чувството, че ще *умра*, Хелън! *Горкият* човечец!

— Братът на директора, пристигнал от Ръсин!

— Нали му се извиних — оправда се Хелън, загледана в голямата перка на вентилатора, която продължаваше да върти топлия среднощен въздух, да бърка и да разбърква миризмите на ванилия, на малина, на мента и на лизол.

— Не трябваше да се отбиваме тука. Полицията предупреди...

— О, по дяволите полицията — засмя се Лавиния. — От нищичко не ме е страх. В този момент Самотника е на хиляди мили оттук. Ще се върне най-рано след месец и тогава вече полицията наистина ще го пипне, ще видите. Ама какъв хубав филм, нали?

— Затваряме, госпожици. — Продавачът изгаси светлините в хладната тишина на белите плочки.

Вън улиците бяха като пометени от коли, от хора и от камиони. Ярки светлини все още грееха от витрините на малките магазинчета, където затоплени восъчни манекени вдигаха розови восъчни ръце, искрящи от синьо-бели брилянтени пръстени, или разголваха оранжеви восъчни нозе, за да покажат красиво бельо. Жарките сини стъклени очи на куклите гледаха как момичетата се носят надолу по празното речно дъно на улицата, а образите им се отразяваха във витрините като цветя под мрачни развълнувани води.

— Как мислите, ако извикаме, ще ни се притекат ли на помощ?

— Кои?

— Манекените, хората от витрините.

— Оу, Франсин!

— Какво пък...

Хиляда души, безжизнени и мълчаливи, стояха във витрините, и трима души вървяха по улицата, и всеки път, щом удареха с токчетата си по горещия плочник, ехото ги съпровождаше подобно пушечни изстрели от фасадите на отсрещните магазини.

Червена неонова реклама примигна бледо и взе да жужи като умиращо насекомо, когато минаха край нея.

Напечени и бели, пред тях се стелеха безкрайните улици. Полюляващи се и стройни в полъха на ветреца, който едва докосваше листнатите им очертания, дърветата охраняваха от двете страни трите малки жени. Погледнати от кулата на съда, те приличаха на три далечни магарешки бодилчета.

— Франсин, първо ще изпратим тебе.

— Не, аз ще те изпратя *тебе*.

— Глупости. Ти живееш чак до Електрическия парк. Ако ме изпратиш, после ще трябва да прекосяваш дерето сама. И не дай боже шумка да трепне, ще се повалиш мъртва от страх.

Франсин каза:

— Бих могла да остана да спя при тебе, защото ти си нашата *красавица*!

Продължиха да вървят, носеха се като три спретнати и строги манекена по лунното море от зелени морави и бетон, а Лавиния гледаше как черните дървета се отмятат едно подир друго край нея, слушаше гласовете на своите приятелки, които си приказваха, опитваха се дори да се смеят, и на нея ѝ се стори, че нощта се раздвижва, сетне започва да тича, докато те вървяха бавно, и всичко ѝ се привидя забързано и посипано с нажежен сняг.

— Я хайде да попеем — предложи Лавиния.

Запяха „Свети ни, свети, ти, жътвен месец.“

Пееха тъжно и тихо, хванати подръка, но не смееха да погледнат назад. Усещаха как горещият тротоар започва да изстива под нозете им, а те вървяха, вървяха...

— Чуйте! — каза Лавиния.

Заслушаха се в лятната нощ. Летни щурци и далечният звън на часовника при съда, отброяващ единадесет и четиридесет и пет.

— Чуйте!

Лавиния се послуша. На една от верандите изскърца люлееща се пейка и в мрака, безмълвен, сам на своята люлка, мистър Търл бе излязъл да изпуши една последна пура. Виждаха жарката пепел да се поклаща напред-назад.

Светлините започнаха да чезнат, да гаснат една по една. Светлините в малките къщици, светлините в големите домове, жълтите светлини, зелените ветроупорни фенери, свещи, газеничета, лампите над верандите и всичко живо се беше заключило с месинг, желязо и стомана, всичко, каза си Лавиния, всичко — е затворило, залостило, увило и прислонило. Тя си представи хората в озарените от луната кровати. Представи си ги как дишат равномерно в летните нощни стаи, в безопасност, и заедно. А ето ни и нас, помисли си Лавиния, стъпките ни отекуват по горещите летни нощни тротоари. Самотните улични лампи светят надолу и отразяват пияните ни сенки.

— Ето те у дома, Франсин. Лека нощ.

— Моля ви се, Лавиния, Хелън, спете у нас. Късно е, почти е полунощ. Ще ви постеля в гостната. Ще сваря горещ шоколад — много ще е приятно! — Франсин държеше и двете и не ги пускаше.

— Не, благодаря ти — отказа Лавиния.

Франсин се заплака.

— Не започвай отново, Франсин — смъмра я Лавиния.

— Не искам да умираш — хълцаше Франсин, — а сълзите се търкаляха отвесно по страните ѝ. — Толкова си чудесна и мила, искам те да живееш. Моля ти се, много те моля!

— Знаеш ли, Франсин, не си представях, че това толкова те е разстроило. Обещавам ти — щом се прибера, ще ти телефонирам.

— О, обещавах ли?

— И ще ти кажа, че нищо ми няма! Обещавам, А утре ще си направим пикник в Електрическият парк. Сандвичите от шунка ще ги приготвя аз, искаш ли? Повярвай ми, аз ще живея вечно!

— Значи ще ми телефонираш?

— Нали ти обещах?

— Лека нощ, лека нощ! — Франсин изтича нагоре и бързо изчезна зад една врата, която се затръшна и щракна с тежкото резе още

в същия миг.

— А сега ще отведе тебе — заяви Лавиния на Хелън.

* * *

Часовникът на съда отброяваше пълния час. Звучите се носеха над един град, който бе празен, по-празен отвсякога. Звучите глъхнеха над празни улици, над празни паркинги и празни дворове.

— Девет, десет, единадесет, дванадесет — отброи Лавиния, а Хелън крачеше до нея, хванала я подръка.

— Не се ли чувстваш някак особено? — запита Хелън.

— В какъв смисъл?

— Ами като си представиш, че крачим тук по тротоара, под сянката на дърветата, а всички други са притихнали зад заключените си врати и спят? Всъщност ние сме единствените живи хора навънка в този час поне на хиляда мили наоколо.

Шумовете на дълбокото топло дърво започнаха да долитат до тях.

След миг вече бяха пред дома на Хелън и останаха там продължително, загледани една в друга. Вятърът довея мирис на окосена трева. Луната залязваше в заоблачаващото се небе.

— Смятам, че ще е безполезно, ако те покания да пренощуваш тука, нали, Лавиния?

— А, не, отивам си.

— Понякога...

— Какво понякога?

— Понякога на хората сякаш им се *иска* да умрат. Ти се държа странно през цялата вечер.

— Просто защото не ме е страх — каза Лавиния. — Най-вероятно е да съм обзета от любопитство. И мога да мисля с ума си. Логично е Самотника да не бъде наоколо. При всички тези полицаи и тази шумотевица.

— Полицаяте спят сладко, завити презглава.

— Тогавя приеми, че това ме забавлява — рисковано е, но не дотам. Ако имаше и най-малката опасност нещо да ми се случи, бъди уверена, че непременно щях да остана тука.

— А може би една част от тебе просто вече не иска да живее.

— Ах, ти и Франсин сте невъзможни! Честна дума!

— Изпитвам чувство на вина. Аз ще си пия горещ шоколад, а в това време ти ще си в дъното на дерето и ще пресичаш моста.

— Пийни една чашка и за мене. Лека нощ.

Лавиния Небз закрачи сама надолу по тъмната улица, надолу в мълчанието на късната лятна нощ. Всички прозорци край нея бяха тъмни, далече някъде излая куче. Още пет минути, каза си тя, и ще си бъда у дома. След пет минути ще се обадя на глупавата малка Франсин. Ще...

Тогава чу гласа на мъжа. Един мъжки глас пееше далече между дърветата:

В лунна нощ ти и аз...

Тя забърза.

Гласът продължаваше:

Прегърнати в захла-а-а-с...

Надолу по улицата, в бледата лунна светлина един мъж вървеше бавно и отпуснато.

Мога да почукам на някоя от тези врати, ако потрябва — успокои се Лавиния.

— „Къде си, юнска нощ...“ — изпя мъжът и размаха палката в ръката си. — „Луната и ти...“ Я гледай кой бил тук! Много неподходящ нощен час за самотни разходки, мис Небз!

— Полицай Кенеди!

Естествено, нима можеше да бъде някой друг?

— Трябва да ви изпратя!

— Благодаря, ще се прибера сама.

— Но нали живеете отвъд дерето?...

Да, помисли си тя, но през дерето аз не минавам с никой мъж, та бил той и полицай. Откъде да знам кой всъщност е Самотника?

— Не, не — отказа Лавиния. — Ще бързам.

— Все пак ще чакам. Потрябва ли ви помощ, извикайте. Гласовете тук ехтят. Ще дотичам веднага!

— Благодаря.

Тя продължи напред, а той остана да си тананика сам под лампата.

Стигнах, помисли си тя.

Ето го дерето.

Стоеше на ръба на първото от сто и тринадесетте стъпала, които водеха надолу по стръмния склон, сетне се пресичаше двадесетметровият мост, а после нагоре по склона, до Парк стрийт. И за всичко това един единствен фенер. След три минути, окуражи се тя, ще вмъквам ключа в моята ключалка. Нищо не може да се случи за някакви си сто и осемдесет секунди.

И заслиза надолу по безкрайните тъмнозелени стъпала, към дълбокото дере.

— Едно, две, три, четири, пет, шест, седем, осем, девет, десет стъпала — отброяваше Лавиния шепнешком.

Изпитваше чувството, че тича, но всъщност не тичаше.

— Петнайсет, шестнайсет, седемнайсет, осемнайсет, деветнайсет, дваайсет стъпала — отдъхна си тя.

Една пета от пътя! — ободри се Лавиния.

Дерето беше дълбоко и черно, тъмночерно! А светът беше останал назад, светът на спокойно спящите хора, на заключените врати, градът, дрогерията, киното, светлините, всичко, всичко беше изчезнало. Съществуваше и живееше единствено дерето, черно и огромно, надвесено над нея.

— Ето на, нищо не ми се случи! Наоколо няма жива душа! Двайсет и четири, дваайсет и пет стъпала. Помниш ли онази страховита история за привидения, която си разказвахме като деца?

Вслуша се в потракването на обувките си по стъпалата.

— Историята за човека в черно, който влиза у вас, а ти вече си легнала. Сега стъпва на първото стъпало, към стаята ти. Ето го — на второто стъпало. Изкачва третото, четвъртото и петото! Ах, как се смеехме и пицяхме на тази история! Ужасният черен човек е вече на дванадесетото стъпало, ето го — отваря вратата и се изправя до леглото ти. „Пипнах ли, те!“

Тя изпищя. Подобен писък чуваше за първи път. Никога не беше крещяла тъй пронизително. Спря се, замръзна, вкопчи се о дървеното перило. Сърцето ѝ биеше до пръсване. Звукът от ужасеното му туптене оглушаваше околността.

— Ето го, ето го *там!* — крещеше тя безмълвно. — В дъното на стълбата. Там под лампата стои мъж! Не, сега се скри! Но той *чакаше* там!

Ослуша се.

Тишина.

Мостът беше пуст.

Няма никой, каза си Лавиния, успокоявайки сърцето си. Никой. Глупачка! Как можах да си припомня точно онази история. Гъска такава! Ами сега какво да правя?

Сърцето ѝ се поуспокои.

Да повикам ли полица — дали ме е чул като крещях?

Ослуша се. Не се чуваше нищо. Нищо.

Ще продължа нататък. Ах, тази идиотска история!

Тя тръгна отново и продължи да брой.

— Трийсет и пет, трийсет и шест, отваряй си очите, остава и да паднеш. Ох, каква съм глупачка... Трийсет и седем стъпала, трийсет и осем, девет, четиридесет, и още две, стават четиридесети две — почти половината от пътя.

Отново се вцепени.

Спокойно, каза си Лавиния.

Направи крачка. Разнесе се ехо.

Направи втора крачка.

Второ ехо. Друга крачка, частица от секундата по-късно.

— Някой върви след мене — прошепна тя на дерето, на черните щурци, на тъмнозелените невидими жаби и на черния поток. — Някой слиза по стълбата след мене. Не смея да се обърна.

Нова стъпка, и ново ехо.

— На всяка моя стъпка и те правят по една.

Стъпка и ехо.

С треперещ глас тя запита дерето:

— Вие ли сте, полицаю Кенеди?

Щурците бяха млъкнали.

Щурците се *ослушваха*. Нощта се вслушваше в нея. В този миг далечните топли нощни ливади и околните топли нощни дървеса направо замряха; листакът, шубракът и звездите дори, всичко замръзна и се заслуша, да чуе как лудо блъска сърцето на Лавиния Небз. И някъде, стотици мили надалеч отгук, в някоя пуста равнина, несмуцавана дори от влакова свирка, на някоя пуста гара, някой самотен пътник, зачел вестник под мъждукащата светлина на голата електрическа крушка, в този миг вдига стреснато глава, заслушва се, запитва се: — Какво ли е това? — И кимва: — Изглежда, някакъв кълвач почуква по кух дънер. А всъщност това беше Лавиния Небз, нищо друго, освен сърцето на Лавиния Небз.

Тишина. Тишината на лятна нощ, полегнала на хиляди мили околоръст, покрила земята като бяло помътено море.

Бързо, по-бързо! Тя слизаше по стълбите.

Тичай!

Зазвуча музика. Беше нелепо, беше идиотско, но тя чу бурния прилив на музиката, която пулсираше в нея, и осъзна, докато тичаше, докато тичаше, подгонена от паниката и лудия страх, че в някоя част на ума си тя разиграва пред себе си сценка, че я озвучава с бурните акорди от някаква измислена драма и сега музиката вилнееше у нея, смазваше я, ставаше все по-гръмка и по-гръмка, все по-бърза и по-бърза, смъкваше я и я пришпорваше да тича надолу, надолу, към бездната на дерето.

Помогни ми още мъничко, примоли се тя. Сто и осмо, девето, сто и десето стъпало! Дъното! А сега тичай! Прибягай през моста!

Даде заповед на нозете си как да действат, впрегна ръцете, тялото, самия страх; изкомандва всичките си части в този момент на паника и ужас и хукна над грохотните води на реката, по кънтящите, трополящи, разклатени, почти одухотворени, гъвкави дъски на моста, сподиряна от бурните стъпки подире ѝ, почти по петите ѝ, а след нея кънтеше музиката, музиката, и тя пищеше и се давеше след нея.

Той е по петите ти, не се извъръчай, не поглеждай, видиш ли го, ще се вдървиш, ще се схванеш от страх. Бягай, само бягай!

Прибяга през моста.

Ах, господи, моля те, господи, помогни ми да изкача склона! Хайде сега, нагоре по пътеката, сега между хълмчетата, о боже, колко е тъмно и колко е самотно. Сега и да извикам, няма кой да ме чуе; тъй

или инак, не мога и да викам. Ето го края на пътеката, ето я улицата, о, боженце, моля те, запази ме, прибера ли се жива, никога вече не тръгвам сама; глупачка бях, признавам си, глупачка съм, не съм знаела какво значи ужас, но ако ми помогнеш да се прибера, никога вече не ще изляза без Хелън или без Франсин! Ето я улицата. Сега — през нея!

Лавиния прекоси улицата и се втурна по тротоара.

Ох, най-сетне, верандата! Домът ми! Ах, господи, дай ми още време да вляза, да заключа вратата и да се успокоя!

И ето там — колко е глупаво, че го забеляза — защо се занимава сега с това, няма време, време няма — но тъй или иначе, там, мярна се пред очите ѝ — на парапета на верандата се мъдреше чашата с недопита лимонада, която бе оставила отдавна, преди година, преди половин вечер! Чашата с лимонада седеше спокойно, безучастно на перилото... и...

Чу собствените си тромави стъпки на верандата, послуша се и долови как ръката ѝ драще и стърже ключалката с ключа. Чу ударите на сърцето си. Чу пронизителния писък на вътрешния си глас.

Ключът влезе.

Отключвай вратата, по-бързо, по-бързо!

Вратата се отвори.

Сега влез. Тръшни я!

Тя затръшна вратата.

— А сега заключи, сложи резето, заключи! — изхлипа тя отчаяно.

Заклучвай здраво, здраво!

Вратата бе заключена и здраво зарезена.

Музиката изчезна. Лавиния отново се послуша да чуе сърцето и го чу как забавя удари в тишината.

У дома! Ах, господи, най-сетне, спасена у дома! Спасена, спасена и пак спасена, у дома! Облегна се изнемощяла на вратата. Спасена, спасена. Чуй. Тишината е пълна. Спасена, спасена, о слава на бога, спасена, у дома. Никога вече не ще изляза нощем. Тука ще си стоя. Никога, никога вече няма да мина през дерето. Спасена съм, спасена, спасена, у дома, ах, колко хубаво, колко е хубаво, спасена съм! Спасих се вътре, вратата ми е заключена здраво. Чакай!

Я погледни през прозореца!

Погледна през прозореца.

Ами разбира се, там няма никой! Жива душа. И никои не е тичал след мене. Сега вече дишаше по-спокойно и беше готова да се присмее на себе си. Това е толкова *логично*. Ако някой ме е преследвал, той непременно щеше да ме *хване*! В тичането изобщо не ме бива... Няма никой — нито на верандата, нито на двора. Каква съм глупачка. Бягала съм — от какво? От нищото. Това дере е, безопасно като осветен площад. Тъй или иначе, добре, че се прибрах у дома. Домът е едно топло и уютно гнезденце, единственото място, където си в безопасност.

Тя протегна ръка към ключа на лампата — и се вцепени.

— Какво? — запита тя. — Какво? *Какво?*

Зад гърба ѝ във всекидневната някой тихичко се изкашля.

* * *

— Ах, дяволите да ги вземат, тези хора наистина развалят всичко!

— Е, Чарли, не се ядосвай толкова де!

— Добре, кажи тогава, за какво остана да си приказваме? Може ли да си говорим за Самотника, след като вече не е дори и жив? Значи не е и страшен!

— Не знам за тебе, Чарли, но аз пак ще ходя в Ледника за летен лед, ще спирам на вратата, ще си го представям, че е жив, ще ме разтриса от студ и ледени тръпки ще полазват по гърба ми.

— Но това ще е на ужким.

— По-важното е да те лазят тръпки, а по не е важно от какво — мъдро поясни Том.

Дъглас не слушаше Том и Чарли. Той погледна към дома на Лавиния Небз и заговори тихо, по-скоро на себе си:

— Снощи бях в дерето. Видях го. Всичко видях. На връщане към къщи пресякох точно оттука. Видях онази чаша с лимонада на парапета на верандата, недоизпита. Прииска ми се да я допия. Дали да я допия, почудих се? Бях в дерето, минах и оттук, бил съм в сърцето на цялата история.

Том и Чарли от своя страна също не обръщаха внимание на Дъглас.

— Поради това — заключи Том — за мен Самотника не е умрял.

— Беше ли тука сутринта, когато дойде линейката и изнесоха човека с носилката? Беше!

— Бях — потвърди Том.

— Е, *това* беше Самотника, глупчо такъв! Прочети вестника! Цели десет години да се измъква и накрая нашата Лавиния Небз да скочи и да го прободее с шевната си ножица. Да я пита човек защо се бърка!

— Значи предпочиташ да беше легнала и да го остави да й извие гръкляна — тъй ли?

— Не, обаче ако не друго, можеше да избяга от къщата, да хукне по улицата и да вика: „Самотника! Самотника!“, докато оня се

измъкне. В този град имаше нещичко по̀ такова до дванайсет часа нощеска. И оттогава насам сме като празна тенекия.

— Повтарям ти го за последен път, да знаеш, Чарли: за мен Самотника не е умрял. Аз му видях лицето, ти му видя лицето, Дъг също му видя лицето — видя го, нали, Дъг?

— Какво? Да, струва ми се, да.

— Всички му видяха лицето. Искам сега да ми отговориш: според тебе *приличаше* ли ти на Самотника?

— Аз... — започна Дъглас и млъкна.

Слънцето сякаш забръмча на небето.

— Божичко... — промълви Чарли накрая.

Том го гледаше с усмивка.

— Ами той въобще не приличаше на Самотника — хлъцна Чарли. — Беше *обикновен* човек.

— Точно така, тъй вярно, сър, *най-обикновен* никакъв човечец, който не смее муха да убие, Чарли, дори една муха! Най-малкото, което Самотника можеше да стори, ако наистина е бил Самотница, то е поне да *изглежда* като Самотника, не е ли тъй? А този какъв беше? Като продавача на бонбони в кино „Елит“.

— Ти какъв смяташ, че може да е бил? Някой скитник, минавал е през града, решил е, че къщата е пуста, влязъл в нея и е бил убит от мис Небз, нали?

— Точно така!

— А, чакай, чакай. Никой от нас не знае как изглежда Самотника. Нямаме снимка. Единствените, които са го виждали, са мъртви.

— И ти знаеш, и аз знам, а и Дъг го знае как изглежда. Би трябвало да е висок, нали?

— Да...

— И бледен, нали?

— Да, бледен.

— И кльощав като скелет. И с дълги коси, нали?

— Точно така.

— И с огромни изпъкнали очи, зелени като котешки?

— Точно тъй, без разлика.

— Е, и тогава? — тържествуващо викна Том. — Видяхте оня нещастник, когото измъкнаха от Небзови преди няколко часа. Как

изглеждаше той?

— Дребен, червендалест, тантурест, почти без коса, а колкото косъма имаше, бяха русоляви. Том, ти си гениален! Хайде! Викай момчетата! Ще им го обясниш като на мене! Самотника е жив. И пак ще тръгне да броди нощеска.

— Да... — започна Том и млъкна замислен.

— Ей, Том, ти си страшен, ум бръснач! Никой друг не би могъл да оправи нещата като тебе. Само като си представя какво щеше да ни е лятото отсега нататък. Ти спаси положението в последния момент! Сега ще си поживеем *дори* и през август. Хей, момчета!

Чарли хукна, размахал ръце, и продължи да вика.

Том остана на тротоара пред дома на Лавиния Небз, с пребледняло лице.

— Олеле, майчице! — прошепна той. — Как можах да направя *това*!

Извърна се към Дъглас.

— Ау, Дъг, видя ли какви ги забърках?

Дъглас се взираше в къщата, устните му мърдаха.

— Снощи бях там, в дерето. Видях Елизабет Рамзел. На връщане минах оттука. Видях чашата лимонада на перилото. Това стана снощи. Дали да не я допия, мина ми през ума... дали да не я допия...

* * *

Ръцете на тази жена бяха вечно заети или с метлата, или с лопатата, с парцала за пода или с готварската лъжица. Сутрин, тананикайки му, омесваше тестото за сладкишите, по пладне изваждаше от фурната горещите сладки, надвечер ги прибираше, изстинали, в килера. Порцелановите чаши, докато ги нарежда в долапа, пееха в ръцете ѝ като камбани на швейцарски клисар. Носеше се по коридорите, неуморима като прахосмукачка, и все нещо търсеше, все нещо намираше, все подреждаше нещо. Прозорците си лъскаше като огледала, че да хващали слънцето. Въръжена с лопатка, обхождаше по два пъти всяка градинска леха, а цветята грейваха с трепкащи лица, разгаряни от топлия полъх на нейната диря. Сънят ѝ беше кротък, обръщаше се не повече от три пъти на нощ, отпусната блажено, като че

бяла ръкавица, в която призори ще се вмъкне пак една неспокойна и пъргава ръка. Още щом станеше, захващаше се да оправя хората като картини, да нагласява поизкривените им рамки.

А сега изведнъж?...

— Бабо — търсеха я всички. — Прабабо.

А сега изведнъж като че някаква огромна аритметическа сметка се приключваше окончателно. Пълнила беше пуйки, пилета, баници с месо, пълнила беше коремите на джентълмени и на момчетии. Мила беше тавани и стени, болни и деца. Можеше да ти залепи линолеум, да ти поправи счупен велосипед, да навие часовник, да запали пещта на парното, намазала беше с йод поне десет хиляди ужасни рани. Ръцете ѝ бяха навсякъде — и тук и там, и горе и долу, успокояваха, люлееха, пращаха бейзболни топки, размахваха ярки чукове за крокет, разсаждаха семена или завиваха грижливо тесто за козунаци, печеното — да не прегори, а дечурлиги — сладко повалени от дрямка. Спускала беше щори, гасила беше свещи, затваряла беше ключове на лампи и — беше остаряла. Като премисляше онези триста милиарда неща, които беше започвала, изработвала, завършвала и довеждала докрай, получаваше се ясна равносметка, един общ сбор: сложена беше последната десетична точка, последната нула бавно беше нанесена на реда. И сега, хванала тебешира, тя се пресегне за изтривалката.

— Я да погледна — каза прабабата. — Я чакай да видя...

Без паника и без излишен шум тя обходи къщата за сетен оглед, стигна най-последно до стълбите, без никакви изявления изкачи трите етажа до спалнята си, положи се кротичко като старомодна гравюра върху снежните бели чаршафи на своето легло — и започна да мре.

Отново се понесоха гласовете:

— Бабо! Прабабо!

Вестта за онова, което ставаше с нея, полетя по кладенеца на извитата стълба, цопна на дъното и вълните се разпространиха навън през стаите, през врати и прозорци, надолу по улицата с брястовете, чак до ръба на зеленото дере.

— Насам, тичайте насам!

Семейството се струпа край постелята ѝ.

— Оставете ме на мира — прошепна тя.

Болестта ѝ не можеше да се види с никакъв микроскоп; това бе тиха, но всепроникваща умора, чувство за оловна тежест в птичето ѝ

телце; сънлива, по-сънлива, най-сънлива...

Но за децата ѝ и за децата на нейните деца беше невероятно, че с едно тъй простичко действие, най-блаженото действие на този свят, тя предизвикваше подобна мъка.

— Прабабче, слушай — ти знаеш ли какво се готвиш да направиш? Да погазиш един договор с определени клаузи. Ами че този дом ще се разпадне изведнъж без тебе. Длъжна си да ни дадеш поне едногодишно предупреждение!

Прабаба им попогледна с едното око. Деветдесет години се възряха благо в лицата на лечителите, тъй както древно домашно привидение наднича през високия тавански прозорец на един опразващ се дом.

— Том...

Побутнаха момчето и то пристъпи самичко към шептящата ѝ постеля.

— Знаеш ли, Том — започна тя с тих, далечен глас, — в Южните морета има един ден в живота на всеки човек, в който той разбира, че е дошло времето да се ръкува с всичките си другари, да се сбогува и да отплува надалече; и той го прави, и това е естествено — ударил е неговият час. Такъв е днешният ден. Понякога заприличвам на тебе — и ти се заплесваш в киното, от сутрешната прожекция чак до девет вечерта, че пращаме татко ти да те прибира. Запомни, Том: когато стане тъй, че същите каубои започнат да стрелят по същите индианци, на същия планински връх, тогава трябва да си сгънеш стола и да поемеш към изхода, без да съжаляваш и без да се опитваш да тръгваш обратно по пътеката. И тъй, аз си отивам, докато все още ми е приятно и още ми е интересно.

Следващия, когото повика край леглото си, беше Дъглас.

— Кажу ми, прабабче, кой ще поправя шиндите на покрива ни напролет?

Всеки април, откакто той се помнеше на този свят, по покрива сякаш започваше да чука усърдно кълвач. Не беше кълвач, а прабаба му, покатерила се горе кой знае как, която пееше високо в небесата, забиваше пирони и подменяше изгнилите дървени шинди.

— Запомни, Дъглас — прошепна тя, — покрива трябва да поправя само човек, комуто това ще доставя радост.

— Запомням.

— Като стане април, огледай се край тебе и запитай: „Кой иска да поправи покрива?“ И оня, чието лице се огрее отвътре, той ще е твоят човек, знай това Дъглас. Защото там горе, от този покрив, се вижда как целият град се изсипва към равнината и как равнината се изсипва към ръба на света, вижда се как пробляскват реката и утринното езеро, виждат се птиците по дърветата под тебе, и най-свежият вятър лъха горе. Всяко едно от тези неща е предостатъчно, за да накара човек да се провре през капандурата в ранна пролетна утрин. Това е незабравим час, ако имаш желание да...

Гласът ѝ заглъхна в тихо пълтене.

Дъглас плачеше.

Тя се посъвзе.

— Хайде сега, я ми кажи, защо плачеш?

— Защото утре няма да си тука — изхълца той.

Тя извъртя едно мъничко ръчно огледало от себе си към момчето. Той погледна там нейния и своя образ, после погледна пак към нея, защото тя каза:

— Утре сутринта ще стана в седем и ще си измия врата; ще измина тичешком пътя до църквата с Чарли Удман; ще отида на пикник в Електрическият парк; ще плувам, ще бягам боса, ще падам от дърветата, ще дъвча ментова дъвка... Дъглас, Дъглас, я се засрами! Ти си режеш ноктите, нали?

— Режа ги.

— И не викаш от болка, когато тялото ти се подновява на всеки седем или колко там години, когато старите клетки измират, а нови се образуват в пръстите и в сърцето ти. Това ти се струва напълно естествено, нали така?

— Да.

— Така-а-а! Слушай сега, моето момче. Всеки, който събира изрезките от старите си нокти, е истински глупак. Да си виждал някоя змия да запазва старата си кожа? Не си. А в леглото пред теб сега има само това — изрезки от нокти и стара, охлузена кожа от змия. Духнеш ли по-силно, ще се разхвърчат люспи. Важно е не това мое аз, което лежи сега тука, а онова мое аз, което седи на ръба на леглото и гледа към мене, и другото мое аз, което е долу и готви вечерята, или е легнало в гаража под колата, или чете в библиотеката. Само новите части струват нещо. Всъщност аз днес не умирам. Човек, който е

създал потомство, никога не умира. Аз още дълго време ще бъда тука. Хиляда години от днес ще минат и цял един град от моето потомство ще гризе киселици в сянката на евкалиптите. Ето тъй отговарям на онези, които питат много! Хайде сега, по-бързо, да влязат останалите!

Накрая цялото семейство се нареди мълчаливо в стаята, сякаш изпращаха някой на гарата.

— Е — каза прабабата, — вече тръгвам. Понеже уважавам себе си, признавам, че ми е драго, гдето всички сте сега край мене. Искам да ви напомня, че през другата седмица има да се плеви градината, да се изчистят килерите и да се купуват дрехи за децата. И тъй като тази част от мене, наричана за удобство Прабаба, няма да е тука, за да ви подканва, онези други мои части, наречени чичо Бърт, Лио, Том и Дъглас, и всички останали имена, ще трябва да се заемат и с моята работа и да я разпределят помежду си.

— Добре, прабабо.

— Не желая тук утре да се събират гости за заупокойки. Не искам да се държат хвалебствени надгробни слова; каквото е трябвало, казала съм си го сама, на моето време и в моя разцвет. Вкусила съм от всички храни, изиграла съм всички танци; остана ми една последна торта, която не съм вкусувала, и една последна песен, която не съм пяла. Ала не ме е страх. Да си, призная, дори съм любопитна. Ще се постарая да вкуся както трябва и смъртта. Затуй не се тревожете за мене. А сега вървете си всички и ме оставете да потърся съня...

Някъде тихичко се затвори врата.

— Така вече е по-добре.

Останала сама, тя се намести блажено в топлата пряспа от лен и вълна, между чаршафа и завивката, а шарените квадрати на юргана грееха ярко като някогашните циркови знамена. И докато лежеше, почувства се мъничка и скрита, като в утрините преди осемдесет и няколко години, когато, пробудила се рано, протягаше нежното си телце в леглото.

Преди много години, мислеше си прабабата, сънувах един сън, който беше безкрайно приятен, но някой ме събуди и това стана в деня, когато се родих. А сега? Чакай да видя... Тя се върна в спомените. Къде бях тогава, запита се прабабата. Деветдесет години... как да подхвана отново нишата на оня, някогашен сън? Протегна тъничката си ръка.

Ето го... Да, същия сън. Усмихна се. Все по-дълбоко и по-дълбоко сред мекия сняг потъваше главата и във възглавницата. Така вече беше чудесно. Да, сега го видя да се оформя бавно в представите ѝ с такава яснота, сякаш море се плискаше по безграничен и вечно подновяващ се бряг. Отпусна се, остави някогашният сън да я докосне, да я повдигне от снега и да я понесе над вече забравеното и ненужно легло.

А долу, мина ѝ през ума, долу лъскат приборите, разтурват мазето и мият коридорите. Чуваше ги да живеят из целия дом.

— Чудесно е — прошепна прабабата, докато същият я носеше на своите вълни. — Както всичко останало в този живот, и това е чудесно.

И морето я приласка обратно, навътре от брега.

* * *

— Таласъм — изкрещя Том.

— Не, не — обади се нечий глас. — Това съм аз.

Дяволската светлина се изливаше в тъмната, ухаеща на ябълки спалня. От малкото бурканче за мармелад, увиснали сякаш във въздуха, святакаха многобройни здрачни снежинки, палеха се и гаснеха непрестанно. В това мътно озарение очите на Дъглас грееха бледи и сериозни. Беше толкова загорял, че лицето и ръцете му се разтваряха в мрака, а нощницата, му приличаше на нетленен дух.

— Божичко! — изсъска Том. — Двайсет и пет, петдесет светулки!

— Ш-т, тихо!

— За какво са ти?

— Колко пъти вече ни спипват да четем с фенерче под завивките, кажи де? А тъй и през ум няма да им мине за какво ми е бурканче със светулки. Ще си кажат, че е някакъв нощен музей.

— Ах, гений си, Дъг!

Но Дъглас не отвърна. Той постави внимателно пулсиращия и сигнализиращ източник на светлина върху нощната масичка, взе молива и съсредоточено се захвана да пише надълго и нашироко в своя бележник. Светулките, грееха, гаснеха, грееха, гаснеха, в очите му проблясваха триста мимолетни отблясъка на светлозеления цвят, а той усърдно — отначало десет, а след това цели двадесет минути редеше печатните букви, подреждаше и пренареждаше, пишеше и пренаписваше всички факти, които бе събрал и натрупал безразборно през лятото. Том го наблюдаваше, хипнотизиран от малките пламъчета на насекомите, които подскачаха и се блъскаха едно о друго в буркана, докато накрая заспа, подпрян на лакът, а Дъглас продължаваше да пише. На последната страница той обобщи така:

ЧОВЕК НЕ МОЖЕ ДА РАЗЧИТА НА ПРЕДМЕТИТЕ, ЗАЩОТО:

... машините например се развалят или ръждясват, или изгниват, или пък никога не ги завършват... или ги

затварят в гараж завинаги...

... с гуменките човек може да тича с определена бързина и до определена далечина, а сетне земята отново те хваща в плен...

... и трамваите. Трамваят, колкото и да е голям, спира дотам, докъдето му свършват релсите...

ЧОВЕК НЕ МОЖЕ ДА РАЗЧИТА НА ХОРАТА, ЗАЩОТО:

... те го напускат.

... непознати умират.

... хора, които са ти близки, умират.

... приятелите умират.

... хора убиват други хора също като в романите.

... собствените ти родители могат да умрат.

Следователно!...

Пое си много дълбоко дъх, изпусна въздуха бавно, пое си дъх отново и го изпусна като въздишка, между здраво стиснати зъби.

СЛЕДОВАТЕЛНО.

Написа заключението с огромни печатни букви.

СЛЕДОВАТЕЛНО, ЩОМ ТРАМВАИТЕ, АВТОМОБИЛИТЕ, ПРИЯТЕЛИТЕ И ПЪРВИТЕ ПРИЯТЕЛИ МОГАТ ДА ЗАМИНАТ ЗА ИЗВЕСТНО ВРЕМЕ ИЛИ ДА ТЕ НАПУСНАТ ЗАВИНАГИ, ДА РЪЖДЯСАТ, ДА СЕ РАЗВАЛЯТ ИЛИ ДА УМРАТ, И ЩОМ ХОРАТА МОГАТ ДА БЪДАТ УБИВАНИ, И ЩОМ НЯКОЙ КАТО НАПРИМЕР ПРАБАБА, КОЯТО ЩЕШЕ УЖ ДА ЖИВЕЕ ВЕЧНО, МОЖЕ ДА УМРЕ... ЩОМ ВСИЧКИ ТЕЗИ НЕЩА СА ИСТИНА... ТОГАВА... АЗ, ДЪГЛАС СПОУЛДИНГ, НЯКОЙ ДЕН... СЪЩО ЩЕ...

Но светулките, изтощени сякаш от подобни мрачни мисли, неусетно се бяха изгасили.

Тъй или инак, повече не мога да пиша, каза си Дъглас. Няма да пиша повече. Няма, няма да го завърша тази вечер.

Погледна към Том, който беше заспал, подпрян на лакътя и на дланта си. Побутна китката на Том и Том се срина с въздишка на леглото.

Дъглас хвана мармеладеното бурканче, пълно със студените тъмни купчинки, и бледите светлилки изведнъж затуптяха, сякаш се бяха съживили от докосването на ръката му. Вдигна бурканчето и то освети треперливо страницата с неговата равносметка. Последните думи не бяха дописани. Но вместо да ги допише, той пристъпи към прозореца и отвори рамката с мрежата. Отвъртя капачето на буркана и изсипа светулките, които се изляха в блед порой от искрици в тихата нощ. Разпериха криле и отлетяха.

Дъглас ги проследи в техния полет. Разпръснаха се като бледите лъчи на последния залез, в историята на един умиращ свят. Отидоха си от дланта му като последните капчици от една сгряваща надежда. И предадоха на мрака лицето, тялото и кухотата в неговото тяло. Оставиха го празен, подобно на мармеладения буркан, който той, без да осъзнава, отнесе със себе си в леглото и го прегърна, опитвайки се да заспи...

* * *

Тя стоеше в своя стъклен ковчег нощ подир нощ, тялото ѝ се топеше от карнавалната жарава на лятото, замръзваше от всепроникващите зимни ветрове, тя чакаше, свила уста в сърповидна усмивка, навела изрязания си орлов, восъчно-гладък нос над бледорозовите си сбръчкани ръце, разперени неизменно над ветрилото от карти. Врачката Таро. Прелестно име. Врачката Таро. Пускаш едно пени в сребърния отвор и далече долу, отзад и вътре започва да пъшка и да се зацепва някаква машина, раздвижват се ръчки, завъртват се колела. В своя сандък врачката вдига лъскаво лице и те заслепява с един-единствен, остър като нож поглед. Неумолимата ѝ лява ръка се протяга надолу, да удари и разтроши загадъчните черепи по картите

таро, да подплаши дяволите, обесените, отшелниците, кардиналите и клоуните, а главата е наведена ниско, за да прозре в твоите злополуки или в смъртта ти, в надеждите ти или в твоите болести, в сутрешните ти възраждания и нощните ти смърти. Сетне заситнява с едно тънко перо по гърба на една от картите и ти я пуска през улея в ръката. Подир което врачката с един последен премрежен поглед се вцепенява отново в своята вечна поза и остава да стои тъй седмици, месеци, години наред в очакване на следващото бакърено пени, което да я върне от забравата. Сега, въсърно мъртва, тя следеше момчетата пред нея.

Дъглас остави отпечатъци на пръстите си по стъклото.

— Ето я на.

— Че това е въсърна кукла — установи Том. — Защо толкова искаше да ми я покажеш?

— Стига с тия твои „защо“! — кресна Дъглас. — *Защото*, затова, разбра ли, за това!

Защото... потъмняха светлините в павилиона... защото...

В един хубав ден ти откриваш, че си жив.

Каква експлозия! Какво сътресение! Какво просветление и какъв възторг!

Смееш се, танцуваш от радост, крещиш!

Но скоро след това слънцето изведнъж се скрива. Изсипва се сняг, ала никой не го вижда в августовското пладне.

На каубойската сутрешна прожекция миналата събота един човек се строполи мъртъв на нажежения до бяло екран. Дъглас изкрещя. Години наред милиарди каубои биваха застрелвали, обесвани, изгаряни, смазвани до смърт пред очите му. Обаче сега с точно този човек...

Той никога повече няма да може да върви, да тича, да седи, да се смее, да плаче, никога вече няма да може да върши нищо, каза си Дъглас. Сега се вкочанясва. Зъбите на Дъглас затракаха, сърцето в гърдите му се вледени. Затвори очи и се остави спазъмът да го разтърси.

Трябваше да избяга от другите момчета, защото те изобщо не мислеха за смъртта, кискаха се и подвикваха на мъртвеца, сякаш все още беше жив. Дъглас и умрелият бяха заедно в лодката и се отдалечаваха навътре, а другите оставаха на ярко озарения бряг,

тичаха, скачаха, опиянени от движението, нехаеха, че Дъглас и другият си отиват, отиват си и накрая потъват в мрака. Разплакан, Дъглас се вмъкна в ухаещата на лимон мъжка тоалетна и там започна да повръща с такъв напън, сякаш на три пъти пуснаха пожарен кран през гърлото му.

А докато изчакваше напънът в гърлото му да премине, Дъглас си мислеше: Като си спомня само колко познати измряха през това лято! Полковник Фрийли умря! А пък аз едва в този миг го осъзнавам; защо ли? Прабаба умря, и тя. Умря *наистина*. И не е само това, ами... Той се смрази. Аз! Не, мене те не могат да убият! Охо, могат и още как! — обади се един глас. — Всеки момент, в който пожелаят, могат да го сторят, все едно колко ще риташ и ще пициш, просто полагат една огромна длан отгоре ти, и свършваш... Не искам да умра! — изкрещя Дъглас пронизително, но безмълвно. И все пак то ще стане един ден — каза гласът, — един ден то ще се случи...

Отвънка слънцето озаряваше нереални улици, нереални сгради, хората се движеха бавно като под светъл и тежък океан от чист горивен газ, а той си мислеше, че ей сега сегичка вече *наистина* ще трябва да се прибере и да довърши последния ред в своето евтино тефтерче: *Някой ден аз, Дъглас Споулдинг, ще трябва да умра...*

Цели десет минути му трябваша да събере сили и да прекоси улицата, сърцето му започна да се успокоява, той приближи до Павилиона за игри и развлечения и видя загадъчната восьъчна врачка там, където я знаеше открай време, вечно спотайваща се в хладния пращен мрак, скрила под ноктите си людските съдби и нещастия. Минаващ автомобил освети с фаровете си павилиона, подгони сенките и восьъчната жена сякаш кимна бързо на Дъглас да влезе.

Той се бе отзовал на нейния знак, а пет минути по-късно излезе ободрен, убеден, че ще живее. Сега обаче трябваше да я покаже и на Том...

— Също като жива е — възкликна Том.

— *Наистина* е жива. Ще видиш.

Пусна едно пени в отвора.

Нищо не последва.

Дъглас викна към другия край на павилиона, на собственика мистър Блек, който седеше върху обърнатата щайга за бутилки, често

отпушваше едно големичко шише с кафеникава течност и отпиваше на големи глътки.

— Хей, нещо й има на тази врачка.

Мистър Блек тръгна нататък с полузатворени очи, дъхът му миришеше остро и силно.

— Все нещо им има — ту на кегелбана, ту на панорамата, ту на електрическия стол. — Той блъсна сандъка. — Хей, я ти там! Съживи се! — Врачката се мъдреше невъзмутима. — Повече пари хвърлям, за да я оправям, отколкото ми носи. — Мистър Блек бръкна зад сандъка и окачи пред лицето й надписа „Повредена“. — Ама не е само тя, дето е повредена. Аз, вие, градът, държавата, целият свят — всичко е повредено! По дяволите! — закани се с юмрук на жената. — Боклукчийската яма за тебе, чуваш ли ме, боклукчийската яма! — Тръгна си обратно и като се плъсна върху щайгата, взе да опипва пак монетите в кожената кесия на пояса си, сякаш го болеше стомах.

— Но не е възможно — не е възможно да е повредена — потресен възкликна Дъглас.

— Стара е вече — обясни Том. — Дядо казва, че била тук още откакто той самият бил момче, че и от по-рано. Все трябва да дойде ден, в който да се повреди и...

— Хайде, моля ти се — зашепна й Дъглас. — О, моля ти се, много те моля, покажи на Том как пишеш!

Пусна крадливо още една монета в отвора.

— Моля ти се...

Момчетата залепиха носове о стъклото, а дъхът им замъгли повърхността.

И тогава из дълбините на сандъка се понесе шепот, задвижи се колело.

Врачката бавно вдигна глава и погледна момчетата, в очите й се четеше нещо, което ги смрази, а ръката й започна да пише с някаква луда бързина напред-назад по картите таро, да спира, да забързва отново, да се връща. Главата й клюмна, едната ръка остана неподвижна, някакъв трепет разтърси машината, а дясната ръка пишеше, спираше подхващаше отново и накрая се вцепени с такъв гърч, че стъклата на сандъка зазвънтяха. Лицето на врачката остана приведено в напрегнато механично страдание, свито като топка.

Машината хлъцна, превъртя се зъбчато колелце и една мъничка карта таро се хлъзна надолу и кацна в очакващата я Дъгласова шепа.

— Жива е! Пак проработи!

— Какво предсказва картата, Дъг?

— Същото, каквото ми предсказа и в събота! Слушай...

И Дъглас прочете:

Хей, трала-ла!

*Глупци са хората,
че тичат към смъртта!*

*Смей се и танцувай, от смърт не
се страхувай.*

*Пий до пресита, танцувай до насита
и си припявай:*

Хей, трала-ла!

*И вятър да те счита, и буря да
налита, пей си:*

Хей, трала-ла!

— Само това ли казва? — разочарова се Том.

— Накрая има „Предсказание: Чака те дълъг и бурен живот“.

— Е, това вече е нещо. А сега хайде да ми предскаже и на мене.

Том пусна монетата. Врачката потрепера. В ръката му падна карта.

— Който последен избяга, той е задникът на врачката — спокойно изрече Том.

Хукнаха с такава скорост, че собственикът ахна и стисна четиридесет и пет медни пенита в единия юмрук и тридесет и шест в другия.

Отвън, под тревожния блясък на уличните лампи, Дъглас и Том направиха едно ужасяващо откритие.

Картата таро беше празна, на нея не пишеше нищо!

— Не може да бъде!

— Не се вълнувай Дъг. Чисто и просто празна карта, язък за пенито.

— Не е само празна карта, не е само язък за пенито, ами е въпрос на живот и смърт.

Под трептящата, насичана от едnodневки светлина на уличната лампа Дъглас гледаше с пребеляло лице към картата и я въртеше насам и натам с надежда да открие някакви скрити думи.

— Свършило ѝ се е мастилото.

— Мастилото ѝ *никога* не се свършва!

Погледна към мистър Блек, който седеше, допиваше си бутилката и ругаеше, без да подозира колко е щастлив, че живее в павилиона. Моля те, боже, зашепна Дъглас, не позволявай да се разочаровам и от павилиона. Достатъчно е, че в истинския свят приятели изчезват, хора се убиват и ги погребват, нека поне този чудесен павилион да си остане такъв, какъвто си е открай време, моля те, много ти се моля...

Дъглас изведнъж осъзна защо тъй силно бе привлечан от павилиона през цялата изминала седмица и особено тази вечер. Защото този павилион представляваше цял един приказен свят, положен там завинаги, свят познат и сигурен, установен, свят без изненади, с неговите лъскави сребърни процепи за монети, с ужасната горила зад стъклото, неспирно пробождана от восъчния герой в опита му да освободи още по-восъчната героиня, и с монотонния плискащ се звук на прожектора, който срещу едно само пени, с глава на индианец задвижваше в мрака под голата електрическа крушка кръглата панорама със злополучните приключения на кийстоунските фантета, сблъскващи се безспирно или готови да се блъснат о влакове, камиони, трамваи, безспирно политащи от вълноломи в океани, но без да се удавят, защото отново се втурваха да се блъснат о влакове, камиони, трамваи и да се хвърлят от същите опасни, мили и познати вълноломи. Светове в световите, това бяха тези спектакли по за едно пени, които ти задвижваш, за да видиш как се повтарят познатите церемонии и

заклинания. Доще ли ти се, ето че авиаторите братя Райт се вдигат с вятъра в първия самолет над село Китихоук, Теди Рузвелт разтяга смайващата си усмивка, Сан Франциско се застроява и изгаря, изгаря и се застроява пак, докато има потни пенита да хранят самозадоволяващите се машини.

Дъглас огледа този нощен град, където всеки миг или след миг би могло да се случи какво ли не. Ах, колко малобройни бяха денем, а пък и нощем в този град отворите, в които да пуснеш своето пени, колко малко на брой бяха картите, слагани в твоята длан, за да ги прочетеш, а и като ги прочетеш, колко ли от тях криеха някакъв смисъл? Там, в света на хората, колко пари и време и молитви се пропиляваха така — без нищичко насреща.

А тука, в павилиона на чудесата, можеш да пипнеш мълния — електрическата машина — *пипни я, ако можеш*, хвърля по тебе светкавици, щипе те, съска и разтопява разтрепераните ти пръсти, докато ти се мъчиш да отделиш една от друга хромираните ѝ дръжки. Удряш с юмрук по една торба и веднага разбираш колко стотици фунта мускулатура има в ръката ти, за да цапардосаш света, когато потрябва. Пипваш ръката на работа и в индианска хватка изливаш своя гняв, а от гнева ти светват половината електрически крушки на таблото, по горния му ръб излизат фойерверки и възвестяват чутовната ти сила.

С две думи, в павилиона, когато извършиш това и това, резултатът е такъв и такъв. И ти излизаш оттам пречистен като от непознат до този час за тебе храм.

А сега? Сега какво?

Врачката още мърдаше, но беше занемяла и вероятно скоро щеше да умре в своя стъклен ковчег. Погледна към мистър Блек, който хъркаше, отрекъл всички светове, дори и своя собствен. Рано или късно нежните машини ще ръждясат от немара, кийстоунските фантета ще замрат завинаги наполовина в езерото, недоуловени и недосмазани от локомотива; братя Райт никога няма да вдигнат отново във въздуха моторното си хвърчило...

— Слушай ме, Том — заяви Дъглас, — налага се да седнем в библиотеката и там да си изясним тази работа.

Запътиха се надолу по улицата, а бялата ненаписана карта минаваше от ръцете на единия в ръцете на другия.

Поседяха вътре в библиотеката, край зелените сенници на лампите, седяха и отвънка на каменния лъв, провесили нозе от гърба му, дълбоко замислени.

— Тоя тип Блек само й крещи и се заканва да я убие.

— Че убива ли се нещо, което никога не е било живо, Дъг?

— Заканва й се на врачката, все едно, че е жива или е била жива, или знам ли го! Крещи й тъй, че тя накрая може и да се е отчаяла. А може и да не се е отчаяла, ами да си е намислила как тайно да ни предупреди, че животът й е в опасност. Със симпатично мастило. Или с лимонов сок, знам ли? Тук има някакво известие, което тя не е искала мистър Блек да види, ако надникне в картата, докато сме в павилиона му. Сетих се! Имам кибрит.

— Е, а защо да ни пише, можеш ли да ми кажеш, а, Дъг?

— Дръж картата. Ха така! — Дъглас драсна клечката и я раздвижи под картата.

— Олеле! Думите не са написани на пръстите ми, Дъглас, махай кибрита!

— Гледай! — викна Дъглас. Появила се бе тъпичка паяжинена драскулка, която взе да се оформя в спирала от невиджани криволиचेщи калиграфски букви, черни върху бялото... една дума, две, три думи...

— Картата, картата гори!

Том изрева и я пусна.

— Изгаси я с крак!

Но докато успеят да се изправят и да я стъпчат с крак върху каменния гръбнак на древния лъв, карта се превърна в черна люспа.

— Ах, Дъг, сега никога няма да узнаем какво е пишло там!

Дъглас бе вдигнал черните ситни топли останки в дланта си.

— Напротив, аз видях. Запомних думите.

Пепелта се размърда и зашепна в дланта му.

— Помниш ли в онази комедия с Чарли Чейз миналата пролет, когато оня французин започна да се дави и непрекъснато крещеше нещо на френски, което Чарли Чейз не можеше да разбере. Secours, secours! И после някой преведе на Чарли думите. Той скочи във водата и спаси човека. Е, със собствените си очи аз го видях написано на тази карта. Secours.

— А защo го е написала на френски?

— За да не го разбере мистър Блек, глупчо!

— А не, това си беше обикновен воден знак, който излезе, като опърлихме картата... — Том видя израза на Дъглас и занемя. — Окей, само не почвай. Може да е пишело наистина „съка“ или нещо такова, възможно е. Но имаше и друга думи...

— Пишеше: мадам Таро. Сега вече ми е ясно. Слушай, Том, мадам Таро е истинска, живяла е преди много години, предсказвала е бъдещето. Веднъж ѝ видях снимката в енциклопедията. От цяла Европа се трупали хора, за да им гледа. Е, кажи сега, не ти ли е ясно? Напъни си мозъка и мисли Том, мисли!

Том седеше гърбом на гърба на лъва и гледаше нагоре по улицата, където блещукаха светлините на павилиона.

— И това там е *истинската* мадам Таро, така ли?

— Да, вътре в оня стъклен сандък, под червените и сини копринени дипли, под оня стопен стар восък, там е истинската мадам Таро! Вероятно преди много години някой ѝ е завидял или я е мразел и затова я е залял с восък, запечатил я е завинаги и тя се прехвърляла от злодей на злодей, докато след векове довтасала тук, в Грийн Таун, Илинойс — да работи за дребни пенита с глава на индианец вместо за коронованите глави на Европа!

— Кои злодеи? Да не би мистър Блек?...

— Мистър Блек е черен, носи черна риза, панталоните му, и те са черни, връзката му е черна. Злодеите във филмите се обличат в черно, така ли е?

— А защo не е дала знак още миналата година или по-миналата?

— Знам ли, тя може би всяка вечер от сто години насам пише по картите с лимонов сок, но хората четат обикновените ѝ съобщения и досега никой освен нас не се е сетил да прекара кибрит под картата и да прояви *истинското* известие. Добре, че аз знаех какво значи това secours!

— Ясно де, написала е „помощ“! А после?

— После — ще я спасяваме.

— Да я измъкнем изпод носа на мистър Блек, тъй ли? И нас да ни затворят вместо врачката в стъклени сандъци, да ни залечат с восък за идващите десет хиляди години, тъй ли?

— Не бой се, Том. Ето я библиотеката. Ще се въоръжим с разни заклинания и магически еликсири и ще се браним от мистър Блек.

— Мистър Блек го оправя един-единствен еликсир, Дъглас — каза Том. — Вечер, като събере повечко пари, той... я чакай, чакай да видя! — Том измъкна някакви монети от джоба си. — Това може да оправя работата, Дъг, ти върви да четеш ония книги, а пък аз ще се върна и ще си пусна петнайсет пъти кийстоунските фантета; не ми омръзва да ги гледам. Докато пристигнеш в павилиона, изпитаният еликсир може да е проработил за нас.

— Да се надяваме, Том, че знаеш с какво опасно нещо се захващаш.

— Кажи ми, Дъг, ти искаш ли да спасиш царкинята, или не?

Дъглас се завъртя и скочи.

Том изчака люлеещите се врати на библиотеката да спрат и да се затворят. Сетне скочи от гърба на лъва и се скри в нощта. На стъпалата на библиотеката пепелта от картата таро трепна и изхвърча.

Павилионът беше тъмен; машините на китайския билиард се тулеха неясни и загадъчни като странни драскулки в прахоляка на великанска пещера. Картинките в кръглата панорама бяха нагласели така, че Теди Рузвелт едва започваше да се усмихва, а братя Райт тъкмо завъртваха дървената перка. Врачката се мъдреше в сандъка, с помътнели восъчни очи. Но изведнъж едното ѝ око проблесна. Лъч От електрическо фенерче проникна през прашните витрини на павилиона. Нечие тежко тяло се заклати към заключения вход, в ключалката застърга ключ. Вратата се разтвори с трясък и остана да зее. Разнесе се тежко дишане.

— Аз съм, моето момиче — залитна мистър Блек.

По улицата се зададе Дъглас, забил нос в някаква книга, а от един съседен вход изскочи Том.

— Ш-т, тихо! — предупреди го Том. — Готова работа! Петнайсет пъти кийстоунските фантета; а мистър Блек, като ме чу да пускам толкова пари, ококори се, отвори машината, измъкна пенитата, изхвърли ме, затвори павилиона и прекоси отсреща към киното за магическия си еликсир.

Дъглас се присламчи нататък, надникна в тъмния павилион и видя двете горили — едната неподвижна, взела в прегръдките си восъчната героиня, а другата, застанала като замаяна в средата на салона, да се поклаща от крак на крак.

— Ах, Том — възхити се Дъглас, — ама наистина си гениален. Направо прелива от магически еликсир, видя ли го?

— Гениален съм, прав си. А ти какво откри?

Дъглас почука книгата и заговори шепнешком:

— Както ти казах, мадам Таро предсказвала всичко за смъртта, за съдбата и всякакви такива в богатските гостни, ала направила една голяма грешка. Предсказала поражението и смъртта на Наполеон, казала му го *направо* в лицето! И тогава...

Дъглас погледна отново през прашната витрина към онази далечна фигура, отпуснала се безмълвно в стъкления сандък, и замълча.

— Secours — измърмори той. — Оня тип Наполеон взел и се обадил в работилницата за восъчни фигури на мадам Тюсо и им заповядал да пуснат врачката Таро във врящия восък; и ето сега... сега...

— Гледай, гледай, Дъг, виж го там мистър Блек! Какво е хванал — палка ли, или е нещо друго?

Така беше. Вътре огромният мистър Блек залиташе и ругаеше ожесточено. И гневно размахваше голям туристически нож пред лицето на врачката.

— Разправя се с нея, защото тя единствена от всичко друго в проклетия му павилион прилича на човек — каза Том. — Но нищо няма да ѝ направи... Ей сега ще се строполяса на пода и ще захърка.

— А, не, драги, не е така — притесни се Дъглас. — Разбрал е, че ни е предупредила и че идем да я освободим. Не му се ще да разкрием престъпната му тайна и нищо чудно тази вечер да я унищожи веднъж завинаги.

— А откъде ще знае, след като и ние самите го разбрахме чак като си отидохме оттук?

— Насилил я е да си каже; пуснал е монети в машината; единственото, в което тя не може да излъже, са картите, всичките му там черепи и кокалаци на картите таро. Просто не ѝ е възможно да говори неистини — сигурно му е дала карта с образите на две валета,

като две малки деца, разбираш ли? А това сме ние, с палки в ръка, как идваме по улицата.

— За последен път! — надуваше се мистър Блек откъм мрака на павилиона. — Пускам пенито. И за сетен път те питам, дяволите да те вземат! Отговори ми — ще ми донесе ли пари този проклет павилион за игри, или да обявявам фалит? Ах, проклетата му жена; мъдри се тука, риба такава, а пък аз загивам от глад! Давай картата. Тъй! Я да я видя? — Доближи картата до светлината.

— О, божичко! — възкликна шепнешком Дъглас. — Бъди готов.

— Не! — изрева мистър Блек. — Лъжкиня! Лъжкиня! На ти! — Той стовари юмрук по сандъка. Стъклото експлодира във водопад от искрящи звезди и се разсипа в мрака. Врачката остана оголена, изложена на открития въздух, сдържана и спокойна, в очакване на следващия юмрук.

— Не! — втурна се Дъглас през вратата. — Стойте, мистър Блек!

— Стой, Дъг! — викна подире му Том.

При крясъка на Том мистър Блек се извърна. Вдигна ножа над главата си, сякаш да го забие. Дъглас се вцепени. Изведнъж, като изцъкли очи и мигна един-единствен път, мистър Блек се извъртя в пълен кръг и се повали с гръб към пода, ала докато се стовари долу, изминаха сякаш хиляди години, електрическото фенерче изхвъркна от дясната му ръка, а ножът се изхлузи като сребърна риба от лявата.

Том пристъпи и се наведе в мрака над дългото проснато тяло.

— Да не е умрял, Дъг?

— Не е, призля му от предсказанието на мадам Таро. Гледай го, като попарен е. Картите му трябва да са били ужасни.

Човекът на пода дишаше шумно в съня си.

Дъглас събра разпръснатите карти таро и разтреперан, ги мушна в джоба си.

— Хайде, Том, да се пръждосваме оттук, преди да е станало късно.

— Наистина ли смяташ да я отвлечем? Ти си луд!

— Аха, значи искаш да станем съучастници и подстрекатели на едно още по-страшно престъпление! На едно убийство!

— Стига, моля ти се, може ли да се убие една стара, парцалива кукла?!

Дъг обаче не го чуваше. Той се пресегна към отворения сандък и тогава, сякаш го беше чакала прекалено отдавна, възсърната врачка Таро изпусна една шумоляща въздишка, наведе се към него и бавно-бавно се отпусна в обятията му.

Градският часовник възвести девет и четиридесет и пет. Луната се бе вдигнала високо и озаряваше небето с топла, но смразяваща светлина. Плочникът лъщеше като тежко сребро, по което минаваше черна сянка. Минаваше Дъглас, прегърнал предмета от кадифе и магически восък, и често спираше да се притули сам-самин в кръглите сенки на трептящите дървеса. Ослушваше се, вперил поглед назад. Отнякъде притича мишка. Иззад ъгъла се подаде Том и се закова до него.

— Дъг, нарочно се забавих. Останах да видя дали мистър Блек, така де... но той се размърда... и взе да ругае... Ах, Дъг, ако те пипне с тая негова кукла! Какво ще кажат нашите? Че сме крадци!

— Тихо!

Ослушаха се в лунната река на улицата зад тях.

— Да знаеш, Том, позволявам ти да ми помогнеш да я спасим, но само ако спреш да я наричаш „кукла“, ако не викаш толкова и ако не се влачиш подире ми като утрепан.

— Дадено, ще помогна! — Том я прихвана от другата страна. — Ха, че тя била лека!

— Била е още млада, когато Наполеон... — Дъглас замълча. — Старите хора са по-тежки — по това познавам.

— Но защо? Само ми обясни защо е цялото това тичане за нея, Дъг. Защо?

Защо ли? Дъглас премигна и се спря. Събитията се бяха развили с такава бързина, той тъй се бе увлякъл и кръвта му дотолкова се беше разбушувала, че отдавна вече беше забравил защо. Едва сега, като вървяха по тротоара, а сенките падаха като черни пеперуди по клепачите им и откъм ръцете им се носеше спарена миризма на прашен восък, едва сега той намери време да се размисли за причината и да заговори за това бавно, с глас замечтан, като лунната светлина.

— Преди няколко седмици, Том, открих, че съм жив. Боже, колко се зарадвах. А после, преди няколко дни в киното, осъзнах, че един ден

ще трябва да умра. Дотогава не се бях сещал за това. И внезапно си го представих така: Младежкото дружество се закрива завинаги — край на летните лагери и веселби; училището се закрива навеки — а училището не е нещо чак толкова ужасно, колкото разправяме; прасковите край града изсъхват, дерето го запълват и никъде вече няма място за нашите игри, а пък аз лягам от тежка болест, пада черен мрак... И се уплаших. Не знам, объркан съм; затова ето какво искам да направя: да помогна на мадам Таро. Ще я скрия за няколко седмици или месеци, докато се оправя с магическите книги в библиотеката и разбера как се развалят магии, за да я освободя от този восък и пак да си тръгне по белия свят подир всичките изживени мъки. А тя от благодарност ще ми хвърли едни рисувани карти с нейните си дяволи, чаши, мечове и кости и ще ми каже — кои помийни ями да заобикалям, за да не падна вътре, и кой четвъртък следобед да си оставам в леглото за по-сигурно. И ще живея вечно или ужасно дълго.

— Как е възможно да вярваш на тия измишльотини!

— Ей така — почти си вярвам. Внимавай сега, ето го дерето. Ще пресечем покрай боклукчийската яма и...

Том спря. Спрял го беше Дъглас. Момчетата не се извърнаха, но ясно чуваха стъпките, които бухаха тежко подире им, всяка стъпка подобна на изстрел, подаден откъм дъното на сухото езеро наблизо. Някой крещеше и ругаеше.

— Том, оставил си се да те проследи!

Както тичаха напред, нечия гигантска ръка се пресегна, разбути ги настрани и сред тях изникна мистър Блек, който пердашеше наляво и надясно, и момчетата, проснати разревани на тревата, видяха как се развихря лудият гняв на този човек, как надалече пръскат слюнките през зейналата му уста и острите зъби. Държеше врачката за врата в едната ръка и гледаше към момчетата с огнен поглед.

— Това тука е мое! Ще правя с него, каквото си ща! Кой ви позволи да ми я крадете? Тя е крива за всичките ми беди — за беднотията ми, за работата, за всичко. Ей това заслужава!

— Не! — изрева Дъглас.

Като мощен железен катапулт огромните ръце запратаха врачката към небето, крехкото тяло се разпери, завъртя се на фона на звездите и се понесе надолу, сподиряно от гневни клетви и фучене,

стовари се в боклукчийската яма и там се затъркаля, повличайки подире си цели преспи от боклуци, пепел и прахоляк.

— Не! — проплака Дъглас, седнал на края и вгледан надолу. —
Не!

Едрият мъж се възправи на хребета на хълма, задъхан от гняв.

— Ти да благодариш, че тебе не те джаснах там, разбра ли?

И си тръгна, залитайки, падна веднъж, стана, взе да си говори сам, да се кикоти, сетне започна да къльне и накрая си отиде.

Дъглас седеше на ръба на дерето и плачеше! Мина много време, докато си избърше сълзите. Погледна към Том.

— Том, знаеш ли, че е късно? Татко вече е тръгнал да ни търси. Отдавна трябваше да сме си у дома. Тичай по улица „Уошингтън“, вземи татко и го доведи тука.

— Да не си решил да слизаш в дерето?

— Тя сега вече е градска собственост — щом е на бунището, никому не е притрябвала, дори и на мистър Блек. Кажи на татко за какво го водиш тука и че не трябва да го видят, като се връща в къщи с нея и мене. Аз ще я пренеса по задния път и никой няма да разбере.

— Ама за какво ти е пък на тебе — всичките й машинарии са изпочупени.

— А можем ли да я оставим на дъждовете, можем ли, кажи, Том?

— Ясно.

Том тръгна бавно.

Дъглас се спусна по склона, през купищата сгурия, стари хартии и празни консервени кутии. По средата спря и се послуша. Вгледа се в многоцветния здрач надолу по стръмнината.

— Мадам Таро? — тихичко пошушна той. — Там ли сте, мадам Таро?

В огряното от луната дъно на дерето му се привидя, че бялата й восъчна ръка се помръдва. Вятърът носеше лист бяла хартия. Дъглас обаче се запъти нататък...

Градският часовник възвести полунощ. Светлините в почти всички околни къщи бяха изгасени. В гаража-работилница двете момчета и мъжът стояха и гледаха към врачката, която седеше нагласена и спокойна в стар плетен стол край покрита с мушама

масичка за карти, а върху масичката, разперени във фантастични ветрила от клоуни, папи, кардинали, черепи и кости, слънца и комети, лежаха картите таро, пазени от нейната восъчна длан.

Говореше баща им:

— ... го зная какво е. Навремето, когато бях момче и циркът си тръгнаше от града, хуквах да обирам всички стари афиши. Сетне се хванах да развъждам зайци и се запалих по фокусничество. На тавана измислях фокуси, но накрая все не ми излизаха. — Кимна към врачката. — О, спомням си как преди трийсет години тя ми предсказа бъдещето. Е, хайде, момчета, почистете я хубаво и после лягайте. А в събота ще ѝ сковем специален сандък. — Баща им тръгна към вратата на гаража, но се спря, когато Дъглас развълнувано се обади:

— Татко. Благодаря. Благодаря, че дойде с мен дотука. Благодаря.

— О, чудо голямо! — махна с ръка баща им и изчезна.

Двете момчета, останали насаме с вещицата, се спогледаха.

— Ама как знаменито само я пренесохме — направо по средата на главната улица, четиримата, ти, аз, татко и врачката! Страхотен е татко, няма друг като него!

— Утре отивам и направо купувам останалите машинарии — от мистър Блек — каза Дъглас. — Вместо да ги изхвърля на боклука, ще си прибере десет долара.

— Ами да, разбира се — Том погледна старицата в плетения стол. — Също като жива е. Какво ли може да има в нея?

— Малки, тънички пилешки костици. Единственото, останало от мадам Таро, след като оня Наполеон...

— А машинарии няма ли? Слушай, хайде да я разпорим и да видим!

— И на това ще му дойде времето, Том.

— Кога?

— Ами след година, след две — като стана четиринадесет-петнадесетгодишен, тогава може да го направим. Сега ме интересува единствено това, че си е при мене. А утре се хващам със заклинанията, за да я освободя завинаги от тази магия. Някоя нощ ще се чуе, че една непозната млада италианка в лятна рокля е минала през центъра, купила си е билет за Изтока, народът я е изпратил на гарата, дочакали са да тръгне влакът и сетне всички ще се надпреварват да разправят каква хубавица била. Чуеш ли нещо такова, Том — а ти знаеш как ся

разнасят новините, особено като не са разбрали нито откъде е, нито накъде е тръгнала, — та чуеш ли това, ще разбереш, че съм успял да разтуря магията и да я освободя. И тогава, както ти казах, след година-две, в същата вечер, когато влакът ще я отнася оттук, ще настъпи часът да срежем восъка. След като нея вече няма да я има, тогава ти разрешавам да откриеш вътре единствено колелца, зъбци и пружини. Разбра ли?

Дъглас взе ръката на врачката и започна да я движи над картите — по танца на живота, над разлюлените във веселие мъртвешки кости, по фаталните дати и съдбоносните дни, по орисиите и щуротиите, тя почукваше, докосваше, мърмореше и движеше пръстите с похабените нокти. Лицето ѝ бе наклонено от някакво тайнствено равновесие и извърнато към момчетата, а очите ѝ блестяха ярко и втренчено в светлината на голата електрическа крушка.

— Искаш ли да ти предскаже бъдещето, Том? — тихо запита Дъглас...

— Искам.

Из надипления ръкав на врачката се хлъзна карта.

— Видя ли, Том? Скрила си я е и сега ни я подхвърля! — Дъглас вдигна картата към светлината. — Празна е. През нощта ще я поставя в кибритена кутия с химикали. Утре отваряме кутийката и прочитаме съобщението!

— Какво ли ще пише?

Дъглас стисна очи, да различи думите по-ясно.

— Ще пише така: „Сърдечна благодарност от вашата покорна слугиня и длъжница, приятелката ви мадам Флористан Мариана Таро, хиромантка, душелечителка ѝ прорицателка на съдби и злощастия.“

Том се закиска и блъсна брат си по рамото.

— Давай нататък, Дъг, и още какво, какво още?

— Чакай да видя... А, да: „Хей, трала-ла... смей се и танцувай... от смърт не се страхувай, танцувай до насита, и си припявай хей, трала-ла!“ И по-нататък: „Том и Дъглас Споулдинг, всичко, каквото си пожелаете през своя живот, ще го получите...“ И ще пише, че ще живеем вечно, ти и аз, Том, ще живеем вечно...

— И всичките тези неща — само върху една карта ли?

— Всичките, всяка думичка, Том.

Свели глави под светлината на електрическата крушка, двете момчета и врачката се взираха в красивата, но празна бяла карта и блесналите им очи разчитаха всички умело прикрити думи, които скоро щяха да изплуват из бледото забвение.

— Хей — обади се Том шепнешком.

И Дъглас отекна с развълнуван глас:

— Хей...

* * *

В жаркия следобед гласът долиташе монотонно и далечно изпод наточените зелени дървета.

— ... девет, десет, единайсет, дванайсет...

Дъглас едва се влачеше през поляната.

— Ей, Том, какво броиш?

— ... тринайсет, четиринайсет, млъкни, шестнайсет, седемнайсет, осемнайсет, деветнайсет!...

— Цикади ли?

— Ох, дявол да те вземе! — Том ококори очи. — Дявол, дявол, дявол!

— Не викай толкова, ще те чуят как кълнеш.

— Дявол, дявол, дяволът е същество, не е клетва! — кресна Том. — Сега трябва да почвам пак отначало. — Броях колко пъти се обажда цикадата в петнайсет секунди. — Измъкна евтиния си часовник. — Преброяваш, сетне прибавяш трийсет и девет и знаеш каква е температурата в момента. — Той замижа с едното око, с другото погледна часовника, наклони глава на една страна и зашепна отново: — Едно, две, три!...

Дъглас бавно извърна глава и се послуша. Някъде в пламналото, нажежено до бяло небе дрънчеше дебела медна жица. Пронизителните металически вибрации като заряди от небесно електричество сякаш капеха от замаяните дървета и поразяваха всичко живо.

— Седем — броеше Том. — Осем.

Бавно Дъглас изкачи стъпалата към верандата. Взря се, невидящ в мрака на преддверието, сетне бавно се върна на верандата и изнемощяло викна на Том:

— Ей, Том, чуваш ли ме?

— Чувам те — трийсет, трийсет и едно! Махай се! Две, три, трийсет и четири!

— Спри да броиш, защото вътре оня термометър показва осемдесет и седем и още се покачва без помощта на твоите кациди.

— Цикади! Трийсет и девет, четиридесет! А не кациди! Четиридесет и две!

— Осемдесет и седем градуса е, помислих, че те интересува.

— Четиридесет и пет, това е вълтре, а не вълнка! Петдесет и три плюс трийсет и девет прави деветдесет и два градуса!

— Кой го каза?

— Аз го казвам! Не е осемдесет и седем по Фаренхайт! А деветдесет и два по Споулдинг!

— Казваш го ти и кой друг?

Том скочи и застана поруменял, загледан в слънцето:

— Аз и цикадите, ето кой! Аз и цикадите! Повече сме от тебе! Деветдесет и два, деветдесет и два, деветдесет и два градуса по Споулдинг, ясно ли е?

И двамата се загледаха към безмилостното безоблачно небе, като фотообектив, който се е повредил и се вира втренчено, без бленда, в един бездиханен и покосен град, обяан в предсмъртна гореща пот.

Дъглас замижа и видя как отвълтре, по розовите му прозрачни клепащи скачат две идиотски слънца.

— Едно... две... три...

Дъглас усети как устните му се мърдат.

— ... четири... пет... шест.

Този път цикадите засвириха още по-бързо.

* * *

От пладне до залез, от среднощ до изгрев един мъж, един кон и един фургон бяха неизменно пред очите или край домовете на двадесет и шестте хиляди, триста четиридесет и петима жители на Грийн Таун, Илинойс.

По средата на деня, без никакво видимо обяснение, децата спираха игрите и обявяваха:

— Иде мистър Джоунъс!

— Идва Нед!

— Иде фургонът!

Възрастните поглеждаха на север, и на юг, на изток и на запад, ала не виждаха нито мъжа, наречен Джоунъс, нито коня на име Нед, нито пък покрития фургон Конистоуга, от ония, с които на времето първите заселници са се друсали из прерията, за да я завладяват.

Но имаш ли слух като на куче и наостриш ли уши, тогава ще чуеш на цели мили отгук как някой пее като равин в пустиня и като мюезин от минаре. Гласът на мистър Джоунъс всякога го изпреварваше и оставяше на хората по половин, дори и по час, да се подготвят за него. Затова когато се появеше, бордюрите на тротоарите бяха обкичени с дечурлиги, като на някакъв парад.

И тъй, ето го фургона, а на високата му капра, под избелелия червеникав сенник, хванал юздите като водни струи в нежните си ръце, се поклаща мистър Джоунъс с песен на уста.

Вехтори! Вехтори!
Ах, какви ти вехтори?!
Вехтори! Вехтори!
Не, не са туй вехтори!
Залъгалки, закачалки!
Стари дрехи и сандалки!
Шарени, дреболии!
Най-различни джунджурии!
И все пак са вехтори!
Вехтори?
Не. Какви ти вехтори!

Всеки, който бе чувал съчинените от самия него песнички, знаеше, че мистър Джоунъс не е обикновен вехтошар. По външен вид приличаше на вехтошар с парцаливите си зеленикави кадифени панталони и филцовата шапка, обкичена със стари значки от предизборни кампании за президенти. Но в друго беше съвсем необикновен: той обикаляше града не само денем; често ги виждаха — него и неговия кон — да се носят по лунните улици, да се завъртят по веднъж, че и по два пъти край островите от къщи, където живееха всички ония, които той познаваше открай време. А във фургона мъкнеше неща, които бе събирал отгук-оттам и беше носил ден, седмица, понякога година, докато някой ги пожелаеше или пък потрябваха някому. Достатъчно бе да му кажеш: „Искам този часовник“, или: „Ще взема този матрак“. Джоунъс подаваше предмета,

отказваше парите и си отиваше, вгълбен над думите за някоя нова песничка.

Неведнъж той бе единственият буден в целия Грийн Таун, Илинойс, в три през нощта. Тъй че хора със силно главоболие, съзирайки го да пристъпя бавно по улицата край озарения от луната кон, изтичваха да го запитат дали случайно няма аспирин, и той им даваше. Помагал бе при раждането на много бебета в четири сутринта и тогава чак забелязваха колко невероятно чисти са ръцете и ноктите му — ръце на богаташ, който води друг, свой живот някъде — но къде, никой не можеше да отгадае. Понякога откарваше закъснелите за работа в центъра на града, друг път, когато някой страдеше от безсъние, мистър Джоунъс пристъпяше към верандата, подаваше му пура и сядаше с него да бърбят и да пушат до развиделяване.

Който и да беше, какъвто и да беше и колкото различен от другите да беше, той не беше луд. Често бе обяснявал как дълги години въртял търговия в Чикаго, но тъй се изморил, че намислил да потърси по-различен начин да доживее живота си. Ненавиждал църквите, макар да уважавал тяхното верую, и поради това, че имал склонност да проповядва и да предава знания, купил коня и фургона и решил да прекара остатъка от своя живот, като помага на едната половина на града да се сдобие с онова, което другата половина е изхвърлила от употреба. Гледаше на себе си като на някакъв процес, нещо като осмоза, която улеснява кръговрата на различните култури в очертанията на града. Не можеше да търпи прахосничеството, защото му беше добре известно, че ненужното за един е безценно за другото.

Затова възрастните, но най-вече децата се катереха да тършуват из огромните купчини от съкровища в задната част на фургона.

— Искам да запомните едно — обясняваше им мистър Джоунъс. — Вземайте всичко, каквото поискате, при условие, че *наистина* го желаете. Ето как ще разберете. Попитайте се: „Искам ли това нещо от цялото си сърце? Бих ли могъл да преживея този ден без него?“ И ако усетите, че без него до залез слънце ще сте се повалили мъртви, грабватے скъпоценното нещо и си го отнасяте с вас. За мен е радост да ви дам всичко, каквото желаете.

И децата се ровеха из огромните купчини от стари ръкописи и брокати, рула от тапети и мраморни пепелници, жилетки и кънки, тежки тапицирани столове, малки масички и кристални канделабри.

Известно време долиташе само шепот, трополене и дрънчене. Мистър Джоунъс стоеше и сладко пуфкаше с лулата, ала децата знаеха, че ги наблюдава. Понякога ръцете им посягаха ту към кутия с шах, ту към броеница, ту към стар стол, но докосвайки го, те вдигаха очи и срещаха очите на мистър Джоунъс с изписания в тях въпрос. Отдръпваха ръце и продължаваха да ровят. Докато накрая всяко дете слагаше ръка върху един-единствен предмет и я заковаваше там. Те пак вдигаха очи и този път лицата им сияеха така, че мистър Джоунъс прихваше от смях. Той засенчваше очи с ръка, да се предпази сякаш от ослепителния блясък на лицата им. Закриваше за миг очи. Стореше ли това, дечурлигата викваха в благодарен хор, грабваха кънките, глинените плочки, безценните съкровища, прехвърляха се през ритлите на фургона и хукваха.

Миг след това децата се връщаха обратно, стиснали в ръка по нещо свое — кукла или игра, на която са се наиграли, играчки, изгубили своята прелест, тъй както от дъвката се изсмуква ароматът, и сега им е дошло времето да се прехвърлят в друга някоя част на града, където, видени за пръв път, те щяха да се съживят и да съживят другите. Тези разменни предмети биваха прехвърляни стеснително над ритлите на фургона сред невидимите съкровища и тогава фургонът поемаше нататък, слънцето искреше от големите оси на слънчогледовите му колела, а мистър Джоунъс запяваше отново:

*Вектории? Вектории!
Ах, какви ти вектории?!
Не, не са туй вектории!*

докато се скриеше от погледа, и единствено кучетата, които плъхтяха в сенките на дърветата, продължаваха да чуват песента на равина в пустинята и да махат с опашки...

... вектории...

Още по-тихичко:

... вехтори...

Далечен шепот:

... вехтори...

Тишина.

И кучетата се унасяха в сън.

* * *

През цялата нощ по тротоарите бродеха прашни привидения — жежкият вятър ги подбираше, превърташе ги във въздуха, а сетне ги отпускаше леко и те се настилаха по тревите и цветята. Дърветата, заклатени от стъпките на среднощни минувачи, сипеха надолу преспи от прахоляк. От полунощ нататък сякаш вулкан отвъд града бе започнал да пръска наоколо нажежена жаравана и да облъхва с нея неспокойните нощни пазачи и раздразнителните псета. До към три сутринта всеки дом се беше превърнал в напечен таван, който, samozапалил се, е започнал да тлее.

На развиделяване нещата смениха агрегатните си състояния. Въздухът се разливаше безшумно като вода от горещ извор. Езерото се бе превърнало в огромен облак от пара, полегнал неподвижен и дълбок над долини от пясък и риби, които се печеха под прозрачните му повесма. Катранът по уличните настилки беше като петмез, червените тухли като пиринч и злато, върховете на покривите бяха украсени с бронз. Жиците с високо напрежение представляваха хванати светкавици, те пуцаха искри и висяха като заплаха над безсънните къщи.

Цикадите пееха все по-пронизително и по-високо.

Слънцето не изгря, то просто преля.

В спалнята, с лице подутото от потните капки, Дъглас се разтопяваше в своето легло.

— Олеле! — възкликна Том, влизайки в стаята. — Хайде, Дъг. Днеска цял ден ще киснем в реката.

Дъглас издишваше. Дъглас си поемаше дъх. Потта се оттичаше на струйки по врата му.

— Ей, Дъг, буден ли си?

Откъм леглото му кимнаха едвам.

— Не ти е добре, нали? Ужас — днеска къщата направо ще пламне. — Том сложи ръка на челото на Дъглас. Сякаш я бе допрял до нажежено колело на печка. Стреснат, дръпна ръка. Извърна се и слезе долу.

— Мамо — каза Том, — Дъглас е много болен.

Майка му, както изваждаше яйцата от ледника спря, по лицето ѝ се изписа тревога, остави ги обратно и тръгна нагоре подир Том.

Дъглас не се бе помръднал.

Цикадите сега пицяха.

По пладне, забързан тъй, сякаш слънцето го е погнало, за да го сплеска на земята, докторът спря пред вратата задъхан, с вече изморени очи и подаде чантата си на Том.

В един часа докторът излезе от вратата, като клатеше тревожно глава. Том и майка му стояха зад мрежестата врата, а докторът им говореше тихо и все повтаряше: не можел да каже, нищо не можел да каже. Той наложи панамената си шапка, погледна как слънцето изприщва и прегаря листата на дърветата, поколеба се, сякаш се готвеше да скочи в катрана на пъкъла, и хукна към колата си. Ауспухът на автомобила изхвърли голям димен облак, който остана в горещия въздух цели пет минути, след като докторът беше изчезнал.

Том взе брадвичката за лед от кухнята, натроши един фунт лед и го отнесе горе. Майка им седеше на леглото, а тишината в стаята се нарушаваше единствено от Дъглас, който вдъхваше пара и издишваше жарава. Наслагаха леда в кърпи по лицето и около тялото му. Спуснаха пердетата и стаята заприлича на пещера. Останаха до два часа и все носеха лед. После отново пипнаха челото на Дъглас, и то беше като лампа, горяла цяла нощ. След докосването човек поглеждаше пръстите си, да види не са ли обгорени до костта.

Майка им понечи да каже нещо, но цикадите пицяха така пронизително, че от тавана се ръсеше прахоляк.

Сред жар и слепота Дъглас лежеше и слушаше как уморено се хлъзга буталото на сърцето и движи замътената кръв в ръцете и нозете му.

Устните му бяха набъбнали и не искаха да се помръднат. Мисълта му беше мудна и прищракуваше едва — туп, както песъчинките в пясъчен часовник се отронват бавно, една по една. Туп. Туп.

По лъскавия стоманен завой на релсите се люшна трамвай, изтласка пръхвава вълна от съскащи искри, а еквивият му звънец чукна десет хиляди пъти, докато накрая се сля с песента на цикадите. Мистър Тридън му махна дружелюбно. Трамваят влетя покрай един завой като същинска канонада и се стопи. Мистър Тридън!

Туп. Отрони се песъчинка. Туп.

— Пуф-паф, пуф-паф! Ту-ту-у-у!

На върха на покрива едно момче изсвири, дръпвайки невидима влакова свирка, а сетне се вкамени в статуя. „Джон! Джон Хъф, ти ли си бил! Мразя те, Джон! Джон, ние сме другари! Не те мразя, не!“

Джон полетя надолу по брястовия коридор като някой, който пада в сенчест кладенец, и се стопи в далечината.

Туп. Джон Хъф. Туп. Песъчинките се отронваха. Туп. Джон...

Дъглас извъртя глава, разби я о бялата, бяла, ужасно бяла възглавница.

Госпожите в Зелената машина се хлъзнаха край него под звуците на черен тюленов лай, ръцете им му махнаха като криле на бял гълъб. Потънаха в дълбоките води на ливадата, а ръкавиците им все още му махаха, докато тревата се сключваше върху им...

Мис Фърн! Мис Робърта!

Туп... Туп...

Изведнъж от някакъв прозорец отсреща се показва полковник Фрийли с лице като циферблат, по улицата се понесе прахоляк, вдигнат от безбройни бизони. Полковник Фрийли подскочи и изтрака, устата му зейна, отвътре изхвъркна някаква пружина и се заклати във въздуха вместо език. Той се отпусна като марионетка върху перваза, но едната му ръка продължи да се маха.

По улицата премина мистър Ауфман в нещо, което беше ярко и беше едновременно като трамвай и като електрически автомобил; то изпущаше огромни облаци от дим и заслепяваше очите като слънце. „Вие ли го изобретихте, мистър Ауфман? — викна му Дъглас. — Успяхте ли накрая да построите Машина за щастие?“

Но изведнъж видя, че машината е без дъно. Мистър Ауфман тичаше по улицата и мъкнеше цялата тази невероятно тежка рамка на раменете си.

„Ето го Щастието, Дъг, това е Щастието!“ И той се скри по дирите на трамвая, на Джон Хъф и на дамите, с ръце като криле на

гълъб.

Отгоре, откъм покрива, долита чукане. Чук-чук — прас! Тишина. Чук-чук — прас! Пирон и чук. Чук и пирон. Птичи хор. И една старица, която пее с пресекив, но развълнуван глас:

*Да, ще се срещнем край реката...
реката... реката...*

*Да, ще се срещнем край реката...
която ми божия трон...*

„Бабо! Прабабо!“

Чук, лекичко — прас. Чук, лекичко — прас.

... реката... реката...

Това май че са птичките, които литват, а сетне леко тропват с крачка по покрива, литват и сетне стъпват по него. Тупа-тупа. Чук-чук. Пиу. Пиу. Леко. Леко.

... реката...

Дъглас вдъхна и сетне изпусна въздуха изведнъж, със стенание.

Не чу когато майка му се втурна в стаята.

Една муха, като жив огън от цигара, се удари о̀ безчувствената му ръка, зажува, сетне отлетя.

Четири следобед. Мухи капят мъртви по плочниците. Кучетата са мокри парцали в колибките си. Сенките са се скупчили като овце под клоните. Магазините в центъра са затворени и заключени. Брегът на езерото е пуст. Езерото гъмжи от народ, до шия в топлата, но благодатна вода.

Четири и четвърт. По тухлените улици на града преминава вехтошарският фургон, на капрата му пее мистър Джоунъс.

Том, избягал от дома, за да не гледа безнадеждното измъчено лице на Дъглас, се бе запътил бавно надолу към клуба, когато фургонът спря до него.

Здравейте, мистър Джоунъс.

Здравей, Том.

Том и мистър Джоунъс бяха сами на улицата, във фургона имаше купища от чудесни вехтории, но никой не поглеждаше нататък. Мистър Джоунъс не каза нищо, запали лула и запуши, като поклащаше глава, сякаш знаеше, преди още да е чул, че нещо не е в ред.

— Какво има, Том? — запита накрая той.

— Брат ми — каза Том — Дъглас не е добре.

Мистър Джоунъс, погледна към дома им.

— Много е болен — каза Том. — Издъхва!

— О, не, това не може да бъде — възкликна мистър Джоунъс и огледа околния, много истински свят, където в този кротък ден не се виждаше нищо, което поне мъничко да напомняше за смъртта.

— Издъхва — повторя Том. — А докторът не може да познае какво му е. Разправя, че било от жегата. От нищо друго, само от жегата. Това възможно ли е, мистър Джоунъс? Може ли жегата да убие човека, дори и в тъмна стая?

— Виж ти — възкликна мистър Джоунъс и замълча.

Защото Том се беше разплакал.

— А пък аз мисля, че го мразя... това си мислех... нали вечно се караме... И сега... сега... Ох, мистър Джоунъс, дали...

— Дали какво, моето момче?

— Дали във вашия фургон там няма нещичко, което да помогне? Нещо, което да взема, да му го занеса и да го излекувам?

Том пак се разхълца.

Мистър Джоунъс измъкна голямата си червена носна кърпа и му я подаде. Том избърса носа и лицето си с кърпата.

— Отвратително лято — рече Том. — Какво ли не му се случи на горкия Дъглас.

— Я ми разкажи — подкани го вехтошарят.

— Добре — Том си пое дълбоко дъх, защото продължаваше да хълца. — Първо, загуби си най-първия приятел, чудо момче. На това

отгоре някой му открадна бейзболната ръкавица, за нея беше дал цял долар и деветдесет и пет. Сетне стана оная идиотска сделка с Чарли Удман — той му даде старинните си камъчета и сбирката си от раковини, а взе глинена статуетка на Тарзан, от ония, дето се печелят срещу купончета от макарони. Изпусна статуетката на тротоара на другия ден, след като я взе!

— Брей, че беля! — възкликна вехтошарят и наистина си представи парчетиите, разпръснати върху цимента.

— Сетне за рождения си ден вместо книгата с фокуси, за която си мечтаеше, получи някаква си риза и едни панталони. Само това му стигаше, да му утрепе цялото лято.

— Понякога родителите забравят какво е било — въздъхна мистър Джоунъс.

— Така е — потвърди Том и продължи тихичко: — После взе, че забрави през нощта на влагата истинските старинни окови от Лондонската кула и те ръждясаха. А най-лошото стана, когато аз израснах с цял един инч и сега съм почти колкото него.

— Това ли е всичко? — кротко запита вехтошарят.

— А, мога да се сетя за още двацет неща, все такива ужасни, че и по-страшни. В някои лета всичко върви наопаки. Сбирката му от комикси я изядоха някакви буболечки, а новите му гуменки пък плесенясаха, и все такива работи, откакто е свършило училището, че досега.

— Спомням си и аз години като тази — потвърди вехтошарят.

Той вдигна поглед, към небето и видя там всичките онези лета.

— Сега вече знаете, мистър Джоунъс. Това е. Затова сега умира...

Той млъкна и погледна встрани.

— Ще трябва да помисля — каза мистър Джоунъс.

— Можете ли да му помогнете, мистър Джоунъс? *Можете ли?*

Мистър Джоунъс се взря навътре в големия си стар фургон и поклати отрицателно глава. Сега, огряно от слънцето, лицето му изглеждаше изморено и той бе започнал да се поти. Огледа купищата вази, олющените абажури, мраморните нимфи и сатири от зеленясала мед. Въздъхна. Извърна се, хвана юздите и леко ги разклати.

— Виж какво, Том — рече той, — ще се видим по-късно. Трябва да си помисля. Ще се поогледам и ще се върна след вечеря. А дори и

тогава, знам ли? Дотогава... — Присегна се и измъкна пръчка с японски пеещи кристали. — Закачи тава горе на прозореца му. Звънтят чудесно и разхладително, като се разклатят от вятъра!

Том стана, стиснал в ръка пеещите кристали, а фургонът отмина нататък. Вдигна кристалите нагоре, но нямаше вятър и те не се помръднаха. Не можеха да издадат ни един звук.

Седем часът. Градът представляваше огромно огнище, над което трептяха горещите вълни, прииждащи откъм запад. Сенки с цвят на изгорели въглени играеха пред всеки дом, под всяко дърво. Под тях крачеше един червенокос човек. Том, виждайки го осветен от умиращото, но свирепо слънце, съзря една главня, която гордо се носеше напред, съзря една огнена лисица — съзря дявола да се разхожда в своите владения.

В седем и половина мисис Споулдинг излезе от задната врата да изхвърли динените кори в кофата за боклук и забеляза там мистър Джоунъс.

— Как е момчето? — запита мистър Джоунъс.

Мисис Споулдинг остана като закована, отговорът трептеше на безмълвните ѝ устни.

— Бих ли могъл да го видя? — запита мистър Джоунъс.

Тя все още стоеше безмълвна.

— Аз съм приятел на момчето — обясни мистър Джоунъс. — Виждам го всеки божи ден, откакто е проходило. Нося му нещо във фургона.

— Той не е... — Тя искаше да каже „в съзнание“, но каза — буден. — Той не е буден, мистър Джоунъс. Докторът не позволява да го безпокоим. О, как да разберем какво му е?!

— Макар да не е „буден“ — настоя мистър Джоунъс, — бих искал да му поприказвам. Понякога нещата, които чуваме в съня си, са по-важни, човек слуша по-внимателно, разбира по-добре.

— Съжалявам, мистър Джоунъс, но не смея да ви пусна. — Мисис Споулдинг се хвана за дръжката на мрежестата врата и се опря на нея. — Благодаря. Благодаря ви все пак, че дойдохте.

— Няма нищо, госпожо — отвърна мистър Джоунъс.

Но не помръдна. Остана там, загледан към прозореца. Мисис Споулдинг си влезе и затвори мрежестата врата.

Горе в леглото си Дъглас дишаше.

Звукът напомняше на остър нож, бавно вкарван и изкарван от ножницата.

В осем часа докторът дойде и пак си отиде, като поклащаше глава, хвърлил сакото, развързал си връзката, с вид на човек, отслабнал трийсет фунта само за един ден. В девет часа Том, майка му и баща му изнесоха навънка едно походно легло и пренесоха Дъглас долу, за да спи в двора под ябълката, където, ако излезеше вятър, щеше да го облъхне по-скоро, отколкото в ужасните стаи на горния етаж. Сетне се щураха насам-натам до единайсет и навиха будилника да ги вдигне в три, за да напълнят пак торбите с лед.

Най-сетне домът притъмня и стихна; те заспаха.

В дванайсет и трийсет и пет клепките на Дъглас трепнаха.

Показала се бе луната.

И някъде далече някой беше запял.

Беше тънък и тъжен глас, той ту се извисяваше; ту стихваше. Беше глас ясен и пееше мелодично. Думите не се различаваха.

Луната се вдигна над брега на езерото, погледна към Грийн Таун, Илинойс, огледа го отвсякъде и го разкри цял-целеничък, откри всяка къща, всяко дърво, всяко куче, съхранило праисторически спомени, което джафкаше в своите простички сънища.

И колкото се вдигаше луната, толкова по-близо, по-високо и по-ясно зазвучаваше пеещият глас.

В своята трескавост Дъглас се обърна на другата страна и дълбоко въздъхна.

Беше може би час преди луната да разпилее целия, свой светлик върху земята, а може да беше и по-малко от час. Но сега гласът звучеше по-отблизо, съпровождаше го и друг един звук — сякаш туптеше сърце, а всъщност бе тропот от конски копита по тухлените улици, заглушаван от гъстия листак на дърветата.

Разнасяше се и трети звук, като че нечия врата бавничко ту се отваря, ту се затваря, скрипти и проскърцва. Звуци на движещ се фургон.

Отдолу, по улицата, озарен от луната, се появи конят, който теглеше фургона, а горе, на капрата, отпуснал блажено мършавото си тяло, седеше мистър Джоунъс. Беше с шапка, сякаш още го напичаше лятното слънце, и от време на време помръдваше ръце и раздвижваше поводите, като че плакнеше вода над гърба на коня. Фургонът бавничко се спускаше по улицата, мистър Джоунъс пееше своята песен, а в съня си Дъглас сякаш за миг спря да диша и се заслуша.

„Въздух, въздух... купете си въздух... Въздух като капка, въздух като лед... Не купиш ли днеска... ще ме търсиш вред... Дъх априлски пръска... есенни прохлади... аромати южни... шум от водопади... Въздух, въздух... хладен лъх в шише, чист, кристален, с дъх на индрише... Свежест във бутилка, с мента — за разкош... толкова наслада, за колко?... За грош!...“

Когато отзвучаха думите, фургонът бе вече до бордюра. Някой се бе промъкнал в двора, прокрадваше се напред в собствената си сянка и носеше две бръмбарно-зелени бутилки, които просветваха като очи на котка. Мистър Джоунъс се спря пред походния креват и с тих глас повика момчето по име — веднъж, два, три пъти. Мистър Джоунъс се пополюля колебливо, погледна към бутилките в ръцете си, взе решение и пристъпи, за да седне на тревата и да погледа това момче, смазано под огромната тежест на лятото.

— Дъг — започна той, — лежи си спокойно и се мъчи нито да проговаряш, нито да ме поглеждаш. Не е нужно дори да се преструваш, че ме слушаш. Но аз зная, че тука, вътре, ти чуваш думите ми и разбираш, че това съм аз, старият Джоунъс, твоят приятел. Твоят приятел — повтори той и кимна.

Сетне се присегна, откъсна една ябълка от дървото, превъртя я в ръката си, отхапа, сдъвка парчето и продължи.

— Някои хора униват твърде млади — каза той. — Причина като че ли няма, просто, изглежда, такива се раждат. Уязвяват се по-лесно, уморяват се по-бързо, разплакват се от малко, мъчно забравят и, както вече казах, опечаляват се на по-ранна възраст, отколкото всички останали на този свят. Зная го, защото аз съм един от тях.

Отхапа още едно парче от ябълката и започна да дъвче.

— А сега я да видим къде се намираме? — запита той.

— Гореща нощ, ни полъх от ветреца, месец август — сам си отговори мистър Джоунъс. — Убийствена жегата. Безкрайно лято и

безброй беди, нали? Прекалено много беди. Наближава един часът, а ни следа от вятър или дъжд. След миг аз ще стана и ще си тръгна. Но като си отида — моля те, не забравяй това — ще оставя тези две бутилки на твоето легло. След като си отида, искам да почакаш малко, сетне бавно да отвориш очи, да седнеш, да се присегнеш и да изпиеш това, което е в тях. Но не, не с уста. Изпий ги с носа си. Наклони бутилките, отпуши ги и остави онова, което е вътре, да нахлуе направо в главата ти. Естествено, първо ще трябва да прочетеш етикета. Я чакай, аз сам ще ти го прочета.

Той вдигна едната от бутилките към светлината. *„Зелен здрач от най-пресен приспивателен студен въздух“*, прочете той. *„Извлечен от атмосферата на белия Арктик през пролетта на 1900, размесен с вятър от високата равнина на Хъдзън през месец април 1910, съдържащ пращинки, огрени от залега по ливадите край Гринъл, Айова, в оня летен ден, когато се вдига хладният полъх откъм езерото, рекичката и бистрия извор.“*

— Сега да видим какво пише пък със ситните букви — вторачи се мистър Джоунъс. — Слушай: *„Съдържа също и молекули от аромата на ментол, лимон, папайя и пъпеш, както и камфора и билките изтравниче, а също и хладина от река Дес Планц. Гарантирано освежителен и разхлаждащ. Да се приема в летни нощи, когато температурата е над деветдесет градуса Фаренхайт.“*

Взе другата бутилка.

— И тази е такава, само че в нея съм сложил по малко вятър от островите Ерън, малко бриз от Дъблинския залив, примесен със сол и повесмо мъгла от бреговете на Исландия.

Той остави двете бутилки на леглото.

— И едно последно напътствие. — Вехтошарят застана до леглото, наведе се над момчето и тихо изрече: — Когато ги пиеш, не забравяй следното: Напълнени са от верен приятел. Въздушна компания на С. Дж. Джоунъс, Грийн Таун, Илинойс — август, 1928. Година на чудесна реколта, момчето ми... чудесна реколта.

Миг подир това долетя звукът от поводи, плеснати по задницата на кон в светлината на луната, разнесе се трополене на фургон надолу по улицата и после — тишина.

След миг клепките на Дъглас потрепнаха, а сетне много бавно той отвори очи.

— Мамо! — прошепна Том. — Татко! Дъг, Дъг се оправя! Ще оздравее. Сега отидох да го нагледам, и... елате бързо!

Том изхвърча от дома. Родителите тичаха подире му.

Когато спряха край него, Дъглас спеше. Том им махна с ръка, ухилен до уши. Наведоха се над леглото.

Вдишване, пауза, издишване, пауза — тримата стояха надвесени и слушаха.

Устните на Дъглас бяха леко разтворени и от устата, както и от нежните отвори на носа се носеше леко ухание на ведра ноц, на хладна вода, на студен бял сняг и влажен мъх, на синя лунна светлина върху сребристи камъчета по дъното на една кротка река, лъх на бистра, прясна вода в малък мраморен кладенец.

Сякаш за миг бяха подложили глава под струите на уханен ябълков фонтан, който лееше прохлада и плакнеше лицата им.

Дълго време не намериха сили да помръднат.

* * *

Новото утро бе утро без гъсеници.

Светът, изпълнен до пръсване с мъничките вързопчета от черно-кафява козинка, запътени към зеления листак и трепетните остриета на тревите, изведнъж се изпразни. Звукът, а то едва ли беше звук — потупването от милиардите стъпки на гъсениците, които шаваха в своя собствен свят, секна. Том, който уж се хвалеше, че можел да долавя този звук, колкото и да бил потаен, сега оглеждаше с почуда града, където не помръдваше ни едно лакомство за птичките. А и цикадите, и те бяха замлъкнали.

Сетне в тишината се понесе звучна шумоляща въздишка и се разбра защо ги няма гъсениците и защо се бяха умълчали цикадите. Летен дъжд.

Дъждът започна леко като ласка. Дъждът се усили и заплющя. Плочниците и покривите заехтяха като огромни рояли.

Горе, в стаята си, приютен отново под покрив, Дъглас, който лежеше като снежна пряспа на своето легло, извърна глава, отвори очи, за да погледа свежото разхладено небе и бавно, много бавно протегна пръсти към жълтия евтин бележник и жълтия химически молив, марка „Тикондерога“.

* * *

Невероятна суматоха около едно посрещане. Възторжени възгласи. Стаи, претъпкани с пансионери и съседни, поканени на следобеден чай. Пристигнала бе една леля, наричаше се Роза, гласът ѝ се носеше като петльово кукуригане над всички останали и човек си я представяше самата нея лъчезарна и едра като парникова роза, достойна за името си, запълваща с присъствието си всяка стая, в която се появеше. Но в този миг нито гласът, нито бъркотията привличаха Дъглас. Дошъл бе от своя дом и се бе спрял пред вратата на бабината си кухня в мига, в който баба му се беше измъкнала от кудкудякането в гостната, шумнула се беше в своето царство и започваше да приготвя

вечерята. Видя го там, отвори му мрежестата врата, целуна го по челото, вдигна русите му коси от очите, огледа лицето му, да види дали болестта си е отишла и като се увери, че е изчезнала безследно, зае се отново да готви и взе да си тананика.

Бабо, неведнъж му се бе искало да я запита, кажи ми, оттук ли води началото си този свят? Защото къде другаде би могъл да се зароди освен в място като това? Без съмнение кухнята бе центърът на сътворението, всичко се въртеше около кухнята; тя беше фронтонът, на който се крепеше храмът.

Той стисна очи, за да даде воля на обонянието, и вдъхна дълбоко. Пристъпи сред пъклените изпарения и внезапните бакпулверови снежни вихрушки в тоя чудотворен климат, където неговата баба — с отблясъците на далечна Индия в очите и с две стегнати, топли ярки в корсажа, баба му с хилядата ръце, месеше, разбиваше, мелеше, мачкаше, белеше, увиваше, посоляваше, разбъркваше, точеше...

Опипом той стигна до вратата на килера. Откъм гостната се плисна вълна от смях, чу се подрънкване на чаени чаши. Но той продължи да пристъпва в хладния зеленикав подводен мрак, пропит с ухание на диви джанки, а над главата му се носеше мирис на розови банани, които зрееха безшумно и го гладеха по главата. Мушици-винарки жужаха гневно край шишето с оцет и край ушите му.

Дъглас отвори очи. Видя хлябове, готови да бъдат нарязани на филии топли летни облаци, пухкави гевречета, наредени като обръчи от някоя детска игра, която се яде. Устата му се напълни със слюнки.

Тук, в синьо-сенчестата страна на къщата, където кленовият листак ромонеше с шепот на изворна струя в топлия вятър по прозорците, Дъглас се зачете в надписите по бурканчетата с подправки.

Как да му се отблагодаря на мистър Джоунъс за онова, което стори за мен, запита се Дъглас? Как да се отблагодаря, да му се отплатя? Не, няма как, това не е възможно. За подобно добро не можеш да се отплатиш. Е, и тогава какво ми остава? Какво? Ще се опитам аз от своя страна да сторя същото за някой друг, каза си той, да предам неговата добрина на някой друг. За да се поддържа веригата в движение. Огледай се и стори добро другиму. Това е единственият начин...

— Лютив пипер кейен, джоджен, кимион...

Имена на древни и легендарни градове, през които благоуханните урагани профучаваха и отминаваха нататък.

Разклати бурканчето с карамфилови зърна, донесени от оня черен континент, където дечурлига с цвета на лъскав бронз ги разпиляват върху млечния мрамор — и си играят с тях вместо с камъчета.

Погледът му се спря върху надписа на едно бурканче и той усети как пак се връща в оня необикновен ден през това лято, когато се бе вгледал в заобикалящия го свят и изведнъж бе осъзнал, че се намира в неговия център.

На буркана беше написано *за подслада*.

Обзе го радост, че е предпочел да оживее.

За подслада! Какво прелестно название за този букет от ароматни подправки, сладко размесени в бурканчето с бяло капаче. Какъв чудесен човек ще да е бил оня, съчинил това название. С весел смях на уста, с припрени ръце той е набрал в букет природните наслади, наблъскал ги е в този буркан, а сетне е надраскал с едри букви гръмогласното *за подслада!* Защото дори самият звук на думата те отърколва в росни уханни ливади, по които весело препускат кестеняви кобили, а от муцуните им висят мустаци от трева, кара те да усещаш, че мушкаш глава във ведрото с прясна вода, тъй надълбоко, сякаш морето връхлита в ушите ти. *За подслада!*

Отмести ръка към друго бурканче — *за разяждане*.

— Какво приготвя баба за вечеря? — разнесе се гласът на леля Роза откъм истинския свят, в следобедната гостна.

— Това едва ли някой би могъл да каже — обади се дядо му, завърнал се от работа по-рано от друг път, за да се занимае с това огромно цвете, — никой не знае, докато не седнем край масата. Вечно ни държи в неведение, вечно сме в напрежение.

— Е да, но аз пък обичам да знам предварително какво ще вечерям — викна леля Роза и се разсмя. Висулките на полилея в гостната звъннаха възмутени.

Дъглас се мушна още по-навътре в мрака на килера.

— За разяждане... добре е измислено. Босилек също. И бетел. Лютиво чушле. Къри. Разкошно. Обаче това „За разяждане“, това „разяждане“ най ми харесва.

Облъхвана от топлите воали на парата, баба му влизаше и излизаше, после отново кръстосваше със захлупени съдове от кухнята до трапезата, а сбраните около масата чакаха мълчаливо. Никой не смееше да откряне капача и да надникне в покритите гозби. Найсетне баба му седна, дядо му прочете молитвата и незабавно подир това сребърните капаци отхвърчаха във въздуха като ято скакалци.

Когато устата на всички бяха препълнени с чудесии, баба му се облегна на стола и запита:

— Е, кажете сега, вкусно ли е?

И роднините, включително леля Роза и пансионерите, чиито зъби в този момент бяха направо сладостно циментирани, се изправиха пред неразрешима дилема. Да проговорят и да развалят магията, или да продължат да дъвчат и да оставят тази божествена амброзия да се стопява, да се преобразява в неописуема наслада, изпълваща устата им. Изглеждаха тъй, сякаш ей сега ще се разплачат или ще се разсмеят пред жестоката дилема. Изглеждаха доброволно обречени да не мръднат вече отгук, безразлични към пожари и земетресения, към изстрели на улицата, клане на младенци на двора — тъй бяха замаяни от благоуханията и обещанията за безсмъртие. В миг като този злодеите ставаха невинни каещи се под влиянието на нежните подправки, на сладката целина, на пищните коренища. Очите жадно преминаваха над снежното поле, осеяно с фрикасета, мишмаши, задушена бамя, яхния от зелена царевица, фасул и свинско, риба, печена с лук, различни рагути. Единственият звук наоколо бе някакво праисторическо клопочене откъм кухнята и потракването на вилиците по чиниите, потракване, което отмерваше секунди вместо часове.

Тогав леля Роза призова своята неукротима енергия и здраве, и мощ, пое си дълбоко дъх и като вдигна вилицата във въздуха, впи поглед в загадъчното, набучено на нея късче и викна с пълен глас:

— О, храната е наистина вкусна. Но все пак какво е това нещо, което ядем?

Лимонадата спря да бълбука в заледените чаши, вилиците престанаха да святкат във въздуха и се отпуснаха на масата.

Дъглас отправи към леля си Роза поглед, какъвто простреляната сърна хвърля на ловеца, преди да се е строполила мъртва. Болезнена изненада се изписа по всички околни лица. Храната говори сама за

себе си, не е ли така? Тя отъждествява своята собствена философия, тя сама пита и сама отговаря на своите въпроси. Не беше ли достатъчно, че и кръвта, и тялото оставаха докрай задоволени от този миг на ритуалност и екзотични благовония?

— Изглежда — провикна се отново леля Роза, — никой не е чул моя въпрос.

Накрая баба му откряна устни дотолкова, че да процеди през тях своя отговор.

— Нарекла съм го „специалитет за четвъртък“. Редовно го поднасям.

Това беше чиста лъжа.

През всичките тия години не се бе случвало едно ястие да се повтори два пъти. От морето ли идваха продуктите на това блюдо? Дали месото на следващото беше от птица, летяла в синьото небе? Плаваща или летяща беше съставката на ястието, кръв или хлорофил бяха поддържали живота ѝ, сама ли се бе движила, или беше стояла обездвижена от корени под лъчите на слънцето? Това не го знаеше никой. И никой не питаше. Никой не искаше да знае.

Най-много, което правеха, бе да се спрат пред вратата на кухнята и да погледат експлозиите, предизвикани от бакпулвера, да се порадват на трясъците, трополенето и блъскането като от пощуряла работилница, сред която баба му се вираше наоколо неவிждаща и даваше воля на ръцете си сами да се разпореждат сред купищата тенджери и тигани.

Осъзнаваше ли тя своята дарба? Едва ли. Когато я питаха как готви, баба му се вглеждаше в ръцете си, които някакъв славен инстинкт напътстваше в изкуството им и те ту се обвиваха в брашно, ту тършуваха из вътрешностите на изгърбушените пуйки, да напипат тяхната птича душа. Очите ѝ примигваха зад очилата, четиридесет години опушвани от дима на пещта, напръскани с пипери и подправки и тъй помътени, че понякога недовиждайки, поръсваше с нишесте крехките стейкове, невероятно крехките сочни стейкове! Друг път пък изпуцаше кайсии в хамурите с кайма, извършваше кръстосано опрашване на меса, билки, плодове и зеленчуци — без всякакво предубеждение, без никаква почит към рецепти или традиции, водена единствено от мисълта в решителния час, в мига на поднасянето, устата да се напълват със слюнка, кръвта да се развихря в ответ. С две

думи, нейните ръце — също като ръцете на прабабата преди нея, бяха бабината загадка, наслада и смисъл на живота. Оглеждаше ги с удивление, ала им позволяваше да си живеят тъй, както на тях самите им се иска.

И ето че сега за пръв път от незапомнени години, изведнъж се явява едно диване, един многознайко, едва ли не един лабораторен изследовател и се осмелява да се развика там, където мълчанието се смяташе за чисто злато.

— Ясно, ясно, но какво точно слагаш в този твой „специалитет за четвъртък“?

— Ами по-добре ти ми кажи на каква ти прилича — уклончиво отвърна баба.

Деля Роза помириша мръвката на вилицата.

— Говеждо ли е, или е агнешко? Джинджифил май че има — или не, по-скоро ще е кимион. Сос от шунка, да. Боровинки — нали? И трохи от бисквити. Лук? И бадеми!

— *Точно* това е — потвърди баба. — Кой иска още?

Настъпи суматоха, разхлопаха се чинии, протегна се гора от ръце, всички заговориха в един глас с надеждата да удавят богохулните думи, а от всички най-много викаше Дъглас и най-буйно махаше с ръце. Ала по лицата им се четеше страхът, че светът им ще рухне, че щастието им е заплашено от грозна опасност. Защото всички те бяха привилегирани членове на едно домакинство, които захвърляха и работа, и игра в мига, в който първите звуци на звънеца в коридора ги сбираха край масата. От незапомнени години насам появяването им в трапезарията се съпровождаше от неистово припряно стържене на столове по пода, докато ръцете им разгъваха салфетките в бели вълни и се присягаха към приборите, като че бяха терзани от глад в единични килии и бяха копнели за призива, за да хукнат надолу по стълбите, разтиквайки околните с лакти, и да се струпат край масата. Сега приказваха гръмогласно, разказваха безвкусни смешки и поглеждаха скришом към леля Роза, сякаш в пицната ѝ пазва се криеше бомба, която тиктакаше неумолимо и възвестяваше тяхната гибел.

А леля Роза, най-сетне осъзнала, че мълчанието е злато си насипа три пъти последователно от неизвестната храна и бързо се качи в своята стая, да си разхлаби корсета.

* * *

— Ах, бабо — викна леля Роза, когато пак се появи долу. — Я погледни на какво ти прилича кухнята! Такъв хаос не съм виждала. Бутилки, чинии, кутии — всичко едно върху друго, нито един етикет не си е на мястото, да се чуди човек как се оправяш. Няма да си простя, ако не ти помогна да поразтребим, докато съм ви на гости. Позволи ми — запретвам ръкави!

— А, не, благодаря ти много — възпротиви се бабата.

Дъглас дочу разговора през стената на библиотеката и сърцето му се разтуптя.

— Ама тук е като в същинска турска баня! — ядоса се леля Роза. — Отварям прозорците и вдигам пердетата, че да се вижда какво правим.

— Светлината ми вреди на очите — каза бабата.

— Ето я метлата. Ще измия съдовете и ще ги подреда. Решила съм да ти помогна, затова не говори!

— По-добре върви да си почиваш — отклони я бабата.

— Но защо, бабче, помисли си само как ще ти се улесни готвенето. Ти си чудесна готвачка, така е, а щом си тъй сръчна сред такава бъркотия — невиждана бъркотия, — представяш ли си какво ще е, когато всяко нещо се сложи на истинското му място?

— Не съм се и сецала... — започна бабата.

— Ами сети се, тогава. Известно е, че съвременните кухненски методи улесняват готвенето с десет до петнайсет процента. Твоите мъже тука и без това се тъпчат като същински прасета на трапезата. А през другата седмица по това време направо ще измират като мухи от преяждане. Храната ще е толкова красива и вкусва, че ножовете и вилиците им ще пощурят.

— Сериозно ли ми говориш? — бабата започна да проявява интерес.

— Ах, бабичко, не се предавай! — прошепна Дъглас през стената на библиотеката.

Ала за негов ужас той чу как двете се хващат да метат и да бършат, да изхвърлят полупразни торбички, да лепят нови етикети по

бурканите, да редят чинии, канчета и тигани в чекмеджета, стояли празни от години насам. Дори ножовете, които дотогава лежаха като улов от сребристи риби по масите, дори и тях подредиха в кутии.

Зад Дъглас стоеше дядо му и той също се закова и остана заслушан близо пет минути. Сетне смутено почеса брадичка и каза:

— Сега като се позамислих, виждам, че в тази кухня наистина цареше страшна бъркотия. Трябваше да се разтреби — това е ясно. И ако онова, което леля Роза твърди, излезе вярно, Дъг, моето момче, утре вечерята ни ще бъде едно необикновено преживяване.

— Сигурно, дядо — кимна Дъглас. — Едно необикновено преживяване.

— Това пък какво е? — запита бабата.

Леля Роза измъкна някакъв опакован подарък иззад гърба си.

Бабата го отвори.

— Готварска книга! — възкликна тя изумено. Пусна я на масата. — Не ми е нужна! Щипка от това, шепичка от онова, чашка от другото — цял живот все тъй съм готвила...

— Ще ти помогна да напазаруваме — обеща леля Роза. — И понеже заговорихме, сега ти виждам очилата, бабо. Значи от толкова години насам ти се вираш през тези мътни очила с изподраскани стъкла, с изкривени рамки?! Чудя се как си намираш пътя и как не си паднала в чувала с брашното. — Хайде — веднага отиваме за нови очила.

И наистина тръгнаха, бабата, обхваната от изумление, стиснала се за лакътя на Роза — тръгнаха и се скриха в летния следобед.

Върнаха се с продукти, а бабата беше с нови очила и с нова прическа. Приличаше на човек, гонен безмилостно из целия град. Едва си поемаше дъх, когато леля Роза ѝ помогна да влезе в къщи.

— Ето ни пак тука, бабо. И всяко нещо си е там, където му е мястото. А освен това вече можеш и да *виждаш*!

— Тръгвай, Дъг — подкани го дядо му. — Върви да се поразходим малко, че да огладнеем. Това ще бъде историческа вечер. Ако не е най-вкусната, вечеря, приготвяна до днес, ще си изям жилетката!

Часът за вечеря.

Усмивките се смъкнаха от лицата. След като дъвка една мръвка цели три минути, Дъглас се престори, че си трие устата, и я изплю в салфетката. Видя как Том и баща му сториха същото. Другите мачкаха храната с вилиците, чертаеха пътища и фигурки, правеха цели рисунки в гъстия сос, вдигаха замъци от картофи и тайничко бутаха късчета месо в устата на кучето.

Дядо им стана от масата пръв.

— Просто преядох — извини се той.

Всички пансионери бледнееха и мълчаха.

Бабата човъркаше нервно из своята чиния.

— *Великолепна* вечеря, нали? — обръщаше към всички поотделно леля Роза. — И сготвена цял половин час по-рано от друг път!

Но останалите си представяха, че подир неделята идва понеделник, след понеделника — вторник, и тъй нататък, проточваше се цяла една безкрайна седмица от безрадостни закуски, тъжни обеди и погребални вечери. Скоро трапезарията се опразни. Пансионерите се спотайваха омърлушени по стаите.

Бабата се затътра към кухнята бавно, като ударена от гръм.

— Струва ми се, че това вече надминава всякакви граници! — заяви дядото. Отиде до подножието на стълбището и викна нагоре в прашния залез: — Хей, я слизайте всички тука!

Пансионерите си шушукаха поверително, сбрани и заключени в здрачната библиотека. Дядото поднасяше пред всеки една жокейска шапка. „За спасение на погибаещи“ — обясняваше той. Сетне сложи тежко ръка на рамото на Дъглас и му каза:

— Слушай, момчето ми, възлагаме ти една много отговорна задача. Гледай сега... — И той зашепна в ухото му, облъхвайки го с топлия си дружелюбен дъх.

В следобедна на другия ден Дъглас издебна леля Роза сама в градината, където бе отишла да бере цветя.

— Лельо Роза — рече той с умислено лице, — хайде, искаш ли да те заведа на разходка, още сега? Ще ти покажа дерето с пеперудите — минава се оттука надолу. Искаш ли?

Двамата обиколиха целия град. Дъглас поддържаше разговора припряно, нервно, не смееше да я погледне и непрестанно се слушваше да чуе колко отброява часовникът на съда.

Като се връщаха към дома, под топлите лети и брястове леля Роза изведнъж хлъцна и се улови за гърлото. Защото пред къщата им, на най-долното стъпало на предната веранда, се мъдреше багажът ѝ, стегнат, и подреден. Отгоре, върху един от куфарите, потрепваше от летния бриз и се розовееше билет за влак.

Пансионерите, десет на брой, седяха вдървено на верандата. Дядото, като някой кондуктор на влак, като кмет, като верен приятел, тържествено слезе по стъпалата.

— Роза — обърна се той към нея, хвана ръката ѝ и я разтърси нагоре-надолу, — имам да ти кажа, нещо.

— Какво е то? — запита леля Роза.

— Лельо Роза — викна дядото — На добър път!

Чуха влакът да се изнизва в късния следобеден час. Верандата беше празна, багажа го нямаше, стаята на леля Роза беше свободна. В библиотеката дядото се присегна зад томчето със стихове от Едгар Алън По и усмихнат извади оттам шишенце от лекарство.

Бабата се прибра у дома след самотното пазаруване из града.

— Къде е леля Роза?

— Сбогувахме се с нея на гарата — обясни дядото. — Плакахме всички. Не ѝ се тръгваше, но ти изпрати много здраве и каза, че пак щяла да дойде — подир дванайсет години. — Дядото измъкна тежкия си златен часовник. — А сега предлагам да се съберем в библиотеката и да му пийнем по чашка шери, докато баба измайстори едно от нейните главозамайващи пиршества.

Бабата припна към кухнята.

Бъбреха, смееха се и се слушваха — пансионерите, дядото и Дъглас, и към тях се понесоха тихите звуци откъм кухнята. Когато бабата удари звънеца, втурнаха се вкупом към трапезарията, блъскаха се кой да влезе пръв.

Всеки налапа огромен залък.

Бабата наблюдаваше изражението на пансионерите. Като втрещени те се вираха в чиниите си, ръцете им, безсилно отпуснати

на скута, храната изстиваше несдъвкана, в устата им.

— Загубила съм го — извика бабата. — Загубила съм си умението...

И започна да плаче.

Стана и залитна към чисто подредената си кухня, а пръстите ѝ се мърдаха безплодно.

Пансионерите си легнаха гладни.

Дъглас чу часовника на съда да отброява десет и половина, единадесет, после среднощ, чу квартирантите да се въртят в леглата, като че прилив припляскваше под озарения от луната покрив на големия дом. Знаеше, че всички до един са будни, замислени и натъжени. Мина време и изведнъж той седна в леглото. Взе да се усмихва на стената, на огледалото. Видя се да се смее, когато отваряше вратата и се промъкваше надолу по стълбите. Гостната беше тъмна и миришеше на старост и на самота. Затаи дъх.

Повъртя се из кухнята, постоя в очакване.

После започна да действа.

Измъкна бакпулвера от красивата му нова кутийка и го изсипа в една вехта торба от брашно — там, където бе стоял открай време. Изтърси бялото брашно в едно старо глинено гърне. Извади захарта от металическия буркан с надпис „Захар“ и я разсипа в няколко малки, познати кутийки, надписани с имена на подправки, на прибори и канапи. Наслага зърната там, където бяха седели, откакто ги знаеше, разпилени по дъната на няколко чекмеджета. Смъкна чиниите, ножовете, вилците и лъжиците и ги струпа обратно по масите.

Откри новите очила на баба си върху полицата над камината в гостната и ги скри в килера. Накладе голям огън в старата печка за дърва със страниците от готварската книга. Към един часа след полунощ буен пламък забуча в черните кюнци, такъв пламък, че всички в къщата, дори и заспалите, се стреснаха от сън. Той чу бабините си чехли да се тътрузят надолу по стълбата в преддверието. Тя се появи в кухнята и стреснато присви очи пред бъркотията, настъпила там. Дъглас се тулеше зад вратата на килера.

В един и половина на тази черна лятна нощ вкусните аромати от кухнята се понесоха по ветровитите коридори на къщата. Един по един

надолу по стълбата започнаха да се промъкват пансионерите — жените с ролки на косите, мъжете по хавлии, да пристъпват на пръсти и да надничат в кухнята — кухнята, осветена единствено от буйните пламъци на съскащата печка. И ето там, в черната кухня, в два след полунощ на топлата лятна нощ, бабата се носеше като същинско привидение сред трясъци и блъскане, отново полусляпа, с пръсти, които посягаха инстинктивно в мрака и ръсеха облаци от подправки над врящите тенджери и къкрещите чайници, а лицето ѝ, осветено от огъня, сияеше румено, загадъчно и омайващо, докато тя приготвяше, разбъркваше и отливаше божествените ястия.

Тихичко и безшумно пансионерите постлаха най-хубавата ленена покривка, наредиха блестящите сребърни прибори и запалиха свещи, за да не блести електричеството и да не развали магията.

Дядото, прибирайки се у дома след нощното дежурство в печатницата, остана смаян, като чу някой да чете молитва в сгряната от свещи трапезария.

Ами храната? Месото беше с пикантни подправки, сосовете лютяха от къри, зеленчуците бяха облени с масло, бисквитите лепнеха от бистрия мед; всичко беше ужасно вкусно, сочно и тъй невероятно освежително, че над трапезата се понесе някакво тихо мучене, сякаш прегладняло стадо вилнееше по поляна със сочна детелина. Всички до един благославяха радостно, че са в широките си нощни одежди.

В три и половина в неделната сутрин в дома, затоплен от вкусната изядена храна и дружелюбното настроение, дядото се вдигна от стола и тържествено разпери ръце. От библиотеката той измъкна томче от Шекспир. Постава го на табла, която поднесе на своята съпруга.

— Мила бабичко — рече той, — ще те помоля утре за вечеря да ни приготвиш този чудесен том. Уверен съм, а знам и другите вярват, че когато го сложиш на трапезата ни утре вечерта, той ще бъде крехък, сочен, препечен и вкусен като ароматни гърди на охранен есенен фазан.

Бабата взе книгата в ръце и радостно захлипа.

Застояха се чак до разсъмване, похапнаха някакъв лек десерт, почерпиха се с вино от онези диви цветя, които растяха на полянката в двора, а после, когато първите пилета се вдигнаха от сън и слънцето се зададе по източното небе, всички се измъкнаха нагоре. Дъглас се

вслушваше в пукота на изстиващата кухненска печка. Чу как баба му си ляга.

Вехтошарю, призова го той, скъпи мистър Джоунъс, където и да сте сега, знайте, че сте получили моята благодарност, знайте, че съм ви се отплатил. Предадох добрината ви на другите, сполучих — уверен съм, че продължих вашето дело...

Заспа и започна да сънува.

В съня му звънецът биеше и всички вкупом, с радостни възгласи се втурваха надолу да закусват.

* * *

А после най-неочаквано лятото свърши.

За пръв път го разбра, като отиваше към центъра. Том го сграбчи за ръката, хлъцна и посоча към витрината на магазина, където всичко, което се продаваше, струваше по десет цента. Застанаха пред нея като заковани, защото там, подредени, спретнати, невинни и ужасяващи, се мъдреха предмети от някакъв друг свят.

— Моливи, Дъглас, десет хиляди моливи!

— Ах, дявол да го вземе!

Бележници, тефтерчета, тетрадки, гуми, водни бои, линеали, компаси, сто хиляди все такива неща!

— Не гледай нататък, може да излезе мираж.

— Да, да — мираж! — отчаяно изохка Том. — Училище. Училището ни чака! Защо, кажи ми ти, защо тези витрини показват такива неща много преди края на лятото? Развалят ти половината ваканция!

Върнаха се в къщи и завариха дядо си сам на прегорялата, олисяла ливада да бере последните глухарчета. Заеха се да му помагат мълчаливо, но по едно време Дъглас, приведен в собствената си сянка, се обади:

— Том, как мислиш, щом тази година измина така, другата каква ще бъде — по-хубава ли, или по-лоша?

— Откъде да знам? — Том се опита да изсвири нещо на стебло от глухарче. — Не аз съм го майсторил този свят. — Позамисли се и

додаде: — Макар понякога да ми се струва, че аз съм го създал. — И той плюна щастливо.

— Имам едно предчувствие — обади се Дъглас.

— Какво е то?

— Идущата година ще бъде още по-чудесна, дните ще са по-светли, нощите по-дълги и по-черни, повече хора ще измрат, повече бебета ще се родят, а центъра на всичко ще бъде аз!

— Ти и още два милиарда други като тебе, Дъг, недей забравя.

— В ден като днешния — прошепна Дъглас, — чувствам, че ще бъде само и единствено... аз!

— Ако ти трябва помощ — засмя се Том, — викни, и ще се притека.

— Че какво може да помогне едно десетгодишно братче?

— Десетгодишното братче догодина ще е на единайсет. Всяка сутрин ще развивам света като гумената вътрешност на топка за голф, а вечер ще го навивам отново. Ако ме помолиш, може и да ти покажа как се прави...

— Ти си полудял.

— Такъв съм бил — Том кръстоса очи, изплезил език — и такъв ще си остана!

Дъглас се изкиска. Слязоха в мазето с дядо си и докато той отделяше цветенцата от стеблата, те се вгледаха в цялото изминало лято, подредено по полиците и проблясващо в неподвижни потоци — в бутилките с вино от глухарчета. Номерирани от едно до деветдесет и някое, шишетата от доматиен сок, почти всичките вече напълнени, грееха в здрача на избата, по бутилка за всеки преживян летен ден.

— Ех, какъв чудесен начин да се съхранят юни, юли и август. Гениална работа.

Дядо им вдигна глава, позамисли се над думите и се усмихна.

— Във всеки случай по-умно, отколкото да скътваш разни неща на тавана и там да ги забравяш завинаги. Така поне можеш посред зима за миг или два отново да преживееш летния ден, а изпразнят ли се бутилките, тогава вече лятото си е отишло наистина, не е оставило подире си нищо, над което да се вайкаш, никакви сантиментални парцалаци, над които да се препъваш през следващите четирийсет години. Чисто, бездимно, полезно — това е то, виното от глухарчета.

Момчетата оглеждаха подредените бутилки.

— Ето го първия ден на лятото.

— Това е денят на новите гуменки.

— Вярно! А ето и Зелената машина!

— Прахоляк от стадо бизони и Чин Лин Су!

— Врачката Таро! Самотника!

— Това лято не се е свършило — заяви Том. — И никога няма да свърши. Защото аз завинаги ще помня всичко, което се е случило през всеки един ден на тази година.

— Ами, уви, свърши се, преди още да е започнало — обади се дядо им, който развинтваше винарската преса. — Не помня нищо освен някаква си нова трева, която не трябвало да се коси.

— Шегуваш ли се?

— Не, драга мои, не, Дъг и Том, с годините дните започват да се сливат... не можеш да ги различиш един от друг...

— Нищо подобно! — ядоса се Том. — В понеделник карах летни кънки в Електрическият парк, във вторник ядох шоколадова торта, в сряда цамбурнах в реката, в четвъртък се строполясах от една лозница, какво ли не се случи през тази седмица! А днеска, днешния ден ще го запомня с това, че листата са започнали да червенееят и да жълтеят. Скоро ще се настелят по ливадата и ще започнем да скачаме върху купчините от листа и да ги палим. Днешния ден ще го помня завинаги! Никога няма да го забравя, сигурен съм!

Дядо им погледна през прозорчето на избата към дърветата, които се поклащаха от хладния вятър.

— Разбира се, че няма, Том — успокои го той. — Няма, разбира се.

И те се измъкнаха от меката лъчезарност на виното от глухарчета и се качиха горе, за да изпълнят един от последните ритуали на лятото, защото чувстваха, че е настъпил последният му ден, последната му нощ. Като започна да се здрачава, те осъзнаха, че през изминалите две или три вечери верандите бяха започнали да се опразват много по-рано. Въздухът ухаеше някак си по-различно, по-остро и баба им бе започнала да предлага горещо кафе вместо леден чай; широко разтворените, големи еркерни прозорци с бели пердета, стояха затворени; студеното печено отстъпваше мястото си на задушното телешко. Комарите бяха избягали от верандата, а щом и те напускаха

бойното поле, войната с времето значи бе вече загубена и не оставаше друго, освен и хората да се оттеглят.

Том, Дъглас и дядо им сега стояха там, където бяха застанали преди три месеца — а няма не беше преди цели три века? — на тази предна веранда, която проскърцваше като кораб, отпуснат в нощна дрямка сред усилваща се буря, и започнаха да душат въздуха. Момчетата чувстваха, че костите им са сега като от тебешир и слонова кост, а не като от зелени ментови пръчки и захарни клечки, както в началото на лятото. Ала новият мраз стигна първо до скелета на дядо им, присегна се като ръка на грубиян, която блъска пожълтелите басови клавиши на пианото в трапезарията.

И както се върти стрелката на компаса, тъй се извърна и дядо им в посока на севера.

— Струва ми се — заяви той, — че повече май няма да можем да излизаме тука.

Тримата откачиха веригите от халките на тавана и отнесоха люлката като изгнил ковчег обратно в гаража, сподиряни от вихрушката на първите сухи листа. Чуха как баба им подклажда камината в библиотеката. Прозорците издрънчаха под внезапния порив на вятъра.

Дъглас, който прекарваше последната си нощ в купола на кулата, написа в своето тефтерче:

„Всичко сега тръгва в обратен ред. Като на някои сутрешни кинопрожекции, когато героят изскача от водата върху трамплина. Щом дойде септември, затварят се прозорците, дотогава отворени, събуват се гуменките, нахлузват се тежките обувки, изхлузени през миналия юни. Хората си влизат по домовете като кукувици в часовник. Допреди миг верандите са пълни, на всяка са се скупчили по трийсет души. В следващия вратите се затръшкват, разговорите секват, а от дърветата лудо заваляват листа.“

Той погледна от високия прозорец към околността, където щурците бяха разпръснати като сушени смокини по коритата на потоците, към небето, където птиците скоро, щяха да свърнат на юг,

съпровождани от крясъка на есенния гмурец, небето, в което дърветата скоро щяха да се извисят като грамадни запалени факли на фона на стоманените облаци. Оттатък в полята той надуваше как тиквите зреят и мамят към себе си ножа да изреже в тях триъгълното око на фенера, за да пламнат вътре пърлещите свещи. Първите димни воали вече се раздипляха от някои комини, а търкането на желязо о желязо подсказваше, че в някои мазета потичат черните реки на възлицата и се трупат във високи черни купчини.

Но вече беше късно и ставаше още по-късно.

Изправен горе, във високия купол над града, Дъглас вдигна ръка.

— Хайде — събличайте се!

Почака малко. Вятърът духна и изстуди стъклото на прозореца.

— Мийте зъбите!

Отново почака.

— А сега — нареди той накрая, — бързо гасете лампите!

Дъглас премигна. И сънливият град изгаси своите лампи там и оттатък, а часовникът на съда отмери първо десет, после и половина, сетне единайсет и накрая сънената полунощ.

— Бързо последните светлини — ей там и — отвъд...

Той легна в своето легло, край него градът спеше, дерето беше тъмно, езерото се плискаше тихо по бреговете и всички — близките му, приятелите, старците и младежите, всички те спяха и в тази, и в онази улица, спяха и в този дом, и в отсамния, или почиваха в далечните църковни гробища.

Дъглас затвори очи.

Юнските утра, юлското пладне, августовските ноци бяха отминали, свършили се бяха, отлетели бяха завинаги, само чувството за тях се беше запечатало в ума му. Сега пред него се задаваше цяла една есен, една бяла зима, една хладна и зеленееща пролет, в които да си припомня и да си прави равносметка за изминалото лято. А и да е забравил нещо, нали в мазето беше виното от глухарчета, отбелязано с ясни цифри за всеки един от преживените дни. Ще слиза долу често и ще се вира право в слънцето дотогава, докато усети, че го заслепява, сетне ще затваря очи, ще оглежда прогорените места, мимолетните белези, които танцуват по сторещените клепачи; ще реди, ще пренарежда всяко пламъче и всяко отражение, докато рисунъкът се прояви ярък и чист...

Както си мислеше, той заспа.

И докато спеше, сложи край на лято хилядо деветстотин
двадесет и осмо!

Издание:

Рей Бредбъри. Вино от глухарчета

Преведе от английски: Жени Божилова

Редактор: Людмила Харманджиева

Художник: Димитър Бакалов

Художествен редактор: Иван Марков

Технически редактор: Маргарита Воденичарова

Коректор: Мери Василева

Американска I издание. ЛГ V. Тематичен № 13 9537621311/6256–32–1979.

Дадена за набор на 21. II. 1979 година. Подписана за печат на 27. VI. 1979 година.

Излязла от печат на 13. VII. 1979 година. Поръчка №97. Формат 84×108/32.

Печатни коли 15,50. Издателски коли 13,02. Цена на книжното тяло 0,59 лева. Цена 0,64 лева.

„Народна младеж“ — издателство на ЦК на ДКМС

Държавен полиграфически комбинат „Димитър Благоев“, София, 1979

Ray Bradbury. Dandelion Wine, 1957

Bantam Pathfinder edition, 1973

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.